

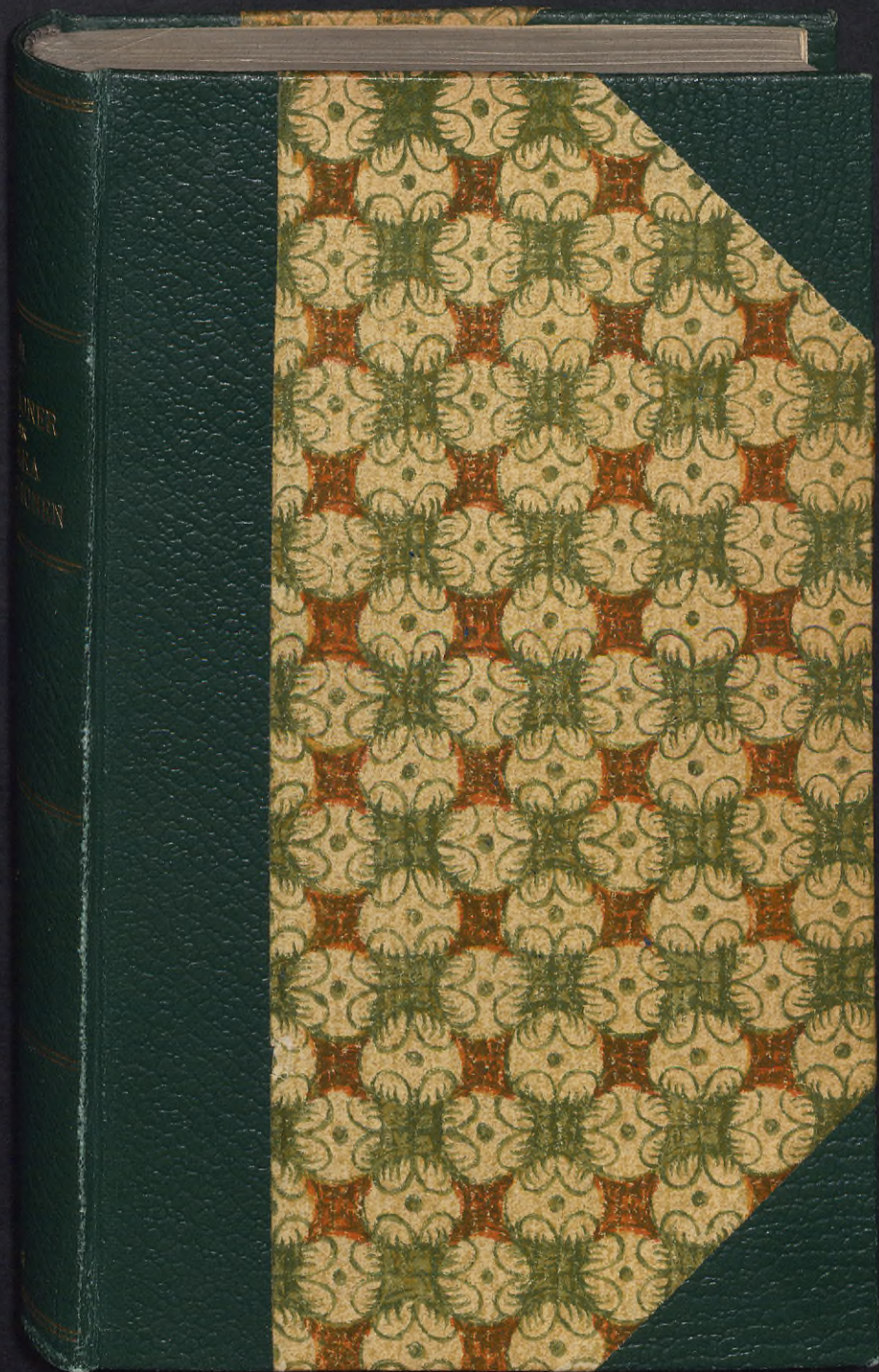
Det här verket är upphovrättskyddat enligt *Lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk*. Det har digitaliserats med stöd av Kap. 1, 16 § första stycket p 1, för forskningsändamål, och får inte spridas vidare till allmänheten utan upphovsrättsinnehavarens medgivande.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work is protected by Swedish Copyright Law (*Lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk*). It has been digitized with support of Kap. 1, 16 § första stycket p 1, for scientific purpose, and may no be disseminated to the public without consent of the copyright holder.

All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

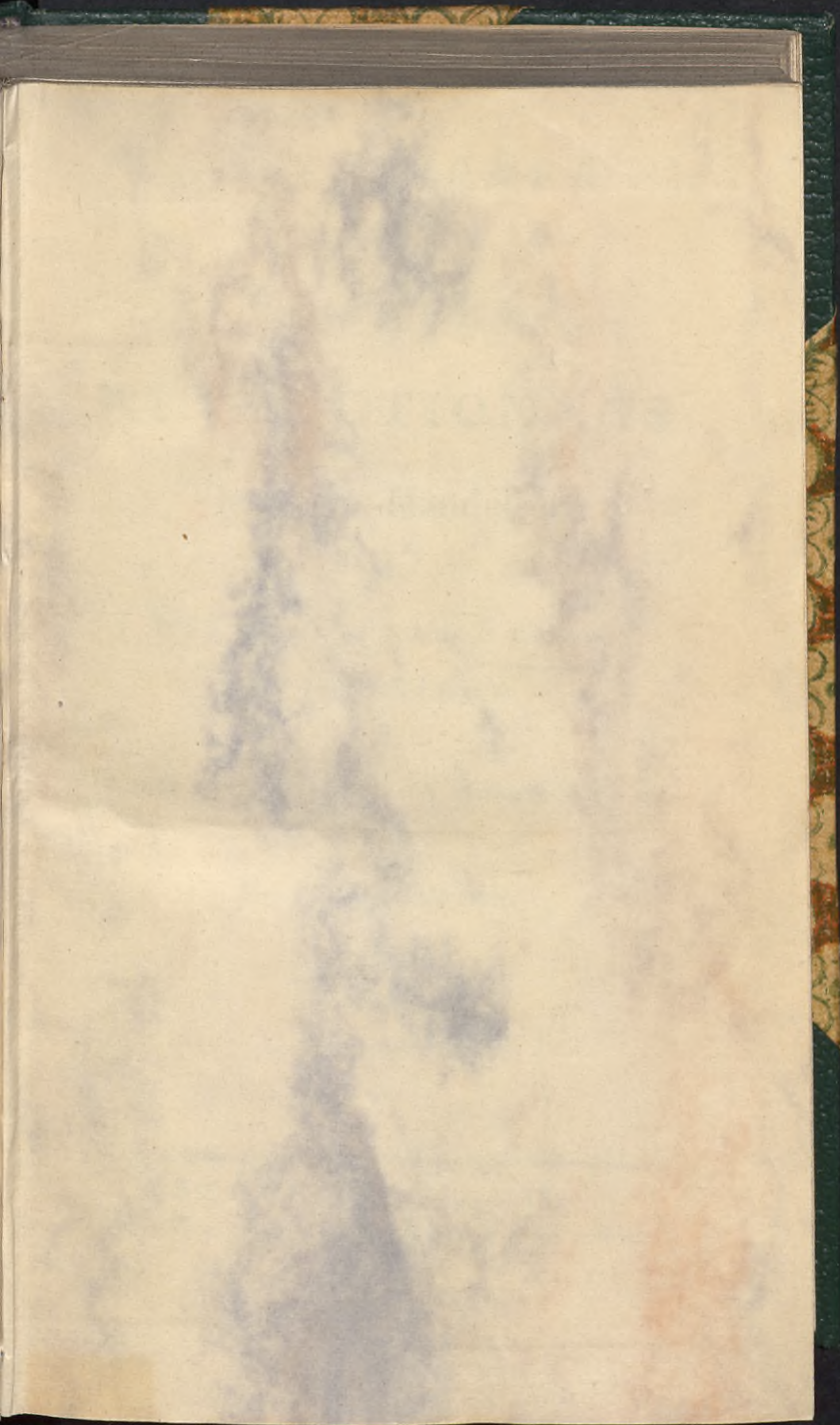

Allmänna Sektionen

Hist.
Fr.

AUG. JOHNSONS
BOKBINDERI
GÖTEBORG

REFLEXIONER

öfver

Franska

REVOLUTIONENS

Viktigaste Händelser,

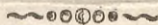
af

FRIHERRINNAN STAEL;

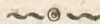
efter hennes död utgifne

af

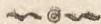
Hertigen af Broglie och Friherre STAEL.

Första Delen.

Öfversättning.

STOCKHOLM, 1818,

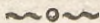
hos Zacharias Haeggström.

Författarinnans anmälan.

Jag hade i början företagit detta arbete med afsigt att inskränka det till en granskning af min fars politiska skrifter och handlingar. Men, sedan jag hunnit något längre med mitt arbete, har jag af sjelfva ämnet blifvit hänförd, å ena sidan att genomgå Franska revolutionens vigtigaste händelser, å den andra att framställa en målning af England, för att rättfärdiga Neckers tanka om detta lands politiska författningar. Då min plan på detta sätt utvidgat sig, har jag trott mig böra ändra

titel, ehuru jag icke ändrat föremål.
Icke dess minre skall detta arbete in-
nehålla utförligare underrättelser om
min far och äfven om mig sjelf,
än om jag strax hade fattat det
under en allmännare synpunct; men
kan hända skola de enskilda om-
ständigheterna tjena att bättre upp-
lysa andan och karakteren af de
tider, man vill beskrifva.

De Franska Utgifvarnes Företal.

Då vi nu uppfylla den skyldighet, Madame Staël oss ålaggt, böra vi framför allt underrätta läsaren om det tillstånd, i hvilket vi funnit det manuscript, hon anförtrott åt vår omsorg.

Madame Staël utstakade för sig, i allt hvad hon författade, en viss arbetsregel, hvarifrån hon aldrig afvek. Hon uppsatte, med ett enda drag, hela byggnaden af det verk, hvartill hon fattat planen, utan att taga något steg tillbaka, utan att afbryta sin tankegång, om icke för undersök-

ningar, som hennes ämne gjorde nödvändiga. Då detta första utkast var färdigt, afskref hon det med egen hand helt och hållet, och, utan att ännu befatta sig med stilens rättande, ändrade hon uttrycket af sina tankar och satte dem ofta i en annan ordning. Detta andra arbete renskrefs sedan af en handsecreterare, och det var först på denna afskrift och ofta äfven på de tryckta profarken, som hon fullkomnade rättelser, hörande till stilen: mera sorgfällig att meddela läsarne alla sina tankar, alla sina känslor, än att söka en correcthet af föga vigt, och som kan vinnas genom ett, man kan kalla det, mekaniskt arbete.

Madame Staël hade, redan de första dagarne af år 1816, fulländat

det verk, som vi nu lemna i allmänhetens händer. Hon hade bestämt ett år, för att öfverse de två första volumerna och en del af den tredje. Hon var återkommen till Paris för att fullborda de articular, som angingo de nya händelser, hvartill hon sjelf icke varit vittne, och hvare noggrannare underrättelser kunde ändra hennes tänkesätt. Ändtligen skulle *Reflexionerna öfver Franska revolutionens viktigaste händelser* (ty sådan är den titel, Madame Staël sjelf valt) blifvit utgifna vid slutet af sistlidne år, om hon, som utgjorde vår ära och vår sällhet, hade blifvit oss så länge förunnad.

De två första volumerna och flere capitel af den tredje hafva vi funnit i det tillstånd, i hvilket de skul-

le lemnas till trycket. Några capitel voro renskrifna, men icke öfversedda af författarinnan. Af andra åter var blott första utkastet författadt, och anmärkningarna i bredden, skrifna eller dicerade af Madame Staël, angåvo de puncter, hvilka hon föresatt sig att vidare utveckla. Hennes barns första känsla, äfvensom deras första pligt, har varit en samvetsgrann vördnad för de minsta antydningar af hennes tanka; och vi behöfva knappt säga, det vi icke tillåtit oss något tillägg eller någon förändring, och att detta verk är fullkomligt lika med Madame Staëls manuscript. Utgifvarnes arbete har helt och hållet inskränkt sig till att corrigera trycket och rätta de små felaktigheter i stilen, som undfalla uppmärksamheten,

äfven i de mest sorgfälligt vårdade
manuscripter. Detta hafva vi gjort
under inseende af A. W. Schlegel,
hvars sällsynta öfverlägsenhet i snil-
le och lärdom gör fullkomlig rättvisa
åt det förtroende, med hvilket Ma-
dame Staël rådfrågade honom i alla
sina literära arbeten, äfvensom hans
hederliga karakter förtjenar den akt-
ning och vänskap, hon alltid hyst för
honom under tretton års bekantskap.

De Staël uppfyller åligganden,
som för honom böra vara heliga, då
han snart skall besörja en fullständig
upplaga af sin mors och af Neckers
arbeten. Madame Staëls verk skola
innefatta några ännu outgifna con-
cepter; ibland andra fragmenter af
ett påbegynt arbete, kalladt: Tio års
landsflykt (*Dix années d'exil*). Fram-

för bägge samlingarna skall man sätta biographiska underrättelser; men en känsla, som de, hvilka kände Madame Staël, med mildhet skola bedöma, har ännu icke tillåtit hennes barn att öfverlemna sig åt ett arbete, som så nära rör deras på en gång dyrbaraste och sorgligaste hugkomster.

I N N E H Å L L.

Första Afdelningen.

1.	Cap. Allmänna Reflexioner	Sid.	1.
2.	— Reflexioner öfver Frankrikes historia —		12.
3.	— Om den allmänna opinionen i
Frankrike vid Ludvig XVI:s upp-
stigande på thronen	—	34.
4.	— Om Neckers karakter såsom Stats-
man	—	43.
5.	— Om Neckers planer i afseende på
financerna	—	49.
6.	— Om Neckers planer för förvaltnin-
gen	—	57.
7.	— Om Americanska kriget	—	67.
8.	— Om Neckers afsked år 1781	—	69.
9.	— De omständigheter, som förorsaka-
de GeneralStaternas sammanhål-
lande. — De Calonnes ministère —		82.

10. Cap. Fortsättning af det föregående. Ar-
chebiskopens af Toulouse ministère Sid. 93.
11. — Fanns det någon constitution i
Frankrike före Revolutionen? — 99.
12. — Om Neckers återkallande 1788 — 119.
13. — Om de sista GeneralStaternas upp-
förande, då de voro samlade i
Paris 1614 — 123.
14. — Om GeneralStaternas indelning i
stånd — 126.
15. — Hurudan var sinnenas stämning i
Europa, vid den tid då General-
Staterna sammankallades? — 140.
16. — GeneralStaternas öppnande den 5
Maj 1789 — 141.
17. — Om de privilegierade ståndens väg-
ran till tredje ståndets påståenden
år 1789 — 147.
18. — Om tredje ståndets uppförande un-
der de två första månaderna af
GeneralStaternas sessioner — 153.
19. — Om de medel, som Konungen, år
1789, hade att hindra revolutionen — 158.
20. — Om den Kongliga sessionen den 23
Juni 1789 — 161.

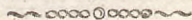
21. Cap. Om de händelser, som förorsakades
af den Kongliga sessionen, den
23 Juni 1789 Sid. 172.
22. — Revolutionen den 14 Juli — 182.
23. — Om Neckers återkomst — 185.

Andra Afdelningen.

1. Cap. Mirabeau Sid. 197.
2. — Om den Constituerande Försam-
lingen efter den 14 Juli — 203.
3. — General La Fayette — 207.
4. — Om det goda den Constituerande
Församlingen utträttat — 212.
5. — Om Tryckfriheten och Policen un-
der den Constituerande Försam-
lingen — 222.
6. — Om de åtskilliga partier, som låto
märka sig i den Constituerande
Församlingen — 228.
7. — Om den Constituerande Församlin-
gens fel i afseende på förvaltnin-
gen — 238.
8. — Om Nationalförsamlingens fel i
afseende på Constitutionen — 243.

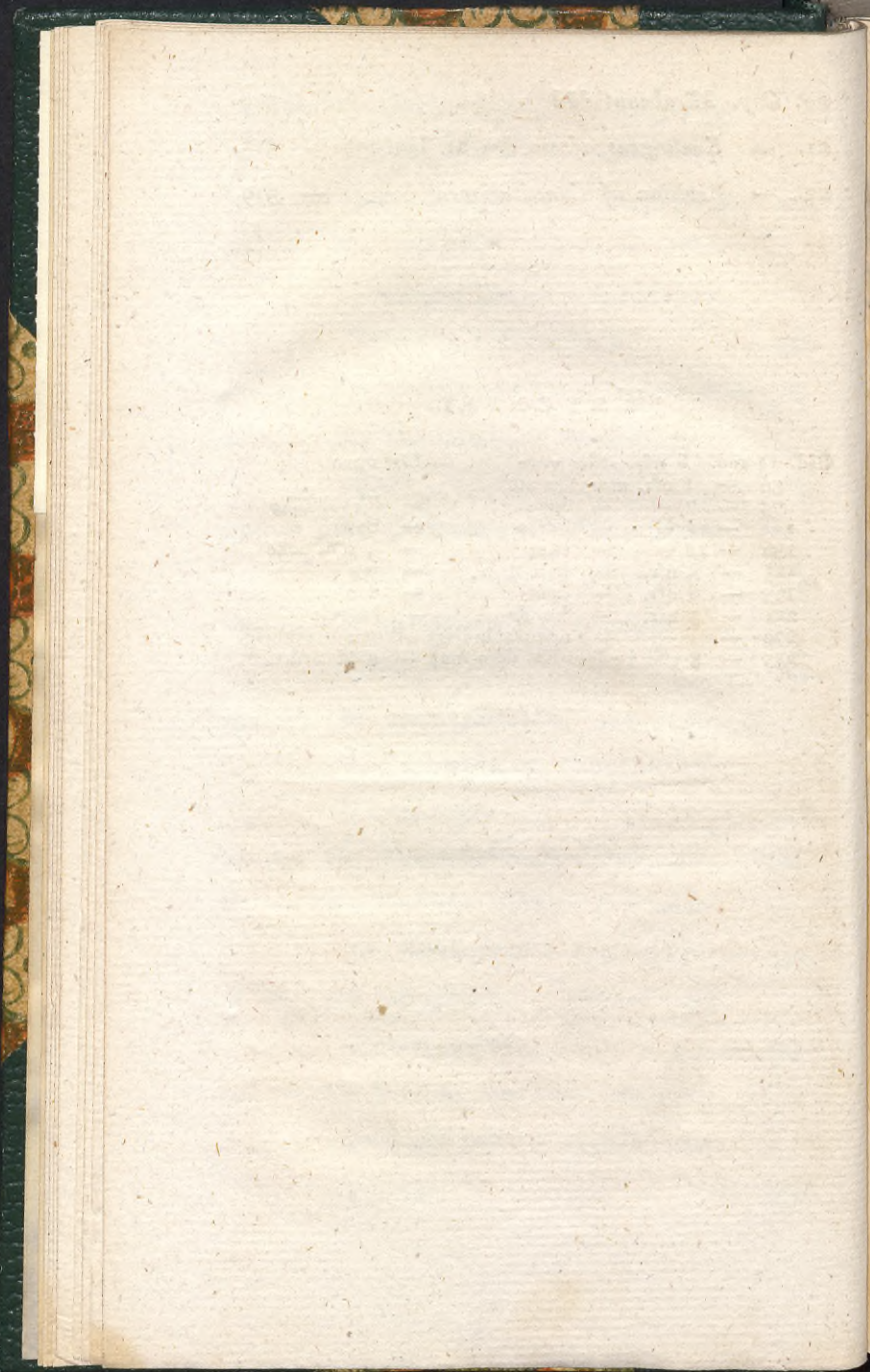
9. Cap. Om Neckers bemödanden att formå
folkets parti till Engelska Consti-
tutionens införande i Frankrike Sid. 249.
10. — Har Engelska regeringen gifvit
penningar, för att underhålla oro,
ligheterna i Frankrike? — 254.
11. — Om händelserna den 5 och 6 October — 256.
12. — Den Constituerande Församlingen i
Paris — 268.
13. — Den Constituerande Församlingens
beslut i afseende på presterskapet — 273.
14. — Om upphäfvandet af de adliga tit-
larna — 282.
15. — Om Konungamagten, sådan den
blef fastställd af Constituerande
Församlingen — 286.
16. — Om Förbundsacten den 14 Juli 1790 — 290.
17. — Om Parisiska sällskapslifvet under
den Constituerande Församlingen — 293.
18. — Om Assignaternas införande och
Neckers afsked — 297.
19. — De Politiska ärendenas och parti-
ernas tillstånd om vintern 1790
och 1791 — 306.

20. Cap. Mirabeaus död Sid. 309.
 21. — Konungens afresa den 21 Juni 1791 — 313.
 22. — Revision af Constitutionen — 319.

TRYCKFEL.

Sid.	rad.	6 nfr.	står: vore	läs: voro
50	—	1 ofr.	utsrykes att	— likväl icke
75	—	7 —	— icke	— dess
101	—	10 —	— deras	— , som icke
136	—	12 —	— som	— jag
145	—	8 nfr.	— han	— den
165	—	6 ofr.	— dem	— kunnat
221	—	5 nfr.	— kunde	— oemotståndlig.
272	—	1 —	— oemotståndligt.	— med dem
233	—	3 står i några Ex.	dem med	—

Reflexioner öfver Franska
Revolutionens vigtiga-
ste Händelser.

FÖRSTA AFDELNINGEN.

FÖRSTA CAPITLET.

Allmänna Reflexioner.

Den Franska Revolutionen är en af samhällsordningens vigtigaste epocher. De som anse den för en blott tillfällig händelse, hafva lika litet sträckt sin uppmärksamhet till det förflutna som det tillkommande. De hafva tagit actörerna för sjelfva piécen och, att tillfredsställa sina passioner, tillägnat ögonblickets menniskor, hvad flera århundraden förberedt.

Man behöfver imellertid blott kasta en blick på historiens hufvudsakligaste kriser, för att övertyga sig, det de alla varit oundvikliga, när de på något sätt stått i sammanhang med begreppens ut-

veckling; och att efter en strid, efter mer eller mindre långvariga olyckor, ljusets triumph alltid varit gynnande för människoslägtets storhet, alltid bidragande till dess förädling.

Det vore målet för min ärelystnad att kunna tala om den tid, i hvilken vi lefvat, såsom vore den redan långt ifrån oss. Upplysta människor, hvilka genom sina tankar alltid äro samtida med efterverlden, skola döma, om jag förmått höja mig till den grad af opartiskhet, som jag sträfvat att uppnå.

Jag skall i detta capitel inskränka mig till allmänna reflexioner öfver den Europeiska civilisationens politiska utveckling, men endast i afseende på Franska revolutionen; ty det är åt detta, för sig sjelf redan nog vidsträckta ämne, som jag egnar detta arbete.

De tvänne forntidens folkslag, hvilkas litteratur och historia ännu i dag utgöra vår förnämsta intellectuella rikedom, hade endast njutningen af ett fritt fädernesland att tacka för sin förvånande öfverlägsenhet. Men slafveriet fanns hos dem, och följaktligen voro både rättigheter och motiver till täflan, hvilka böra gemensamt tillhöra alla människor, hos dem inskränkta till ett litet antal medborgare. Både den Grekiska och den Romerska nationen hafva försvunnit ur verlden för det barbariska, det vill säga, det orättvisa i deras statsförfattning. Asiens vidsträckta länder hafva förlorat sig i despotismen, och den odling, de från flera secler tillbaka erhållit, står ännu alltid på samma fot. Således daterar sig den stora historiska revolution, hvars resultat förklara den nyare tidens

politiska förhållanden, från de Nordiska folkslagens utvandringar; ty de flesta Europeiska staters folk-rätt stödjer sig ännu i dag på eröfringens codex.

Icke desto mindre utvidgades under Feodalregeringen den krets af menniskor, för hvilka det var tillåtet att anse sig såsom sådana. De lifegnas belägenhet var mindre tryckande än slafvarnes, det gafs åtskilliga sätt att undslippa den; och sedan denna tid hafva åtskilliga klasser efter hand börjat befria sig från de öfvervunnas öde. Det är på den successiva utvidgningen af denna krets, som vi här böra fästa vår uppmärksamhet.

En endes oinskränkta värde är den mest onaturliga af alla samhällsföreningar. Aristokratien är då bättre; der äro några åtminstone, som betyda något, och menniskans moraliska värde uppenbarar sig i de förhållanden, som uppkomma mellan de stora i staten och deras chef. Den samhällsordning, som gör alla menniskor lika inför lagen, såsom vi äro det inför Gud, är likaså mycket öfverensstämmande med den Christna religionen, som med den sanna friheten. Bägge böra, hvardera inom sin krets, följa samma grundsatser.

Sedan Nordens och Tysklands folkslag hade kullkastat det Vestra Romerska Keisaredömet, hafva de lagar, hvilka de införde, efter hand blifvit ändrade; ty tiden, såsom Baco säger, är den största reformatorn. Det skulle vara svårt att med noggrannhet datera de serskilda förändringar, som inträffat; ty, då man vill utreda de förnämsta hufvudhändelserna, finner man snart, att de ingripa i hvarandra. Imellertid tycker jag, att uppmärksam-

heten kan stadna vid fyra epoker, i hvilka dessa förändringar, bebådade af förutgående händelser, hafva mest synbart uppenbarat sig. Den första politiska perioden är den, då de adeliga, det vill säga de eröfrande, betraktade sig såsom delande den Kongliga magten med sin chef, under det folket var deladt imellan åtskilliga herrar, som disponerade derom efter behag. Det fanns då hvarken lärdom, konstflit eller handel. Egendom af jord var nästan den enda, man kände; och Carl den Store sjelf sysselsätter sig i sina capitularier med landthushållningen i afseende på kronans domäner. De adeliga gingo personligen i krig, medförande beväpnade af sitt eget folk: således behöfde Konungarne icke upptaga skatter, emedan de icke hade armeer eller publica inrättningar att underhålla. Allt bevisar, att de stora herrarne den tiden voro ganska oberoende af Konungarna; de bibehöllo friheten för sig sjelfva, om man nämligen är fri sjelf, då man pålägger andra trældom. Ungern kan ännu i detta afseende gifva något begrepp om ett regeringssätt, hvilket har sin storhet i dem, som deltaga deri.

De i Frankrikes historia så ofta citerade Majfälten, skulle kunna kallas Adelns demokratiska regering, sådan som den funnits i Pohlen. Feodalismen infördes sednare. Thronens ärftlighet, utan hvilken intet lugn kan finnas i någon monarchie, blef ej lagligen fastställd förr än under den tredje Konunga-ätten; under den andra valde nationen, det vill säga baronerna och presterskapet, en thronföljare utaf den regerande familjens med-

lemmar. Förstfödsloren blef lyckligtvis erkänd med tredje Konungahuset. Men ända till och med Ludvig den Sextondes kröning bar alltid folkets bifall blifvit åberopadt såsom grundval för den souveraines rättighet till thronen.

Det var redan under Carl den Store något, som mer liknade pair-värdigheten i England än adelsståndets författning, sådan som man sett den i Frankrike under de två sista seclerna. Denna anmärkning gör jag, utan att derpå lägga mycken vikt. Det är så mycket bättre utan tvifvel, om det rätta i politiken är af äldre ursprung; men vore det äfven nyss uppkommet, så bör det icke dess mindre antagas. Feodalregeringen var för adeln mycket bättre än det hofmannastånd, hvartill de blefvo dömda af Konunga-despotismen. Det är nu en blott methaphysisk fråga, att veta, om meniskolägtet skulle vinna på den ena klassens oberoende mer än på ett mildt utöfvadt öfvervälde, lika öfver alla. Här bör endast anmärkas, att adeln, då den var i sin största glans, hade ett slags politisk frihet, och att Konungarnes oinskränkta magt, understödd af folket, rigtat sig mot de förnäma.

Uti den andra politiska perioden, under hvilken vissa enskilda satte sig i frihet, hafva borgarne i städerna återfordrat några rättigheter; ty, så snart menniskorna förena sig, vinna de åtminstone likaså mycket i klokhet som styrka. Republikerna i Tyskland och Italien, äfvensom stadsborgarnes privilegier i det öfriga Europa, datera sig från denna tid. Murarne för hvar och en stad

tjente till garantie åt dess iövånare. Man ser ännu, serdeles uti Italien, i sitt slag egna spår efter alla dessa de enskildas försvar mot Heras för-
enade styrka: en mängd af torn vid hvarje gräns, befästade palatser; med ett ord — försök, som väl voro illa combinerade, men aktningvärda derföre, att de alla hade till syftemål att förhöja hvarje medborgares anseende och styrka. Icke desto mindre kan man ej undgå att anmärka, det dessa de små staternas försök, att försäkra sig om sin sjelfständighet, ofta ledde till anarchie, derföre att de icke voro nog regelbundna; men Venedig, Geneve, den Lombardiska Ligan, de Toskanska Republikerna, Schweiz, Hansestäderna hafva under denna epoch på ett hedrande sätt grundlagt sin frihet. I alla fall bära dessa republikers författningar stämpel af de tider, i hvilka de blifvit inrättade, och den personliga frihetens rättigheter, de rättigheter, som skydda åt hvar menniska utöfningen och utvecklingen af dess förmögenheter, voro der icke garanterade. Holland, som sednare blef republik, närnade sig mera till samhällsordningens rätta grundsatser: det är i synnerhet reformationen, det har att tacka för detta företräde. Perioden för några enskildas befrielse, sådan jag nyss uppgifvit den, kan nu mer icke tydligt märkas, utom i de fria städerna och i de republiker, som ända till våra dagar egt bestånd. Också borde man i de nu varande stora staternas historia icke antaga mer än tre helt och hållet åtskilda perioder: Feodalismen, Despotismen och det Representativa Regeringssättet.

Efter ungefär fem århundraden har sjelfständigheten och upplysningen verkat i alla riktningar och det nästan regellöst; men den Kongliga magten har beständigt tilltagit af åtskilliga orsaker och genom åtskilliga medel. Konungarne, som ofta hade att frukta de storas tilltagsenhet, sökte att mot dem förena sig med folket. De reguliera tropparne gjorde adelns bistånd mindre nödvändigt; behovet af pålagor deremot nödgade regenterne att taga sin tillflykt till det tredje ståndet; och för att omedelbarligen deraf erhålla skatter, var det nödvändigt att i mer eller mindre mon befria dem från de förnämjas inflytelse. Vetenskapernas återuppvaknande, boktryckerikonstens uppträffning, reformationen, nyå världens uppträckt och handelns framsteg lärde människorna, att det ges en annan magt än vapnens; och sedan hafva de funnit, att äfven vapnens magt icke, med andras utslutande, ensamt tillhör de adeliga.

Under medeltiden kände man i sjelfva verket ingen annan upplysning, än den som fanus hos presterna; de hade gjort viktiga tjänster under mörkrets tidevarf. Men då presterskapet såg sig angripet genom reformationen, stridde det mot mänskliga förståndets framsteg, i stället att gynna dem. Den andra klassen i samhället bemäktigade sig vetenskaperna, vitterbeten, lagfarenheten, handeln, och dess anseende tilltog på detta sätt med hvarje dag. I ett annat afseende koncentrerade sig staterna mer; regeringens medel blefvo starkare, och derigenom att Konungarne betjente sig af tredje ståndet mot baronerna och det högre

presterskapet, stadfastade de sin despotism, det vill säga, föreningen af den verkställande och lagstiftande magten i en enda persons händer. Ludvig XI är, efter hvad man af handlingar kan inhemta, den första, som försökte detta olyckliga system i Frankrike, och uppfinnaren är i sanning värdig sitt verk. Henric VIII i England, Philip II i Spanien, Christian II i Norden arbetade på samma plan under olika omständigheter. Men under det Henric VIII förberedde Religionens reformerande, försatte han sitt land i frihet, utan att sjelf villja det. Carl V skulle kan hända hafva för ett ögonblick fullbordat sitt förslag till en universal monarchie, om han, oakadt den fanatism, som herrskade i hans södra stater, hade stödt sig på tidens rådande reformations-anda, och antagit den Augsburgiska bekännelsen. Man säger, att han tänkte derpå; men detta ljus af hans snille slocknade under hans sons mörka välde, och prägeln af Philip II:s skräckfulla regering trycker ännu Spanska nationen med hela sin tyngd. Der har inquisitionen åtagit sig att försvara despotismens arvedel.

Christian ville bringa både Sverige och Danmark i trældom under samma oinskränkta välde. Svenskarnas sjelfständighets-anda satte sig deremot. Man ser i deras historia åtskilliga perioder, analoge med dem, som vi hafva utmärkt för de öfriga länderna. Carl XI gjorde allt, att med folkets tillhjälp segra öfver adeln. Men Sverige hade en constitution, hvarigenom de deputerade af borgare och bondeståndet utgjorde hälften i riksdagsförsamlingen, och nationen var nog upplyst

för att veta, det man icke bör uppoffra privilegier för annat än rättigheter, och att aristokratien med alla sina brister likväl är mindre förnedrande än despotismen.

Danskarne hafva gifvit det mest skandalösa politiska exempel, som historien kan uppvisa. En dag, år 1660, hafva de, af ledsnad vid de storas magt, förklarar sin Konung för lagstiftare och oinskränkt herre öfver sin egendom och sitt lif; de hafva tillegnat honom all magt, utom den att återkalla den act, genom hvilken han blef despot; och när de sålunda helt och hållet bortgifvit sig sjelfva, tillade de derutöfver, att om Konungarne i något annat land hade något privilegium hvilket som heldst, det der icke vore inbegripet i deras act, bevilljade de det åt sina monarcher i förväg och utan allt undantag. Imellertid var detta oerhörda beslut i allmänhet ingen ting mer än en öppen förklaring af hvad i andra länder med mera försynthet genomdrefs. Den protestantiska religionen och i synnerhet tryckfriheten hafva sedan i Danmark bildat en sjelfständig opinion, som tjenar till moralisk gräns för den oinskränkta magten.

Ryssland, ehuru mycket det skiljer sig från andra riken i Europa genom sina inrättningar och sina Asiatiska seder, har under Peter I undergått de Europeiska monarchiernas andra bufvudförändring, de storas kufvande af monarchen.

Europa borde inför Pohlens samlade ständer stå till rätta för de alltid stegrade oförrätter, för hvilka detta land varit ett offer ända till Kejsar Alexan.

ders regering. Men, utan att nu uppehålla oss vid de oroligheter, som nödvändigt måste uppkomma genom den olyckliga föreningen af böndernas lifsgenskap och adelns tygellösa sjelfständighet, af en stolt kärlek till fäderneslandet, och af ett land, helt och hållet öppet för utlänningars skadliga inflytande, skola vi endast nämna, att den constitution, som år 1792 af upplysta män författades, och som general Kosciusko på ett så hedrande sätt försvarade, var lika så liberal som vist sammansatt.

Tyskland, såsom politiskt rike, har ännu i vissa afseenden förblifvit vid den nya historiens första period, det vill säga, vid feodalregeringen. Likväl har tidens anda inträngt i dessa gamla författningar. Frankrike, Spanien och Britannien hafva beständigt sträfvat att utgöra ett politiskt helt: Tyskland har bibehållit sin indelning i små stater af ett slags nit för sjelfständighet och aristokratie på en gång. Då Westphaliska fredsslutet erkände den protestantiska religionen i den ena hälften af riket, utmärkte det, inom samma nation, två partier, som genom en lång strid hade lärt att värdera hvarandra. Det är icke här tid att utreda de politiska och militäriska fördelarne af en närmare förening. Tyskland har för det närvarande styrka nog, att bevara sin sjelfständighet, äfven med bibehållande af sin federativa författning, och det bör aldrig vara upplysta menniskors intresse att göra eröfringar utifrån, men väl att skaffa sig inre frihet.

Det på en gång fattiga och rika Italien har alltid varit ett rof för utländningar; det blir derföre svårt att i dess historia, såsom i de andra Europeiska ländernas, följa spåren af menskliga förståndets utveckling. Den andra perioden, eller den, under hvilken städerna blefvo fria, och hvilken vi utmärkt såsom sammanfallande med den tredje, är märkligare uti Italien än på något annat ställe, emedan den gifvit tillvarelse åt vissa republiker, beundransvärda åtminstone genom de utmärkta män, de framkallat. Despotismen har hos Italienarne uppkommit blott genom söndrigg; de äro från denna sida i en helt annan belägenhet än Tyskland. Den patriotiska känslan hos Italienarne måste önska en återförening. Emedan detta lands behagligheter oupphörligen ditlockade frömlingar, hafva Italienarne behof af enhet för att äntligen utgöra en nation. Den ekklesiastiska styrelsen har alltid gjort denna förening omöjlig, icke derföre att Påfvarne voro anhängare af utländska partier; tvärtom hafva de alltid velat hålla dem tillbaka; men i deras egenskap af prester voro de utur stånd att försvara landet, och de hindrade i mellertid hvar och en annan magt att befatta sig dermed.

England är det enda af Europas större stater, der samhällsordningen upphunnit den yttersta grad af fullkomlighet, som vi känna. Det tredje ståndet, eller rättare sagdt, nationen har, såsom på andra ställen, hjälpt den Kongl. magten under Henric VII att kufva de stora och presterskapet, såant att utvidga sig på deras bekostnad. Men A-

deln i England har tidigt varit af mer liberala tänkesätt än i något annat land, och ända från den tid, då Magna Charta utgafs, ser man baronerna göra stiftelser till förmon för folkets frihet. Englands revolution har varat nära femtio år, att räkna från de första borgerliga krigen under Carl I ända till Wilhelm III:s uppstigande på thronen 1688; och dessa femtio årens bemödanden hafva icke haft något annat verkligt och oafbrutet syftemål än dess närvarande constitution, det vill säga, den vackraste minnesvård af rättvisa och moralisk storhet, som finnes bland Europas folkslag.

Samma riktning i tänkesätt har frambragt den Engelska revolutionen och den Franska år 1789. Bägge höra till den tredje epochen af samhällsordningens utveckling, till inrättandet af en representativ styrelse, dit menckliga odlingen sträfvar från alla sidor.

Låtom oss nu granska de omständigheter, som särskildt tillhöra detta Frankrike, hvarifrån man har sett så många gigantiska händelser utgå, hvilka i våra dagar gifvit anledning till så många förhoppningar, så mycken fruktan.

ANDRA CAPITLET.

Reflexioner öfver Frankrikes Historia.

Meniskorna känna knappt mer än sin tids historia, och man skulle kunna säga, då man läser vår tids declamationer, att de åtta secler, som föregått

revolutionen, varit blott lugna tider, och att nationen då vandrat på rosor. Man glömmet Tempelherrarne, som brändes under Philip den Skönes regering; Engelsmännens triumpher under regenterne af huset Valois; Jacquerie-kriget; morden på Hertigarne af Orleans och Bourgogne; Ludvig den XI:s trolösa grymheter; de Franska Protestanterna, dömda till grufliga straff under Frans I, på samma tid som han sjelf gjorde förbund med Protestanterna i Tyskland; Ligans rysligheter, som likväl alla öfverträffades af St. Bartholomæinattens blodbad; conspirationerna mot Henric IV, och lönnmordet på honom, ett rysligt företag af Ligans anhängare; de af Cardinalen Richelieu egenmäktigt uppresta schavotterna; dragonaderna; återkallandet af edictet i Nantes, Protestanternas utdrifvande och kriget i Cevennerna under Ludvig XIV; ändtligen parlamenternas mindre våldsamma, men icke mindre viktiga tvister, under Ludvig XV.

Oredor utan ända hafva uppstått för vinnande af friheten, sådan som man i olika perioder fattat begreppet derom, en feodal, eller religiös, eller ändtligen representativ; och, om man undantager de regeringar, under hvilka monarcheerne, såsom Frans I och i synnerhet Ludvig XIV, hafva haft den farliga skickligheten att intaga sinnena genom krig, hafva ej, under en tidrymd af åtta århundraden, tjugufem år förflutit, under hvilka icke antingen de stora Vasallerne, väpnade mot sina Konungar, eller bönderna uppresande sig mot sina herrar, eller Protestanterna försvarande sig mot Katholikerna, eller parlamenterna, som förklarar sig mot

hofvet, försökt att undslippa det egenmäktiga väldet, den mest odrägliga börda, som kan trycka ett folk. De borgerliga oroligheterna, så väl som de våldsamer, till hvilka man tagit sin tillflykt, för att quäfvä dem, bevisa, att Fransmännen hafva kämpat äfven så mycket som Engelsmännen, för att vinna den lagliga frihet, utan hvilken en nation icke kan njuta lugn, tållan och lycka.

Det är viktigt att upprepa för alla anhängare af rättigheter, som hvila på det förflutna, att det är friheten, som tillhörde forntiden, och despotismen, som är ny. I alla Europeiska stater, som grundades vid början af medeltiden, har Konungarnes magt varit inskränkt af adelns. Riksdagarne i Tyskland, Sverige, och i Danmark före trädömsplacatet, parlamenterna i England, Cortes i Spanien, förmedlande corpser af alla slag i Italien, bevisa, att Nordens folkslag hafva medfört författningar, som väl inskränkte magten inom en klass, men som för ingen del gynnade despotismen. Frankerne hafva aldrig erkänt sina chefer som despoter. Man kan icke neka, att, under de två första Konungahusen, hvar och en, som hade en medborgares rättighet, det vill säga hela adeln, och Frankerna utgjorde just sjelfva adeln, deltog i styrelsen. "Hela världen vet", säger Boudainvilliers, som visserligen icke är filosof, "att Frankerna vore ett fritt folk, som valde sina chefer under namn af Konungar, för att verkställa de lagar, de sjelfva hade stiftat, eller för att anför dem i krig, och att de alldeles icke ansågo sina Konungar såsom lagstiftare, hvilka kunde befälla allt efter eget behag. — Ifrån de två första

Konungahusen finnes ingen förordning, hvilken icke är karakteriserad af det bifall, som allmänna sammankomsterna gäfvo på Mars- eller Majfältet, och icke en gång krig företogos utan deras samtycke.”

Den tredje Konungaätten i Frankrike grundade sig på feodalregeringen; de två föregående berodde mer af eröfringsätt. De första regenterna af tredje ätten kallades: Konungar med Guds nåd och med folkets samtycke, och deras edsformular innehöll derjemte, att de skulle bevara nationens lagar och rättigheter. Konungarne i Frankrike, ända från Ludvig den Helige till Ludvig XI, hafva icke tillvällat sig rättighet att göra lagar utan GeneralStaternas samtycke. Men tvisterna mellan de ståenden, hvilka aldrig kunde förlikas, nödgade dem att taga sin tillflykt till Konungarna såsom medlare; och ministrarne hafva med slicklighet begagnat denna nödvändighet, antingen för att icke sammankalla GeneralStaterna, eller för att göra dem onyttiga. När Engelsmännen inryckte i Frankrike, säger Edvard III i sin proclamation, att han kom för att återgifva Fransmännen deras rättigheter, som man hade fråntagit dem.

De fyra bästa Konungarne i Frankrike, Ludvig den Helige, Carl V, Ludvig XII, och i synnerhet Henric IV, hvar och en efter sin tid och sitt tidvarfs begrepp, hafva velat grundlägga lagarnas välde. Korstågen hindrade Ludvig den Helige att egna hela sin tid åt rikets väl. Krigen mot Engelsmännen och Johan den Godes fångenskap hade redan på förhand förstört de tillgångar, som

hans sons Carl V:s vishet beredde. Det olyckliga krigståget mot Italien, olyckligt börjadt af Carl VIII, utan framgång fortsatt af Ludvig XII, har beröfvat Frankrike en del af de förmoner, som den sednare ämnade det, och Ligisterna, de grymma Ligisterna, utländningar och fanatister, hafva ryckt ur världen en Konung, den bästa menniska, den största och mest upplysta Furste, som Frankrike sett födas, Henric IV. Icke dess minre, oaktadt de egna binder, som hämmat dessa fyra, alla andra vida öfverlägsna regenters framgång, hafva de dock under sin regering erkänt de rättigheter, som inskränkte deras egna. Ludvig den Helige fortsatte stadsborgrarnas befriande, hvilket Ludvig den Tjocke hade börjat, stiftade författningar till skyddande af rättvisans oberoende och jemna gång; och, hvad som är märkvärdigt, då han blef vald af de Engelska baronerna till medlare mellan dem och deras monarch, Henric III, tadelade han baronerna såsom upproriska, men var af den tanken, att Henric borde vara trogen den författning, han besvurit. Den som stannade kvar såsom fånge i Afrika, för att icke bryta sin ed, kunde han yttra en annan tanke? Jag ville heldre, sade han, att en fremling från yttersta ändan af Europa, att en Skottländare kom att styra Frankrike, än att min son skulle göra det, om han icke vore klok och rättvis. Carl V, under det han ännu var blott Riksföreståndare, sammankallade GeneralStaterna år 1355; de märkvärdigaste i hela Franska Historien, af de påståenden de gjorde till nationens fördel. Den

ne samme Carl V, sedan han blifvit Konung, sam-
 lade GeneralStaterna år 1639, för att af dem erhålla
 samtycke till tullafgifter, hvilka då för första gån-
 gen inrättades; han tillät borgrarne i Paris att köpa
 förläningsgods; men emedan utländningar då inneha-
 de en del af riket, kan man lätt begripa, att en
 Fransk Konungs första intresse var att drifva dem
 tillbaka: och denna svåra belägenhet vållade, att Carl
 V tillät sig att utfordra några pålagor utan natio-
 nens samtycke. Men vid sin död förklarade han,
 att han ångrade sig, och erkände, att han icke haft
 rättighet dertill. De inre oroligheterna, i före-
 ning med Engelsmännens inbrott, gjorde regerings-
 ärendenas gång under en lång tid ganska svår.
 Carl VII var den första, som inrättade linietroppar:
 en bedröflig epoch i nationernas historia! Ludvig
 XI, hvars namn, lika som en Neros och Tiberii,
 redan är tillräckligt att blott anföra, försökte
 tillvälla sig en oinskränkt magt. Han gjorde nå-
 gra steg på den bana, som Cardinalen Richelieu se-
 dan så väl har följt; men han mötte ett starkt mot-
 stånd i parlamenterna. I allmänhet hafva dessa
 corpser gifvit styrka och varaktighet åt lagarna
 i Frankrike, och de gjorde nästan inga föreställ-
 ningar, utan att deri påminna Konungarne om deras
 förbindelser mot nationen. Denne Ludvig XI
 var imellertid ännu vida skild från att anse sig för
 oinskränkt, och i den instruction, han vid sin död
 lemnade sin son Carl VIII, säger han: "När Kon-
 ungar eller Förstar icke hafva afseende på lagen,
 göra de derigenom sitt folk till lifegna och för-
 verka namnet af Konungar; ty ingen bör kallas

Konung, utom den som regerar och herrskar öfver Frankerna. Det är Frankernas natur att älska sin herre. Men de lifegne hata sina herrar lika naturligt som slafvarne." Så sant är det, att, i sina testamenten åtminstone, tyrannerne sjelfva icke kunna afhålla sig från att tadla despotismen! Ludvig XII, med tillnamnet Folkets Fader, öfverlemnade till GeneralStaternas afgörande sin dotter Claudias giftermål med Grefven af Angouleme, sedermera Frans I, och valet af denna Prins till thronföljare. Fortsättningen af kriget i Italien var opolitisk; men som Ludvig XII förminska- de pålagorna genom den ordning, i hvilken han satte financerna, och emedan han sålde sina egna gods för att hjälpa till att bestrida statens utgifter, kände folket olägenheterna af detta krigståg under honom mindre än det skulle hafva känt dem under hvar och en annan monarch. På mötet i Tours förklarade Franska presterskapet, enligt Ludvig XII:s önskan, att de icke voro skyldige någon blind lyd- nad för Påfven. Då några komedianter fingo det infallet att spela en piece, för att gäcka Konungens aktningvärda sparsamhet, tillät han icke, att man straffade dem, utan sade dessa märkvärdiga ord: "De kunna lära oss nyttiga sanningar. Låt dem roa sig, blott de värda fruntimmernas ärbarhet. Jag förtryter icke, om det blir bekant, att man, under min regering, ostraffadt tagit sig denna frihet." Är icke tryckfriheten hel och hållen inbegripen i des- sa ord? Ty då för tiden var theaterns offentlighet mycket större än böckernas. Aldrig har någon verkligt dygdig monarch befunnit sig i besittning

af en oinskränkt magt, utan att hafva önskat mildra sin egen myndighet, i stället att göra ingrepp i folkets rättigheter; upplyste Konungar villja inskränka sina ministrars och sina efterträdares magt. Ett visst nit för upplysning infinner sig alltid, efter tidernas olika natur, hos alla statsmän af första rangen, antingen genom deras förstånd eller deras känsla.

De första dagarne af sextonde secler sågo reformationen födas i Europas mest upplysta stater; i Tyskland, England, och ej långt derefter i Frankrike. Långt från att dölja för sig, det samvetets frihet står i nära förening med den politiska, tycker jag, att Protestanterne böra kunna berömma sig af denna likstämmighet. De hafva alltid varit och skola alltid vara frihetens väner; granskningsandan i religionsämnen leder nödvändigt till en representativ styrelse i frågan om politiska författningar. Förnuftets bannlysning underhjelper allt slags despotism och befördrar allt slags skrymteri.

Frankrike var i begrepp att antaga reformationen vid samma epoch som den stadgades i England. De största herrar i staten, Condé, Coligni, Rohan, Lesdiguières, bekände sig till Evangeliska läran. Spanierne, ledde af Philip II:s infernaliska anda, underhöllo ligan i Frankrike, i förening med Catharina af Medicis. En kvinna af hennes karakter borde önska sig en magt utan gränsor, och Philip II ville göra sin dotter till Drottning i Frankrike på Henric IV:s bekostnad. Man ser, att despotismen icke alltid respecterar legitimiteten. Parlamenterna hafva förkastat hundrade Kongliga

edictet från 1562 till 1589. Icke desto mindre fann Canzleren de l'Hopital mera stöd för den religiösa tolerancen i GeneralStaterna, som han kunde sammankalla, än i Parlamentet. Denna corps af styrande, ganska tjenlig för upprätthållandet af gamla lagar, likasom alla sådana corpser, deltog icke i tidehvarfvets upplyning. Endast deputerade, valde af nationen, kunna förena sig med dess behof och önskingar efter olika epöcher. Henric IV var länge chef för Protestanterna; men han såg sig ändtligen tvungen att gifva efter för den rådande opinionen, ehuru den var hans motståndares. I alla fall visade han så mycken klokhet och så mycket adelmöd under sin regering, att minnet af dessa få år för Franska hjertan ännu är mera lifligt än af de tvänne secler, som sedan förfutit.

Edictet i Nantes, som utgafs 1598, grundlade den religiösa tolerancen, för hvilken man ännu icke upphört att strida. Detta edict satte en gräns för despotismen; ty när regeringen är tvungen att hålla jemvigt mellan två motsatta partier, utgör den en beständig öfning för förnuft och rättvisa. Dessutom, huru skulle en sådan man som Henric IV hafva önskat sig en oinskränkt magt? Det var emot Mediceernas och Guisernas tyrannie, som han väpnat sig; han hade kämpat, för att befria Frankrike derifrån, och hans ädla natur ingaf honom mycket mer behofvet af en fri beundran än af en trälaktig lydnad. Sully satte rikets financer i en ordning, som skulle hafva kunnat göra Konungamagten helt och hållet oberoende af

folket; men Henric IV kunde icke tillåta sig denna brottsliga användning af en god ekonomie. Han höll således en sammankomst af Notablerna i Rouen, och ville, att de skulle väljas fritt samt utan att regentens inflytande skulle hafva någon del i valet af dess medlemmar. De borgerliga oroligheterna voro ännu i friskt minne, och man skulle kunnat betjena sig af dem till pretext, för att sätta hela magten i monarchens händer; men det är i den sanna friheten, som man finner de kraftigaste medel mot anarchien.

Hvar och en minnes Henric IV:s vackra ord vid sammankomstens öppnande. Konungens uppförande öfverensstämde med hans språk; han underkastade sig de församlades önskingar, eburu de voro nog befallande, emedan han hade lofvat att rätta sig efter hvad folkets fullmäktige begärde. Med ett ord, samma aktning för sannings publicitet, som Ludvig XII hade visat, finnes äfven i de tal, som Henric IV höll till sin historieskrifvare Matthieu emot smickret.

Under Henric IV:s tid var uppmärksamheten uteslutande fäst på religionsfriheten; han trodde sig trygga den genom edictet i Nantes; men som han ensam var upphofvet dertill, kunde en annan regent göra hans verk till intet. En förunderlig sak! Under Ludvig XIII förutsäger Grotius, i en af sina skrifter, att som edictet i Nantes var ett medgifvande och icke ett ömsesidigt fördrag, skulle en af Henric IV:s efterträdare kunna ändra hvad denne hade stadgat. Om denne store monarch hade lefvat i våra dagar, skulle han icke

hafva velat, att det goda, han gjorde Frankrike, vore lika osäkert som hans lif, och han skulle hafva gifvit en politisk garantie åt just denna tolerance, som Frankrike efter hans död på ett grymt sätt beröfvades.

Man säger, att Henric IV, kort före sin död, hade fattat den stora ideen, att genom en congress grundlägga de serskilda Europeiska staternas oberoende af hvarandra. Men hvad som åtminstone är visst, är att hans förnämsta syftemål var att upprätthålla protestanternas partie i Tyskland. Fanatismen, som røjde honom ur vägen, bedrog sig icke på hans verkliga afsigter.

Så omkom den mest Franske Konung, som någonsin regerat öfver Frankrike. Ofta hafva våra Konungar ärft af sina mödrar en utländsk karakter; men Henric IV delade i allt sina undersåtters patriotism. Då Ludvig XIII af sin Italienska mor ärfde en stor förställningsgäfva, igenkände man icke mer faderns blod i sonen. Hvilken skulle kunna tro, att Marskalkinnan d'Ancre har blifvit bränd som hexa, och det inför samma nation, som tjugu år förut förklarade så mycket bifall till edictet i Nantes? Det finnes epocher, då mänskliga förståndets öde beror af en enda människa; dessa äro olyckliga, ty ingenting varaktigt kan göras utan det allmännas medverkande.

Cardinalen Richelieu ville tillintetgöra de stora Vasallernas oberoende af kronan, och i denna afsigt drog han adeln till Paris, att förvandla till hofmän dem, som vore herrar i provincerna. Ludvig XI hade fattat samma idee; men sällskaps-

lifvet hade i hufvudstaden, under denna tid, ännu ingenting förledande, och hofvet ännu mindre; flere män af utmärkt talent och en stor själ, d'Ossat, Mornai, Sully, hade utvecklat sig tillika med Henric IV; men efter honom såg man snart icke mer någon af dessa stora riddare, hvilkas namn ännu lysa såsom hjeltesagans uti Frankrikes historia. Cardinalen Richelieus despotism förstörde helt och hållet det ursprungliga i den Franska karakteren, dess redlighet, dess upprigtighet, dess sjelfständighet. Man har mycket berömt den andeliga ministerns talent, för det han uppehållit Frankrikes politiska storhet, och i detta afseende kan man ej neka hans öfverlägsenhet; men Henric IV uppnådde samma mål, utan att afvika från rättvisans och sanningens grundsatser. Snillet uppenbarar sig icke blott i de segrar man vinner, utan äfven i de medel man valt för att er hålla dem. Den moraliska förnedringen hos en nation, som man vänjer vid brott, skadar förr eller sednare, mer än framgången kunnat gagna. Cardinal Richelieu lät bränna såsom trollkarl en fattig oskyldig prest Urbain Grandier; så nedrigt och trolöst lemnade han sig till medel för en vidskepel se, den han sjelf icke hyste. Marskalken Marillac, som han hatade, lät han inspärta på sin egen landtgård i Ruelle, för att så mycket säkrare kunna döma honom till döden, under sina egna ögon. De Thou måste sluta sitt lif på schavotten, för det han icke angifvit sin vän. Intet politiskt brott blef lagligen afdömdt under Cardinal Richelieus ministère, och utomordentliga comitéer blefvo alltid utnämnde, för att

afgöra offrens öde. Likväl har man i våra dagar kunnat berömma en sådan man! Han dog i fulla glansen af magt och anseende; en nödvändig försigtighet för alla tyranner, som villja bibehålla ett stort namn i historien. Man kan i vissa afseenden betrakta Cardinalen Richelieu såsom en utländning i Frankrike; hans egenskap af prest, och af presb uppfostrad i Italien, skiljer honom från den sanna Franska karakteren. Hans stora magt är deraf icke mindre lätt att förklara; ty historien framvisar flera exempel af utländningar, som beherrskat Fransmännen. Individuer af denna nation äro för mycket lifliga, för att binda sig vid den ibärdighet, som fordras för att vara despot; men den, som har denna ibärdighet, är ganska fruktansvärd i ett land, der lagarne aldrig hafva regerat, och der man dömer om allt endast efter utgången.

Genom det Cardinalen Richelieu kallade de stora till Paris, beröfvade han dem deras anseende i provincerna, och satte det öfriga Frankrike i ett beroende af hufvudstaden, hvilket sedermera aldrig upphört. Ett hof har nödvändigt ett mäktigt inslytande på den stad det bebor, och det är beqvämt att styra riket genom föreningen af ett ganska obetydligt antal människor, beqvämt, säger jag, för despotismen.

Man påstår, att Richelieu förberedt underverken under Ludvig XIV:s tidevarf, hvilket man ofta satt i bredd med Perikles' och Augusti. Men epocher, som likna dessa lysande tidevarf, finnas hos flera nationer under olika former, i den tidpunkt, då litteraturen och de sköna konsterna vi-

sa sig första gången, efter långvariga inre oroligheter eller förlängda krig. Menskliga förståndets stora uppenbarelser äro mer tidernas än en människas verk; ty de äro alla lika hvarandra, ehuru olika karaktererna må vara hos de förnämsta samtida cheferna. Efter Richelieus tid, under Ludvig XIV:s minderårighet, blandade sig några allvarsammare politiska ideer med Frondisternas lättsinniga tänkesätt. Parlamentet begärde, att ingen Fransman skulle kunna sättas i fängelse, utan att hafva stått till rätta inför sina naturliga domare. Man ville äfven sätta gränser för ministrarnas magt, och någon frihet skulle hafva kunnat införas genom hatet mot Mazarin. Men snart utvecklade Ludvig XIV hofvens seder i hela deras farliga glans; han smickrade Franska stoltheten, genom sina armeers lycka i krig, och hans fullkomligt Spanska stolthet afsägsnade från honom all förtrolighet i ömdömet; men han lät nedsätta adeln ännu mer än under förra regeringen. Ty Richelieu förföljde dem åtminstone, hvilket alltid gaf dem något slags anseende, då de deremot under Ludvig XIV icke kunde utmärka sig från den öfriga nationen, genom annat än att de på mindre afstånd bure samma herres ok.

Konungen, som trodde, att hans undersätters egendom tillhörde sig, och som tillät sig egenmäktiga handlingar af alla slag; med ett ord Konungen, som (vågar man säga det, och kan man glömma det!) kom med piskan i hand, att förbjuda såsom en förbrytelse den sista resten af skuggan till rättighet, parlamentets föreställningar, re-

specterade ingen annan än sig sjelf, och har aldrig kunnat begripa, hvad en nation ville säga. Alla fel, man förebrått Ludvig XIV, äro en naturlig följd af det vidskepliga begrepp, han hade om sin magt, inrotadt hos honom från sjelfva barndomen. Kan despotismen annat än flättra smickret vid sin magt, och kan smickret annat än förvrida begreppen hos hvarje menskelig vareelse, som är blottställd därför? Hvilken man af snille har någonsin hört sig förkunnas hundrade delen af de loftal, som blifvit slösade på de medelmåttigaste Konungar? Likväl äro dessa Konungar så mycket lättare förblindade af sådana loftal, ju mindre de förtjena dem.

Om Ludvig den XIV varit född till en simpel privat man, skulle man sannolikt aldrig hafva talat om honom; ty han hade för ingen del några ovanliga egenskaper, men han förstod sig väl på denna tillgjorda värdighet, som sätter andra i förlägenhet. Henric IV umgicks förtroligt med alla sina undersåter, från den första klassen till den lägsta. Ludvig XIV har grundlaggt denna öfverdrifna etiquette, som beröfvat Konungarne af hans hus, både i Frankrike och Spanien, all fri och naturlig gemenskap med människorna: också kände han dem icke, så snart omständigheterna blefvo hotande. En minister (Louvois) invecklade honom i ett blodigt krig, för det han plågat honom med fensterna i en viss byggnad, och under sextio års regering har Ludvig XIV, ehuru han saknade all talent som General, icke dess mindre fört krig i femtiosex år. Churförstendömet Pfaltz blef härjadt;

i Bretagne föreföllo grusliga executioner. Två hundra tusen Franska protestanters landsförvisning, dragonaderna och kriget i Ceyennerna, äro ännu icke att jemföra med de öfverlaggda rysligheter, som finnas i åtskilliga af de författningar, han utfärdade, efter återkallandet af edictet i Nantes år 1685. Den svärm af förordningar, hvarmed man då rasade mot de Reformerta, kan fullkomligt jemföras med nationalconventets lagar mot emigranterna, och har samma character. All medborgerlig rätt vägrades dem, det vill säga, deras barn ansågos icke för äkta, ända till år 1787, då de samlade notablerna, i detta afseende, påkallade Ludvig XVI:s rättvisa. Deras egendommar blefvo icke blott confiscerade, utan äfven tillslagne dem, som vore deras anklagare; deras barn blefvo dem fräntagne med våld, för att uppfostras i den katholska läran. Kyrkans embetsmän och de, som kallades affällingar, dömdes till galererna eller till döden; och då man ändtligen hade förklaradt, att icke några protestanter mera funnos i Frankrike, ansåg man alla dem, som voro det, såsom affällingar, när man fann för godt att behandla dem som sådana.

Olagligheter af alla slag hafva utmärkt Ludvig XIV:s regering, som likväl varit ämne för så många madrigaler; och ingen har besvärat sig öfver missbruken af en myndighet, som sjelf var ett beständigt missbruk. Fenelon är den ende, som vågat höja sin röst; men detta är nog för efterverldens ögon. Denne i de religiösa dogmerna så samvetsgranne Konung var det alldeles icke i afseende på goda seder, och det var först under hans mot

gångar som några verkliga dygder hos honom utveckledes. Man känner ej det minsta deltagande för honom ända till det ögonblick, då han blef olycklig; då först visade sig en medfödd storhet i hans själ.

Man berömmar de vackra byggnader, som Ludvig XIV låtit uppföra. Men vi vete af erfarenheten, att det i alla länder, der nationens fullmäktige icke försvara folkets penningar, är lätt att tillgripa dem för alla slags kostnader. Pyramiderna i Memphis hafva kostat mer arbete än alla de vackra anläggningarne i Paris, och likväl kunde Egyptens despoter utan stora kostnader använda sina slafvar till deras uppbyggande. Skall man äfven tillägna Ludvig XIV de stora författare, som funnos i hans tid? Han förföljde Port Royal, der Pascal presiderade; han lät Racine dö af sorg; han landsförviste Fenelon; han satte sig alltid emot de hedersbetygelser, man ville gifva La Fontaine, och medgaf ej beundran för någon annan än Boileau. Literaturen har, då den upphöjt honom öfver all mätta, gjort för honom mycket mer än han gjort för Literaturen. Några pensioner, bevilljade åt lärda män, skola aldrig hafva mycket inflytande på de verkliga talenterna. Snillet eftersträfvade blott äran, och äran är ej annat än en gärd af den allmänna opinionen.

Literaturen har ej varit mindre lysande efter hans tid, ehuru dess riktning varit mera filosofisk; men sjelfva denna riktning började mot slutet af Ludvig XIV:s regering. Emedan han regerat mer än sextio år, har tidehvarvet tagit hans

namn; likväl berodde icke detta tidevarfs tänkesätt af honom; och, om man undantager Bossuet, som till olycka för oss och för sig sjelf kufvade sitt snille under despotismens och phanatismens välde, gjorde nästan alla sjuttonde seclets författare ganska märkliga framsteg på den bana, som det adertonde seclets sedan hafva genomvandrat. Fenelon, en högst aktningvärd man, visste att i en af sina skrifter värdera den Engelska constitutionen, få år efter dess införande; och mot slutet af Ludvig XIV:s regering såg man menskliga förståndet utbilda sig från alla sidor.

Ludvig XIV utvidgade Frankrike genom sina generalers eröfringar; och emedan en viss grad af utsträckning är nödvändig för en stats sjelfständighet, förtjente han derföre nationens tacksamhet. Men han lemnade det inre af landet uti en oreda, som förorsakade riksförståndaren, under Ludvig XV:s minderårighet, och Ludvig XV sjelf beständiga ledsamheter under hela deras regering. Vid Henric IV:s död voro financerna och alla förvaltningens grenar i den fullkomligaste ordning, och Frankrike bibehöll sig i flera år derefter genom den styrka, han gifvit det. Vid Ludvig XIV:s död voro financerna till den grad uttömda, att de ända till Ludvig XVI:s uppstigande på thronen icke kunnat åter upphjelpas. Folket skymfade Ludvig XIV:s likprocession, och hans testamente upphäfdes af parlamentet. Den öfverdrifna vidskepelse, af hvilken han låtit kufva sig under sina sista regeringsår, hade så mattat allas sinnen, att sjelfva förmyndare-regeringens tygellöshet ursäktades, emedan

att den lindrade bördan af Ludvig XIV:s intoleranta hof. Man jemföre dennes döl med Henric IV:s. Han var så okonstlad, ehuru Konung, så mild, ehuru krigare, så qvick, så munter, så klok; genom det man närmar sig till människor, visste han så väl, att man förstorar sig i deras ögon, då man sjelf verkligen är stor, att hvar Fransman trodde sig i hjertat känna den dolk, som slutade hans sköna lefnad.

Man hör aldrig bedöma despoter efter den ögonblickliga framgång, de erhålla genom sjelfva magtens ansträngning.

Det är det tillstånd, i hvilket de lemna riket vid sin död eller sitt fall, det är hvad som är kvar efter deras regering, som upptäcker hvad de hafva varit. Adeln och presterskapets politiska vigt upphörde i Frankrike med Ludvig XIV; han brukade dem endast som verktyg för sin magt; efter honom hafva de befunnit sig utom all förbindelse med sjelfva nationen, hvars inre vigt och betydighet dagligen tillvexte.

Ludvig XV, eller snarare hans ministrar, voro i en oupphörlig strid med parlamenterna, som gingo på folkets sida, i det de vägrade utlagorna, och parlamenterna hörde, åtminstone största delen, till tredje ståndets klass. Författarne, som också mestadels voro af denna klass, eröfrade genom sina talenter den tryckfrihet, som lagarne nekade dem. Englands exempel verkade hvar dag på sinnena, och man kunde icke begripa, hvarföre ett haf af sju mils bredd skilde ett land, der nationen var allt, från ett land, der den var intet.

Opinionen och crediten, som icke är annat än opinionen i de finansiella angelägenheterna, blefvo hvar dag mer väsendtliga. Capitalisterna hafva i detta afseende mer inflytande än sjelfva de stora possessionaterna, och capitalisterna lefva i Paris, alltid fritt granskande de statens fördelar, som vidröra deras egen vinning.

Ludvig XV:s svaga karakter, och de villfarelser af alla slag, som han med denna karakter begick, skulle nödvändigt gifva styrka åt oppositionsandan. Man såg å ena sidan Lord Chatam i spetsen för England, omgifven af alla stora talare i parlamentet, hvilka frivilligt erkände hans öfverläghenhet, och på samma tid, hos Konungen i Frankrike, maitresser af lägsta klassen, som afsatte och tillsatte hans ministrar. Det var nationalandan, som styrde England. Frankrikes öde afgjordes af de mest oförutsedda, de mest ömkeliga tillfälligheter och intriguer. Imellertid utgjorde Voltaire, Montesquieu, Rousseau, Buffon, djupa tänkare, förträffliga författare, en del af den på sådant sätt styrda nationen; och huru kunde Fransmännen annat än afundas England, då de med skäl kunde säga, att det var i synnerhet dess politiska författningar, som det hade att tacka för sina fördelar? Ty Fransmännen räknade bland sig lika så många män af snille som deras grannar, ehuru naturen af deras regeringsform icke tillät dem att draga samma nytta deraf. En man af snille har med skäl sagt, att literaturen vore ett uttryck af samhället; om detta är sant, så böra de förebräelser, man gör det aderton-

de århundradets författare, riktas mot sjelfva detta samhälle. Under denna epoch sökte icke författarne att smickra regeringen; således ville de behaga opinionen; ty det är nödvändigt, att det största antalet af lärda måste följa endera af dessa tvänne vägar: de äro allt för mycket i behof af uppmuntran, för att på en gång trotsa både magten och publiken. Större delen af Fransmännen i adertonde århundradet önskade feodalregeringens upphälvande och införandet af Engelska författningar, i synnerhet af den religiösa tolerancen. Presterskapets inflytande på tidens angelägenheter väckte allmänt missnöje; och då den sanna religiösa känslan är den, som mest skiljer sig från intrigerna och magten, hade man icke mer något förtroende till dem, som betjente sig af religionen, för att skaffa sig inflytande i världsliga saker. Några författare, i synnerhet Voltaire, äro tadelvärda, därför att de i sina anfall mot vidskepelsen icke skonat sjelfva Christendomen; men man bör icke glömma de förhållanden, i hvilka Voltaire lefvat; han var född mot slutet af Ludvig XIV:s tidevarf, och de grymma oförrätter, som Protestanterna ledo, hade från barnåren upprört hans inbildningskraft.

Cardinal Fleuris gamla vidskepelse, parlamentets och Archebiskopens af Paris löjliga tvister om tros-attesterna, Qvåkarna, Jansenisterna och Jesuiterna: alla dessa barnsliga debatter, som icke desto mindre kunde kosta blod, måste öfvertyga Voltaire, att den religiösa intolerancen ännu yore att befara i Frankrike. Processerna mot Calas, Sirven och

samt riddaren de la Barre stärkte honom i denna fruktan, och de borgerliga lagarne emot Protestanterna voro ännu i det barbariska tillstånd, hvar i återkallandet af edictet i Nantes hade försänkt dem. Jag påstår icke, att Voltaire kan rättfärdigas härigenom, icke heller de författare, som, samtida med honom, följde hans spår; men man måste tillstå, att alla retbara karakterer (och alla män af snillen äro det) känna nästan alltid ett behof att anfalla den starkaste; det är häruti, man igenkänner blodets och den lifliga phantasiers naturliga styrka.

Under revolutionen hafva vi blott erfärit o-tröns förderf och det grymma våld, hvarmed man ville utsprida den; men samma ädla tänkesätt, som väckte afsky för presternas landsförvisning mot slutet af adertonde secelet, ingåfvo femtje år förut hatet till deras intolerance. Man måste döma handlingar och skrifter efter deras tider.

Vi skola på ett annat ställe afhandla den vigtiga frågan om Franska nationens religiösa anlag. I detta ämne, så väl som i politiken, bör man icke anklåga en nation af tjugufem millioner menniskor; det vore, om man så får säga, att tvista med hela människoslägtet. Men man måste undersöka, hvarföre icke denna nation blifvit, i enlighet med någras godtycke, bildad af gamla författningar, hvilka alltid varat länge nog, för att kunna utöfva sitt inflytande; man måste äfven undersöka, hurudan tänkesättens natur nu är, i harmonie med människohjertat; ty den heliga elden är icke och skall

aldrig blifva utsläckt; men det är endast i sanningens himlaljus, som den åter skall uppenbaras.

TREDJE CAPITLET.

Om den allmänna opinionen i Frankrike vid Ludvig XVI:s uppstigande på thronen.

Det finnes ett bref af Ludvig XV till Hertiginnan de Choiseul, i hvilket han säger: Jag har under min regering haft mycken möda att dragga mig ur striden med parlamenterna; måtte min sonson se sig före; de kunde möjligtvis sätta hans krona i fråga." I sjelfva verket är det lätt sedt, då man följer adertonde århundradets historia, att det är Frankrikes aristokratiska corps, som först hafva angripit Konungamagten, icke emedan de ville kullstörta thronen; men de voro bragte derhän af den allmänna opinionen: denna verkar på människorna, utan att de veta det, och ofta mot deras eget intresse. Ludvig XV lemnade i Frankrike till arf åt sin efterträdare en tadelsjuk, som nödvändigt skulle uppväckas af de oräkneliga fel han begått. Financerna hade icke kunnat uppehållas utan banqueroute. Jesuiternas och Jansenisternas stridigheter hade nedsatt presternas anseende. Landsförvisningar och oupphörligt förnyade arresteringar hade icke förmått besegra parlamentets opposition, och man var tvungen, att i stället för denna corps, hvares motstånd understöd-

des af opinionen, insätta en magistrature utan anseende, för hvilken en föga aktad canzler, de Maupeou, presiderade. Adeln, som var så undergifven Ludvig XIV, deltog i det allmänna missnöjet. De stora herrarne och sjelfva Prinsarne af blodet gingo att betyga sin vördnad för Choiseul, en minister, som blifvit landsförvist för det han satt sig emot det föräktliga välde, som en af Konungens maitresser utöfvade.

Alla stånd i staten önskade ändringar i den politiska organisationen, och aldrig kändes olägenheterne af enväldet starkare än under en regering, som, utan att vara tyrannisk, hade varit i en beständig strid med sig sjelf. Detta exempel bevisade, mer än något raisonnement, olyckan att bero af en styrelse, som fallit i händerna på maitresser, sedan i deras gunstlingars och släktingars, ända till den lägsta klassen i samhället. Tvisten om den sakernas ordning, som rådde i Frankrike, hade under Ludvig XV framkallat de mest autentiska handlingar inför nationens ögon; och hvilka egenskaper som heldst, en Ludvig XV:s efterträdare måtte hafva egt, skulle han svårligen hos allvarsamma män utplånat den ideen, att bestämda författningar borde sätta Frankrike i säkerhet för äfventyren af thronens ärftlighet. Ju mer denna ärftlighet är nödvändig för det allmännas väl, desto mer måste lagarnes varaktighet under en representativ styrelse skydda nationen för de ändringar i det politiska systemet, som äro oskilljaktiga från hvarje Konungs karakter och ännu mer från hvarje ministers.

Om man utan förbehåll måste bero af en monarchs villja, förtjente visserligen Ludvig XVI mer än någon annan, hvad ingen kan förtjena. Men man kunde hoppas, att en så samvetsgrann monarch på något sätt skulle lyckas att med sig förena nationen, i ansvarigheten för det allmännas angelägenheter. Sådant skulle utan tvifvel hans beständiga tänkesätt hafva varit, om å ena sidan oppositionen från början uppträdte med mer aktning, och å andra sidan vissa publicister icke velat alltid föreställa Konungarna deras magt såsom ett slags trosartikel. Philosophiens fiender söka att förklara Konunga-despotismen såsom en religionsdogm, för att sätta sina politiska grundsatser utom all gemenskap med förnuftets. I sjelfva verket äro de i större säkerhet på detta sätt.

Drottningen af Frankrike Marie Antoinette var en af de mest älskvärda och behagliga människor, som man sett på thronen, och ingenting hindrade, att hon ej kunnat bibehålla Fransmännens kärlek, ty hon hade ingen ting gjort, att förverka den. Både Konungens och Drottningens personliga karakter förtjente således all tillgifvenhet; men det egenmäktiga i Franska regeringssättet, sådant som det i århundraden varit, öfverensstämde så litet med tidens anda, att sjelfva de regerandes dygder försvunno i den oräkneliga mängd af missbruk, hvar af de voro omgifna. När folket känner behovet af en politisk förändring, äro monarchens enskilda egenskaper icke tillräcklige att hämma den denna tänkesättets riktning. Ett olyckligt öde satte Ludvig XVI:s regering i en tidpunkt, då stora talenter och

en hög grad af upplysning voro nödvändige för att kämpa med tidens anda, eller för att stifta, hvad som varit ännu bättre, en billig förlikning med densamma.

Aristokraternas parti, det vill säga de privilegierades, äro öfvertygade, att en Konung af mera fast karakter skulle kunnat förekomma revolutionen. De glömma, att de sjelfva varit de första, som med mod och rättvisa börjat anfallet mot den Kongliga magten; och hvad motstånd kunde denna magt göra dem, då nationen var på deras sida? Böra de beklaga sig, att de varit de starkaste mot Konungen och de svagaste mot folket? Detta borde så vara.

Ludvig XV:s sista år hade, man kan icke upprepa det för ofta, beröfvat regeringen dess anseende, och, utan att en militairisk Konung rigtat Fransmännens inbildning på eröfringar, kunde ingen ting afhålla de serskildta stånden i staten från de viktiga anspråk, som alla trodde sig berättigade att göra gällande. Adeln var ledsen vid att icke vara annat än hofmän, det högre presterskapet ville hafva ännu mer inflytande i statens angelägenheter; Parlamenterna hade för mycken och för liten politisk styrka, för att nöja sig med att vara blott domare; och nationen, som inbegrep författare, capitalister, handlande, ett stort antal egendomsberrar, och en hop civila embetsmän, nationen jemförde med otålighet Englands regeringssätt, der talenten ledde till allt, med Frankrikes, der man ej var något utan gunst eller börd. Således sträftrade alla ord och handlingar, alla dygder och

passioner, alla tankar och all fäfänga, den allmänna andan och modet för dagen, till ett och samma mål.

Man må gerna tala med förakt om Franska karakteren; den vill med kraft, hvad den vill. Om Ludvig XVI egt snille, säga en del, hade han satt sig i spetsen för revolutionen; andre säga, han skulle hafva hindrat den. Hvertill gagna dessa gissningar? Det är omöjligt, att snillet kan vara ärfeligt i någon familj. Men en regering, som endast genom sina Konungars öfverlägsna snille skulle kunna försvara sig mot nationens önsknings, vore i en grufflig fara att duka under.

Då man granskar Ludvig XVI:s uppförande, finner man visserligen fel, det må vara, hvad somliga förebrå honom, att icke nog skickligt hafva försvarat sin oinskränkta magt, eller hvad andre anklaga hos honom, att icke af upprigtigt hjerta hafva gifvit efter för tidehvarfvets upplysning; men hans fel hafva till den grad varit en verkan af omständigheternas natur, att de skulle förnyas nästan lika många gånger som samma yttre combinationer å nyo infunne sig.

De Maurepas var den förste, som Ludvig XVI valde att styra ministären. Visserligen var deenne gamle hofman icke någon nybetsälskande philosoph. Under fyratio års landsflykt hade han blott sysselsatt sig med sin harm öfver det han icke vetat undvika att falla i onåd; ingen heroisk handling hade ådragit honom den; en förfelad intrigue var det enda minne, han hade med sig på sin tillflyktsort, och han kom tillbaka lika lättsinnig, som om

han aldrig ett ögonblick varit skild från detta hof, det enda föremålet för hans tankar. Ludvig XVI valde honom blott af vördnad för ålderdomen, en ganska aktningvärd känsla hos en ung Konung.

Denne man, för hvilken sjelfva orden, som beteckna upplysningens framsteg och nationernas rättigheter, voro ett fremmande språk, såg sig imelertid så oförmärkt dragen af den allmänna opinionen, att den första act, han föreslog Konungen, var att återkalla de gamla Parlamenterna, som blifvit förvista, för det de satt sig emot den förra regeringens missbruk. Dessa parlamerter, ännu mer öfvertygade om sin styrka, när de blifvit återkallade, satte sig beständigt mot Ludvig XVI:s ministrar, ända till dess de märkte, att deras egen politiska tillvarelse var blottställd genom de rörelser de hade uppväckt.

Turgot och de Malesherbes, tvänne statsmän af utmärkt förtjänst, blefvo äfven valde af samma Maurepas, som säkert icke hade någon idé gemensam med dem; men det allmänna ryktet utmärkte dem för förträffliga tjenster, och opinionen gjorde sig än en gång åttlydd, ehuru den icke egde några lagliga representanter.

De Malesherbes ville åter införa Henric IV:s edict till Protestanternas förmon, afskaffa de så kallade *lettres de cachet* och upphäfva censuren, som tillintetgjorde tryckfriheten. Det är mer än fyratio år, sedan de Malesherbes försvarade denna lära; det hade då varit tillräckligt att antaga den, för att genom upplysningen bereda, hvad man sedermera måst afstå åt våldet.

Tourgot, en icke mindre upplyst minister, icke mindre människovän än de Malesherbes, afskaffade dagsverksskyldigheten, föreslog att i det inre af landet upphäfvade tullar, som berodde af provincernas serskildta privilegier, och förklarade utan betänkande nödvändigheten att ålägga adeln och prästerskapet betalandet af deras del i utlagorna efter ett jemlikt förhållande med den öfriga nationen. Ingen ting var mer rättvist och mera efter folkets önskan än ett sådant steg; men det uppväckte missnöje hos de privilegierade: Turgot blef ett offer för dem. Han var en oböjlig och systematisk man, de Malesherbes deremot hade en mild och försonlig karakter; men bägge dessa ädla medborgare, hvilkas sätt att vara hade så mycken olikhet, ehuru de voro af lika tänkesätt, erforo samma öde; och Konungen, som hade kallat dem, afsatte en kort tid derefter den ena och ledsnade vid den andra, just i den tidpunkt då nationen visade det mesta förtroende till deras förvaltnings grundsatser.

Det var ett stort fel att smickra det allmänna tänkesättet genom goda val, som man sedan återkallade; men de Maurepas utnämnde och afsatte ministrar, allt efter hvad som sades vid hofvet. Konsten att regera var för honom ej annat än en talent att råda öfver sin herre, och att förnöja dem, som omgäfvade honom. Allmänna ideer hade icke fallit på hans lott; han visste endast, hvad ingen minister kan undgå veta, att det nämligen fordras penningar för att upprätthålla staten, och att par-

lamenterna dagligen blefvo mer gensträfviga vid inregistreringen af utlagorna

Utan tvifvel kunde, hvad man på den tiden i Frankrike kallade statens constitution, det vill säga, Konungens magt, undanrödja alla hinder, emedan den genom en *lit de justice* nedtystade parlamentets invändningar, när den ville. Regeringen Frankrike har alltid varit egenmäktig, och vissa tider despotisk; men det var klokt, att sparsamt använda denna despotism, såsom alla andra hjälpmedel, emedan allt bebdade, att de snart voro uttömda. Pålagorna och crediten, som på en dag uppväger ett års pålagor, hade blifvit så nödvändiga för Frankrike, att man framför allt fruktade hinder i afseende på dem. Underhuset i England förenar ofta på ett oskiljaktigt sätt en bill rörande nationens rättigheter med en bill, innehållande bifall till pålagorna. Parlamenterna i Frankrike hafva försökt något dylikt: när man begärde, att de skulle inregistrera nya skatter, ehuru man väl kunde ålägga dem denna inregistrering, bifogade de till sitt samtycke eller afslag föreställningar mot förvaltningen, understödde af allmänna opinionen. Denna nya magt förvärfvade dagligen mer styrka, och nationen satte sig i frihet, att jag så må säga, af sig sjelf. Så länge endast de privilegerade klasserna hade någon betydelse, kunde man styra staten såsom ett hof, genom det man skickligt ledde några individuers passioner eller intressen; men då en gång den andra klassen i samhället, den talrikaste och verksamaste af alla, hade lärt känna, huru vigtig den var, kunde

man icke längre umbära kändedomen och antagandet af ett vidsträcktare system för sitt handlingsätt.

Sedan krigen nu mera icke föras af de stora Vasalierna i spetsen för deras egna soldater, och sedan Konungarne i Frankrike således behöfva pålagor för att betala en armée, hafva alltid oredor i finanserna varit en källa till invärtets oroligheter. Parlamentet i Paris började, mot slutet af Ludvig XV:s regerlag, att gifva tillkänna, det de icke hade rättighet att bevillia nya pålagor, och nationen gillade dess motstånd i detta afseende; men allt återställdes till den stillhet och lydnad, som Franska folket så länge varit vandt vid, så snart regeringen gick sin vanliga gång, utan att fördrå något af de corporationer, som kunde anse sig oberoende af thronen. Det var således tydligt, att i då varande omständigheter den största fara för Konungamagten berodde på penningbrist; och det var i stöd af denna öfvertygelse, som de Maurepas föreslog att utnämna Necker til GeneralDirecteur för Kongliga skattkammaren.

Såsom utländning och protestant var han helt och hållet utom gränsen för de vanliga valen; men han hade visat en så stor skicklighet i finansmål, så väl i Vestindiska compagniet, hvars ledamot han var, som i den handel han sjelf i tjuguarstid idkat, äfvensom i sina skrifter, och äntligen i de olika förhållanden, i hvilka han alltid stått till Konungens ministrar, ifrån Hertig Choiseul ända till år 1776, epochen för hans utnämmande — att de Maurepas valde honom, endast på det

han skulle samla penningar i Konungens skattkammare. De Maurepas hade icke besinnat den allmänna creditens samband med förvaltningens stora planer; han trodde således, att Necker skulle kunna upprätta statens välstånd på samma sätt, som ett handelshus kan uppbjelpas genom lyckliga speculationer. Ingen ting var mer ytligt än ett sådant begrepp om ett stort rikes financer. Den revolution, som røjde sig i tänkesätten, kunde icke aflägsnas från sjelfva medelpunkten för affairerna, om man icke tillfredsställde opinionen i alla de ändringar den önskade; man måste gå den till mötes, om man ville förekomma, att den icke sjelf allt för raskt banade sig väg. En financeminister borde icke vara en taskspelare, som kastar penningar fram och åter från den ena kistan i den andra, utan att ega något verkligt medel att öka inkomsterna eller minska utgifterna. Imellan dessa kunde man icke återställa jemvigten utan tillhjelp af ekonomie, utlagor eller credit; och dessa serskilda utvägar fordrade stöd af den allmänna opinionen. Låtom oss nu undersöka, hvilka medel en minister borde välja för att vinna den.

FJERDE CAPITLET.

Om Neckers karakter såsom Statsman.

Necker, medborgare i republiken Geneve, hade från barndomen idkat studier med mycken flit, och när han af sin belägenhet blef kallad, att eg-

na sig åt handels- och finance-ärender, bar hans första smak för vetenskaperna alltid inblandat upphöjda tankar och philosophiska reflexioner med hans intressen i det verkliga lifvet. Fru Necker, som visserligen var ett af de mest upplysta fruntimmer på sin tid, förenade hos sig beständigt allt hvad det på utmärkta män så frugtbara adertonde secler kunde erbjuda af lysande talenter. Men den öfverdrifna strängheten i hennes grundsatser gjorde henne otillgänglig för allt hvad som stridde mot den upplysta religion, i hvilken hon haft den lyckan att vara uppfödd. De som känt henne, intyga, att hon genomgått alla sitt tidevarfs olika meningar och passioner, och likväl alltid förblifvit en protestantisk Christen, lika långt skild från otro som från intolerance; på samma sätt förhöll det sig äfven med Necker. Eljest var det icke något serskildt system, som uteslutande behagade honom; försigtigbeten utgjorde ett hufvuddrag i hans karakter. Han fann icke något nöje i det nya, derföre att det var nytt; men också hade han icke några fördomar af vanan; ty sådana kan ett öfverlägset förstånd aldrig underkasta sig.

Den första af hans skrifter var ett loftal öfver Colbert, för hvilket han vann priset i Franska Akademien. Det blef tadeladt af den tidens philosophier, derföre att författaren, i anseende till handelen och financerne, icke i hela sin vidd antog det system, hvilket man ville göra till en pligt att följa; redan då visade sig den philosophiska phanatismen, en af revolutionens sjukdomar. Man

ville tillegna ett litet antal grundsatser den önskränkta magt, som ett litet antal menniskor förut hade tillvällat sig. Äfven inom tankens område får ingenting vara privilegieradt. I Neckers andra arbete, hvars titel var: *sur la legislation et le commerce des grains*, erkände han äfven nödvändigheten af några inskränkningar i den fria utförelsen af spannmål; inskränkningar, som fordrades för den fattiga klassens dagliga och tryckande behof. Turgot och hans vänner blefvo vid detta tillfälle oense med Necker; ett uppror i anledning af brödets dyrhet inträffade 1775, då Necker utgaf sin bok; och emedan han utmärkt de origtiga författningar, som föranledde detta uppror, hafva någre af de mest öfverdrifna ekonomisterna derföre anlagat hans verk; men denna förebråelse var orimlig; ty en skrift, som blott grundar sig på allmänna begrepp, kan i första början endast hafva något inflytande på de högre klasserna.

Necker, som under hela sin lefnad haft att göra med verkliga angelägenheter, visste att foga sig efter de förändringar, som de fordra: grundsatser förkastade han icke alltid med förakt; ty det är blott medelmåttiga hufvuden, som sätta theorie och praktik mot hvarandra. Den ena bör vara ett resultat af den andra, och de gifva alltid styrka åt hvarandra inbördes.

Några månader, innan Necker blef utnämnd till minister, gjorde han en resa till England. Derifrån återförde han en djup beundran för de flesta dess inrättningar; men hvad han i synnerhet studerade var det stora inflytande, som ett of-

fentligt förfarande har på crediten, och de omätliga medel, som en representativ församling gifver att uppehålla och förnya statens financetillgångar. Likväl hade han icke då för afsigt att föreslå den minsta ändring i Frankrikes politiska organisation. Hade icke omständigheterna tvungit Konungen själf till denna förändring, så hade Necker aldrig trott sig berättigad att blanda sig deruti. Han hade i synnerhet afseende på sin individuella pligt, af hvilken han för det närvarande fann sig bunden; och ehuru han var mer än någon annan öfvertygad om fördelarne af en representativ statsförfattning, trodde han likväl icke, att ett sådant förslag kunde utgå från en minister, som var tillsatt af Konungen, utan att denne uttryckligen gifvit honom tillstånd dertill. Dessutom var det i naturen af hans karakter och hans lynne, att afbida omständigheterna och icke åtaga sig de resolutioner, som de kunna medföra. Ehuru Necker ganska bestämdt förklarat sig mot sådana privilegier som feodalrättigheterna och frikallandet från utlagor, ville han dock ingå i underhandling med egarne till dessa privilegier, för att icke utan skonsamhet uppoffra närvarande rättigheter för framtida fördelar. Således, när Konungen på hans förslag afskaffade på sina domäner det som var öfrigt af lifegenskapen, den så kallade *main-morte* (eller tvånget att förblifva vid ett länngods, hvars utskylder man icke mäktade betala); afgjorde den Kongliga magten ingen ting om hvad de höga herrarne borde göra i detta afseende. Den litade endast på verkningarne af sitt efterdöme.

Necker ogillade högligen olikheten i utlagornas fördelning; han trodde icke, att de privilegierade borde bära en mindre del af de allmänna bördorna än hvar och en annan medborgare i staten. Imellertid sökte han icke att förmå Konungen till något afgörande steg häruti. Inrättningen af provincernas förvaltning var, såsom man får se i ett af de följande capitlen, enligt hans tanka det bästa medel att med adelns och presternas frivilliga samtycke erhålla uppoffringen af denna olikhet i utlagor, hvilken mer än alla andra företräden väckte oroligheter bland mängden af folket. Det var först, då han andra gången bestridde ministers-embetet 1788, då Konungen redan lofvat att sammankalla GeneralStaterna, och då oredan i finanserna, förorsakad genom olyckliga val af ministrar, å nyo hade gjort honom beroende af parlamenterna; det var först då, säger jag, som Necker anförde de viktiga frågorna om Frankrikes politiska organisation; så länge han kunde hålla sig vid kloka mått och steg i den allmänna förvaltningen, recommenderade han ej några andra.

Despotismens anhängare, som skulle hafva velat finna en Richelieu i Konungens första minister, voro ganska missnöjde med Necker; å andra sidan hafva frihetens ifrige anhängare beklagat sig öfver den ihärdighet, med hvilken han för-svarade, ej allenast Konungamagten, utan äfven de privilegierade klassernas, missbruk underkastade, företrädesrättigheter, då han ansåg det möjligt att återköpa dem, i stället för att indraga dem utan ersättning. Necker befann sig af omständigheter-

na satt i samma belägenhet som Canzleren de l'Hopital imellan Katholikerna och Protestanterna. Ty Frankrikes politiska tvister i adertonde secler kunna jemföras med de religiösa i det sextonde; och Necker, äfven som de l'Hopital, försökte att förena sinnena i den princip, som rädde i hans eget hjerta. Aldrig har någon på ett mera märkvärdigt sätt förenat vishet i medel med ifver för sitt mål.

Necker tog ej något afgörande steg, utan en lång och noggrann öfverläggning, hvari han vexelvis rådfrågade sitt samvete och sin omdömeskraft, men aldrig sitt enskildta intresse. Att öfverlägga var för honom att gå utom sig sjelf; och på hvad sätt man heldst må döma om de serskildta beslut, han tagit, måste man söka grunden dertill utom de vanliga motivena för människors handlingar; samvetsgrannhet var rådande hos honom såsom passionen hos andra människor. Hans vidt omfattande snille och inbildningskraft satte honom någon gång i en plågsam villrådighet; dessutom var han ganska böjd att ångra sig, och anklagade sig ofta med ett orättvist förhastande. Dessa tvänne ädla naturfel ökade ännu mer hans undergifvenhet för moralen; endast af denna fann han hvad han skulle besluta för det närvarande och hvaraf han skulle trösta sig öfver det förflutna. Hvar och en rättvis man, som ända till de minsta omständigheter granskar Neckers uppförande i allmänna ärenden, skall deruti alltid finna i flytandet af dygdens grundsatser. Jag vet ej, om detta kal-

las att icke vara statsman; men om man vill tadla honom i detta afseende, så är det hans samvetsgrannhet, som man måste angripa; ty han hade en liflig öfvertygelse inom sig, att moralen är ännu mer nödvändig för en statsman än för en privat, emedan styrelsen af stora och varaktiga saker är redlighetens af Gud stiftade lagar mer synbart underkastad än den af lätt förgängliga omständigheter. Under det Necker första gången var minister, då opinionen ännu icke var förderfvad af partiandan, och rikets angelägenheter handhafdes efter allmänt erkända reglor, ingaf hans karakter en allmän beundran, och hela Frankrike ansåg det som en olycka för staten, att han drog sig tillbaka. Låtom oss förut granska denna första ministère, innan vi öfvergå till de grusliga omständigheter, som ingjöto hat och otacksambet i menniskors omdömen.

FEMTE CAPITLET.

Om Neckers planer i afseende på Financerna.

De principer, som Necker hade antagit i financernas styrelse, äro så enkla, att hvar och en kan begripa deras theorie, ehuru användningen deraf är ganska svår. Man kan säga til statsministrare: Varen rättvise och ståndaktige; såsom till författare: Varen qvicke och djupsinnige; dessa råd äro

ganska tydliga; men de egenskaper, som göra det möjligt att följa dem, äro ganska sällsynta.

Necker trodde, att ekonomien och den offentlighet, som garanterar redligheten i förbindelser, voro grunden till ordning och credit i ett stort rike; äfven så borde, efter hans sätt att se, den allmänna moralen icke skilja sig från den enskilda; och han trodde, att statens öde kunde i många afseenden ledas efter samma regler som hvar och en familjs. Att sätta inkomsterna i jemvigt med utgifterna; att komma till denna jemvigt heldre genom inskränkning af utgifterna än genom pålagornas ökande; och då kriget olyckligtvis blef nödvändigt, att fylla dess behof genom lån, för hvilka intresset skulle försäkras antingen genom en ny hushållning eller genom ökade pålagor; sådana äro de första grunder, från hvilka Necker aldrig afvek.

Det är lätt begripet, att ingen nation kan med sina vanliga inkomster bestrida ett krigs kostnader; således måste crediten tillåta att låna, det vill säga, att på framtida generationer dela bördan af ett krig, som bör hafva deras väl till systemål. Man skulle äfven kunna antaga, att i en stat finnes en skatt såsom Fredrik den Store hade; men, utom det att Frankrike icke hade någon sådan, är det endast de eröfrande, eller de som villja blifva det, som beröfva sitt land fördelarne af penningarnas omlopp och af creditens verkan. Egenmäktiga regeringar, de må vara revolutionaira eller despotiska, taga sin tillflykt, för att fortsätta krigen, till tvångslån, extraordinaira utgifter, eller

pappersmynt; ty intet land kan eller bör bestrida krigskostnader med sina vanliga inkomster. Crediten är således, af nyare tidens upptäckter, just den som utgör foreningsbandet mellan regenterna och folken. Det är behovet af credit, som rödgår regeringarne att vara skonsamma mot allmänna opinionen; och i samma mån som nationerna blifvit bildade genom handeln, har crediten, som deraf är en följd, gjort hvarjehanda constitutionella former nödvändiga, för att trygga offentligheten i financerne och garantera ingångna förbindelser. Huru skulle crediten vinna stadga genom maitresser, gunstlingar eller ministrar, som vid Konungarnes hof ombytas från den ena dagen till den andra? Hvilken husfader skulle anförtro sin egendom åt detta lotteriet!

Imellertid var Necker den första och den enda bland ministrarna, som utan någon ny inrättning kunde förskaffa Frankrike credit. Hans namn ingaf ett sådant förtroende, att capitalisterne i Europa ganska oförsigtigt räknat på honom, såsom på en regering, och glömt, att han kunde förlora sin plats från det ena ögonblicket till det andra.

Engelsmän och Fransoser, öfverensstämde i att åberopa honom, såsom Europas största financeminister; det ansågs som ett underverk att hafva bestridt fem års krigskostnader, utan att öka pålagorna, och blott derigenom, att han med ekonomiska anordningar gaf sakerbet åt intresset för de lån som upptogs. Men då partiandan började förgifta allt, påfann man att beskylla Neckers finanssystem för charlatanerie. Ett besynnerligt

charlatanerie, som hvilar på karakterens stränghet, och som försakar det nöjet att skaffa sig anhängare genom förslösande af penningar, hvilka genom utlagorna influtit! Statens creditorer äro ojäfaktiga domare öfver en financeministers talent och redlighet.

Under Neckers förvaltning stego de publica fonderna, och intresset på penningar föll till en grad, som förr varit utan exempel i Frankrike. De Engelska fonderna deremot undergingo på samma tid en betydlig nedsättning, och alla länders capitalister voro angelägne om att åtaga sig de lån, som öppnades i Paris, likasom en mans dygder hade kunnat ersätta bristen på bestämda lagar.

Necker gjorde lån, sade man, och dessa måste förstöra financerna. Men genom hvad medel har England kommit till den grad af rikedom, att det i tjugufem års tid på ett lysande sätt underhållit det mest fruktansvärda krig. De lån, för hvilka intresset icke är garanteradt, skulle förstöra staten, om de någon längre tid voro möjliga; men lyckligtvis äro de icke det, ty creditorerne äro ganska försigtiga i det, som rör dem, och låna icke gerna utan säkerhet. För att gifva säkerhet åt intresset och amortissementscassan, som bägge äro nödvändiga till garantie för betalningen, förenade han med hvarje lån en indragning och åstadkom derigenom en minskning i utgifterna, som var mer än tillräcklig för intressenas betalande. Men denna så enkla method, att inskränka utgifterna för att öka inkomsten, synes de författare icke nog snällrik,

som villja visa djupa insigter i de allmänna ärendenas behandling.

Man påstår äfven, att de lån på lifstid, af hvilka Necker stundom betjente sig för att samla capitaler, gynnade husfädernas höjelse att under sin lifstid förtära den förmögenhet, som de borde lemna åt sina barn. Imellertid är det allmänt erkänt, att lifstidsrentan, sådan som Necker hade inrättat den, är en speculation på samma sätt som de stående lånen. De bästa husfäder insatte sin egendom hos de trettio hufvudmännen för Geneve, i afsigt att öka den efter sig. Det gifves ett slags lifrentor i Irland; de hafva länge funnits i Frankrike. Man måste begagna olika slags speculationer, för att träffa capitalisternas åtskilliga synpunkter. Men man skulle icke kunna draga i tvifvelsmål, att en husfader kan, om han vill hålla ordning i sina utgifter, betydligt öka sitt capital, om han insätter en del af sin egendom för ett ganska högt intresse, och sedan spar en del af detta intresse hvar år.

För öfrigt bör man blygas att upprepa sanningar, som äro allmänt erkända öfver hela Europa af alla som befatta sig med finances. Men när i Frankrike den stora världens ignoranter i något viktigt ämne uppsnappat någon phras, hvars förklaring hela världen kan begripa, nöja de sig med att upprepa den vid alla tillfällen, och detta dårskapens hålverk är ganska svårt att kullstörta.

Bör man äfven svara dem, som anklaga Necker att icke hafva ändrat beskattningssystemet och upphäft saltafgiften (*gabelles*), då han ålade Statsläm-

derna, som derifrån voro sritagne, en sådan salt-
skatt? Det fordrades ingenting mindre än revolu-
tionen för att upphäfva provincernas enskilda pri-
villegier. En minister, som vågat anprisa dem,
skulle blott hafva framkallat ett för Konungens
anseende skadligt motstånd, utan att vinna något
nyttigt resultat. De privilegierade förmådde allt
i Frankrike för fyratio år sedan, och blott natio-
nens intresse var utan styrka. Regeringen och
folket, som likväl äro de två väsendtliga delarne i
staten, förmådde ingen ting mot den eller den
provincen, den eller den corpsen; de mångfalldiga
rättigheterna, ett arf af förflutna händelser, hin-
drade Konungen sjelf att uträtta något för det
allmannas val.

Necker har i sitt verk rörande financernas för-
valtning visat alla olägenheter af pålagornas o-
jemna fördelning sådan som den rådde i Frankri-
ke. Men det är ett nytt bevis på hans klokhet,
att han i detta afseende icke företog någon äne-
dring under sin första ministère. De tillgångar,
som kriget fordrade, tillåto honom icke att blott-
ställa sig för några invärtes stridigheter; ty, för
att införa något nytt i finance-mål, fordrades att
ega fred, då man kan vinna folket på sin sida
genom det man minskar pålagorna, sedan man för-
ändrat deras natur.

Om någre hafva tadlat Necker för det han
bibehållit det gamla beskattningssystemet, hafva
andra beskyllt honom att hafva visat allt för
mycken dristighet, i det han lät trycka sin re-
dogörelse för Konungen öfver financernas till-

stånd. Necker var, såsom jag redan nämnt, i nästan lika omständigheter som canzlern de l'Hôpital. Han bade icke gjort ett steg på den politiska banan, innan nyhetsälskare förebrädde honom hans försigtighet, och anhängarne af alla de gamla missbruken hans dierfhet. Också är studerandet af dessa två ministärer kanske det nyttigaste, hvarmed en statsman kan sysselsätta sig. Man skall der se den rätta vägen uppsökt mellan de stridiga partierna och alltid förnyade bemödanden att uppgöra ett klokt fördrag mellan gamla intressen och nya ideer. Utgifvandet af den gjorda redogörelsen hade för ändamål, att på något sätt svara mot underhusets debatter i England, derigenom att den för alla yppade financernas verkliga läge. Att underrätta nationen om det allmänna tillstånd, var, säger man, att gifva en stöt åt Konungens anseende. Om man icke haft något att begära af nationen, hade man kunnat dölja den Kongliga skattens belägenhet. Men sinnenas gäsning tillät icke, att man fordrade fortsättningen af ganska tryckande pålagor, utan att visa åtminstone det bruk, man gjort eller ville göra deraf. Hofmännen skreko mot publiciteten i financerna, det enda medlet att grundlägga crediten; icke dess minre fordrade de med lika häftighet för sig och de sina alla de penningar, som sjelfva denna credit med möda kunde anskaffa. Denna motsägelse med sig sjelf kan imidlertid förklaras af deras billiga fruktan att se blottade för allmän dager de utgifter, som rörde dem; ty ett öppet förfarande med statens finanser hade äfven den viktiga fördel, att försäkra

ministern om stöd af den allmänna opinionen för de serskilda indragningar, han måste göra. Ekonomien erbjöd i Frankrike stora medel åt en tilltagsen man, hvilken såsom Necker ville taga sin tillflykt dertill. Konungen, ehuru han icke sjelf ledde yppigt, var så godhertad, att han icke kunde neka något åt dem, som omgäfvade honom; och nådebevisningar af alla slag öfverstego under hans regering, oaktadt all stränghet i hans eget lefnadsätt, sjelfva Ludvig XV:s utgifter. Necker borde således anse för sin första pligt, och såsom det förnämsta hjälpmedlet för staten, att minska nådebevisningarna; på detta sätt ådrog han sig många fiender vid hofvet och bland tjänstemännen vid financeverket; men han uppfyllde sin pligt, ty folket var då genom pålagorna bragt i en nöd, som ingen sökte afhjelpa, och som Necker först offentligen kungjort och lindrat. Att lida för dem, som man icke kände, och neka hjälp åt dem man kände, var ett plågsamt företag, men som samvetet gjorde till en lag för den, som alltid tagit det till sin ledare.

Då Necker första gången var minister, var den talrikaste klassen i samhället nedtryckt af tiondepålagor och feodalskyldigheter, från hvilka revolutionen nu befriat den. Tullafgifterna och depålagor, som tryckte vissa provinser och skonade andra, fördelningens ojemhet, grundad på adelns och presterskapets friheter, allt bidrog att göra folkets belägenhet oändligt mindre lycklig än den nu är. Hvarje år läto uppsyningsmännen sälja e-ländets sista tillgångar, emedan flera skattdra-

gande funno sig utur stånd att betala de utskylder, man af dem fordrade; Det fanns ingen stat i Europa, der folket behandlades på ett så revolterande sätt. Med så många människors heliga intressa förenade sig äfven Konungens, hvilken icke borde blottställas för parlamenternas motstånd, vid utlagornas inregistrering. Necker gjorde således kronan en vigtig tjänst, då han bestridde krigskostnaderna blott genom frugten af sina ekonomiska författningar och genom creditens skickliga begagnande; ty nya bördor retade nationen och gjorde parlamentet älskadt af folket, som deraf tog sig anledning till motstånd.

En minister, som kan hindra en revolution genom det han gör godt, bör följa denna väg, hans politiska tänkesätt må vara hvilka som heldst. Necker smickrade sig således att, genom ordning i financerna, ännu åtminstone flera år fördröja den kris, som förestod; och om man antagit hans planer i förvaltningen, skulle kanske denna kris icke hafva varit annat än en rättvis och nyttig förbättring, som efter hand blifvit verkställd.

S J E T T E C A P I T L E T.

Om Neckers planer för förvaltningen.

Financeministern hade före revolutionen icke blott befattning med den allmänna skatten, hans embetspligter inskränkte sig icke blott till att hålla iömvigt mellan inkomster och utgifter: hela rikets

förvaltning var på hans lott; och i detta afseende berodde hela nationens väl på generalcontrolleuren. Flera grenar af förvaltningen voro alldeles utmärkt vanvårdade. Den oinskränkta magtens princip förenade sig med oupphörligt förnyade hinder vid tillämpningen deraf. Öfverallt funnos historiska traditioner, hvaraf provincerna ville göra sig rättigheter, och hvilka den Kongliga magten ansåg blott såsom gamla bruk. Deraf blef regeringskonsten ett slags taskspeleri, hvarigenom man försökte att preja ut af nationen allt hvad man kunde, för att rigta Konungen, likasom nationen och Konungen varit att anse som hvarandras fiender.

Utgifterna för hofhållningen och armeen voro fullt ut betalde; men den Kongliga skattkammarens usla tillstånd var till den grad blefven en vana, att man af brist på penningar försummade de för menskligheten mest nödvändiga omsorger. Man kan knappt göra sig begrepp om det tillstånd, i hvilket Necker och hans fru funno fångelserna och hospitalerna i Paris. Jag nämner fru Necker vid detta tillfälle, ty hon egnade hela sin tid, så länge hennes man var minister, till förbättring af välgörandets inrättningar, och de märkvärdigaste ändringar i detta afseende verkställdes af henne.

Men Necker kände mera lifligt än någon annan, huru obetydligt äfven en ministers välgörande är i en stat, så stor och så egenmäktigt styrd som Frankrike, och detta förmädde honom att i rättta provincialcomitéerna, det vill säga, säll-

akaper bestående af de förnämsta possessionater i hvarje province, i hvilkas sammankomster man skulle afgöra utlagornas fördelning och de locala angelägenheterna i förvaltningen. Turgot hade fattat ideen derom; men före Necker har ingen minister egt mod att blottställa sig för det motstånd, som en inrättning af detta slag skulle möta; man kunde förutse, att parlamenterna och hofvet, som eljest sällan förenade sig, här skulle göra gemensamt motstånd.

De provinser, som sist blifvit förenade med kronan, såsom Languedoc, Bourgogne, Bretagne, m. fl. kallades *pays d'etats* (Statsländer), emedan de förbehållit sig rättighet att styras af ett samfund bestående af de tre stånden i provinsen. Konungen bestämde hela summan som fordrades; men ständerna uppgjorde fördelningen deraf. Dessa provinser vägrade ståndaktigt vissa taxor, från hvilka de påstodo sig vara frikallade genom tractater, som de ingått med kronan. Deraf kommo ojemheterna uti contributionssystemet, de mångfalldiga tillfällena till smyghandel mellan provincerna, och inrättningen af tullar i det inre af landet. Dessa så kallade Statsländer njöto stora förmoner; de betalade icke blott minre; utan den fordrade summan fördelades af possessionater, som kände de locala förhållandena, och som sjelfva intresserade sig därför. Landsvägarne och de publica inrättningarne vårdades der med mycket större omsorg, och de skattdragande behandlades mera skonsamt. Konungen hade aldrig medgifvit dessa Ständer rättigheten att bevillja pålagor; men de uppförde

sig så, som om de verkligen egt den. De vägrade icke att erlægga hvad man fordrade af dem; men de gäfvos sina contributioner namn af frivillig gäfvor. Med ett ord deras förvaltning var mycket bättre än de andra provincernas, hvilkas antal likväl var mycket större, och som icke mindre förtjente regeringens omsorg. Intendenter utnämndes af Konungen för att styra de trettiotvå Generaliteterna i riket: det var endast i Statsländerna, som de mötte motstånd, och stundom af något bland de tolf parlamenten i provincerna (parlamentet i Paris var det trettonde); men i de flesta Generaliteterna, som styrdes af en Intendent, besörjde denna kronans agent ensam hela provincens angelägenheter. Han hade under sitt befäl en armé af skattkammarens lägre tjenstemän, hvilka folket ansåg med afsky. Dessa tjenstemän plågade dem hvar på sitt håll, för att aftvinga dem skatter, illa beräknade efter deras tillgångar; och då man skref till financeministern för att beklaga sig öfver Intendentens eller hans underhafvandes våldsambheter, återskickade ministern klagomålen till sjelfva denna intendent, emedan den högsta magten endast genom dessa underhöll gemenskap med provincerna.

Unga personer och fremlingar, som icke känt Frankrike före revolutionen, som nu se folket riktadt genom egendomarnas fördelning, upphäfvandet af tionden samt feodalstyrelsen, kunna icke hafva något begrepp om detta lands belägenhet, då nationen ännu bar tyngden af alla privilegier. Anhängare af slafveriet i kolonierna hafva

ofta sagt, att en bonde i Frankrike var olyckligare än en Neger. Detta var ett skäl att mildra de hvitas belägenhet, men icke att förhärda sig mot de svarta.

Eländet ökar okunnigheten, okunnigheten ökar eländet, och när man gör sig den frågan, hvarföre Franska folket under revolutionen var så grymt, kan man ej finna något annat skäl dertill än brist på välstånd, hvilken åtföljes af brist på moralitet.

Man har under dessa tjugufem åren förgäfvets sökt att i Schweiz och Holland fänkalla scener, lika med dem som tilldragit sig i Frankrike; dessa nationers sunda förstånd, bildadt från längre tider tillbaka genom friheten, har beständigt satt sig deremot.

Ett annat skäl till revolutionens olyckor är det oerhörda inflytande, som Paris hade på Frankrike. Derföre borde inrättningen af förvaltnings-comitéer i provincerna minska detta hufvudstadens öfvervälde på alla puncter i riket; ty de stora possessionaterna, intresserade af de angelägenheter, med hvilka de hade befattning hemma, skulle haft ett bevekande skäl att lemna Paris och lefva på sina gods. De stora i Spanien kunna icke lemna Madrid utan Konungens tillåtelse: det är ett kraftigt medel för despotismen, följaktligen för adelns nedsättande, att förvandla dem till hofmän. Provincial-comitéerne borde gifva de stora herrarna i Frankrike en politisk stadga. De oenigheter, som man sett i hast utbryta mellan de privilegierade och nationen, skulle kan hända aldrig hafva egt rum, om de tre stånden från längre tider tillbaka

hade närmat sig till hvarandra, för att gemensamt öfverlägga om de angelägenheter, som rörde en och samma province.

De provincial-förvaltningar, som inrättades under Neckers ministère, sammansatte han, likasom GeneralStaterna sedermera blefvodet, till en fjerdedel af adeln, en fjerdedel af presterskapet, och den öfriga hälften af tredje ståndet, deladt i fullmäktige från städerna och fullmäktige från landet. De öfverlade tillsammans, och redan hade enigheten mellan dem hunnit till den grad, att bägge de första stånden talade om att frivilligt afsäga sig sina privilegier i de mål, som rörde utlagorna. Protocolerna öfver deras sessioner borde tryckas, för att med allmänhetens bifall uppmuntra deras bemödanden.

De stora herrarne i Frankrike egde icke nog kunskaper, emedan de icke vunno något genom att ega dem. Behaget i umgänge, som gjorde dem älskade vid hofvet, var den säkraste vägen till hederstjenster.

Denna ytliga uppfostran har varit en af orsakerna till adelns fall; de kunde icke mer strida mot tredje ståndets upplysning; de hade bordt försöka att öfverträffa dem. Provincial-comitéerna skulle efter hand hafva gifvit de stora herrarna öfverlägsenhet genom deras kännedom af förvaltningen, såsom de fordom voro öfverlägsna genom sitt svärd; en allmän nationalanda skulle i Frankrike hafva förberedt införandet af en fri författning.

Provincial-comitéerna skulle icke hafva hindrat att en dag sammankalla GeneralStaterna; men så snart den oundvikliga stunden för en representativ författning varit kommen, skulle åtminstone den första och andra klassen, efter att en lång tid hafva gemensamt sysselsatt sig med sitt lands styrelse, icke hafva visat sig för GeneralStaterna, den ena med afsky, den andra med passion för jemlikheten.

Ärkebiskopen af Bourges och Biskopen af Rhodéz blefvo valde till ordförande i de tvänne provincial-comitéer, som Necker hade inrättat. Denne protestantiske minister visade vid alla tillfällen en stor aktning för Franska presterkapet, ty det bestod af verkliga kloka män i allt som icke rörde deras stånds fördomar; men efter revolutionen måste partihatet och styrelsens förändrade natur aflägsna alla andeliga från publica embeten.

Parlamenterna fattade misstroende till provincial-comitéerna, såsom en inrättning, hvarigenom Konungen kunde få någon styrka af opinionen, oberoende af deras. Necker önskade, att provincerna icke skulle vara underkastade blott de auctoriteter, som hade sitt säte i Paris; men långt ifrån att villja förstöra det verkliga nyttiga i parlamenternas politiska magt, det vill säga, det hinder, som de kunde sätta för pålagornas förhöjande, var det Necker sjelf, som förmådde Konungen, att äfven till parlamentets registrering öfverlemnade mantalsskatten, hvars storlek ministern eljest bestämde efter eget behag. Necker sökte alltid

att sätta gränser för den ministeriella magten, emedan han af egen erfarenhet visste, att en man, öfverhopad af så många göromål, och så långt skild från de intressen, öfver hvilka han är kallad att döma, alltid slutar med att förlita sig på den ena af sina underhafvande efter den andra, ända till de lägsta commissarier, de mest oskicklige att döma om de driffjädrar, som böra verka på viktiga måls afgörande.

Visserligen, skall man invända, satte Necker gerna gränser för ministeriella magten, emedan han var minister blott för en tid; men det var derigenom som han skadade den beständiga Konungamagten. Jag ämnar icke här afhandla den stora frågan, huru vida Konungen i England icke har likaså stor och större magt än en Konung i Frankrike hade. En Engelsk regent är tvungen att handla i enlighet med allmänna opinionen; då han uppfyller detta villkor, förenar han nationens styrka med thronens; då deremot en egenmächtig monarch, emedan han icke vet, hvar han skall träffa denna opinion, som hans ministrar aldrig troget framställa för honom, möter i hvarje ögonblick oförutsedda hinder, hvilkas vådlighet han icke kan beräkna. Men utan att i förväg åberopa en slutföljd, som jag hoppas genom detta arbete skall vinna en ny tydlighet, håller jag mig blott vid de provinciella förvaltningarne, och jag frågar: om de voro Konungens verkliga tjenare, som ville öfvertyga honom, att dessa förvaltningar minskade hans magt.

Det

Det tillhörde icke dem att afgöra beloppet af pålagorna; endast fördelningen af den förut bestämda summan öfverlemnades åt dem. Var det således en förmon för kronan, att utlagorna, illa fördelade af en oskicklig intendent, tryckte folket och uppretade det mot regeringen mer än någon pålaga, som ehuru betydligt stor varit klokt fördelad. Alla regeringens agenter återopade härvid i hvarje minsta omständighet Konungens villja: Fransmännen äro icke nöjda, om de ej kunna vid alla tillfällen stödja sig på regentens fordringar. Träldomens vanor hafva hos dem vunnit ålderns häfd, då ministrarne i fria stater blottåberopa det allmännas väl. Ännu fordras en tid, innan Frankrikes inbyggare, i flera secler vande vid det egenmäktiga, lära att förkasta detta hofmannaspråk, som icke bör sträcka sig utom murarne af de palatser, i hvilka det uppkommit.

Så länge Necker var minister, hade Konungen icke den minsta tvist med parlamenterna. Detta är ej underligt, skall man säga, emedan Konungen under denna tid icke fordrade nya pålagor, och afhöll sig från allt egenmäktigt handlingssätt. Men just i detta visar sig ministerns klokhet; ty det vore orätt af en Konung att försöka, till hvilken grad folket kunde fördraga hans fel, äfven i ett land, der constitutionella lagar icke sätta gränser för hans magt. Ingen bör våga allt hvad han kan, i synnerhet på en så vacklande grund som despotismens i ett upplyst land.

Necker var under sin första ministère ännu mera vän af den allmänna redligheten, om man så får säga, än af friheten, ty naturen af den regering, han tjente, tillät mer det ena, än det andra; men han önskade allt hvad som kunde åt det goda gifva någon varaktighet, oberoende af Konungarnas personliga karakter och af hans ministrars, som är ännu mindre gifven. De tvänne provincial-comitéer, som han inrättade i Berrri och Rouergue, lyckades fullkomligt. Flere andra voro förberedda, och den gäsning i sinnena, som i ett stort rike är oundviklig, vände uppmärksamheten på dessa partiella förbättringar. Det fanns då endast tvänne utvägar att tillfredsställa opinionen, som redan var i mycken oro öfver de allmänna angelägenheterna; nämligen provincial comitéerna, och sinancernas offentlighet. Men, invänder man, hvarföre bör man tillfredsställa opinionen? Jag inlåter mig icke i något af de svar, som frihetens vänner skulle gifva på denna besynnerliga fråga. Jag vill helt enkelt säga, att det, just för att undvika sträfvet efter en representativ författning, varit bäst att bevillja hvad man väntade af en sådan, det vill säga, ordning och stadga i förvaltningen. Med ett ord; af opinionen berodde crediten, det vill säga, penningarne; och, emedan man behöfde dessa penningar, hade man åtminstone af egennyttan bordt rätta sig efter nationens önskan, för hvilken man kanske varit skyldig att gifva efter af pligt.

SJUNDE CAPITLET.

Om Americanska kriget.

Om man skall bedöma det förfutna, sedan man inhemtat kännedom af de händelser, som derpå följt, kan man säga, att Ludvig XVI gjorde illa, då han blandade sig i kriget mellan America och England, eburu de Förenade Staternas sjelfständighet önskades af alla ädelt tänkande menniskor. Principerna för Franska monarchien tilläto icke att uppmuntra hvad som enligt samma principer borde anses såsom uppror. Dessutom hade Frankrike då icke skäl att beklaga sig öfver England; och att förklara krig blott för den täljan, som alltid råder mellan dessa tvänne riken, är en i sig sjelf dålig politik och för Frankrike ännu förderfligare än för England. Ty emedan Frankrike af naturen eger de största källor till välmåga och mycket mindre styrka och skicklighet på hafvet, skall det af freden vinna välstånd, men störtas genom sjökrig. Americanska angelägenheterna, och Engelska parlamentets debatter rörande detta ämne, väckte ett lifligt deltagande i Frankrike. Alla Fransmän, som blifvit skickade att tjena under den store Washington, återkommo intagne af den lifligaste enthusiasm för friheten, hvilket borde göra det svårt för dem, att i lugn återvända till hofvet i Versailles, utan att önska något mer än den hedern att der blifva mottagne. Man bör således, torde man säga, förklara revolutionen som en följd af det fel, Franska regeringen begick, då den deltog i Ame-

ricanska kriget. Revolutionen bör förklaras af allt och af intet; hvarje år af detta tidevarf förde den på ett eller annat sätt ett steg närmare. Det var ganska svårt att undandraga sig den i Paris allmänna rösten för Americanernas sjelfständighet. Redan hade Marquisen la Fayette, en ädel Fransman, vän af äran och friheten, vunnit allmänt bifall, då han gick att förena sig med Americanerna, innan ännu Franska regeringen hade tagit deras parti. Det motstånd, Konungens villja mötte i denna omständighet, uppmuntrades af allmänhetens bifall. Men när regentens anseende är misscrediteradt hos den allmänna opinionen, är monarchiens princip, som sätter all ära i lydnaden, angripen vid sjelfva roten.

Hvad beslut borde man då taga? Necker gjorde Konungen ganska kraftiga föreställningar till förmon för fredens bibebållande, och denna minister, anklagad för republicanska tänkesätt, förklarade sig mot ett krig, som hade ett folks sjelfständighet till ändamål. Icke derföre, jag behöfver ej säga det, att han ej lifligt önskade Americanernas triumph i deras beundransvärda sak; men å ena sidan ansåg han det icke rätt att förklara krig utan en ovillkorlig nödvändighet, och å den andra var han öfvertygad, att ingen politisk conjunctur skulle för Frankrike ersätta de fördelar, det kunde draga af sina för detta krig använda capitaler. Dessa skäl antogos icke, och Konungen förklarade sig för kriget. Man måste likväl tillstå, att det kunde hafva sina viktiga skäl; och att man skulle blottställa sig för svåra olägenheter, hvad par-

ti man heldst tog. Redan närmade sig den tid, då man kunde använda på Ludvig XVI, hvad Hume säger om Carl I. Han befann sig i en belägenhet, der felen voro ohjelpiga, och en sådan belägenhet öfvergår människans svaga natur.

Å T T O N D E C A P I T L E T.

Om Neckers afsked år 1781.

Necker hade ingen annan afsigt under sin första ministère, än att förmå Konungen till ett frivilligt införande af allt det goda, som nationen önskade, och för hvilket den sedan påkallat representanter. Det var det enda sättet att hindra en revolution under Ludvig XVI:s tid, och jag har aldrig sett min far sedan ändra sig i den öfvertygelsen, att det då, år 1781, skulle hafva lyckats. Den bittra ste förebräelse, som han gjorde sig i sin lefnad, var således att icke heldre hafva utbärdat allt än att taga afsked. Men han förutsåg icke då, hvad händelserna sedan hafva uppenbarat, och ehuru endast en ädel känsla kvarhöll honom på hans plats, finnes likväl hos stora själar ett slags ömtålig fruktan, att icke nog lätt afstå från sin magt, när deras stolthet fordrar det.

Den andra klassen af hofmännen förklarade sig mot Necker. De stora herrarne, obekymrade om sin lycka eller förmögenhet, äro i allmänhet mer sjelfständige i sina åsichter än denna låga svärm, som jagar efter gunst och nåd, för att vid hvarje nytt tillfälle erhålla nya gåfvor. Necker gjorde

inskränkningar i Konungens bohöllning, i den summa som var ämnad till pensioner, i embeten för statsmedlens indrivande, i de nådegåfvor, som voro bevilljade åt hoffolket för dessa sysslor. Detta hushållssystem väckte missnöje hos alla, som redan varit vane att betalas af regeringen och att göva ansökningarne till ett näringsfång. För att vinna mer inflytande, hade Necker förgäfves visat en personlig oegennyttia, hittills utan exempel, i det han afsade sig all lön för sitt embete. Hvertill gagnade denna oegennyttia dem, som voro långt ifrån att gifva akt på ett sådant efterdöme? Detta verkligen ädla exempel afväpnade icke vreden hos de män och qvinnor, som i Necker funno ett hinder för de missbruk, hvilka redan hade så öfvergått till vana, att det ansågs för orättvist att villja upphäfvu dem.

Fruentimmer af en viss rang blandade sig i allting före revolutionen. Deras män eller bröder skickade alltid dem till ministrarna; de kunde göra påståenden, utan att fela mot anständighetens öfverskrida all billighet, utan att man var i tillfälle att beklaga sig deröfver; och alla de bevekelsegrunder, som de muntligen visste att förebringa, verkade mycket på de bästa embetsmän. Necker afhörde dem ganska höfligt; men han hade nog förstånd, att upptäcka dessa konstgrepp i deras tal, hvilka icke hafva någon verkan på upplysta och oförderfvade menniskor. Dessa damer talade då ur den höga tonen, påminste likasom i förbigående om sina lysande namn och begärde en pension, alldeles som en Marskalk af Frankrike

skulle hafva beklagat sig öfver uraktlåten befordran. Necker höll sig alltid vid rättvisan och tillät sig aldrig att slösa med penningar, förvärfvade genom folkets uppoffringar. Hvad äro tusen Riksdaler för Konungen? sade de. Tusen Riksdaler, svarade Necker, äro mantalsskatten af en by.

Dessa tänkesätt värderades endast af de aktningvärdaste män vid hofvet. Necker kunde äfven räkna på vänner bland presterskapet, som han alltid hedrat, äfvensom bland de stora possessionaterna och adelsmännen, hvilka han medelst provincial-comitéerna ville leda till kännedom och handhafvande af de allmänna ärendena. Men hofmännen och de, som hade befattning med kronans medel, voro ifrigt mot honom. Man hade begått den oförsigtigheten att trycka ett memorial, som han lemnade till Konungen rörande provincial-comitéernas inrättande, och parlamenterna hade deruti sett, att han uppgaf, såsom ett bland skälen för denna inrättning, det stöd af opinionen, som den framdeles kunde gifva emot sjelfva parlamenterna, om dessa uppförde sig såsom ärelystna corporationer och icke efter nationens önskan. Det behöfdes icke mer, att dessa embetsmän, af nit för sitt i fråga satta politiska anseende, djertt förklarade Necker för nyhetsstiftare. Men af alla nyheterna var ekonomin den, som mest hatades af hofmännen och af dem, som hade befattning med drätselverket. Imidlertid skulle icke en minister, för hvilken nationen visade mera tillgifvenhet än den alltsedan Sully och Colbert betygat för någon, hafva fallit

för sådana fiender, om ej Grefve de Maurepas klokt iakttagit tillfället att störta honom.

Denne hade elakt öga till Necker, för det han utan dess vetskap låtit utnämna Marskalken de Castries till minister för sjöärendena. Imellertid var ingen mer ansedd än de Castries och ingen förtjenste mer att vara det. Men de Maurepas ville, hvarken att Necker, eller någon annan skulle söka ett omedelbart förtroende hos Konungen: han afundades sjelfva Drottningen, och Drottningen bemötte då Necker med mycken godhet. De Maurepas var alltid närvarande, då Konungen arbetade med ministrarne; men då han en gång hade ett anfall af gikt, befann sig Necker ensam med Konungen och utverkade vid detta tillfälle de Sartines' afsättande, och utnämmandet af Marskalken de Castries till minister för sjöärendena.

De Sartines var ett exempel på val, som göras i de riken, der man icke genom tryckfriheten och sammankomster af nationens fullmäktige tvingas att uppsöka skickliga män. Han hade varit en förträfflig police-lieutenant: en intrigue upphöjde honom till rangen af minister. Necker gick till honom några dagar efter hans utnämmande; han hade låtit tapetsera sin kammare med geographiska chartor, och sade till Necker, under det han spatserade i detta läs-cabinet: "Se, hvilka framsteg jag redan gjort, jag kan sätta handen på denna charta och, med tillslutna ögon, visa er de fyra verldsdelarna." Dessa vackra kupskaper hade i England icke ansetts tillräcklige att styra sjöväsendet.

Med denna okunnighet förenade de Sartines en obegriplig oskicklighet i räkenskaperna för sitt departement, och oordningarne i denna del af allmänna utgifterna kunde icke länge blifva främmande för financeministern. Oaktadt dessa viktiga skäl kunde de Maurepas icke förlåta Necker, att han talt directe med Konungen, och från denna dag blef han dess afsvurne fiende. Det är en egen karakter: en gammal hofman minister! Det allmänna var ingen ting för de Maurepas; han sysselsatte sig endast med hvad han kallade Konungens tjänst, och denna tjänst var ej annat än den gunst, som kunde vinnas eller förloras vid hofvet. Äfven de viktigaste angelägenheter åsidosattes för att leda Konungens villja. Det fordrades väl att ega en viss kännedom i sakerna, för att derom kunna tala med Konungen; det var nödvändigt att förtjena en viss grad af aktning, för att icke hos Konungen blifva alltför mycket tadlad; men också var det hans enda syftemål i allt, att behaga honom. De Maurepas försökte att bibehålla sig i gunst genom en mängd obemärkta omsorger, hvarigenom han lika som med nät omgaf monarken, som han ville utesluta från alla förbindelser, der han kunnat höra allvarsamma och oskrymtade sanningar. Han vågade icke föreslå Konungen, att afsätta en så nyttig man som Necker. Ehuru man icke satte något värde på hans nit för det allmännas väl, kunde man likväl icke försmå de penningar, som han genom sin credit anskaffade för Kongliga skattkammaren. Imidlertid var den gamla ministern lika oklok i det som

rörde det allmänna, som försigtig i allt hvad honom sjelf angick, och bekymrade sig föga med financernas öde, blott icke Necker vågade tala med Konungen utan hans samtycke. I alla fall var det svårt att säga till Konungen: Ni måste afsätta Er minister, för det han understått sig att tala med Er utan att rådfråga mig. Han måste således afbida ett annat tillfälle; och ehuru Necker var förbehållsam, hade han en stolt karakter, ett lätt-rördt sinne; han var med ett ord kraftfull i hela sitt tänkesätt, och detta var nog, att förr eller sednare begå fel vid hofvet.

I ett af de furstliga palatserna var ett slags intendent de Saint Foix, intriguerande i stillhet, men ihärdig i sitt hat mot alla upphöjda tänkesätt; denne sökte, ända till sin sista dag, och då hans gråa hufvud syntes påkalla några viktigare omsorger, en middagsmåltid, hemligheter och penningar, och det hos sjelfva revolutionens hufvudmän. De Maurepas nyttjade honom, för att utsprida smådeskrifter mot Necker. Då det i Frankrike icke fanns någon tryckfrihet, var det något alldeles nytt att se skrifter mot en embetsman, uppmuntrade af första ministern och i följe deraf offentligen utspridda kring hela världen.

Man måste förakta dessa snaror, som läggas för ens karakter: detta har Necker sedan ganska ofta upprepat; men Fru Necker kunde icke tåla den skymf, för hvilken hennes man blottställdes; för att bespara honom en bitter oro, trodde hon sig böra dölja för honom det pasquill, som först råtkade i hennes händer; men hon beslöt att hon-

om ovetande skriftligen beklaga sig hos de Maurepas och bedja honom taga nödiga mått och steg mot dessa anonyma skrifter: hon vände sig således just till den, som i hemlighet uppmuntrade dem. Eburu Fru Necker var ganska skarpsinnig, kunde hon, uppfostrad i Schweiz' bergstracter, icke göra sig begrepp om de Maurepas' karakter; en man som i känslans uttryck icke såg annat än ett tillfälle att upptäcka, hvaråt han borde rigta sitt anfall. Så snart han fått veta Neckers ömtålighet genom det missnöje, hans fru hade visat, trodde han sig hafva funnit rätta medlet att förmå honom till afsked.

Då Necker fick veta sin frus förfarande, ogillade han det, men blef deröfver ganska rörd. Näst efter hans religiösa pligter var allmänna opinionen det som mest sysselsatte honom. För nationens högaktning uppoffrade han förmögenhet, heders-tjenster, allt hvad de ärelystna eftersträfvade; och denna folkets röst, som då ännu var oförderfvad, hade för honom något gudomligt. Den minsta fläck på hans rykte förorsakade honom större smärta än allt annat i världen. Den verldsliga driftfjedern för hans handlingar, den vind som från denna jorden lekte i hans segel, var kärleken till ära. En minister hos Konungen i Frankrike hade dessutom icke, såsom de Engelska ministrarne, någon af hofvet oberoende magt: han kunde icke i underhuset ådagalägga för allmänheten sin karakter och sitt uppförande; och då man icke hade tryckfriheten, voro hemliga smådeskrifter så mycket farligare.

De Maurepas lät i tysthet utsprida, att man kunde behaga Konungen genom det man angrep hans minister. Om Necker hade begärt ett särskildt samtal med Konungen, för att upplysa honom angående de Maurepas, hade denne kanske fallit i onåd. Men denne mannens ålderdom, ehuru lättsinnig den var, förtjente alltid någon skonsamhet, och Necker trodde sig dessutom bunden af erkänsla mot den, som hade kallat honom till ministären. Necker nöjde sig således att begära något tecken af Konungens nåd, som kunde tygla smädarne; han ville, att de skulle aflägsnas från Grefvens af Artois hof, der de beklädde embeten, och att man bevilljade honom tillträde i Statsrådet, hvarifrån han, under förevändning af den protestantiska läran, till hvilken han bekände sig, blifvit utsluten, ehuru hans närvaro der skulle varit af en utmärkt nytta. En financeminister, kallad att af folket begära de uppoffringar, som kriget fordrar, bör taga del i öfverläggningarne om möjligheten att sluta fred.

Necker var öfvertygad, att om Konungen icke på något sätt gaf tillkänna, att han upprigtigt skyddade honom mot hans öfvermåttiga fiender, skulle han icke mer ega nödig styrka att styra finanserna med den stränghet, som han gjorde till sin pligt. Han bedrog sig likväl: nationens tillgifvenhet för honom var större än han trodde, och om han afbidat första ministerns död, som inträffade sex månader sednare, skulle han hafva intagit hans plats. Ludvig XVI:s regering hade sannolikt varit fredlig, och nationen genom en

skicklig förvaltning blifvit förberedd till den frihet, man var henne skyldig.

Necker ville nedlägga sitt embete, om de begärda villkoren icke bevilljades. De Maurepas, som hade retat honom till detta steg, förutsåg med visshet dess utgång; ty ju svagare monarkerna äro, desto mer äro de tillgifna vissa grundsatter af ståndaktighet, som man gifvit dem från barndomen, och af hvilka utan tvifvel den är en af de första, att en Konung aldrig bör afslå ett begärdt afsked, och aldrig underskrifva de villkor, som en embetsman begär för att fortfara i sin tjänst. Aftonen före den dag, då Necker föresatte sig att hos Konungen begära sitt afsked, om han icke fick hvad han önskade, begaf han sig med sin fru till det kloster, som i Paris ännu bär deras namn. Han gick ofta till denna aktningvärda fristad, att återhemta mod för svårigheterna af sin grymma belägenhet. Barmhertighetens systrar, det mest rörande af religiösa sällskaper, vårdade de sjuka i hospitalet: dessa systrar göra endast löfte för ett år, och i den mån de göra mera godt, äro de mindre intoleranta. Necker och hans fru, bägge protestanter, voro föremålet för deras kärlek. Dessa heliga jungfrur erbjödo dem blommor och sjöngo verser utur psalmboken; den enda poesie de kunde: de kallade dem sina välgörare, emedan de kommo till den fattigas hjälp. Min far var den dagen, jag minns det ännu, mer rörd än han någonsin förut varit af dylika tacksamhetsprof; utan tvifvel var han oroad öfver det han snart skulle förlora sin

magt att befordra Frankrikes väl. Ack! hvilken skulle då hafva troft, att en sådan man en dag skulle beskyllas för hård, högmodig och upprorisk? Aldrig har någon renare själ uthärdat stormarnes raseri, och det är gudlöst af hans ovänner att småda honom; ty den dygdiges hjerta är Gudomens heligaste tempel på jorden.

Följande dagen, då Necker återkom från Versailles, var han icke mer minister. Han gick in till min mor, och efter en half timmas samtal gäfvode bägge befallning åt sitt folk, att inom tjugufyra timmar hafva allt färdigt för att afresa till Saint-Ouen, min fars landtställe två mil från Paris. Min mor fann sin tröst i sjelfva sina upphöjda tänkesätt; min far var tyst; jag sjelf var för mycket barn, att icke intagas af hvarje ny förändring; då jag likväl vid middagsmåltiden såg secreterarne och commissarierna vid ministären i en dyster be-
dröfvelse, började jag frukta, att jag icke hade så alldeles giltiga skäl till glädje. Denna oro skingrades af de oräkneliga vördnadsbetygelser, som min far emottog i Saint-Ouen.

Hela Frankrike kom att helsa på honom: de stora herrarne, presterskapet, civila embetsmän, handlande, lärda, samlades hos honom, den ena efter den andra; han fick nära femhundra *) bref från förvaltningscomitéerna och flere andra sällskaper i provincerna, hvilka betygade en vördnad och tillgifvenhet, som kanske ingen embetsman i

*) Dessa bref äro en familj-skatt, som jag förvarar i Coppet.

Frankrike någonsin haft den hedern att emottaga. Redan tryckta handlingar från den tiden bevittna sanningen af hvad jag här anfört *). Frankrike

*) *Correspondance litteraire, philosophique et critique adressée à un souverain d'Allemagne, par le baron de Grimm et par Diderot.* (Tom. V. pag. 297, mai 1781.)

"Om söndagen bitida den 20 i denna månad blef i Paris bekant, att Necker aftonen förut tagit afsked; man hade länge varit beredd derpå af de rykten, som gått ikring vid hofvet och i staden, af de mest förolämpande pasquillers strafflöshet, och af det skydd, som bevilljades dem, hvilka voro nog skamlöse att erkänna dem för sina; af alla ett mäktigt och fruktansvärdt parti's både uppenbara och hemliga tillställningar. Likväl skulle man, när man såg den allmänna bestörtningen, kunnat säga, att ingen nyhet någonsin varit mer oväntad: en fullkomlig nedslagenhet var målad i allas ansigten; de som hyste en motsatt känsla, voro ganska få, de skulle hafva blygts att visa den. Promenaderna, kaffehusen, alla allmänna platser voro fulla af folk; men öfverallt rådde en ovanlig tystnad. Man såg på hvarandra, man tryckte sörjande hvarandras händer, jag ville säga, likasom vid åsynen af en allmän olycka, om icke dessa förvirringens första ögonblick mer liknat sorgen i en tröstlös familj, som nyligen blifvit beröfvad föremålet och stödet för sina förhoppningar. Samma afton uppförde man på Franska theatern Henric IV:s jagtparti. Jag har ofta på spectaclen i Paris sett allusioner på ögonblickets händelser, fattade med mycken skarpsinnighet; men jag har aldrig sett några, som väckt ett så synbart, så allmänt

önskade vid den tiden ännu ingenting mer än en god minister: det hade efter hand fattat förtroendet till Turgot, de Malesherbes, och i synnerhet till
Nec-

deltagande. Hvarje handklappning (när det var frågan om Sully) syntes, om man så får säga, hafva en egen karakter, en nuance, som röjde den känsla, hvar af man var intagen: de förrådde vaxelvis saknad, sorg, erkänsla och aktning, och alla dessa rörelser voro så oskrymtade, så väl utmärkte, att man med ord icke kunnat gifva dem ett mera lifligt och intagande uttryck. Ingen ting försumrades, som otvunget kunde användas på den allmänna tillgifvenheten för Necker; handklappningarne afbröto ofta acturen i det ögonblick, man förutsåg, att fortsättningen af hans tal icke skulle kunna gifva en så ren, så smickrande, så naturlig tillämpning. Med ett ord, vi våga tro, att man har få exempel af en mera synbar, mera fin och, om vi få nyttja detta uttryck, mera ouppsätligt enhällig öfverensstämmelse i tänkesätten. Komedianterne ursäktade sig hos policelieutenanten, att de gifvit anledning till en så rörande scene, för hvilken man likväl icke kunde förebrå dem. De ådagalade sin oskuld genom det de bevisade, att piécen varit på listan en hel vecka. De blefvo benådade, och man nöjde sig vid detta tillfälle att förbjuda dagbladens utgifvare att säga något om Necker, hvarken till hans beröm eller tadel. Om aldrig någon minister till sin fristad medfört en renare och mera obefläckad ära än Necker, så har också aldrig någon mottagit flera bevis på allmän välvillja och beundran. Vägen till hans landtställe Saint-Ouen, två mil från Paris, var de första dagarne nästan beständigt upp-

Necker, emedan han hade mer fallenhet än bägge de andra för världsliga angelägenheter.

Men då Fransmännen sågo, att en sträng och kraftfull minister icke en gång under en så dygdig Konung som Ludvig XVI kunde bibehålla sin plats, förstodo de, att endast varaktiga författningar kunde skydda staten mot hofvets vanskliga skiften.

Joseph II, Catharina II, Drottningen af Neapel skrefvo till Necker och erbjödo honom styrelsen öfver sina financer: han hade för mycket Franskt hjerta, att mottaga en sådan upprättelse, ehuru hedrande den kunde vara. Frankrike och Europa blefvo bestörte öfver Neckers afsked; hans dygder och hans stora egenskaper förtjent denna hyllning; men det låg ännu något mer i detta

fyllt af vagnar. Menniskor af alla klasser och alla stånd bemödade sig att betyga honom sin saknad och sitt deltagande; ibland dessa har man kunnat räkna de mest ansedda män i staten och vid hofvet; prelater utmärkta genom deras börd och deras gudsfruktan, anförde af Archebiskopen i Paris; en Biron, en Beauvau, en Richelieu, en Choiseul, en Noailles, en Luxembourg; med ett ord de mest ansedda namn i Frankrike, utan att glömma sjelfva Neckers efterträdare, som icke trodde sig bättre kunna lugna sinnena i afseende på grunderna för sin förvaltning, än genom det han sjelf gaf Necker det största beröm och lyckönskade sig att få följa en väg, som han fann så lyckligt utstakad.

allmänna deltagande, nämligen en oredig fruktan för den politiska kris, hvaraf man botades, och som endast Franska ministèrens klokhet kunde förhindra eller förekomma.

Under Ludvig XIV skulle man visserligen icke hafva sett en minister, som fallit i onåd, öfverhopad med bevis på högaktning af alla klasser i samhället. Denna nya sjelfständighetsanda borde lära en statsman att känna opinionens magt; men långt ifrån att man skonat den under de sju åren, som förflutit från det Necker fick afsked till löftet om GeneralStaternas sammankallande, förkunnadt genom Archebiskopen af Sens, ges det ej något fel, som ministrarne icke begått, och de hafva förbittrat nationen dag från dag, utan att ega något verkligt medel i händerna att styra den.

NIONDE CAPITLET.

De omständigheter, som förorsakade GeneralStaternas sammankallande. — De Calonne's ministère.

Turgot och Necker hade i synnerhet blifvit störta genom parlamenternas inflytande, emedan dessa voro missnöjda med privilegiernas upphäfvande i afseende på utlagorna, och med provincialcomitéernas inrättande. Konungen trodde det således vara bättre att i sjelfva parlamentet välja sina finaneministrar, för att vid frågan om nya

pålagor icke hafva något motstånd att frukta af denna corps. Derföre utnämnde han efter hvarandra generalcontrolleuren Joli de Fleuri och d'Ormesson. Men hvarken den ena eller den andra hade det minsta begrepp om finansernas handhavande, och man kan i detta afseende anse deras ministère som en tid utan regering. Likväl voro de omständigheter, hvori de befunno sig, mycket mera gynnande än de, mot hvilka Necker hade haft att kämpa. De Maurepas fanns icke mer, och freden var undertecknad. Hvilka förbättringar skulle icke Necker hafva gjort i en så fördelaktig belägenhet! Men det var en följd af partiandan hos de styrande eller snarare hos den corps, hvars anhängare de voro, att icke tillåta några förbättringar i någon ting.

Hvart år och i synnerhet vid hvarje val hafva folkets representanter vunnit nya insigter, som utvecklat sig från alla sidor; men parlamentet i Paris var och skulle alltid hafva blifvit fremmande för alla nya begrepp. Skälet dertill är ganska enkelt: en privilegierad corps, det må vara hvilken som heldst, kan endast af historien hafva sitt frihetsbref, och innehar sin närvarande magt endast såsom en lemning af forntiden. Den måste således hålla sig troget till det förflutna och frukta för allt nytt. Helt annorlunda förhåller det sig med de fullmäktiga, som sjelfva ega del af den representerade nationens förnyade kraft.

Då det icke lyckades att välja bland parlamentets ledamöter, återstod endast att försöka bland intendenterna, det vill säga, de af Konun-

gen utnämnda förvaltare i provincerna. Senac de Meilhan, en ytlig skriftställare, utan grundlighet i annat än egenkärlek, kunde icke förlåta Necker, att denne blifvit kallad i hans ställe, ty han ansåg ministären såsom sin tillhörighet; men ehuru mycket han hatade och smädade, kunde han dock aldrig vinna den allmänna opinionen på sin sida. En enda af de medsökande ansågs för ett stort snille, det var de Calonne; man trodde honom ega öfverlägsna egenskaper, emedan han behandlade ganska lättsinnigt de allvarsammaste saker, till och med sjelfva dygden. Det är i Frankrike en rådande villfarelse, att tro, det omoraliska menniskor genom deras förstånd ega förträffliga utvägar. De fel, som föranledas af passionen, kunna ofta nog röja spår af utmärkta egenskaper; men falskheten och intriguerna tillhöra en medelmätta, som icke medgifver något högre mål än egennyttans. Man skulle komma sanningen närmare, om man påstod, att den, som egnat sitt lif åt ett listigt begagnande af omständigheter och personer, vore oskicklig att sköta allmänna angelägenheter. Sådan var de Calonne; men äfven häruti förföljdes han af sin lättsinniga karakter, och han var icke skicklig att göra ondt, äfven då han hade det för afsigt.

Han kallades till ministären af sitt anseende, hvartill grunden var laggd af de fruntimmer, med hvilka han lefde. Konungen satte sig länge mot detta val, emedan hans inre känsla af samvetsgrannhet ogillade det. Drottningen var lika så motvillig, ehuru personer af helt andra tänkesätt omgäfvö henne; man säger, att bägge hade aning

Om de olyckor, hvori en sådan karakter skulle störta dem. Ingen menniska, jag upprepar det, kan serskildt anses för upphof till revolutionen i Frankrike; men om man ville hålla sig till en individ, som hufvudsakligen bidragit dertill, så vore det de Calonne's fel, man skulle anklaga. Han ville behaga hofvet genom ett ymnigt förlösande af penningar; han uppmuntrade Konungen, Drottningen och Prinsarne, att icke undandraga sig något som roade dem, och försäkrade, att yppigheten vore källan till staternas välmåga; han kallade alöseriet en frikostig hushållning; med ett ord, han ville vara i allt en foglig och eftergifven minister, för att sätta sig i contrast mot Neckers strängbet; men om Necker var mera redlig, så är det lika så sant, att han äfven hade mycket mer förstånd. Den skriftvexling, som någon tid derefter uppkom mellan dessa bägge ministrar, angående bristen i den allmänna cassan, bevisar, att Necker äfven i skämt var helt och hållet öfverlägsen.

De Calonne's lättsinnighet bestod snarare i hans grundsatser än i hans lefnadsätt; han ansåg det för något ypperligt att skämta med svårigheterna, och i sjelfva verket vore det så, om man triumpherade öfver dem; men då de äro starkare än den, som vill anses vara herre deröfver, så är dennes vårdslösa sjelfförtroende ingen ting vidare än en ny löjlighet.

De Calonne fortfor att låna penningar äfven under freden, hvilket enligt Neckers tanka endast borde ske i krigstider. Då ministerns credit dagligen blef minre, måste han höja intresset för

att kunna skaffa penningar, och oordningen tillvexte således af sig sjelf. Vid denna tid utgaf Necker sin afhandling om financernas förvaltning; detta arbete, som nu erkännes för klassiskt, gjorde från den tiden en oerhörd verkan; man sålde deraf 80,000 exemplar. Aldrig har någon skrift i så allvarsamma ämnen haft en sådan framgång hos folket. Fransmännen voro redan den tiden mycket sysselsatta med statens angelägenheter, utan att de ännu tänkte på hvad del de kunde taga deruti.

Afhandlingen om financernas förvaltning innefattade alla planer till ändring uti beskattningssättet, hvilka sedan af den constituerande församlingen antogos; och den lyckliga verkan, som dessa ändringar gjort på nationalvälmågan, har bekräftat sanningen af det som Necker alltid påstått i sina skrifter rörande Frankrikes naturliga rikedomar.

De Calonne visade nedlåtenhet blott ibland hofmän; men den förlägenhet, hvori financerna blifvit försänkta genom hans slöserier och hans bekymmerslöshet, var så stor, att han såg sig tvungen att tänka på den utväg, som blifvit föreslagen af en statsman, hvilken i alla afseenden minst liknade honom, nämligen af Turgot: denna utväg var, att jemt fördela utlagorna på alla klasserna i samhället. Men hvilka hinder skulle icke möta en sådan nyhet, och i hvilken sällsam belägenhet måtte icke en minister vara, som då han förslöst den Kongliga skatten för att skaffa sig anhängare bland de privilegierade, ser sig nödsakad att stöta sig med alla, i det han måste pålägga dem sam-

fällt utskylder, för att godtgöra de skänker, han gifvit några få bland dem?

De Calonne visste, att parlamentet icke skulle samtycka till nya pålagor, han visste äfven, att Konungen icke gerna tog sin tillflykt till sin afgörande domsrätt i detta fall (*lit de justice*); denna Konungens domsrätt uppenbarade det despotiska i regeringsättet, då den tillintetgjorde det enda motstånd, som statens constitution medgaf. Å andra sidan tog den allmänna opinionen en myndigare ton, och begäret till oberoende började visa sig i alla klasser. De Calonne trodde, att han i den allmänna opinionen skulle finna ett stöd mot parlamentet, då den likväl äfven så mycket som sjelfva parlamentet var emot honom. Han föreslog Konungen att sammankalla Notablerna; en sak, hvarpå man icke haft exempel sedan Henric IV, denne Konung, som kunde våga allt i det som rörde Konungamagten, emedan han var säker att återvinna allt genom folkets kärlek.

Dessa Notabler hade ingen annan magt än att säga Konungen sin tanka i de mål, som ministrarne funno för godt att sätta i fråga. I en tid, då sinena äro upprörda, kan ingen ting vara mera otjenligt än sådana församlingar af menniskor, hvilkas enda befattning är att afgifva sitt yttrande; man eggar opinionen så mycket mer, då man icke gifver den utrymme. GeneralStaterna, som ej varit sammankallade sedan 1614, voro de enda, som egde laglig rättighet att bevillja pålagor; men då man i ett hundra sjuttiofemår oupphörligen påbjudit nya, utan att erinra om denna rättighet, hade Fransmännen icke

fått någon vana häruti, och man hörde i Paris mycket mer talas om den Engelska constitutionen än om den Franska.

De politiska grundsatser, som blifvit utredda i Engelska statsmäns afhandlingar, voro af Fransmännen mycket bättre kända än deras egna gamla författningar, hvilka redan två århundraden legat i glömska. Vid öppnandet af Notablernas sammankomst, 1787, erkände de Calonne, i sin redogörelse öfver financernas tillstånd, att utgifterna årligen öfverstego inkomsterna med 56 millioner; men han påstod, att detta deficit hade börjat långt före hans tid, och att Necker icke sagt sant, då han år 1781 hade visat, det inkomsterna voro 10 millioner större än utgifterna. Knappt hade detta tal kommit till Necker, innan han skyndade att vederlägga det genom ett triumpherande memorial, bilagdt med försvarsdocumenter, hvilkas riktighet Notablerna då voro i tillstånd att känna. Joli de Fleuri och d'Ormesson, Neckers efterträdare, intygade sanningen af hans reclamationer. Detta memorial skickade han till Konungen, som syntes nöjd dermed, men icke dess minre lät säga honom, att han icke skulle trycka det.

I oinskränkta monarchier är det svårt, äfven för de bästa Konungar, att känna hvad värde hvar människa måste sätta på den allmänna aktningen. De anse hofvet för medelpuncten till allt och tro sig sjelfva vara medelpuncten för hofvet. Necker var nödsakad att bryta mot Konungens befallning; att ålägga en afskedad minister i tysthet fördraga, det en tjenstgörande minister inför nationen be-

skyllde honom för lögn, var att förbjuda honom försvara sin heder. Neckers känslighet för allt, hvad som angick hans ära, var mer än tillräcklig att förmå honom, med hvad uppoffring som heldst, att befria sig från en sådan skymf. Egennyttan hade utan tvifvel rådt honom, att underkasta sig Konungens villja; men som Necker endast sträfvade efter äran, lät han trycka sin bok, oaktadt alla menniskor sade honom, att han derigenom åtminstone blottställde sig för att aldrig mer återkomma i ministären.

En afton, om vintern 1787, två dagar sedan svaret på de Calonne's anklagelser utkommit, lät man fråga efter min far i salen, der vi alla voro samlade med några vänner; han gick ut och lät strax kalla min mor och, några minuter efter, äfven mig; han sade mig, att policielieutenant le Noir gifvit honom ordres att afägsna sig 40 mil från Paris. Jag skulle icke kunna beskrifva mitt tillstånd vid denna underrättelse. Denna landsförvisning ansåg jag som bevis på en aldeles oerhörd despotism; den angick min far, hvars ädla och rena tänkesätt jag så innerligen väl kände. Jag hade ännu icke begrepp om hvad en regering är, och Franska regeringens uppförande syntes mig vara den mest revolterande af alla oförrätter. Jag har visserligen icke ändrat tänkesätt i afseende på den landsbykt, som åläggas utan rättegång. Jag tänker och jag skall försöka bevisa, att den bland grymma straff är det, som lättast kan missbrukas. Men då hade Konungens arrest-ordres (*lettres de cachet*), likasom så många andra olagligheter, öfvergått till en vana, och Konungens per-

sonliga karakter lindrade missbruket så mycket som möjligt.

Den allmänna opinionen förvandlade dessutom förföljelserna till triumf. Hela Paris kom att helsa på Necker under de tjugufyra timmar, som han borde hafva för att bereda sig till sin afresa. Archebiskopen af Toulouse, som gynnades af Drottningen, och som beredde sig att intaga de Calonne's plats, ansåg sig förbunden, till och med af en egennyttig uträkning, att visa sig hos en landsflyktig. Från alla sidor skyndade man att erbjuda boningsplatser åt Necker, och alla herrgårdar på 40 mil från Paris stodo honom till tjenst. Olyckan af en landsflykt, som man visste skulle lätt upphöra, kunde icke vara mycket svår, och upprättelsen var lysande. Men kan ett rike styras på sådant sätt? Under en viss tid är ingen ting så angenämt som en regerings aftagande kraft, ty dess svaghet ger den ett utseende af mildhet; men det fall som följer derpå är fruktansvärdt.

Långt ifrån att Neckers landsflykt gjorde Notablerna de Calonne mer tillgifna, blefvo de fast mer deröfver uppretade, och voro mer än någonsin mot alla de planer, som föreslogos af financeministern. De pålagor, hvartill han vilte att man skulle taga sin tillflykt, hade alltid till grund privilegiernas upphäfvande i allt som angick penningar. Men man sade, att de voro illa jemkade, och förkastade dem under denna förevändning. Denna församling, som nästan helt och hållet bestod af adelsmän och prälater, var, då man undantager några få, visserligen icke höjd för att antaga en

lika fördelning af taxorna; men den aktade sig väl för att häruti yppa sin hemliga önskan, och blandad med dem, som voro af rent liberala tänkesätt, gjorde den ett med nationen, som fruktade alla utlagor af hvad natur som heldst.

Det allmänna hatet mot de Calonne blef så lifligt, och Notablernas närvaro gaf så mäktiga organer åt detta hat, att Konungen såg sig nödsakad, ej blott att afsätta, utan äfven att straffa honom. Eburu många fel de Calonne än begätt, hade Konungen likväl tvänne månader förut förklarar Notablerna, att han gillade hans planer; han skadade således nästan lika mycket Konungamagtens anseende, genom det han öfvergaf en oskicklig minister, som genom det han uppoffrat de skickliga. I synnerhet gjorde han sig skada genom den oväntade efterträdare, han utnämnde. Drottningen ville hafva Archebiskopen af Toulouse; men Konungen var ännu icke böjd för honom. Marskalken de Castries, som då var minister för sjöärendena, föreslog Necker; men baron de Breteuil, som fruktade honom, retade den Kongliga egenkärleken hos Ludvig XVI, då han anmärkte, att han icke kunde taga till minister en man, som han nyligen landsförvist. De regenter, som hafva minsta beslutsamheten i sin karakter, låta alltid lättast verka på sig, då man föreställer dem deras anseende; man skulle tro, det de inbilla sig, att det skall bibehålla sig sjelft, likasom en öfvernaturlig magt, helt och hållet oberoende af medel och omständigheter. Baron de Breteuil utestängde således Necker; Drottningen fick ej fram Archebiskopen af Tou-

louse, och man förenade sig för ett ögonblick om en ganska neutral plats eller snarare ingen; man utnämnde de Fourqueux.

Aldrig hør statsrådsperruquen betäckt ett tommare hufvud; han gjorde i början rättvisa åt sig sjelf och nekade att mottaga en plats, som han icke hade skicklighet att sköta; men man yrkade så enträget hans antagande, att han, vid sina sextio års ålder, trodde, det hans blygsambet ända till den dagen hade dolt för honom hans egen förtjenst, och att hofvet nyligen upptäckt den. Således hade Neckers och Archebiskopens af Toulouse anhängare för ögonblicket intagit främsta rummet vid ministären, likasom män intager platser i logerna, innan herrarne hunnit komma. Hvardera partiet hoppades vinna tid, att kunna försäkra sig om platsen åt endera af de två täflande, imellan hvilka lotterna voro delade.

Ännu kan hända funnos utvägar att skydda staten för en revolution, eller åtminstone kunde regeringen tygla händelsernas gång. Ännu hade man icke gifvit löfte om GeneralStaternas sammankallande; vanans gamla spår voro ännu icke öfverskridna; kan hända skulle Konungen, med tillhjälp af nationens stora tillgifvenhet för Necker, ännu kunnat verkställa de förbättringar, som voro nödvändige att återställa ordning i financerna. Men dessa financer, i förening med den allmänna crediten och parlamenternas inflytande, voro, att jag så må säga, nyckeln till hvalfvet. Necker, som då var landflyktig 40 mil från Paris, kände vigten af dåvarande kris, och under det courieren,

som medförde underrättelsen om Archebiskopens af Toulouse utnämmande, ännu var i hans kammare, sade han mig dessa märkvärdiga ord: Gifve Gud, att denna nya minister kunde tjena staten och Konungen bättre än jag förmått! Närvarande omständigheter fordra redan en ganska stor skicklighet; men snart skola de öfverstiga en människas krafter, hon må vara hvilken som heldst.

TIONDE CAPITLET.

Fortsättning af det föregående. — Archebiskopens af Toulouse ministère.

Archebiskopen af Toulouse, de Brienne, hade knappt något mera verkligt allvar i sin karakter än de Calonne; men hans värdighet såsom prest jemte det beständiga begäret att komma till ministären hade gifvit honom ett slags affecterad yttrelse anseende af statsman, och han hade namnet deraf, innan han blifvit satt i stånd att visa, huru litet han förtjente det. Han hade i femton år arbetat på att genom underhafvandes förtroende göra sig ansedd hos Drottningen; men Konungen, som icke tyckte om andeliga filosofer, hade beständigt vägrat att utnämna honom till minister. Ändtligen gaf han efter, ty Ludvig XVI hade icke förtroende till sig sjelf; han hade varit den lyckligaste, om han blifvit född att regera i England, det vill säga, att med säkerhet kunna känna nationens önskan, för att rätta sig efter denna ofelbara ledning.

Ärkebiskopen af Toulouse egde icke nog uppslysning, för att vara philosoph, eller nog styrka, för att vara despot; än beundrade han Cardinalen Richelieus uppförande, än åter encyklopedisternas grundsatser. Han försökte handlingar, som fordra kraft, men drog sig tillbaka vid det minsta motstånd, och i sjelfva verket företog han saker, som voro allt för svåra, att kunna verkställas. Han föreslog pålagor, hvaribland i synnerhet den för stämpladt papper. Denna förkastades af parlamenterna; han lät hemställa saken till Konungens afgörande; parlamenterna afsade sig sina embeten, han förviste dem; ingen ville intaga deras plats: slutligen tänkte han i deras ställe inrätta en så kallad *cour plenièr*e eller fullmyndig domstol, sammansatt af de förnämsta både andliga och världsliga herrarna. Denna idé kunde vara god, om man hade pairernas kammare i England till ögnamärke; men dermed hade bordt förenas en kammare af valda fullmäktiga, emedan Konungen utnämnde denna *cour plenièr*e. Parlamenterna kunde uppbärfvas af nationens fullmäktiga; men huru kunde de blifva det af de stora herrarne, som förste ministern kallat till en utomordentlig sammankomst? Också var opinionen så stridande mot detta collegium, att hofmännen sjelfva icke ville sitta der. I detta sakernas läge tjente de prof af myndighet, regeringen ville gifva, endast att yppa dess svaghet, och Ärkebiskopen af Toulouse, vexelvis egenmäktig och lagbunden, var oskicklig i bägge de systemer, som han om hvarandra försökte.

Marskalken de Segur hade begått det stora felet att i adertonde secler fordra bevis på adelskap såsom villkor för att blifva officer. Man måste vara adlad hundra år tillbaka, för att få den hedern att försvara sitt fädernesland. Denna författning uppretade tredje ståndet, utan att adeln, som den gynnade, derföre fattade mer tillgifvenhet för Konungamagten. Flera officerare af adeln förklarade, att de icke skulle lyda Konungens befallning, om det gällde embetsmäns eller deras anhängares arrestering. De privilegierade klasserna började uppresningen mot den Kongliga magten, och parlamentet afkunnade den dom, hvaraf Frankrikes öde borde bero.

Embetsmännen fordrade högljuddt af ministern ett öfverslag af inkomster och utgifter, då parlamentsrådet Abbéen Sabatier, en ganska skarpsinnig man, utropade: *Mine herrar! J fordren räkningar öfver inkomster och utgifter (états de recette et de dépense); men J borden fordra GeneralStaternas sammankallande (états généraux).* Detta yttrande, ehuru sammanfattadt i en ordlek, gaf ljus åt allas örediga önskningsar: den som sagt det, sattes i fängelse; men strax derefter förklarade parlamenterna, att de ioke hade rättighet att inregistrera pålagorna; en rättighet, som de likväl hade utöfvat i tvänne århundraden, och af ärelystnad, eller att sätta sig i spetsen för den allmänna rörelsen i sinnena, afsade de sig till förmon för nationen en magt, som de med envishet hade försvarat mot thronen. Ifrån detta ögonblick var revolutionen gjord; ty alla partier na hade blott en enda önskan, nämligen, att GeneralStaterna skulle sammankallas.

Samma embetsmän, som sedan förklarade frihetens vänner för upprorsstiftare, yrkade detta sammankallande med så mycken häftighet, att Konungen ansåg sig nödsakad att skicka några af sin lifvakt till att midt för deras ögon gripa tvänne af deras medlemmar, d'Espréménil och de Monsabert. Flere af adeln, som sedan blifvit den inskränkta monarchiens afsvurna fiender, tände då den eld, som förorsakade explosionen. Tolf adelsmän från Bretagne skickades till Bastillen, och samma oppositionsanda, som man straffade hos dem, gaf mod åt den öfriga adeln i Bretagne. Sjelfva presterskapet yrkade GeneralStaternas sammankomst. I ett stort land kan ingen revolution lyckas, om den icke börjas af den aristokratiska klassen; folket åtager sig sedan hufvudrollen; men det kan icke styra det första utbrottet. Då jag erinrar, att det var parlamenterna, adeln och presterskapet, som först ville inskränka Konungamagten, påstår jag ingalunda, att deras afsigt var brottslig. En upprigtig och oegennyttig entusiasm lifvade då alla Fransmän; en allmän anda var rådande, och i de högre klasserna var det de bästa, som lifligast önskade, att nationens villja egde något inflytande på styrelsen af dess egna angelägenheter. Men kunna dessa privilegierade, som likväl sjelfva börjat revolutionen, tillåta sig att derföre anklaga en man, eller ett beslut som han tagit? Vi ville, säga en del, att de politiska ändringarne stadnat vid den eller den puncten; andra åter ville drifva dem litet längre; utan tvifvel, men en stor nations

trons rörelser kunna icke hämmas efter behåg; och så snart den börjar känna sina rättigheter, är man tvungen att bevillja allt hvad rättvisan fordrar.

Ärkebiskopen af Toulouse återkallade parlamenterna; han fann dem alldeles lika uppstudsiga för sin gunst, som sin onåd. Motståndet tillvex- te från alla sidor; bönskrifterna angående General- Staternas sammankallande ökades till den grad, att ministern slutligen såg sig tvungen att å Konun- gens vägnar samtycka dertill; men han ville upp- skjuta det i fem år, likasom den allmänna opinio- nen skulle kunna bifalla något uppskof i sin triumf. Presterskapet gjorde invändningar mot des- sa fem år, och Konungen förband sig högtidligen att sammankalla GeneralStaterna till Maj månad följande året 1789.

Ärkebiskopen af Sens, ty så kallades han då, emedan han midt under alla oroligheter icke glömt att utbyta sitt ärkebiskopsdöme Toulouse mot ett annat vida större; Ärkebiskopen af Sens, hvil- ken såg sig besegrad som despot; närmade sig åter till sina gamla vänner philosopherna, och missnöjd med de privilegierade klasserna, försökte han att vinna nationen genom det han uppmanade alla för- fattare att meddela deras tankar rörande General- Staternas organisation. Men man är ej en stats- man förbunden för hvad han är tvungen att göra. Hvad som gör den allmänna opinionen så förträff- lig, är att den har slughet och styrka förenades; den består af hvars och ens enskilda anmärkingar och af allas öfverlägsna kraft.

Ärkebiskopen af Sens uppretade tredje ståndet för att deraf få ett stöd mot de privilegierade klasserna. Tredje ståndet gaf då tillkänna, att det bland GeneralStaterna skulle intaga sin plats i nationen, men det ville icke mottaga denna plats af en minister, som först antog liberala grundsatser, sedan han utan framgång sökt införa de mest despotiska författningar.

Slutligen gjorde han alla klasserna fullkomligt förbittrade mot sig, då han uppsköt att betala en tredjedel af statens rentor. Då uppkom ett allmänt högljudt missnöje mot honom; sjelfva Prinsarne begärde hos Konungen, att han måtte afsättas, och hans uppförande syntes så ömkeligt, att många ansågo honom för galen. Likväl var han det icke, han var till och med en man af snille i ordets vanliga betydelse; han hade de egenskaper, som i ett hofs vanliga skick fordras af en god minister. Men då nationerna börja betyda något i de allmänna ärendena, äro alla dessa sällskapssnillen otillräckliga för tillfället, det fordras män af grundsatser; endast dessa följa en säker och beständ väg; det är endast de stora karaktersdragen, hvilka, likasom Phidias' Minerva, kunna verka på mängden, äfven då de ses på afstånd.

Hvad man, efter det gamla sättet att styra staterna inom ministrarnes cabinetter, kallar skicklighet, kan i en representativ statsförfattning endast väcka misstroende.

ELFTE CAPITLET.

Fanns det någon constitution i Frankrike före revolutionen?

Af alla vår tids monarchier är Frankrike visserligen den, hvars politiska författningar varit mest egenmäktiga och föränderliga: kan hända, kommer det till någon del deraf, att icke alla provincerna på en gång blifvit förenade med kronan. Hvar och en af dessa provinser medförde olika plägseder och påståenden; regeringen betjente sig med skicklighet af de gamla mot de nya, och landet har endast efter hand blifvit ett helt.

Ehuru härmed må vara, finnes det ingen lag, icke en gång en grundlag, som icke i hvad tid-hvarf som heldst varit omtvistad, ingen som icke varit underkastad motsatta meningar. Hafva Konungarne varit rikets lagstiftare eller ej? Och kunde de efter eget behag och säkra kännedom (*de leur propre mouvement et certaine science*) upptaga skatter eller ej? Eller voro GeneralStaterna folkets representanter, hvilka ensamt egde rättighet att bevillja pålagor? Huru borde dessa GeneralStater vara sammansatte? Kunde de privilegierade stånden, som af tre röster egde två, anse sig som särskilda nationer, hvilka uteslutande voterade för utlagorna och undandrogo sig dem efter behag, samt läto folket bära tyngden af de nödvändiga utskylderna? Hvilka privilegier tillkommo presterskapet, som yrkade sitt oberoende, än af Konungen, än

af Päfven? Hvad magt hade adeln, som ända till Ludvig XIV:s minderårighet än trodde sig befogad, att med väpnad hand och i förbund med utländska magter återfordra sina rättigheter, än erkände Konungen för oinskränkt monarch? Hvad var i sjelfva verket det tredje ståndet, som af Konungarna blifvit försatt i frihet och infördt bland GeneralStaterna af Philip den Sköne, men likväl var dömdt till en beständig minoritet, emedan man gaf dem blott en röst ibland tre, och deras klagomål, framlemnade under knäfall, icke egde någon befallande kraft?

Hvad var parlamenternas politiska magt, hvilka än sjelfva förklarade, att de endast hade att skipa lag och rätt, än åter kallade sig General-Stater *au petit pied*, det vill säga representanter för folkets representanter? Dessa samma parlamentter erkände icke intendenternas domsrättighet, hvilka i Konungens namn förvaltade provincerna. Ministrarne bestridde statsländerna den rättighet, de påstodo sig ega att bevillja utlagor. Frankrikes historia skulle gifva oss en mängd andra exempel af denna brist på bestämhet i de minsta saker, så väl som i de största; men man har nog af de beklagliga följderna utaf denna grundsatslöshet. Personer, anklagade för statsbrott, hafva nästan alla blifvit undandragne sina naturliga domare; flere af dem hafva, utan att deras sak kommit för rätta, tillbragt hela sin lefnad i de fängelser, dit regeringen af egen myndighet skickade dem. Skräcksystemet mot protestanterna, de grymma straffen och torturen hafva bibehållits

ända till revolutionen. Pålagorna, som uteslutande tryckt folket, hafva bragt det till en förtviflad fattigdom. För femtio år sedan kallade ännu en Fransk lagklok enligt bruket det tredje ståndet *la gent corvéable et taillable à merci et miséricorde*, (ett folk som man kunde ålägga dagsverken och skatt efter nåd och barmhertighet). Arresteringar och landsförvisningar, hvarom man bestridt Konungamagten att sjelfmyndigt förordna, hafva blifvit deras företrädesrätt; och den ministeriella despotismen, ett tjenligt verktyg för thronens, har slutat med att införa det obegripliga magtspråket: *så vill Konungen, så vill lagen*, såsom den enda politiska författning i Frankrike.

Engelsmännen, med skäl stolte öfver sin frihet, hafva icke underlätit säga, att om Fransmännen icke voro skapade för despotismen, skulle de icke hafva uthärdat den så länge; och Blackstone, den förnämsta bland Englands lagfarne, har i adertonde seclat låtit trycka dessa ord: *man kunde då arrestera, bringa om lifvet eller landsförvisa alla, som misshagade regeringen, såsom det går till i Turkiet eller i Frankrike* *). Jag skall vid slutet af detta arbete företaga en granskning af den i våra dagar allt för mycket smådade Franska karakteren; men det är nog att här upprepa, hvad jag förut påstått, att man i Frankrikes historia finner lika så många bemödanden mot despotismen som i Englands. De Boulainvilliers, feodalismens store föravarare, upprepar oupphörligen, att Konungarne

*) 4 B. Cap. 27, §. 5.

icke hade rättighet, hvarken att slå mynt, eller att bestämma arméens styrka, eller antaga fremmande troppar i sin sold, och i synnerhet att upptaga skatter utan adelns bifall. Hvad som besvärar honom om något, är blott, att man af presterskapet gjort det andra ståndet, och ännu mer att folket blifvit det tredje; han förtryter, att Konungarne i Frankrike tillvällat sig rättigheten att utfärda adelsbref, som han med skäl kallar frigifvelser; ty i sjelfva verket är det enligt adelns grundsatser en skam att adlas, och efter frihetens är det en oförrätt. Med ett ord, de Boulainvilliers är en aristokrat, sådan som han bör vara, det vill säga, utan all hofmansanda, hvilken af allt är den mest förnedrande. Han tror, att adeln ensam utgör nationen, och att af mer än tjugufyra millioner människor endast finnas femhundra tusen afkomlingar af Frankerna; ty han utesluter med skäl ur sitt system de adlade familjerna samt presterskapet af andra rangen; och emedan dessa Frankernas afkomlingar voro de segrande, och Gallerna de besegrade; äro de förra de enda, som kunna deltaga i styrelsen af allmänna ärenden. En stats alla medborgare böra ega del i lagarnas stiftande och i deras garantie; men om det endast finnes hundra tusen medborgare i en stat, hafva de ensamt denna politiska rättighet. Frågan är i alla fall att veta, om de tjugotre millioner niobundrade tusen själar, som nu utgöra tredje ståndet, icke i sjelfva verket äro och villja vara annat än underkufvade Galler. Så länge de lifegnas råhet medgifvit denna sakernas ordning, har man

öfver allt sett regeringar, der friheterna, om icke friheten, hafva varit fullkomligt erkända, det vill säga, der privilegierna blifvit respecterade såsom rättigheter. Historien och det naturliga förnuftet bevisa lika ojäfaktigt, både att de, som under första Konungaätten hade medborgliga rättigheter, borde stadfästa alla lagstiftningens handlingar, och att de under Philip den Skönes regering fria af tredje ståndet, hvilka då voro få, emedan ganska många voro lifegna, hafva varit förenade med de andra bägge stånden; Konungarne hafva icke kunnat begagna dem, för att motväga de andra ståndens magt, utan att erkänna dem för medborgare; men i afseende på utgifter och lagar böra medborgarne äga de politiska rättigheter, som i början blifvit utöfvade af adeln ensamt, och när medborgarne äro så många, att de icke personligen kunna vara närvarande vid öfverläggningarna om statens angelägenheter, uppkommer deraf den representativa statsförfattningen.

Allt efter som de serskilda provincerna blifvit förenade med kronan, hafva de betingat sig privilegier och rättigheter, och de tolf parlamenterna hafva efter hand blifvit inrättade, å ena sidan för att skipa rättvisan, men i synnerhet för att undersöka, huravida Konungarnes påbud, hvilka de hade rättighet att inregistrera eller ock icke kungöra, öfverensstämde eller ej med provincernas serskilda tractater och med rikets grundlagar.

I alla fall var deras magt i detta afseende ganska vacklande. År 1484 se vi dem svara Ludvig XII, då varande Hertigen af Orleans (som

klagade hos dem, att man icke gjorde något afseende på de lägsta ståndens åligganden), att de voro lärde, som borde hafva befattning med lagskipningen och alldeles icke blanda sig i regeringen. De visade likväl snart vida större anspråk, och deras magt har varit så vidsträckt, äfven i politiska ämnen, att Carl V skickade tvänne ambassadeurer till parlamentet i Toulouse, att försäkra sig, huruvida det hade ratificerat den tractat han ingått med Frans I. Parlamenterna syntes således tjena såsom sedvanliga gränсор för Konungamagten, och GeneralStaterna, som voro öfver parlamenterna, borde anses såsom en ännu starkare förmur emot densamma. Under medeltiden har man nästan alltid förblandat den lagskipande magten med den lagstiftande, och de Engelska pairernas dubbla rättighet, såsom domare i vissa fall, och såsom lagstiftare i alla, är en lemning af denna forntida förening. Det är ganska naturligt, att i tidvarf af föga odling enskildta domslut föregått allmänna lagar. Domarens anseende var då sådant, att man trodde dem företrädesvis kallade att göra lagar af sina egna utslag. Ludvig den Helige är, enligt hvad man tror, den första, som upphöjt parlamentet till värdighet af domstol; förut synes det endast varit Konungens råd; men denne genom sina dygder upplyste monarch kände nödvändigheten att gifva styrka åt de författningar, som kunde tjena till garantie för hans undersåter. GeneralStaterna hade ingen befattning med juridiska mål; således finna vi i Franska monarchien tvänne af Konungen oberoende magter,

ehuru de voro illa organiserade, nämligen General-Staterna och Parlamenterna. Det tredje Konungahuset hade till grundsats att försätta städerna och landsorterna i frihet, och att efter hand ställa tredje ståndet mot de höga herrarna. Philip den Sköne tillät nationens fullmäktiga såsom tredje stånd inträde bland GeneralStaterna, för det han behöfde penningar, för det han fruktade den ovillja, som hans karakter hade ådragit honom, och emedan han sökte ett stöd mot adeln, och mot Päfven, som då förföljde honom. Ifrån den tiden, år 1302, hade GeneralStaterna, såsom rättighet åtminstone, om icke i verkligheten, samma lagstiftande magt som Engelska parlamentet. GeneralStaternas reglementen af år 1355 och 1356 voro lika gynnande för friheten som Englands Magna Charta. Men de tryggade icke deras årliga sammankomster, och deras afsöndrande i trenne stånd, i stället att fördelas på tvänne kamrar, gjorde det lättare för Konungarne, att sätta dem mot hvarandra. Oredan i parlamenternas politiska magt, som var beständig, och i GeneralStaternas, som närmare berodde af val, visade sig hvarje ögonblick under det tredje Konungahuset; och i de inbördes krig, som då föreföllo, gjorde Konungen, GeneralStaterna och parlamenterna alltid skiljaktiga påståenden; men ända till Ludvig XIV hade läran om den oinskränkta magten icke varit bekänd af någon monarch, ehuru de gjorde både våldsamma och hemliga försök att erhålla den. Rättigheten att inregistrera utgjorde parlamenternas hela styrka, emedan ingen lag utgafs, följaktligen icke hel-

ler verkställdes utan deras bifall. Carl VI försökte först att förvandla den så kallade *lit de justice*, som fordom icke betydde annat än Konungens närvaro vid parlamenternas sessioner, till ett påbud att inregistrera på uttrycklig befallning och oakadt alla invändningar. Kort derefter blef man nödsakad att upphäfva de edicter, hvilka man med våld tvungit parlamentet att antaga; och en af Carl VI:s rådherrar, som hade tillstyrkt dessa edicter, samt föreslog deras uppbäfvande, svarade en parlamenta ledamot, af hvilken han blef tillspord om orsaken till denna förändring: "det är vår vana att villja detsamma som regenterna. Vi rätta oss efter tiden, och vi finna intet bättre medel att under hofvets alla hvälfningar hålla oss upprätt, än att alltid gå på den starkare sidan." I sanning kunde man på denna grund helt och hållet neka människoslägtets förmåga till vidare fullkomnande. Henric III förbjöd att sätta framför de inregistrerade edicterna: *på uttrycklig befallning*, af fruktan att folket icke skulle lyda. Då Henric IV blef Konung 1589, sade han sjelf i ett af sina tal, som citeras af Joli, att parlamentets inregistrering var nödvändig för edicternas giltighet. Då parlamentet i Paris gjorde sina påminnelser mot Mazarins ministère, erinrade det om Henric IV:s löften, och upprepade ord frän ord hvad monarken sjelf yttrat i detta ämne. "Konungamagten, sade han, förstör sig sjelf, då den vill befästa sig för mycket." Hela Cardinal Richelieu's politiska system gick ut på att med folkets tillhjälp kufva de storas magt; men före och äfven under Richelieu's

ministère bekände sig parlamenterna alltid till de liberalaste grundsatser. Pasquier sade, under Henric III, att Konungaväldet var en republicansk regeringsform; han mente dermed en styrelse, som äsyftade folkets väl. Den ryktbare Talon yttrade sig, under Ludvig XIII, sålunda: "fordom verkställdes icke Konungarnes befallningar af folket, innan de voro i original underskrifne af alla stora i riket, Prinsarna och kronans embetsmän, som hörde till hofstaten. Nu har denna politiska jurisdiction tillfallit parlamenterna. Frugten af denna lägre magt, som genom häfd blifvit gällande, är, att folken lida med tålmod och hedra med aktning." Sådana hafva parlamenternas grundsatser varit. Likasom de constitutionella nu för tiden, hafva de medgifvit nödvändigheten af folkets bifall; men de hafva förklarat sig för dess representanter, likväl utan att kunna neka GeneralStaterna en större rättighet dertill. Parlamentet i Paris upptog illa, att Carl IX låtit förklara sig myndig i Rouen, och att Henric IV rådfrågat Notablerna. Parlamentet i Paris, det enda, hvori Frankrikes pairer hade sitt säte, kunde på denna grund ensamt tillägna sig en politisk rättighet, och likväl gjorde alla parlamenterna i riket anspråk derpå. Det var en besynnerlig idé för en corps af domare, som fått sina embeten antingen för penningar eller af Konglig nåd, att påstå sig vara nationens representanter. Icke dess minre, ehuru orimligt detta påstående var, tjente det stundom till gräns för despotismen.

Det är väl sant, att parlamentet i Paris alltid förföljt protestanterna; det hade inrättat, hvad som bör väcka afsky, en årlig processjon till tack-sägelse för St. Bartholomeidagen; men det var deruti verktyg för ett parti, och när fanatismen blifvit stillad, har samma parlament, sammansatt af redliga och behjertade män, ofta satt sig mot thronens och ministrarnas ingrepp. Men hvad betydde detta motstånd, då i sista instansen öfverdomstolen, der Konungen fällde utslaget, nödvändigt ålade tystnad? Hvari bestod således statens constitution? Endast i Konungamagtens ärtflighet. Utan tvifvel är detta en ganska god lag, emedan den bidragor till rikens lugn; men den utgör icke någon constitution.

Ifrån 1302 ända till 1789, det vill säga under nära fem århundraden, hafva GeneralStaterna blott aderton gånger varit sammankallade; likväl hade de ensamt rättighet att bevillja pålagorna. Således hade de bordt vara sammankallade hvar gång man förhöjde utskylderna; men Konungarne hafva ofta bestridt dem denna rättighet och egenmäktigt gått dem förbi. Sedermera hafva parlamenterna blifvit medlare mellan Konungen och GeneralStaterna; de nekade icke Konungens oinskränkta magt och kallade sig likväl värdare af rikets lagar. Men hvilka lagar finnas i ett land, der Konungamagten är oinskränkt? Parlamenterna gjorde föreställningar mot de edicter, man skickade dem; Konungarne befallde dem inregistrera och tåga. De hade gått från sina egna grundsatser, om de icke lydty då de erkände Konungens villja såsom högst i

all ting, hvad voro de, och hvad kunde de säga, utan att dertill erhålla tillstånd af monarken, hvars villja de likväl borde inskränka. Denna kretsomgång af motsägelser slutade alltid med träl- domen. och de olyckliga dragen deraf visa sig ännu på nationens panna.

Frankrike har varit styrdt af plägseder, ofta af nycker, och aldrig af lagar. Ingen regering liknar den andra i politiskt afseende. Allt kunde påstås och försvaras i ett land, der endast omständigheterna bestämde, hvad hvar och en kallade sin rätt. Kan man invända, att der fanns statsländer, som försvarade gamla tractater? De kunde återropa dem som skäl; men Konungamagten gjorde snart slut på alla svårigheter, och de ännu gällande formaliteterna voro blott, att jag så må säga, ceremonier, som allt efter ministrarnes behag blefvo iakttagna eller uraktlåtna. Egde adeln några privilegier, utom det att de betalade mindre utlagor? Äfven detta kunde en enväldig Konung afskaffa. Det gafs ingen politisk rättighet, som adeln kunde eller borde säga sig ega. Ty då den gjorde sig en ära af att erkänna Konungens magt som oinskränkt, borde den icke beklaga sig, hvarken öfver de utomordentliga comitéer, som dömdo Frankrikes största herrar till döden, eller öfver de arresteringar och landsförvisningar de undergått. Konungen kunde allt; hvad hade man att invända?

Presterskapet, som erkände Påfvens magt, af hvilken de ansågo Konungens beroende, kunde ensamt vara befogadt till något motstånd. Men det var sjelfva presterskapet, som försvarade den

gudomliga rätt, på hvilken despotismen hvilat, emedan det väl visste, att denna gudomliga rätt endast i presterna hade ett varaktigt stöd. Denna lära, då den härledde all magt från Gud, förbjöd människorna, att inskränka den. Detta är visserligen icke, hvad Christna religionen lärer oss; men här är blott frågan, hvad de säga detom, som begagna den till sina egna fördelar.

Jag tror, man kan påstå, att Frankrikes historia ej innehåller annat än adelns och folkets beständiga försök att förvärfva sig, å ena sidan privilegier, å den andra rättigheter, samt de flesta Konungars o-upphörliga bemödanden att befästa enväldet. I Englands historia röjer sig i vissa afseenden samma strid; men emedan der alltid varit två kamrar, kunde man lättare göra sina anspråk gällande, och Engelsmännen hafva alltid gjort klokare och viktigare påståenden mot regeringen än Fransmännen. Emedan Engelska presterskapet icke utgjort något särskildt politiskt stånd, hafva adeln och biskoparne förenade, som på sin höjd utgjorde hälften af nationalrepresentationen, alltid haft mer aktning för folket än det i Frankrike. Detta land, äfven som alla länder, der hofven ensamt regera, hafva den stora olyckan att beherrskas af fåfängan. Bestämde grundsatser finnas icke i något hufvud, och man är endast betänkt på utvägar att skaffa sig magt, emedan den utgör allt i ett land, der lagarne intet betyda.

I England egde parlamentet ensamt den lagstiftande magt, som i Frankrike är delad mellan parlamenterna och GeneralStaterna. Engelska para-

lamentet var inrättadt på en beständig fot; men emedan dess vanliga befattningar i juridiska mål voro få, upplöste Konungarne det och fördröjde dess sammankallande så mycket de kunde. I Frankrike har striden mellan Konungamagten och nationen tagit en annan vändning: det är parlamenterna, som, emedan de egde en juridisk befattning, beständigare och med mera kraft än GeneralStaterna satt sig emot ministrarnes magt. Men det är en följd af oredan i deras privilegier, att Konungarne stundom blifvit skyddade af dem, stundom åter de sjelfva trampade under fötterna af Konungarna. Tvänne kamrar, sådana som Englands, skulde hafva förorsakat Konungen mindre bryderi och gifvit nationen större säkerhet. 1789 års revolution hade således intet annat ändamål, än att reglera de inskränknningar, som alla tider funnits i Frankrike. Montesquieu anser de förmedlande corpsernas rättigheter såsom utgörande monarkiernas frihet och styrka. Hvilken är den förmedlande corps, som trognast framställer alla statens intressen? De två kamrarna i England; och vore det ock i teorien icke redan oförnuftigt att låta de privilegierade, adeln eller embetsmännen, uteslutande afgöra en nations angelägenheter, som aldrig kunnat lagligen anförtro dem sin magt, så bevisa dock de sista seclerne af Frankrikes historia, hvilka ådagalägga en nästan oupphörligt fortsatt tvist rörande vidden af hvars och ens magt och de egenmäktiga steg, som af de serskilda partierna vexelvis blifvit tagna, de bevisa, säger jag, tillräckligen, det tiden var kommen, att bättre organisera den politiska författning, hvaref-

ter nationen borde representeras. Hvad dess rättighet i detta afseende vidkommer, har den alltid, så länge ett Frankrike funnits, varit erkänd af de Konungar, ministrar och embetsmän, som förtjent nationens aktning. Utan tvifvel har Konungarnas oinskränkta magt alltid haft sina anhängare. Till den grad kunna personliga intressen förena sig att understödja denna opinion! Men hvilka namn hafva då uppträdt för denna sak! Man kan sätta Ludvig XI mot Henric IV, Ludvig XIII mot Ludvig XII, Richelieu mot l'Hopital, Cardinal Dubois mot de Malesherbes, och om man ville citera alla namn, som historien bevarat, kunde man slå vad, att man, med få undantag, allestädes der man finner en ädel själ eller ett upplyst förstånd, det må vara i hvad stånd som heldst, finnes äfven en vän af nationernas rättigheter; men att aldrig någon man af snille försvarat den oinskränkta magten, och än minre någon man af dygd.

Grundreglorna för Frankrikes allmänna rätt (*les maximes du droit publique françois*), som blefvo utgifne 1775 af en ledamot i Parisiska parlamentet, öfverensstämma fullkomligt med dem, hvilka den Constituerande Församlingen proclamerat, rörande nödvändigheten af magternas jemvigt, nationens bifall till beskattningen, dess deltagande i lagstiftningen, och ministrarnas ansvarighet. Det finnes ingen sida, der författaren icke påminner om det fördrag, som eger rum mellan folken och regenterna, och det är på historiska uppgifter han grundar sig.

Andra

Andra aktningsvärda Franska embetsmän påstå, att i Frankrike funnos constitutionella lagar, men att de kommit ur bruk. En del säga, att de upphört att vara gällande efter Richelieu, andra efter Carl V, andra efter Philip den Sköne, andra äntligen efter Carl den Store. Visserligen skulle det vara af föga vigt, att sådana lagar funnits, då de så många århundraden legat i glömska. Men det är lätt att sluta denna tvist. Om det finnes grundlagar, om de verkligen omfatta alla rättigheter, som blifvit försäkrade åt Engelska nationen, då äro frihetens vännere ense med anhängarne af sakernas fordna skick, och likväl synes mig ett fördrag dem imellan ännu vara svårt att afsluta,

De Calonne, som förklarar sig mot revolutionen, har skrifvit en bok för att bevisa, det Frankrike var utan constitution. Canzlern hos Grefven af Artois, de Monthion, svarade de Calonne, och denna vederläggning kallar han: Berättelse till Hans Majestät Ludvig XVIII, år 1796 (*Rapport à sa Majesté Louis XVIII, en 1796*). Han börjar med den förklaring, att om det icke fanns någon constitution i Frankrike, var revolutionen rättfärdigad, emedan hvart och ett folk är berättigadt att hafva en politisk constitution. Det var efter hans tanka att äfventyra något; men slutligen medgifver han, att Konungen, enligt Frankrikes constitutionella författningar, icke hade magt att stifva lagar utan GeneralStaternas samtycke; att Fransmännen endast kunde dömas af sina naturliga domare; att hvar och en utomordentlig domstol var olaglig;

Mad. Stael.

alla hemliga arresteringar på Konungens befallning, alla så kallade *lettres de cachet*, och alla landsförvisningar voro stridande mot lagarne; att hvar och en Fransman borde hafva öppen väg till hvilka embeten som heldst, att krigstjensten adlade alla, som antogo den; att de fyratiotusen municipaliteterna i riket hade rättighet att styras af föreståndare, som de sjelfve valt, hvilka skulle fördela bevillingen; att Konungen utom rådet icke kunde befälla något, hvilket äfven innebar ministrarnes ansvarighet; att man borde noga skilja Konungens lagar och förordningar ifrån statens; att domare icke borde lyda Konungens befallningar, om de voro stridande mot statens nyssnämnda lagar; att den väpnade styrkan icke kunde användas inom landet, om icke mot uppror eller till handräckning för domstolarne. Han tillägger, att en bestämd tid för GeneralStaternas sammankomster vore grundad i Frankrikes constitution, och slutar med att inför Ludvig XVIII förklara, det Engelska constitutionen är den fullkomligaste i världen.

Om alla anhängare af gamla regeringssättet hade yttrat sådana grundsatser, skulle revolutionen varit utan ursäkt, emedan den då varit alldes utan ändamål. Men af samma de Monthions*) egen bekännelse i en offentlig adress till Konungen, har man följande taffa af de missbruk, som före revolutionen rådde i Frankrike.

”I början hade medborgarens mest väsentliga rättighet, rättigheten att votera öfver lagar och

utskylder, fallit i en slags glömska, och Konungas magten var van att ensam befalla, hvad den icke kunde befalla utan i samråd med nationens representanter."

"Denna, nationen väsendtligt tillhörande, rättighet syntes flyttad till domstolarne; men äfven deras frihet i voteringar var inskränkt af Konungens afgörande domslut (*lit de justice*) och egenmäktiga arresteringar."

"Konungens lagar, författningar och allmänna utslag, hvarom rådet borde öfverlägga, och som återopade rådets bifall, hade ofta icke varit föredragne, och i flera mål hade denna politiska lögn vunnit häfd af bruket. Några ledamöter af presterskapet omintetgjorde statens lagar och afsigten med dessa lagar, genom förening af flere slags embeten hos samma person, genom det de eigjorde tjenst som prester, och genom det sätt, hvarpå de använde kyrkans egendomar. En del af adeln hade uppkommit på ett mot afsigten med detta stände inrättning föga svarande sätt, och de tjenester, som de borde göra, hade på en lång tid icke blifvit utfordrade."

"De utlagsfriheter, som voro bevilljade de två första stånden, hade sin helgd af statens lagar, men voro icke den ersättning, de hade rätt att fordra för sina tjenester."

"Brottnålscomitéer, sammansatte af egenmäktigt valda domare, kunde sätta oskulden i förskräckelse."

"Dessa egenmäktiga handlingar, som utan anklagelse och dom bortröfvade friheten, voro kränk-

ningar af säkerheten för medborgliga rättigheter. Domstolarne, hvilkas varaktighet var så mycket mer vigtig, som de, i brist af en national representation, voro folkets enda försvarare, hade blifvit upphäfna, och i deras ställe voro corpser af embetsmän tillsatte, hvilka icke egde allmänhetens förtroende; och efter deras införande hafva nya inrättningar blifvit försökta i de mest väsentliga delar af deras jurisdiction.”

”Men det var i financemål, som lagarne i synnerhet blifvit kränkta; utskylder hade blifvit påbjudne utan samtycke af nationen eller af dess representanter.”

”Utlagor hade blifvit uppburne efter den tid, som af regeringen var bestämd för deras upphörande.”

”Utlagor, som i början voro små, hade ökat sig ofantligt och utan ordning; en del af dem tryckte den fattiga klassen mer än den rika.”

”Utlagorna voro fördelade på provincerna utan noggranna uppgifter på styrkan, att bära den beskattning, som föll på deras lott.”

”Stundom hade man anledning att misstänka, det motståndet mot pålagornas införande hade bidragit att minska tyngden deraf, så att brist på fosterlandskänsla hade blifvit ett skäl till en mildare behandling.”

”Några provinser hade erhållit stående accorder på utlagorna, och då dessa accorder alltid voro fördelaktiga, var det en partisk gunst, som ledde till de andra provincernas förfördelande.”

"Då dessa accorder alltid förblefvo vid samma taxering, och de provincier, som icke hade accorder, voro underkastade verificationer, hvilka årligen ökade utlagssumman, var detta åter en ny källa till olikhet."

"Utlagorna, som hade bordt fördelas af de skattdragande, fördelades af Konungens embetsmän, eller af hans commissarier."

"Konungen hade med sitt råd gjort sig till domare öfver vissa utskylder. Comiteer borde vara inrättade för att döma i uppbördsämål, hvilkas ransakning tillhörde domstolarna."

"De skulder, som betungade nationen, hade man gjort utan nationens samtycke. De lån, som domstolarne, utan rättighet dertill, bifallit, hade blifvit öfverskridna genom hundrade underslef, som på en gång förrådde domstolarna, hvilkas utslag blefvo gäckade, statens creditorer, hvilka hade medtällare, som de icke visste utaf, och nationen, hvars bördor ökades utan dess vetskap. Afgiften var icke i något mål bestämd genom lag."

"De fonder, som voro bestämda för Konungens personliga utgifter, för statsskulderna och för regeringens omkostnader, fördelades endast efter en enskild och hemlig förordning af Konungen."

"Våra Konungars personliga utgifter hade stigit till ofantliga summor; några statsskulder hade en serskild anvisning, som icke blifvit honorerad; Konungen kunde efter behag påskynda eller fördröja betalningen af vissa utgifter."

"Af krigscassan användes nästan lika mycket till aflöning för officerarne som för hela manskapet."

"Nästan alla regeringens embetsmän under hvad namn som heldst voro öfverdrifvet lönade, i synnerhet i ett land, der hedern borde vara den enda eller åtminstone den förnämsta belöningen för de tjänster, man gjorde samhället."

"Pensionerna hade blifvit uppdrifna till en vida betydligare summa än i något annat land af Europa, jemförelsevis med inkomsterna."

"Sådana voro de förhållanden, hvaröfver nationen hade skälig anledning att beklaga sig; och om det var regeringens fel, att dessa missbruk verkligen funnos, så var det ett fel i statsförfattningen, att de kunde finnas."

Om Frankrikes belägenhet var sådan, och man kan icke jäfva ett vittnesbörd, af Canzleren hos Grefven af Artois, ett vittnesbörd, som han officielt framlaggt för Konungen; om då Frankrikes belägenhet var sådan, äfven enligt deras tanke, som påstodo, att der fanns en constitution; hvilken skulle kunna neka nödvändigheten af en förändring, antingen för att göra gällande en constitution, som alltid varit öfverträdd, eller att gifva statens lagar en garantie, hvarigenom de kunde upprätthållas och blifva åtlydde?

TOLFTE CAPITLET.

Om Neckers återkallande 1788.

Om Necker i egenskap af minister hade föreslagit GeneralStaternas sammankallande, hade man kunnat anklaga honom att hafva brutit mot sin pligt, emedan det i ett visst parti's lära är en afgjord trosartikel, att anse Konungarnas oinskränkta magt för något heligt. Men när allmänna opinionen tvingade hofvet att afskeda Archebiskopen af Sens och återkalla Necker, blef GeneralStaternas sammankallande bögtidligen utlofvadt; adeln, presterskapet och parlamentet hade utverkat detta löfte, nationen hade mottagit det, och den allmänna opinionens magt var i detta afseende så stor, att ingen hvarken militärisk eller politisk styrka skulle hafva åtagit sig att hämma den. Jag öfverlemnar detta påstående till historien; om det minskar Neckers förtjenst genom den anmärkning, att han icke sammankallat GeneralStaterna, flyttar det likväl ansvarigheten för revolutionens händelser på sin rätta plats. Ty kunde en sådan man som Necker föreslå en dygdig monarch, en Ludvig XVI, att återkalla sitt löfte? Och hvad nytta skulle denne haft af en minister, hvars företråde bestod i folkets kärlek, om denna ministers första handling varit att råda Konungen till att bryta de förbindelser, han ingått med sitt folk? Sjelfva denna aristokratie, som fianer det mera enkelt att smäda en man än att erkänna sin egen andel i den all-

männas rörelsen; denna aristokratie, säger jag, skulle varit den första, som yttrat sin barm öfver ministrernas trolöshet; han skulle icke kunnat draga någon politisk fördel af den förnedring, hvartill han samtyckt. När således en sak hvarken är moralisk eller nyttig, hvad vore det för en dårskap eller inbillad klokhet att tillstyrka den?

På den tid, då allmänna opinionen återkallade Necker till ministären, var han mer förskräckt än glad öfver sitt utnämmande. Han hade bittert saknat sin plats, då han år 1781 förlorade den, emedan han då trodde sig med säkerhet kunna göra något godt. Då han fick veta de Maurepas' död, förebrådde han sig som ett fel, att han tagit afsked sex månader förut, och jag kommer alltid ihog hans långa promenader i Saint-Ouen, under hvilka han ofta upprepade, att han förtärde sig sjelf med sina reflexioner och samvetsqual. Hvarje samtal, som påminde honom hans ministère, hvarje beröm i detta afseende oroade honom. Under de sju åren, som förlöto imellan hans första och andra ministère, gjorde det honom alltid ondt, det hans planer att förbättra Frankrikes tillstånd kullkastades. Då Archebiskopen af Sens blef kallad till ministären, var han ännu missnöjd öfver det han ej blef utnämnd; men då jag kom att förkunna honom i Saint-Ouen, 1788, att han skulle blifva minister, sade han: ack! hvarföre har man icke gifvit mig dessa Archebiskopens af Sens femton månader? Nu är det allt för sent!

Necker hade nyligen utgifvit sitt verk rörande vigten af religiösa tänkestätt. Vid hvarje

tillfälle har han alltid angripit partierna på deras starkaste sida; hans stolta själ ingaf honom det. Det var första gången som en författare, nog upplyst för att kallas filosof, visade farorna af adertonde seclets irreligiösa anda; och detta arbete hade uppfyllt författarens själ med sublimare tankar än alla de, som väckas af jordiska intressen, äfven de mest upphöjda. Också fogade han sig efter Konungens befallning med en känsla af sorgsenhet, som jag visst icke delade med honom; då han såg min glädje, yttrade han: "en ministers dotter känner ej annat än nöje, hon njuter återskennet af sin fars magt; men sjelfva magten, i synnerhet i dessa tider, är förenad med ett förfärligt ansvar." Han hade alltför rätt; i första ungdomens liflighet kan förståndet, om man har något, lära oss tala såsom den mera bedagade; men inbildningskraften är icke en dag äldre än vi sjelfva.

Då jag om natten for genom Boulognska parken för att begifva mig till Versailles, hade jag en grufvig fruktan att blifva öfverfallen af rövare; ty jag tyckte, att all den lycka, som min fars upphöjelse förorsakade mig, måste umgäldas af några rysligha händelser. Rövvarne anföllo mig icke; men ödet har mer än tillräckligt rättfärdigat min farhåga.

Jag uppvaktade Drottningen, såsom det var vanligt, St. Ludvigs-dagen; Brorsdottern till Archebiskopen af Sens, som om morgonen fallit i onåd, gjorde sin uppvaktning på samma gång som jag; Drottningen visade tydligen, genom det sätt, hvarpå hon bemötte oss bägge, att hon satte myc-

ket mer värde på den afskedade ministern än hans efterträdare. Hofmännen förhöllo sig helt annorlunda, ty aldrig hafva så många erbjudit sig att ledsaga mig till min vagn. I alla fall var Drottningens tänkesätt ett af de stora hinder, som Necker mötte på sin politiska bana; hon hade gynnat honom under hans förra ministère; men, oaktadt allt hvad han gjorde för att behaga henne under den andra, ansåg hon honom alltid utnämnd af den allmänna opinionen; och de styrande i egenmäktiga regeringar vänja sig olyckligtvis att anse opinionen för sin fiende. Då Necker blef utnämnd till minister, fanns det blott tvåhundrafemtio tusen francs i den Kongliga skattkammaren. Följande dagen fick han ansenliga understöd af capitalisterna. De allmänna fonderna stego trettio procent på en enda morgon. Att en enda mans förtroende verkat så mycket på den allmänna crediten, är utan exempel i historien. Necker utträttade, att alla landsförvista återkallades, de som voro arresterade för politiska tänkesätt, sattes i frihet, ibland andra äfven de tolf adelsmän från Bretagne, hvilka jag förut omtalat. Med ett ord, han gjorde i serskildta fall allt det goda, som kunde bero af en minister; men redan tillvexte nationens inflytande, och embetsmännens minskades nödvändigt i samma förhållande

TRETTONDE CAPITLET.

*Om de sista GeneralStaternas uppförande, då
de voro samlade i Paris 1614.*

Aristokraternas parti, år 1789, upphörde icke att åberopa de gamla plägsederna. Tidernas mörker är ganska gynnaade för dem, som icke villja tillåta en pröfning af sanningen i och för sig sjelf. De ropade oupphörligt: återgif oss 1614 och våra sista GeneralStater; de äro våra lärare, de äro våra mönster!

Jag vill ej upphålla mig med att bevisa, det GeneralStaterna i Blois år 1576, både i anseende till sammansättning och form, skilde sig nästan lika så mycket från GeneralStaterna i Paris 1614, som från de äldre under Konung Johan och Ludvig XII; emedan intetdera sammankallandet af de tre stånden hvilade på verkliga grundsatser, har också intetdera medfört varaktiga resultat. Men det kan vara intressant att i minnet återkalla några hufvuddrag af dessa sista GeneralStater, hvilka mansägar, att de af 1789, efter ungefär tvåhundra års mellantid, borde taga till ledare. Tredje ståndet föreslog att förklara, det ingen, hvarken andelig eller verldslig, magt kunde befria Konungens undersåter från deras trohet mot honom. Presterskapet, för hvilket Cardinal Perron stod i spetsen, satte sig deremot, att försvara Påfvens rättigheter; adeln följde presterskapets exempel; och Påf.

ven tackade dem bägge hjertligen och offentligt. Man behandlar ännu i denna dag såsom Jacobiner dem, som tala om ett fördrag mellan nationen och regeringen. Då påstod man, att Konungamagten vore beroende af kyrkans öfverhufvud.

Edictet i Nantes hade blifvit publiceradt 1598, och Henric IV:s blod utgjutet af Ligisterna, flöt nästan ännu, då Protestanterne af adeln och af tredje ståndet 1614 begärde, att man i de förklaringar, som rörde religionen, skulle bekräfta de articlar af Henric IV:s edict, hvilka försvarade tolerancen för deras Gudstjenst; deras begäran blef afslagen. Civillieutenanten de Mesme vände sig å tredje ståndets vägnar till adeln och sade, att de tre stånden borde anse hvarandra som tre bröder, af hvilka tredje ståndet vore den yngsta. Baron de Senneci svarade i adelns namn, att tredje ståndet icke kunde tillvälla sig namn af broder, *emedan det hvarken var af samma blod eller af samma dygd*. Presterskapet begärde tillstånd att uppbära tionde af alla slags frugter, att man befriade dem från alla afgifter vid deras infart till städerna, och från deras andel i utskylderna till vägarnes vidmagthållande; det fordrade nya inskränknin- gar i tryckfriheten. Adeln påstod, att alla de förnämsta embeten skulle, uteslutande, gifvas åt adelsmän, att man skulle förbjuda ofrälseståndet bössor och pistoler äfven som bruket af hundar, så framt de ej voro skurna i hasarne. Den fordrade dessutom, att ofrälse skulle betala nya herrgårdsskatter till de adelsmän, som egde feodal- gods, att man indroge alla pensioner, bevilljade

medlemmarne af tredje ståndet; men att adelsmän skulle fritagas från kroppstraff, och från alia rente-persedlars erläggande af deras landtegendomar; att de kunde taga salt utur Konungens magazinér för samma pris som de handlande; och slutligen att tredje ståndet blefve ålagdt att kläda sig annorlunda än adelsmännen. Jag anför i korthet detta utdrag af deras protocoller, hvarutur jag ännu kunde anföra en hop löjlige saker, om icke de, som väcka härm och förtrytelse, förtjente all uppmärksamhet. Men det är tillräckligt att bevisa, det denna delning i tre stånd blott gifvit anledning till adels beständiga reclamationer, för att slippa utlagor, att försäkra sig om nya företrädesrättigheter, och att pålägga tredje ståndet alia förödmjukelser, som högmodet kunde upptänka. Å presterskapets sida gjordes samma påståenden att befrias från utlagor; och man förenade dermed alla intolerancens förföljelser. De allmänna angelägenheterna angingo endast tredje ståndet, emedan det ensamt bar tyngden af alla utskylder. Sådan var imellertid den rådande andan hos dessa GeneralStater, som man år 1789 ville upplifva; och hvad man aldrig upphör att förebrå Necker, är att han kunnat önska jemkningar i sådana saker.

FJORTONDE CAPITLET.

Om GeneralStaternas indelning i stånd.

GeneralStaterna i Frankrike voro, såsom vi nyss anført, indelade i tre stånd, presterskapet, adeln tredje ståndet, hvilka likasom tre serskilda nationer öfverlade hvar för sig och öfverlemnade till Konungen sina klagomål, rörande hvarderas serskilda angelägenheter, hvilka efter omständigheterna hade mer eller mindre sammanhang med statens gemensamma. Tredje ståndet utgjorde nästan hela nationen, af hvilken de andra bägge knappt voro en hundradedel. Tredje ståndet, som under loppet af de sista seclerna betydligt tilltagit i anseende, begärde 1789, att de bandlande eller städerna, serskildt från landsbygden, skulle hafva så många ledamöter i tredje ståndet, att antalet af detta stånds representanter skulle vara lika med de andra bägge tillhoppa, och denna begäran stödde sig på ganska viktiga skäl och omständigheter.

Hufvudorsaken till Englands frihet är, att man der alltid rådslagit i två kamrar, och icke i tre. I alla stater, der de tre stånden förblifvit åtskilda, har ännu ingen frihet vunnit stadga. Delningen i fyra stånd, sådan den finnes i Sverige, och såsom den fordom var i Arragonien, hindrar äfven ärendenas gång, men är mycket mer gynnande för friheten. Bondeståndet i Sverige, och riddareståndet i Arragonien, gifvo två lika partier åt nationens representanter och åt de privilegierade af

första rangen; ty riddareståndet, som svarar mot underhuset i England, stod naturligtvis på folkets bästa. Af delningen i fyra stånd härleder sig således, att liberala tänkesätt i bägge dessa länder tidigt blifvit antagna och länge bibehållit sig. Sverige bör önska, att dess constitution närmar sig till Englands; men man måste värda den känsla af rättvisa, hvarigenom bondeståndet i alla tider haft tillträde till riksdagarna. Också äro bönderna i Sverige upplysta, lyckliga och religiösa, derföre att de egt en känsla af lugn och värdighet, som endast kan födas af fria statsförfattningar. I Tyskland hafva de andlige haft sitt säte i öfre kammararen; men de hafva icke utgjort ett särskildt stånd, och den naturliga delningen i tvänne kamrar har alltid varit bibehållen. De tre stånden hafva knappt sunnits annorstädes än i Frankrike, och i några stater sådana som Sicilien, hvilka icke för sig sjelfva utgjort någon monarchie. Denna förderliga inrättning, som alltid gifver öfvervigt åt de privilegierade mot nationen, har ofta förmått Franska folket att föredraga Konunga-despotismen framför det lagliga beroende, hvari det genom delningen i tre stånd försattes i anseende till de aristokratiska klasserna.

En annan olägenhet i Frankrike var denna mängd adelsmän af andra klassen, adlade i sednare tider, antingen genom adelsbref, som Konungarne gäfvo, likasom till en fortsättning af Gallernas frigifvande, eller genom de embeten, som såldes af Konungens secreterare, m. m., hvarigenom nya personeringo del af den gamla adelns rättigheter

och privilegier. Nationen hade gerna underkastat sig de uråldriga familjernas företrädesrätt, och jag går ej för långt, om jag påstår, att det icke finnes mer än tvåhundra sådana i Frankrike. Men de hundra tusen adelsmän, och hundra tusen prester, som ville hafva lika privilegier med en de Montmorenci, de Grammont, de Crillon, m. fl. väckte allmänt missnöje; ty handlande, lärde, possessiöner, capitalister kunde icke begripa det företräde, man ville gifva åt detta adelskap, förvärfvadt genom uppvaktningar eller penningar, och hvaruti endast fordrades tjugufem års ålder, för att ega sätte och stämma vid adelns sammankomster och njuta de privilegier, hvilka de mest aktningvärda medlemmar af tredje ståndet sågo sig beröfvade.

Pairernas kammare i England är en patricisk magistratur, grundad utan tvifvel på fordna minnen af chevaleriet, men helt och hållet förenad med inrättningar af en alldeles olika natur. En utmärkt förtjenst i handeln, eller framför allt i lagfarenbeten, gifver dagligen tillträde dertill, och de representativa rättigheter, som pairerne utöfva i staten, öfvertyga nationen, att deras stånd är inrättadt för det allmännas väl. Men hvilka fördeklar kunde Frankrike finna i dessa Vicomter af Garonne, eller Marquiser af Loire, som icke allenast ej betalade sin andel i statens pålagor, utan äfven voro uteslutna från Konungens hof, emedan det fordrades bevis på mer än fyrahundra års adelskap, för att der få tillträde, då de deremot knappt hade femtio? Fåfängan hos personer af denna klass kunde

kunde blott utöfvas mot dem, som voro lägre än de, och dessa lägre voro icke mindre än tjugufyra millioner människor.

Det kan vara nyttigt för den rådande religionens värdighet, att Archebiskopar och Biskopar ega säte och stämma i öfverhuset såsom i England. Men hvilken förbättring kunde någonsin verkställas i ett land, der katholska presterskapet, utgörande en tredjedel af representationen, betydde lika mycket som sjelfva nationen i den lagstiftande magten? Kunde detta presterskap samtycka till den religiösa tolerancen, och protestanternas tillträde till alla embeten? Har det icke envist satt sig mot beskattningens jemna fördelning, för att bibehålla formen af frivilliga gåfvor, hvarigenom det ökade sitt anseende hos ministrarna? Då Philip den Långe uteslöt kyrkans embetsmän från parlamentet i Paris, sade han, att de borde vara för mycket sysselsatte med andeliga ämnen, att kunna tänka på de världsliga. Hvarföre hafva de icke alltid hållit sig vid denna kloka grundsats?

Aldrig blef någon ting riktigt afgjort af GeneralStaterna, och det blott derföre, att de öfverlade serskildt, delade i tre stånd i stället för två; och canzlern de l'Hopital hade icke en gång för ögonblicket kunnat utverka bifall till sitt fredsedict, om det icke skett på sammankomsten i Saint-Germain, der presterskapet af en lycklig slump icke var närvarande.

Ibland Notablerna, som samman kallades af Konungarna, voterades nästan alltid serskildt af hvar person, och parlamentet, som, år 1558, hade i början bifallit införandet af ett fjerde stånd, begärde 1626, emedan det icke ville vara skildt från adeln, att man på en Notablernas sammankomst skulle man för man ingifva sina förslag. De oräkneliga förändringar, som man finner i alla den Franska monarchiens bruk, äro ännu märkligare i sammansättningen af GeneralStaterna än i hvar och en annan politisk inrättning. Om man enträget ville hålla sig till det förflutna och deraf göra en oföränderlig lag för det närvarande, oaktadt detta förflutna sjelft är grundadt på en ändring af ett annat förflutet; om man det ville, säger jag, så skulle man förlora sig i undersökningar utan ända. Låtom oss därför återgå till de omständigheter, som äro ostridiga, och till hvilka vi sjelfve varit vittnen.

Ärchebiskopen af Sens uppmanade å Konungens vägnar alla Frankrikes författare att meddela deras tankar om sättet för GeneralStaternas samankallande. Om det hade funnits constitutiönnella lagar i Frankrike, hvilka kunnat afgöra saken, hvarföre skulle Konungens minister genom tryckfriheten derutinnan rådfråga nationen? Då Ärchebiskopen af Sens inrättade provincial-comitéerna, hade han icke blott sammansatt dem af lika många fullmäktige af tredje ståndet, som af de andra bägge tillhops, utan äfven i Konungens namn påbjudit, att de skulle votera man för man. Således var den allmänna opinionen så väl genom Ärchebiskopens af

Sens förfarande, som äfven af tredje ståndets styrka märkligt förberedd till det större inflytande, den erhöll bland GeneralStaterna 1789, än den haft i de förra sammankomsterna. Ingen lag bestämde antalet af de tre ståndens ledamöter; den enda grundsatsen var fastställd, att hvart och ett stånd borde hafva blott en röst. Om man icke lagligen bevilljat tredje ståndet en dubbel representation, förut såg man, att det uppretadt öfver att icke hafva erhållit hvad det begärde, otvifvelaktigt skulle skickat till GeneralStaterna ett ännu större antal fullmäktige. Alla förebud till politiska kriser, hvilka en statsman bör känna, förkunnade således nödvändigheten att ingå en förlikning med tidens anda.

Imellertid åtog sig icke Necker det afgörande steg, som han ansåg för klokast; och man måste tillstå, att han litade alltför mycket på rättvisans magt, då han tillstyrkte Konungen att å nyo samla Notablerna, som varit sammankallade af de Calonne; större delen af dessa Notabler, som bestodo af privilegierade, satte sig emot tredje ståndets förhållande: en enda expedition förklarade sig för detta steg; Monsieur (nu varande Ludvig XVIII) presiderade der. Man påminner sig med nöje, att en Konung, den förste författaren till ett constitutionsplacat, som utgått från thronen, då var af folkets tanka i den viktiga frågan, som aristokraterna ännu söka utmärka såsom orsak till monarchiens fall.

Man har förebrätt Necker, att han rådfrågat Notablerna utan afsigt att följa deras råd; hans fel består i sjelfva verket deri, att han tog det beslutet

att rådfråga dem; men kunde man föreställa sig, att dessa privilegierade, som aftonen förut ifrat så häftigt mot Konungamagtens missbruk, skulle följande dagen försvara allt det orättmätiga i deras egen magt med en, mot allmänna opinionen så stridande ihärdighet?

Necker uppskjöt icke dess minre helt och hållet att afgöra frågan om tredje ståndets fördubblande, då han såg de fleste af Notablerna hysa en annan tanka än han, och mer än två månader förflyto från det deras sammankomst upplöstes till rådets beslut af den 27 December 1788. Under denna tid sökte Necker alltid att lära känna den allmänna andan, såsom den compass, efter hvilken Konungens utslag i denna omständighet borde rätta sig. Provincerna öfverensstämde enhälligt om nödvändigheten att bevillja tredje ståndets begäran; ty det rent aristokratiska partiet var såsom alltid ganska obetydligt; flere adelsmän, och prester af kyrkoherdarnas klass, delade nationens tänkesätt. Dauphiné samlade sina ständer i Romans, såsom fordom varit brukligt; och man tillät der icke blott tredje ståndets fördubblande, utan äfven voteringen man för man. Ett stort antal officerare visade sig benägna för tredje ståndets begäran. Alla, både herrar och fruntimmer, som i de stora sällskaperna i Frankrike verkade på allmänna opinionen, talade lifligt för nationens sak: modet hade den riktningen; det var en följd af hela det adertonde secler, och de gamla fördomar, som ännu stridde för forna inrättningar, hade då mycket minre styrka än de någonsin haft under de följande tju-

gufem åren. Med ett ord, den allmänna andan var så öfverlägsen, att den drog med sig sjelfva parlamentet. Ingen corps har någonsin visat sig mera ifrig att försvara gamla plägseder än parlamentet i Paris; hvarje ny inrättning ansåg det som upp-
rorisk, emedan dess tillvarelse i sjelfva verket icke hvilade på den politiska frihetens grundsatser. Säljbara sysslor, en domare-corps, som påstod sig ega rättighet att bevillja pålagor, och likväl försä-
kade denna rättighet, när Konungarne så fordrade: alla dessa motsägelser, som icke kunde vara annat än slumpens verk, tålde icke någon noggrann un-
dersökning; också var all sådan pröfning ett utmärkt föremål för Franska parlamentsledamöternas miss-
tankar. Alla påståenden mot tryckfriheten kommo från parlamentet i Paris, och om det satte gränser för Konungarnas verkliga magt, uppmuntrade det i stället den slags okunnighet i politiska ämnen, som ensam gynnar den oinskränkta magten. En corps, som var de gamla plägsederna så tillgifven, och icke dess minre bestod af män, genom sina enskilda dygder ganska aktningvärd, af-
gjorde nödvändigt frågan, då den i de första da-
garne af December 1788, två månader efter Nota-
blernas sammankomst, förklarade genom ett beslut, att, emedan de fullmäktiges antal af hvarje stånd hvarken af gammal häfd, eller genom någon sta-
tens lag vore bestämdt, berodde det af Konun-
gens vishet att derom besluta *).

*) *Extrait de l'arrêt du parlement du 5 décembre 1788.*
les paires y séant. Beträktande nationens närvaran-

Hvad! den corps, som man ansåg för forntidens representant, gaf då efter för opinionen och afstod indireccte från att vid detta tillfalle föravara de gamla plägsederna; och ministern, hvars enda styr-

de belägenhet, m. m. förklarar det, att då man i GeneralStaterna af år 1614 åtskiljer kallelsen, sammansättningen och antalet:

Har parlamentet, i anseende till första frågan, bordt återopa de då brukliga formaliteter, det vill säga, sammankallandet efter fögderier och härader (*bailliages et sénéchaussées*) och icke efter höfdingedömen (*gouvernemens ou généralités*); heldst som denna formalitet, helgad från sekel till sekel af de talrikaste exempel, och af de sista GeneralStaterna, vore det enda medlet att genom lagliga former utverka en fullkomlig förening mellan de väljande inför embetsmän, oberoende genom sitt stånd.

Angående sammansättningen, hade parlamentet icke bordt göra det minsta ingrepp i de väljandes rättighet; en rättighet som vore naturlig, constitutionenlig och ända hittills hållen i helgd, att gifva sina fullmagter åt medborgare, som de ansågo för de värdigaste.

Så vida antalet af ledamöter utaf hvardera ståndet icke var bestämdt, hvarken genom någon lag eller af gammal häfd, har det icke stått i parlamentets magt, icke heller varit dess afsigt att afhjelpa denna brist, emedan nämnde domstol i detta ämne blott kan hemställa till Konungens vishet, hvilka mått och steg böra tagas, för att komma till de jemkningar, som förnuftet, friheten, rättvisan och allmänna rösten kunna fordra.

ka bestod i hans aktning för nationen, skulle hafva förmått sig att neka denna nation hvad hans samvete erkände för rätt, hvad efter hans tanka var nödvändigt!

Nämnde parlament har vidare beslutat, att i underdånighet bönfälla hos Konungen, det han icke ville tillåta något uppskof för GeneralStaternas hållande, och taga i öfvervägande, att det icke skulle finnas någon vidare anledning till gäsning i sinnena, eller orolighet bland stånden, om han funne för godt att vid GeneralStaternas sammankallande förklara och stadfästa:

GeneralStaternas återkomst;

Deras rättighet att gifva statens creditorey in-teckning i de bestämda utlagorna; deras förbindelse mot folket, att icke bevillja några pålagor, som icke voro bestämda till summan och tiden; deras rättighet att, på högstbemälde Konungs befallning, fritt bestämma och assignera fonderna för hvart departement;

Högstbemälde Hans Maj:ts Konungs beslut att genast öfverenskomma, om upphäfvandet af alla skiljaktigheter mellan ståndens pålagor, med det enda stånd, som nu bär dem; och sedan med de tre stånden, om deras fyllande genom en gemensam och lika fördelad beskattning;

Ministrarnes ansvarighet;

GeneralStaternas rättighet att anklaga och kalla till rätta inför parlamenterna i alla de mål, som omedelbart röra hela nationen, Generalprocuratorn obeten sina rättigheters utöfning i samma mål;

GeneralStaternas förhållanden till de högsta domstolarna i sådant skick, att parlamenterna hvarken böra eller kunna tillåta, att upptaga några pålagor, som icke

Men detta är ej allt. Vid denna tid voro de privilegierade Konungamagtens motståndare; tredje ståndet deremot önskade åter förena sig med kronan; och om Konungen icke aflägsnat sig från tredje ståndets representanter, efter GeneralStaternas öppnande, hade det otvifvelaktigt understödt hans magt. Men då en monarch antager ett politiskt system, bör han följa det med ståndaktighet, ty genom ombyte ådrager han sig blott olägenheter af alla de motsatta partierna.

blifvit bevilljade, ej heller befordra verkställigheten af någon lag, som blifvit begärd eller bifallen af GeneralStaterna; medborgarnes personliga frihet, genom förbindelse att omedelbart öfverlemna hvar och en, i ett Kongligt fängelse arresterad, i sina naturliga domares händer.

Och en laglig tryckfrihet, denna enda hastiga och säkra utväg för hederligt folk mot de nedrigas sjelfsväld, med förbehåll af ett efter omständigheterna passande ansvar för straffvärda skrifter, sedan de blifvit tryckta.

Medelst dessa preliminair-artiklar, som från denna stund äro i Konungens hand, och utan hvilka man icke kan göra sig begrepp om en verklig national-församling, anser parlamentet för den högsta belöning, som Konungen kan gifva det för dess nit, att han, med en stadgad frihet, förskaffar nationen all den sällhet, som den är värdig.

Det fastställer slutligen i följd häraf, att motiverna, principerna och afsigterna med närvarande beslut i djupaste underdånighet skola framläggas för Hans Majestät Konungen.

"En stor revolution var beredd, säger Monsieur (Ludvig XVIII) till municipalitet i Paris 1789; Konungen borde genom sina dygder, sina afsigter och sin högsta rang, vara dess hufvudman." I dessa ord låg all klokhet för tillfället. I den berättelse, Necker bifogade rådets beslut af den 27 December, gaf han i Konungens namn tillkänna, att regeringen skulle bevillja de hemliga arrestordernas upphäfvande, tryckfriheten och GeneralStaternas återkallande på bestämda tider, för att granska financernas tillstånd. Han sökte att i förväg verkställa det goda, som de blifvande fullmäktige ville göra, i afsigt att väcka folkets kärlek för Konungen. Också har aldrig något beslut utgått från thronen, som väckt mer entusiasm än detta beslut af rådet. Lyckönskingsbref kommo från alla rikets delar; och bland de oräkneliga bref, som Necker fick, voro abboten, sedermera Cardien, Maury's och de Lamoignon's de tvänne märkvärdigaste. Konungens anseende verkade då på sinnena mer än någonsin; man beundrade den styrka i förstånd och den redlighet i tänkesätt, som förmådde honom att gå de förändringar till mötes, som nationen önskade, då tvärtom Archebiskopen af Sens hade satt honom i den mest ofördelaktiga belägenhet, i det han öfvertalade honom att afslå aftonen förut, hvad han följande dagen var tvungen att bevillja. Men för att draga nytta af denna folkets entusiasm, var det nödvändigt att med säkra steg hålla samma väg. Konungen bar sex månader efter följt en alldeles motsatt plan; huru kan man då anklaga Necker för händelser,

förorsakade deraf, att man förkastat hans råd och följt motpartiets? Då en oskicklig general förlorar en bataille, som lyckligt blifvit börjad af en annan, kan man ju ej säga, att den som segrade första dagarne är skyldig till sin efterträdares nederlag, då dennes sätt att se och handla varit helt olika med den förras? Men, skall man ännu en gång invända, var det icke en naturlig följd af tredje ståndets fördubblande, att voteringen skulle ske man för man och icke efter stånd, och har man icke sett följderna af föreningen till en enda församling? Såsom en följd af tredje ståndets fördubblande hade öfverläggningarne bordt fördelas på tvänne kamrar; och i sanning, långt ifrån att frukta ett sådant resultat, hade man bordt önska det. Men hvarföre, skola Neckers motståndare säga, har han icke förmått Konungen att förkunna sitt beslut i detta ämne, då tredje ståndets fördubblande blifvit bevilljad? Han gjorde det icke, emedan han trodde, det en sådan förändring borde göras i samråd med nationens representanter, och föreslog den, så snart som dessa representanter voro samlade. Olyckligtvis satte sig det aristokratiska partiet deremot, och förstörde således Frankrike och sig sjelft på samma gång.

En spannmålsbrist, hvars like man på lång tid ej vetat utaf i Frankrike, hotade Paris med hungersnöd om vintern 1788 och 1789.

Neckers oändliga omsorger, och hans uppoffring af sin egen förmögenhet, hvaraf han insatt hälften i Kongliga skattkammaren, förekommo i detta afaecende oberäkneliga olyckor. Ingenting

väcker så lätt missnöje bland allmänheten, som dess fruktan för sin utkomst; likväl hade folket så mycket förtroende till förvaltningen, att inga oroligheter någorstädes utbröto.

GeneralStaterne började med de lyckligaste förbud; de privilegierade voro genom sjelfva sin belägenhet utur stånd att öfvergifva thronen, ehuru gerna de hade störtat den; tredje ståndets fullmäktige voro erkänsamme för det man hade lemnat uppmärksamhet åt deras påståenden. Utan tvifvel funnos ännu viktiga ämnen till missämja mellan nationen och de privilegierade; men Konungen var i den ställning, att han kunde vara deras skiljesman, genom det han frivilligt lät inskränka sin magt, om det nämligen kan kallas inskränking, då man ålägger sig band, hvarigenom man sättes i säkerhet för sina egna villfarelser, och i synnerhet för sina ministrars. En klokt inskränkt monarchie är icke annat än bilden af en redlig man, hvars handlingar alltid styras af hans samvete.

Rådets beslut af den 27 December antogs af de mest upplysta bland Konungens ministrar, såsom de Saint-Priest, de Montmorin och de la Luzerne; och Drottningen sjelf ville vara närvarande vid öfverläggningen om tredje ståndets fördubblande. Det var första gången, hon visade sig i rådet; och det frivilliga bifall, hon gaf åt Neckers förslag, kunde anses som en ny stadfästelse. Men, då Necker uppfyllde sin pligt, borde han sjelf åtaga sig ansvarigheten derför. Hela nationen, med undantag han hända af några tusende personer, delade då hans tänkesätt; sedan hafva endast

rättvisans vänner, och den politiska frihetens, efter det begrepp man gjorde sig derom vid GeneralStaternas öppnande, under tjugufem års skiften alltid förblifvit de samma. De utgöra ett obetydligt antal, och döden borttrycker dem dagligen; men också döden blott kan förminska denna trogna här; ty hvarken förförelsen eller förskräckelsen skulle kunna förmå den mest obemärkta fältcamrat till affall.

F E M T O N D E C A P I T L E T.

*Hurudan var sinnenas stämning i Europa
vid den tid, då GeneralStaterna
sammankallades?*

Upplysningen, jag menar här sakernas värderande efter förnuft och icke efter vanor, hade så spridt sig i Europa, att de som egde privilegier, Konungar, adelsmän och prester, voro de förste att ursäktas sig för de orättmätiga företräden de åtnjöto. De ville väl behålla dem, men gäfvos gerna anseende att vara liknöjda derom, och de klokaste smickrade sig att så kunna insöfva opinionen, att den icke skulle bestrida dem hvad de gjorde mine af att förakta.

Kejsarinnan Catharina gynnade Voltaire; Fredrik II var nästan hans medtäflare i vitterheten; Joseph II var den mest utmärkta filosofen i

sina stater; Konungen i Frankrike hade två gånger tagit undersåtarnes parti mot deras regenter, i Holland och America. Hans politik föranledde honom att understödja dem, som stridde mot Konungamagten och ståthållareskapet. Tänkesättet i England var i alla politiska ämnen öfverensstämmande med dess författningar, och före Franska revolutionen fanns det visserligen i England mer frihetsanda än nu.

Necker hade således rätt, när han i rådsbeslutet af den 27 December sade, att den allmänna rösten i Europa förmådde Konungen att bifalla nationens önskan. Engelska constitutionen, som hon då önskade, begär hon ännu i dag. Låtom oss opartiskt bedöma de stormar, som aflägsnat henne från denna hamn, den enda, der hon kan finna lugn.

SEXTONDE CAPITLET.

GeneralStaternas öppnande den 5 Maj 1789.

Jag kan aldrig glömma det ögonblick, då man såg de tolfhundra Frankrikes fullmäktige, aftonen före GeneralStaternas öppnande, i procession begifva sig till kyrkan för att höra messan; det var en ganska vördnadsbjudande och ny anblick för Fransmännen; alla invånare, som funnos i staden Versailles, alla nyfikna, som kommit från Paris, samlade sig för att beskåda denna högtidlighet. Detta nya slags myndighet i staten, hvars natur och

styrka man ännu icke kände, förvånade största delen af dem, som icke betänkt nationernas rättigheter.

Det högre presterskapet hade förlorat en del af sitt anseende, emedan flere af prelaterna icke visat sig nog ordentliga i sitt uppförande, och ett ännu större antal blott sysselsatt sig med politiska angelägenheter. Folket är strängt mot presterna lika som mot fruntimren: det fordrar hos bägge en uteslutande uppoffring åt sina pligter. Den militäriska äran, som utgör adelns anseende, likasom gudsfruktan presterskapets, var nu mera blott en lemning från förbutna tider. En långvarig fred hade icke gifvit dem af adeln, som mest skulle hafva önskat det, tillfälle att förnya glansen af sina förfäders ära, och alla de stora herrarne i Frankrike voro ej annat än obemärkta ljus.

Den lägre adeln hade lika så litet haft tillfälle att utmärka sig, emedan regeringssättet icke lemnade adelsmännen någon annan bana än vapnens. De adlade, som i stort antal visade sig bland adelns leder, buro temligen oskickligt plumen och svärdet; och man gjorde sig den frågan, hvarföre de intogo sin plats bland rikets första stånd, blott för det de blifvit fritagne från sin andel i de allmänna utskylderna. Ty i sjelfva verket inskränkte sig deras politiska rättigheter till detta orättvisa privilegium.

Då adelns glans var fördunklad genom hofmansandan, genom blandningen med de adlade, och genom en långvarig fred, då presterskapet icke mer egde den öfverlägsenhet i upplysning, som

det haft under barbariets tider; hade tredje ståndets fullmäktige derigenom vunnit så mycket större anseende. Deras dräkter, deras svarta kappor, deras säkra blickar, deras vördnadsbjudande antal vände uppmärksamheten på dem: lärda, handlande, ett stort antal advocater utgjorde detta stånd. Några adelsmän hade äfven låtit välja sig till fullmäktige deruti, och bland dessa märkte man i synnerhet grefve de Mirabeau. den höga tanke, man gjorde sig om hans snille, förhöjdes på ett alldeles eget sätt genom den fruktan, hans lastbarhet förorsakade; och likväl är det sjelfva denna lastbarhet, som minskat det inflytande, hans förvånande egenskapen hade bördt gifva honom. Det var svårt att icke betrakta honom länge, då man en gång blifvit honom varse; hans ofantliga härtext utmärkte honom bland alla; man skulle kunnat säga, att hans styrka bestod i håret, såsom Simsons; hans ansigte lånade uttryck af sjelfva dess fulhet, och hela hans person gaf begrepp om en oregelbunden styrka, men också en styrka, sådan man skulle föreställa sig den hos en folktribun.

Med undantag af hans, var ännu intet enskildt namn ryktbart bland de sexhundra fullmäktige af tredje ståndet; men der funnos många hederliga män och många fruktansvärda. Partiandan började att utbreda sig öfver Frankrike, och det var endast klokheten eller magten, som kunde dämpa den. Men om magten redan var undergräfd af opinionen, hvad kunde man göra utan klokhet?

Jag stod i ett fenster bredvid Fru de Montmorin, hvars man var minister för utrikes ärendena, och jag tillstår, att jag öfverlemnade mig åt de lifligaste förhoppningar, då jag i Frankrike för första gången såg nationens representanter. Fru de Montmorin, som visserligen icke var något utmärkt snille, sade mig med en afgörande ton, som likväl verkade på mig: Det är orätt af er att glädjas; häraf skola komma stora olyckor öfver Frankrike och öfver oss. Denna olyckliga fru omkom på schavotten med en af sina söner, den andra drunknade; hennes man blef mördad den 2 September; hennes äldsta dotter omkom i ett fängelse-hospital; hennes yngsta dotter, Fru de Beaumont, ett qvickt och ädelt fruntimmer, dukade under för tyngden af sina sorger, innån hon uppnått trettio år. Niobes familj har icke varit slagen mera grymt än denna olyckliga moders; man kunde säga, att hon anade det.

Följande dagen öppnades GeneralStaterna; man hade i hast uppfört en stor sal utanför Versailles, för att der mottaga nationens fullmäktige. Flera åskådare fingo tillträde vid denna ceremonie. En upphöjning var gjord för Konungens thron, Drottningens länstol och den öfriga Kongliga familjens stolar.

Canzleren de Barentin satte sig på avant-scenen till denna slags theater, de tre stånden voro, att jag så må säga, på parterren, presterskapet och adeln till höger och venster, och det tredje ståndets fullmäktige midt framför. De hade i förväg förklarat,

klarat, att de icke skulle knäfalla vid Konungens ankomst, såsom fordom var brukligt och ännu iakttoogs, då GeneralStaterna sista gången voro församlade. Om tredje ståndets fullmäktige hade knäfallit 1789, så skulle alla menniskor, icke en gång undantagne de mest afgjorda aristokrater, funnit det löjligt, det vill säga, stridande mot tidhvarfvets tänkesätt.

Då Mirabeau visade sig, hördes ett sorl i församlingen; han begrep ganska väl meningen deraf; men då han med stolthet gick genom salen till sin plats, hade han i sanning utseende af att rusta sig till stämplingar, som skulle sätta i förvirring de högsta klasserna i samhället icke mindre än de lägsta.

Necker öfverhopades med handklappningar, så snart han inträdde; hans förtroende hos folket var då fullkomligt, och Konungen kunde med fördel betjena sig deraf, om han förblef trogen det system, hvares förnämsta grundsatser han hade antagit.

Då Konungen satte sig på thronen midt ibland denna församling, erfor han första gången en känsla af fruktan. I början anmärkte jag, att Drottningen var ganska rörd; hon kom något efter den bestämda tiden, och hennes hy var förändrad. Konungen uppläste sitt tal med sin vanliga enkelhet; men de fullmäktigas uppsyn uttryckte mer styrka än monarchens, och denna contrast måste uppväcka bekymmer i omständigheter, då ingenting

ännu var städgadt och det således fordrades kraft å ömse sidor.

Konungens, Canzlerens och Neckers tal syftade alla tre på financernas iståndsättande. Neckers ådagalade alla de förbättringar, förvaltningen kunde medgifva; men han vidrörde knappt de frågor, som angingo constitutionen, och inskränkte sig till att varna de samlade mot ett förhastande, hvartill de voro allt för mycket böjda, sägande hvad som sedan blifvit ett ordspråk: "Låten tiden verka." Vid utgåendet från sessionen, beklagade folkets parti, det vill säga, de fleste af tredje ståndet, någre af adeln och flere af presterskapets ledamöter, att Necker hade behandlat GeneralStaterna såsom en provinciell förvaltningscomité, i det han endast talade om författningar att garantera statsskulden och fullkomna beskattningssystemet. GeneralStaternas förnämsta ändamål var utan tvifvel att upprätta en constitution; men kunde de fordra, att Konungens minister skulle först väcka frågor, som endast af nationens representanter borde framställas?

Å andra sidan hade aristokraterne af Neckers tal sett, det han på åtta månader satt financerna i det stånd, att han kunde umbära nya pålagor, och började därför tadla ministern, för det han sammankallat GeneralStaterna, emedan behöfvat af penningar icke gjorde dem outhärliga. De syntes glömma, att löftet om dessa GeneralStaters sammankallande redan var gifvet, innan Necker åter insattes i sin befattning. I denna belägenhet, såsom nästan i alla, gick han en medelväg, mellan

tvänne ytterligheter, ty han ville icke säga till folkets representanter: ssyselsätten er blott med constitutionen; och han ville lika så litet återfalla i det egenmäktiga, genom det han nöjde sig med de ögonblickliga utvägar, som icke satte statens creditorer i säkerhet, ej heller ansvarade folket för en rigtig användning af dess uppoffringar.

SJUTTONDE CAPITLET.

Om de privilegierade ståndens vägran till tredje ståndets påståenden år 1789.

Biskopen af Langres, de la Luzerne, en af Frankrikes största snillen, skref vid GeneralStaternas öppnande en brochure, hvori han föreslog, att de tre stånden skulle dela sig i två kamrar, då det höga presterskapet skulle förena sig med adeln, och det lägre med folket. Marquisen, sedermera generalen, de Montesquiou väckte förgäfves fråga derom bland adeln. Med ett ord, alla upplysta kände nödvändigheten att upphäfva öfverläggningen i tre stånd med den enas veto öfver den andra; ty, utom att det i grunden var orättvist, blef det derigenom omöjligt att afgöra någon fråga.

Det gifves i samhällsordningen, likasom i naturens ordning, vissa grundsatser, från hvilka man icke skulle kunna afvika, utan att åstadkomma orreda. De tre magterna ligga i sjelfva tingens väsende. Monarchien, aristokratien och demokratien

finnas i alla styrelseformer, likasom skapelsen, bibehållandet och förnyelsen i naturens gång. Om man i den politiska organisationen inför en fjerdemagt, presterskapet, som är allt eller intet, efter det sätt hvarpå det betraktas, kan man icke mer fastställa någon säker slutföljd angående de lagar, som äro nödvändiga för statens väl, emedan man fjättras af mystiska autoriteter, der endast det allmännas fördel borde komma i fråga.

I det ögonblick man sammankallade GeneralStaterna, hotades Frankrike af två stora faror, banqueroute samt hungersnöd, och bägge fordrade snar hjälp. Huru kunde man taga något skyndsamt beslut, med bibehållandet af hvar och ett ständs veto? De bägge första ville icke ovillkorligen samtycka till jemlikhet i pålagorna, och likväl fordrade nationen framför allt, att detta medel skulle vidtagas till financernas upphjelpande. De privilegierade hade sagt, att de skulle ingå i denna jemlikhet; men ännu var derom ingenting formligen beslutadt, och, efter det gamla sättet att öfverlägga, voro de alltid herrar öfver besluten i allt hvad som angick dem. Således hade mängden af nationen intet afgjort inflytande, ehuru den bar största delen af statens bördor. Tredje ståndets fullmäktige fordrade derföre, att voteringen skulle ske man för man; men adeln och presterskapet ville votera efter stånd. Denna tvist började efter fullmagternas pröfning, och från detta ögonblick föreslog också Necker en plan till förlikning, som, ehuru ganska förmonlig för de två första stånden, likväl då kunnat antagas, emedan man ännu var i underhand-

ling. Till alla svårigheter, som öfverläggningen inom tre stånd medförde, bör man äfven tillägga hvad man kallade befallande uppdrag (*mandats imperativs*), det vill säga, föreskrifter uppsatte af de väljande, hvarigenom de ålade sina fullmäktiga en förbindelse att rätta sig efter deras villja i de viktigaste frågor, som under sammankomsten föreföllo. Denna uråldriga formalitet kunde endast passa för de tider, då den representativa styrelsen ännu var i sin barndom. Den allmänna opinionen hade föga inflytande, då communicationen mellan provincerna ej var serdeles lätt, och i synnerhet då journalerna ännu icke utspridde nyheterna för dagen och de rådande begreppen. Men att i våra dagar villja tvinga representanterne att i intet mål afvika från fullmagterna, uppsatte i deras fögderier, var att göra GeneralStaterna till en förening af människor, som endast hade rättighet att nedlägga ansökningar på bordet. All upplysning genom debatter hade varit på dem förgäfvat använda emedan de icke hade tillstånd att ändra något i de föreskrifter, som de en gång mottagit. Det var likväl på dessa föreskrifter, som adeln hufvudsakligen stödde sig, för att afslå öfverläggningen man för man. Adelsmännen från Dauphiné deremot hade medfört ett uttryckligt förbehåll, att aldrig öfverlägga efter stånd.

Minsta delen af adeln, det vill säga, något mer än sextio medlemmar af den mest lysande börd, men som genom sin upplysning delade tidhvarfvets tänkesätt, ville äfven, att man skulle votera man för man öfver Frankrikes blifvande con-

attitudon; men de fleste af deras stån, i förening med en del af presterskapet, ehuru detta stånd visade mer foglighet, föresatte sig med en oerhörd envishet att icke ingå i något slags förlikning. De försäkrade, att de voro färdige att afsäga sig sina utlagsfriheter, och likväl, i stället att formligen förklara detta beslut vid öppnandet af sina sessioner, ville de göra till ämne för underhandling, hvad nationen ansåg såsom sin rätt. Tiden förlorades med klyftigheter, höfliga afslag och nya svårigheter. Så snart tredje ståndet höjde sin röst och visade sin styrka, som bestod i hela Frankrikes förenade önskan, gaf hofadeln, van att vika för magten, efter; men då krisen syntes blifva lugnare, återtog densamma genast hela sin förmäthenhet och började visa sitt förakt för tredje ståndet, likasom på den tid, då de lifegna bönföllo om frigifvelse hos sina herrar.

Adeln från landet var ännu oböfligare än de stora herrarne. Dessa voro alltid säkra om sitt bestånd; det garanterades dem af historiens minnen; men alla de adelsmän, hvilkas titlar endast voro bekanta för dem sjelfva, sågo sig i fara att förlora sina värdigheter, som nu mera icke väckte vördnad hos någon.

Man måste höra dem tala om sin börd, likasom deras ätt varit till före verdens skapelse, då den likväl var ganska ny. De ansågo sina privilegier, hvilka endast gagnade dem sjelfva, såsom den egendomsrätt, hvarpå allas säkerhet var grundad. Privilegierna äro beliga, endast när de befordra statens väl; man måste således nyttja skäl

för att försvara dem, och de kunna icke ega någon fast grund, om de icke stadfästas af den allmänna nyttan. Men större delen af adeln utgick från denna bevisningsgrund: så var det *fordom*. Likväl svarade man dem, det är omständigheterna, som medförde hvad som var, och dessa omständigheter hafva nu helt och hållet förändrat sig; det verkade ingen ting, de kunde ej öfvertygas. De hade en viss aristokratisk fäkunnighet, hvarom man icke kan göra sig något begrepp utom Frankrike; en blandning af lättsinnighet i uppförande och pedanteri i tänkesätt, och allt detta förenadt med det yttersta förakt för upplysningen och snillet, så framt detta icke brutaliserade sig sjelft, det vill säga, lät bruka sig att motarbeta förnuftet.

I England är vanligen en lords äldsta son ledamot af underhuset, ända till dess han vid faderns död inträder i öfverhuset; de yngre sönerna förblifva i folkets klass, hvars medlemnar de äro. En lord yttrade sig ganska sinnrikt: jag kan ej blifva aristokrat, ty jag har beständigt hos mig representanter af folkets parti, det vill säga, mina yngre söner. Den gradvisa föreningen mellan de olika stånden i samhället är en af Engelska constitutionens beundransvärda företräden. Men i Frankrike hade bruket infört tvänne, att jag så må säga, hvarandra motsägende saker: en sådan vördnad för höga anor, att det icke en gång var tillåtet att intaga plats i Konungens vagnar utan bevis på adelskap, godkände af hofvets genealogist, och som gingo tillbaka öfver 1400talet, det vill sä-

ga före den tid, då Konungarne började utdela adelsbref; och å andra sidan ansåg man Konungens magt att adla af yttersta vigt. Ingen mänsklig magt kan gifva en verklig adel; det skulle vara att kunna råda om det framfarna, hvilket för Gud sjelf synes omöjligt; men i Frankrike var ingenting lättare än att blifva privilegierad; och likväl var det att ingå i en serskild klass, och att förvärfa, att jag så må säga, rättigheten att förfördela den öfriga nationen, genom det man ökade antalet af dem, som voro frikallade från statens bördor, och som trodde sig ega serskilda rättigheter. Om Franska adela hade hållit sig blott inom krigsståndet, hade man ännu länge kunnat, af beundran och erkänsla, underkasta sig de fördelar, hvaraf den var i ätnjutande; men sedan ett århundrade söktes en tabourette vid hofvet lika ifrigt som ett regemente i armeen. Adelsmännen i Frankrike voro hvarken domare genom pairskap, såsom i England, eller öfverläns herrar såsom i Tyskland. Hvad voro de således? De närmade sig olyckligtvis till Spaniens och Italiens adel, och de undsluppo denna bedröfliga jemförelse endast genom ett förfinadt sällskapslif och den lärdom, som fanns hos några bland dem; men dessa få afsvuro äfven sitt ständs läror, och okunnigheten blef ensam på sin post till fördomarnas skydd.

Hvilka talare kunde upprätthålla detta parti, som öfvergafs af sina mest utmärkta medlemmar? Abboten Maury, som var långt ifrån att intaga första rummet bland Franska presterskapet, försvarade sina abbotstift under namn af allmänt väl, och

de Casalès, capten af kavalieriet och adlad för tjugufem år sedan, var de adliga privilegiernas kämpa i den constituerande församlingen. Man har sedan sett samma man vara en ibland de första, som hållit sig till Bonapartes dynastie; och Cardinal Maury tyckes icke ogerna lånat sig dertill. Man kan således antaga för gifvet, att vid detta tillfälle, såsom vid alla andra i vår tid, fördomarnes försvarare ofta äro ganska böjde att ingå i underhandling för sin enskilda vinning. Då större delen af adeln år 1789 såg sig lemnad utan hjälp af snillet och upplysningen, ropade den obetänksamt på nödvändigheten att använda styrkan mot folkets anhängare.

Vi skola se, om denna styrka verkligen fanns på den tiden; man kan i förväg säga, att, om den icke fanns, var det ganska oklokt att hota dermed.

ADERTONDE CAPITLET.

*Om tredje ståndets uppförande under de två
första månaderna af General-
Staternas sessioner.*

Några individer af adeln och presterskapet, de förnämsta från sina provincer, voro, som förut är sagdt, ganska böjda för folkets sak; flere upplyste män befunno sig bland de fullmäktige af tredje ståndet. Man bör icke döma om Frankrike

för den tiden af hvad det nu är; tjugufem års beständiga faror af alla slag hafva olyckligtvis vant Fransmännen, att icke använda sina förmögenheter till annat än sitt eget försvar; men år 1789 räknade man ett stort antal öfverlägsna och filosofiska snillen. Hvarföre således, skall man säga, höllo de sig icke till den styrelse, under hvilken de blifvit så bildade? Det var icke regeringssättet, det var tidhvarfvets upplysning, som hade utvecklat alla dessa talenter, och de som kände sig egade dem, funno äfven behofvet att utöfva dem; folkets okunnighet i Paris, och ännu mer i landsorterna, denna okunnighet, som var följden af ett långvarigt förtryck och af den ringa omsorg man haft om de lägre klassernas uppfostran, hotade Frankrike med alla de olyckor, hvaraf det sedan blifvit öfverhopadt. Det fanns kan hända äfven så många utmärkta män hos oss som bland Engelmännen; men de allmänt utspridda sunda tänkesätt, som äro en fri nations tillhörighet, funnos icke i Frankrike, Religionen, grundad på fri undersökning, den allmänna undervisningen, valrättigheten och tryckfriheten äro de källor till större fullkomlighet, som i England utöfvat sin verkan öfver ett århundrade. Tredje ståndet ville, att Fransmännen skulle riktas med en del af dessa förmoner. Den allmänna andan understödde dess önskan med eftertryck; men tredje ståndet, som var det starkaste, kunde icke hafva mer än en förtienst, nämligen den att vara fogligt; olyckligtvis ville det icke förvärfva detta beröm.

Det fanns tvänne partier bland de fullmäktige af detta stånd; det enas förnämsta hufvudmän voro Mounier och Malouet, för det andra stodo Mirabeau och Sieyes i spetsen; det förra önskade en constitution i två kamrar, och hoppades att medelst öfverenskommelse vinna denna förändring af adeln och Konungen; det andra styrdes sparare af passionerna än af tänkesätten, ehuru det kan sägas egt företrädet i talenter.

Mounier var anförare för det lugna och väl öfverlaggda upproret i Dauphiné; han var en med passion tänkande man, mer upplyst än vältalig, men ståndaktig och fast i sin föresats, så länge det var honom möjligt att fatta någon. Malouet har, i hvad belägenhet han än befunnit sig, alltid varit ledd af sitt samvete. Jag har aldrig känt en renare själ, och om det felats honom något för att kunna verka med eftertryck, så är det att han genomgått sakerna, utan att bry sig om människorna; emedan han alltid litade på sanningens bevisande kraft, utan att tänka på medlen att inpräglade den i andras öfvertygelse.

Mirabeau, som visste allt, och som förutsåg allt, ville icke hetjena sig af sin ljungande vältalighet för annat än att skaffa sig väg till första klassen, hvarifrån hans lastfullhet bannlyst honom. Sieyes var ett mystiskt orakel, för de händelser som bereddtes; han hade onekligen det skarpaste och mest omfattande snille; men detta snille leddes af en karakter, som mycket berodde af lyonet; och då man med möda kunde aftvinga honom

några ord, ansågos de genom sjelfva sin sällsynthet för befallningar eller prophetior.

Under det de privilegierade pröfvade sina fullmagter, sina intressen, sina ceremonier, med ett ord allt som angick dem, inbjöd dem tredje ståndet att gemensamt sysselsätta sig med hungersnöden och financerna. I hvilken fördelaktig ställning satte sig icke tredje ståndets fullmäktige, då de för sådana ändamål yrkade alla fullmäktigas förening! Slutligen tröttnade tredje ståndet med sina frugtlösa bemödanden, och partiegångarne gladdo sig, att den förfelade verkan deraf syntes bevisa nödvändigheten att fly till kraftigare, medel.

Malouet påstod, att tredje ståndet skulle constituera sig till en representanternas kammare för större delen af nationen. Man hade ingen ting att säga mot denna ostridiga rättighet. Sieyes föreslog, att man skulle rätt och slätt antaga namn af Frankrikes Nationalförsamling och inbjuda de andra ståndens medlemmar att i denna församling förena sig med dem; detta beslut gick igenom, och detta beslut innebar sjelfva revolutionen. Huru viktigt var det således icke att förekomma det! Men detta förfarande hade sådan framgång, att adelns fullmäktige från Dauphiné och några prelater genast antogo församlingens tillbud; dess öfverlägsenhet tillvexte således från första början. Fransmännen känna, hvar styrkan är, bättre än något folk i världen; och till hälften af uträkning, till hälften af enthusiasm, störta de sig i magtens armar, och öka den allt mer genom sin förening dermed.

Konungen beslöt, som man får se i följande capitel, alltför sent att deltaga i krisen; men, genom en oskicklighet som är så vanlig hos de privilegierades alltid svaga och alltid sjelfförtroende parti, fick öfver-ceremoniemästaren det infallet att låta tillsluta salen, der tredje ståndet hade sina sammankomster, för att der inrätta en upphöjning och uppsätta tapeter; en anstalt som han ansåg nödvändig för Konungens mottagande. Tredje ståndet trodde eller låtsade tro, att man ville hindra deras sammankomster. De troppar, som från alla sidor samlades omkring Versailles, satte folkets fullmäktige i den fördelaktigaste belägenhet, man kunde tänka sig. Faran var nog skenbar, för att gifva dem utseende af mod, och likväl var denna fara icke nog verklig, för att afskräcka de klenmodige. Alla som hörde till national-församlingen sammanträdde derföre i Bollhuset, för att genom ed förpligta sig till försvar af sina rättigheter; denna ed var icke utan all värdighet, och om de privilegierades parti hade varit starkare i det ögonblick man angrep det, och national-partiet visat mer försigtighet efter triumphen, skulle historien hafva bevarat denna dag såsom en af de märkvärdigaste i frihetens annaler.

NITTONDE CAPITLET.

*Om de medel som Konungen, år 1789, hade,
att hindra revolutionén.*

Den sanna allmänna opinionen, den som är upphöjd öfver partierna, är i Frankrike den samma efter tjugusju års förlopp, och hvarje annan riktning skulle såsom konstlad endast kunna ega ett ögonblickligt inflytande.

Vid denna tid tänkte man ej kullstörta thronen; men man ville icke, att lagen skulle stiftas af dem, som borde verkställa densamma; ty de gamla egenmäktiga regeringarnas myndighet berodde mindre af Konungen än af hans ministrar. Fransmännen underkastade sig icke då frivilligt den besynnerliga ödmjukhet, som man nu tror sig ega rättighet att fordra af dem, den att anse sig övärdige att, såsom Engelsmännen, sjelfve bereda sin egen lycka. Hvad kunde man invända mot dessa nästan öfver hela Frankrike allmänna önsknigar; och till hvilken grad borde en samvetsgrann Konung sätta sig mot dem? Hvarföre skulle han ensam belasta sig med ansvarighet för staten, och hvarföre skulle icke de upplysningar, han kunde erhålla af en samling fullmäktiga, sammansatt på lika sätt som parlamentet i England, ega så mycket värde för honom, som de, hvilka han fick af sitt råd eller sitt hof? Hvarföre skulle han, med ett ord, i stället för inbördes pligter mellan regenten och folket, villja göra gällande en renovering af Judarnes

theorie om Guds lag? Men utan att här granska denna theorie, skulle man åtminstone icke kunna neka, att det fordras styrka för att upprätthålla den, och att Guds lag behöfver en jordisk armée för att uppenbaras de otrogna. Men hvilka voro de medel, som Konungamagten då hade att begagna?

Endast tvänne förnuftiga utvägar återstodo att välja: att besegra opinionen eller att underhandla med den. Styrkan, styrkan! ropa de, som strax tro sig ega den, så snart de utsagt detta ord. Men hvari består en monarchs styrka, om icke i hans troppars lydnad? Nu hyste arméen af år 1789 till en stor del samma populaira tänkesätt, mot hvilka man ville använda den. Den hade på nära tjugufem år icke haft något krig, och den utgjorde en armée af medborgare, intagen af nationens tänkesätt, och som gjorde sig en heder af att förena sig dermed. Om Konungen, vill man säga, satt sig i spetsen för densamma, skulle den hafva berott af honom. Konungen hade icke fått en militärisk uppfostran, och alla ministrar i världen, cardinalen Richelieu med ingripen, skulle i detta afseende icke kunna ersätta Konungens personliga medverkande. Man kan skrifva för honom, men icke commendera en armée i hans ställe, i synnerhet när frågan blir att använda den inom landet. Konungavärdigheten kan icke föreställas såsom vissa spectacler, der en af actörerna visar åtbörderna, under det den andra uttalar orden. Men om den nyare tidens kraftfullaste villja då varit styrande, om Bonaparte sutit på thronen,

skulle han vid GeneralStaternas öppnande lidit skeppsbrott mot allmänna opinionen. Politiken var då ett nytt fält för Fransmännens inbildningskraft; hvar och en smickrade sig att kunna spela en roll, hvar och en såg ett mål för sig i de mångfalldiga lyckskott, som man lofvade sig från alla sidor; hundrade års händelser och serskilda skrifter hade beredt sinnena på oräkneliga fördelar, som man trodde sig färdig att taga i besittning. Då Napoleon införde despotismen i Frankrike, voro omständigheterna gynnande för denna plan; man hade ledsnat vid oroligheterna; man var uppskrämd af de rysliga olyckor, hvilka man redan lidit, och som samma partiets uppkomst kunde återföra. Dessutom var den allmänna entusiasmen rigtad på krigsäran; revolutionskriget hade uppeldat nationalhögmodet. Under Ludvig XVI deremot fästade sig opinionen endast vid rent philosophiska intressen; den hade bildat sig genom böcker, som föreslogo en stor mängd förbättringar i den borgerliga ordningen, i förvaltningen och lagskipningen; man hade länge lefvat i en stilla fred, Kriget var allit sedan Ludvig XIV icke mer på modet. All rörelse i sinnena bestod i begäret att utöfva politiska rättigheter, och en statsmans hela skicklighet grundade sig på konsten att skona denna opinion.

Då man med militärisk styrka kan styra ett land, är ministrarnes kall icke svårt, och det fordras icke stora egenskaper, för att göra sig åtydd; men om man olyckligtvis tager sin tillflykt till den

denna styrka, och den brister, så finnes icke mer den andra utvägen, den att hålla sig till opinionen; ty denna är för alltid förlorad, så snart man förgäfves bjudit till att tvinga den. Låtom oss på dessa grunder undersöka de planer, som Necker föreslog, och dem som man förmådde Konungen att antaga, sedan denna minister blifvit förskjuten?

TJUGONDE CAPITLET.

Om den Kongliga sessionen den 23 Juni, 1789.

Konungens hemliga råd skilde sig helt och hållet från hans offentliga ministère; väl voro några af samma parti som hemliga rådet; men Necker, förvaltningens erkände chef, var just den, mot hvilken de privilegierade rigtade sina bemödanden.

I England hindrar ministrarnes ansvarighet denna dubbla styrelse af Konungens förtrogna och af hans verkliga embetsmän. Då ingen af Konungens förordningar verkställas, utan att vara under-tecknade af en minister, och då dennes underskrift kan kosta honom lifvet, om han lemnar den i otid, när Konungen vore omgifven af kammarherrar, som predika den oinskränkta magten; så skulle icke en gång någon af dessa kammarherrar våga göra såsom minister hvad han ville yrka som hofman. Så förhöll det sig icke i Frankrike: man uppådade, utan att förste ministern visste det, de Tyska

regementerna, emedan man icke var nog säker på de Franska, och man trodde sig med denna fremmande tropp kunna tygla opinionen i ett så ansenligt land som Frankrike då var.

Baron de Breteuil, som sträfvade att få Neckers plats, var ur stånd att begripa något annat än det gamla regeringssättet, och äfven i detta regeringssätt hade hans idéer aldrig sträckt sig utom hofven, dels i Frankrike, dels i andra länder, till hvilka han varit skickad som ambassadeur. Han hade klädt sin ärelystnad i fromhetens drägt; han tryckte handen, efter Engelska sättet, på alla han mötte, likasom ville han säga till hvar och en: "Jag skulle önska att vara minister; hvad kan Ni ha deremot?" Genom det han ofta upprepade, att han ville blifva minister, hade man samtyckt der-till, och han hade styrt lika väl som någon annan, då det blott varit fråga om att skriva under vanliga göromål, som commissarierna buro till sina chefer alldeles färdiga. Men i den vigtiga ställning, som jag strax skall omtala, tillskyndade han genom sina råd Konungens sak en gruslig skada. Hans grofva röst syntes utmärka någon styrkas; han gick med mycket buller och stampade med foten, som om han ville framkalla en armée utur jorden, och alla hans beslutsamma åtbörder förblindade dem, som förlitade sig på sina egna önsningar.

Då Necker frågade Konungen och Drottningen, om de kunde förlita sig på arméen, trodde man sig i detta tvifvel finna upproriska tänkesätt, ty det är ett af de drag, som karakterisera aristokratiska partiet

i Frankrike, att alltid misstänka hvarje djupare kändedom af sakernas verkliga läge; denna sakernas ordning, som aldrig låter afvisa sig, har tio gånger förgäfves rest sig mot de privilegierades förhoppningar; alltid har den blifvit tillräknad de personer, som förutsett dem, aldrig dess egen natur.

Fjorton dagar efter GeneralStaternas öppnande, innan tredje ståndet constituerat sig till nationalförsamling, då intetdera partiet ännu kände det andras styrka, och bägge vände sig till regeringen, för att begära dess stöd, framlade Necker för Konungen en taffla af monarchiens belägenhet. "Ers Majestät, sade han, jag fruktar, att man bedrager Er i afseende på arméens tänkesätt; brevexlingen med provincerna gifver oss anledning att tro, det den ej kommer att gå emot GeneralStaterna. Låt den derföre icke komma till Versailles, såsom vore det eder afsigt att använda den till något våld på representanterna. Folkets parti känner ännu icke med säkerhet, hurudan sinnesstämningen är hos denna armée. Begagna Er derföre af sjelfva denna ovisshet, för att bibehålla edert anseende hos opinionen; ty om den olyckliga hemligheten af tropparnes olydnad blefve bekant, huru vore det möjligt att tygla de upproriska sinnena! Hvad som nu är i fråga, Eders Majestät, det är att bifalla Frankrikes billiga önsksningar; värdigas underkasta Er en sådan constitution, som den Engelska; J skolen icke personligen lida något tvång genom lagarnas regering; ty aldrig kunna de förelägga Er så många hinder, som Edra egna betänkligheter; och genom det J gån Eder nations önsksningar till

mötes, skolen J gifva den ännu i dag hvad den kanske i morgon sjelf skall utkräfvä.”

Jemte dessa anmärkningar framlemnade Necker förslag till en förklaring, som Konungen bordt gifva en månad före den 23 Juni, det vill säga långt förrän tredje ståndet förklarar sig som nationalförsamling, före edens afläggande i Bollhuset, med ett ord förrän de fullmäktige tagit något fiendtligt steg. Konungens eftergifvande hade då haft mer värdighet. Förklaringen, sådan som Necker hade uppsatt den, var nästan ord från ord lika med den, som Ludvig XVIII gaf i Saint-Ouen *) den 2 Maj 1814, tjugufem år efter GeneralStaternas öppnande. Är det icke tillåtet att tro, det dessa tjugufem årens blodiga krets icke blifvit genomlupen, om man från första dagen bifallit det som nationen då ville och aldrig skall upphöra att villja?

Ett sinnrikt medel försäkrade framgången åt Neckers förslag. Konungen borde påbjuda voteringen man för man i de ämnen som rörde pålagorna, och det var endast i det som angick hvarst stånds intressen, angelägenheter och privilegier, som de voro kallade att serskildt rådslå, innan constitutionen vore fastställd. Tredje ståndet, som ännu icke försäkrat sig om voteringen man för man, skulle med tacksamhet mottagit den i de frågor, som angingo beskattningen, hvilket också varit

*) Det är på samma ställe, Saint-Ouen, som min fax tillbragt sin lefnad. Jag kan ej annat än vara lifligtörd deraf, så barnslig ock denna erinran må synas.

alldeles rättvist; ty kan man föreställa sig General-Stater, der större delen, det vill säga, de två privilegierade stånden, som jemförelsevis betalade nästan intet, skulle bestämma de taxor, hvilka den mindre delen, eller tredje ståndet, ensamt borde betala? Också förklarade Konungen uti Neckers förslag, att han, hvad GeneralStaternas blifvande organisation angick, aldrig vore sinnad att sanctionera mer än en lagstiftande corps, fördelad på två kamrar. Sedan följde åtskilliga, med folkets tänkesätt enliga förslag, rörande financerna och lagstiftningen, som fullkomligen skulle hafva ställt opinionen tillfreds med Konungens förklaring. Konungen antog denna förklaring i hela dess vidd, och det är säkert, att han åtminstone i första ögonblicket gillade den. Necker hade denna gång de ljufvaste förhoppningar; ty han smickrade sig att förmå de fleste af tredje ståndets fullmäktiga till att antaga denna försigtigt anlagda plan, ehuru de mest öfverdrifna hade föresatt sig att ogilla allt hvad som kom ifrån hofvet.

Under det Necker med nöje blottställde sitt anseende hos folket, i det han gaf sig ut som förvarare af en högre kammare, trodde sig aristokraterna deremot plundrade genom denna inrättning. Under de följande tjugufem åren, har hvardera partiet förkastat den Engelska constitutionen, och beklagat saknaden deraf, vexelvis, allt efter som det varit segrande eller besegradt. 1792 sade Drottningen till riddaren Coigni: "Jag hade gerna förlorat min ena arm, blott Engelska constitutionen blifvit antagen i Frankrike." Adelsmännen

hafva icke upphört att påkalla den, sedan man frångagit dem hela deras tillvarelse, och folkets parti skulle under Bonaparte säkert hafva ansett sig ganska lyckligt, om det kunnat erhålla den. Man kunde säga, att det i Frankrike förhåller sig med Engelska constitutionen, eller snarare med det förnuttiga i allmänhet, på samma sätt som med den sköna Angelica i komedien *Spelaren (Joueur)*: han anropar henne i olyckan, och glömmet henne då han är lycklig.

Necker ansåg det ytterst viktigt, att Konungen icke förlorade ett enda ögonblick att använda sin bemedling i de tre ständens stridigheter. Men Konungen tryggade sig till sin ministers anseende hos folket, och trodde, att det alltid vore tid nog att taga sin tillflykt dertill, om så fordrades. Detta var en stor villfarelse. Necker kunde gå till en viss punkt, han kunde sätta vissa gränser för tredje ståndets påståenden, då han bevilljade dem vissa saker, som de ännu icke trodde sig säkra att erhålla; men om han hade afsvurit hvad som just utgjorde hans styrka, sjelfva naturen af hans tänkesätt, skulle han hafva haft mindre inflytande än hvar och en annan.

Ett parti af tredje ståndets fullmäktige, för hvilket Mounier och Malouet stodo i spetsen, öfverensstämde med Necker: men det andra önskade en revolution, och nöjde sig icke en gång med att erhålla hvad det högst eftersträfvade. Under det Necker stridde med hofvet att förfäkta nationens frihet, försvarade han Konungamagten och sjelfva adeln mot tredje ståndet, och hela hans tid,

äfvensom alla hans krafter, användes att förskansa Konungen mot hofmännen, och representanterna emot partigångarne,

Lika godt, invänder man, emedan Necker förfelade sitt mål, måste han icke hafva varit nog skicklig. I tretton år, af hvilka han varit minister i fem, hade han bibehållit sig i den högsta gunst hos folket; ännu egde han denna gunst till den grad, att hela Frankrike uppreste sig vid tidningen om hans landsflykt. I hvad mätto har han då genom sitt förvållande skadat det allmännas sak? Och huru kan man, jag skulle ej kunna nog ofta upprepa det, göra en man ansvarig för olyckor, som timat just dertföre, att man ej följt hans råd? Om monarchien blifvit störtad, emedan man antagit ett system, som var tvärt emot hans, är det icke sannolikt, att den blifvit frälst, om Konungen ej afvikit från den väg, han efter Neckers återkomst till ministèren börjat följa?

En alltför snart instundande dag valdes för den Kongliga sessionen, då Neckers hemliga fiender förmådde Konungen att göra en resa till Marli, en ort der den allmänna opinionen ännu mindre lät höra sig än i Versailles. Hofmännen ställa sig vanligen mellan regenten och nationen, likt ett bedrägligt echo, som förändrar hvad det upprepar.

Necker berättar, att om aftonen, då statsrådet skulle bestämma den Kongliga sessionen till följande dagen, kom från Drottningen en billet, som förmådde Konungen att lemna rådet, och öfverläggningen blef uppskjuten till följande dagen. Då blefvo två ledamöter mer närvarande vid

öfverläggningen äfvensom Konungens bägge bröder. Dessa ledamöter kände blott de gamla formaliteterna, och Prinsarne, som då voro unga, lita de alltför mycket på arméen.

Det parti, som föregaf sig vara thronens försvarare, talade med mycket förakt om Konungamagten i England. Att bringa en Konung af Frankrike i samma önkliga belägenhet som Britanniens monarch, ville detta parti anse som ett högmålsbrott. Denna åsigt af saken var icke allenast en villfarelse, den var kan hända ingen ting vidare än en ingifvelse af egennyttiga uträkningar; ty i sjelfva verket var det icke Konungen utan adelsmännen, och i synnerhet de af högre klassen, som efter sitt sätt att se skulle förlora vid att vara blott medborgare i ett fritt land.

De Engelska författningarne skulle icke hafva minskat, hvarken Konungens enskilda förödelar, eller den magt han ville och kunde utöfva. Dessa författningar gjorde icke heller några ingrepp i de första historiska familjernas värdigheter i Frankrike; tvärtom, när man insatte dem i pairernas kammar, gaf man dem derigenom säkrare företräden och sådana, som mer bestämdt skilde dem från de öfriga af deras stånd. Det var således blott de privilegier, hvilka tillkommo adels andra klass, och det högre presterskapets politiska magt, som måste uppoffras. Parlamenterna fruktade äfven att förlora den omtvistade magt, som de sjelfve afsagt sig, men likväl alltid saknade; kan hända förutsäga de äfven inforandet af edsvurna, detta menklighetens skyddsvärn vid rättvisans utöfning. Men,

Ännu en gång, de serskilda corpsernas intressen sammanstämde icke med Konungamagtens, och då man ville göra dem oskiljaktiga, hafva de privilegierade dragit med sig thronen i sitt eget fall. Deras afsigt var visserligen icke att kullstörta monarchien; men de hafva velat, att monarchien skulle triumfera med och genom dem, ehuru sakerna voro komna till den punct, att man, för att frälsa hvad frälsas kunde, måste uppriktigt och utan förbehåll uppföra hvad som ej var möjligt att försvara.

Sådan var Neckers tanka; men den delades icke af de nya ledamöterna i Konungens råd. De föreslogo åtskilliga ändringar, alla i enlighet med de flesta privilegierades passioner. Necker var flere dagar i strid med de nya motståndare, man gifvit honom, med en styrka, förvånande hos en minister, som utan tvifvel ville behaga Konungen och hans familj. Men han var så öfvertygad om sanningen af sina påståenden, att han vid detta tillfälle visade en orubblig ståndaktighet. Han förutsade arméens affall, om man till henne skulle nödgas taga sin tillflykt mot folkets parti; han gäfstilkänna, att Konungen genom den anda, i hvilken man ville uppsätta hans förklaring, skulle förlora allt insteg hos tredje ståndet; slutligen förklarade han i underdånighet, att han icke kunde understödja ett förslag, som ej var enligt med hans öfvertygelse, och hvaraf följderna efter hans tanka skulle blifva högst olyckliga.

Man ville icke nedlåta sig att följa Neckers råd; men man skulle hafva önskat, att hans närvaro i den Kongliga sessionen hade fört folkets full-

mäktige på den tanken, att han gillade det förfarande, som af Konungens råd blifvit antaget. Necker vägrade dertill och begärde sitt afsked. Likväl, sade aristokraterne, var en del af Neckers plan bibehållen; utan tvifvel funnos i förklaringen af den 23. Juni några puncter bifallna, som nationen önskade: uppbäfvandet af mantalsskatten, privilegiernas afskaffande i afseende på utlagorna, öppet tillträde för alla medborgare till civila och militära embeten, m. m. Men på en månad hade sakerna mycket förändrat sig; man hade låtit tredje ståndet allt för mycket förstärka sig, att det nu mera kunde med tacksamhet mottaga hvad det med säkerhet visste, att det skulle erhålla. Necker ville, att Konungen, i de första orden af sitt tal, skulle börja med att bevillja omröstningen man för man i beskattningsmål; då hade tredje ståndet trott, att Konungens session haft för afsigt att försvara dess intressen, och detta hade varit tillräckligt för att vinna det på sin sida. Men i det nya förslaget, som man förmått Konungen att antaga, förkastades i första artikeln alla de beslut, som tredje ståndet tagit såsom nationalförsamling, och hvilka det bekräftat genom eden i Bollhuset. Innan ännu tredje ståndet förenat sig i alla dessa förbindelser mot de gamla fördomarne, hade Necker föreslagit den Kongliga sessionen; var det klokt att mycket mindre gifva efter för folkets parti, sedan det blifvit ännu mäktigare, under den tid som hofvet låtit gå förlorad i obeslutsamhet?

Tillfället är nymphen Egeria för statsmän, generaler och alla dem, som hafva att göra med

människoslägtets ombytliga natur. Ett egenmägtigt steg mot tredje ståndet var icke möjligt den 23 Juni 1789, och det var snarare adelsmännen, som Konungen borde befalla: ty adelsmännens hederskänsla kan bestå med lydnaden; det är ett af det forna chevaleriets stadgar, att vara Konungarne såsom sina militäriska befälhafvare undergifven. Men blind lydnad hos folket förutsätter dess underkufvande, och tidhvarfvets anda hade icke mer en sådan rigtning. Thronen eger i våra dagar intet säkert stöd utom i lagarnes magt.

Konungen hade icke bordt uppoffra det förtroende han vunnit hos folket, genom det han bevilljade tredje ståndets fördubblande; det var för honom vigtigare än alla löften af hans hofmän. Men han förlorade det genom förklaringen af den 23 Juni, och eburu denna förklaring innehöll mycket godt, förfelade den helt och hållet sitt ändamål. De första orden uppbragte tredje ståndet, och från detta ögonblick gaf det icke mer akt på hvad det med mycket välbehag skulle hafva upptagit, om det kunnat tro, att monarchen ville försvara nationen mot de privilegierades anspråk, och icke de privilegierade mot nationens fördelar.

TJUGONDEFÖRSTA CAPITLET.

Om de händelser, som förorsakades af den Kongliga sessionen den 23 Juni 1789.

Hvad Necker förutsagt, gick, ty värr, alltför mycket i verkställighet; och denna Kongliga session, mot hvilken han ifrat med så mycken styrka, hade ännu bedröfligare följder än han förutsett. Knappt hade Konungen gått ut från salen, innan tredje ståndet, som alltid stånade qvar efter de andra, förklarade, att det skulle fortsätta sina öfverläggningar, utan afseende på hvad som nu var skedt. Rörelsen var börjad; den Kongliga sessionen hade, långt ifrån att uppnå det mål man dermed åsyftade, gifvit tredje ståndet en ny kraft, i det den erbjudit tillfälle till en ny triumph.

Ryktet om Neckers afsked utspriddes, och alla gator i Versailles uppfylldes på ögonblicket af stadens invånare, som utropade hans namn.

Konungen och Drottningen låto kalla honom samma afton, efter Kongliga sessionen, och bådo honom bägge, i den allmänna välfärdens namn, att han skulle återtaga sin plats; Drottningen tillade, att Konungens personliga säkerhet berodde på fortfarande af hans ministère. Kunde han annat än lyda? Drottningen förband sig högtidligen att endast följa hans råd; detta var då hennes beslut, emedan folkets rörelse hade förskräckt henne; men som hon alltid förblef vid den öfvertygelsen, att all inskränk-

ning i Konungamagten var en olycka, skulle hon nödvändigt återfalla i händerna på dem, som voro af hennes tänkesätt.

Konungen hade, man kan ej säga det för ofta, alla dygder, som fordras hos en lagbunden regent; ty en sådan monarch är snarare högsta domaren än en militärisk anförare i sitt land. Men, ehuru han hade mycken lärdom, och läste Englands historiska författare med serdeles nöje, kunde han såsom afkomling af Ludvig XIV likväl svårligen skilja sig från den läran, att hans rättighet var af Gud. Denna lära är i England ansedd som ett majestätsbrott, emedan det är genom ett fördrag med nationen, som nuvarande dynastie blifvit kallad till thronem. Men, ehuru Ludvig XVI alldeles icke genom sin karakter var böjd att sträfva efter enväldet, var detta likväl en farlig fördom, hvarifrån han till sin och Frankrikes olycka aldrig kunde fullkomligt slita sig lös.

Necker, besegrad af de böner, med hvilka Konungen och Drottningen bevärdigade honom, lofvade att förblifva vid ministèren, och talade numera endast om det tillkommande; han dolde icke farorna af den allmänna belägenheten; likväl smickrade han sig att ännu kunna afböja dem, blott man icke drog tillsammans troppar omkring Paris, emedan man ej var säker på deras fullkomliga undergifvenhet; i denna bändelse begärde han att få lemna ministèren, emedan han då ej hade annat öfrigt än att, skild från publica befattningar, göra förböner för Konungens välgång.

Det fanns ej mer än tre utvägar att förekomma den politiska kris, hvarmed man hotades; det hopp som tredje ståndet ännu satte till Konungens personliga tänkesätt; ovissheten om det parti som tropparne kunde taga, en ovisshet som ännu hindrade partiandans utbrott; och sluteligen folkets förtroende till Necker. Vi skola se, huru dessa utvägar inom fjorton dagar gingo förlorade genom de råd, som hofvet fick af den comitée, åt hvilken det i tysthet öfverlemnade sig.

Då Necker återvände hem från Konungen, fördes han i triumph af folket. Dess lifliga förtjusning sväfvar ännu för min phantasie och uppväcker hos mig å nyo de känslor, den, förorsakade under dessa ungdomens och hoppets ljufva tider. Alla dessa röster, som upprepade min fars namn, förekommo mig som glädjerop af en mängd vänner, hvilka hyste samma vördnadsfulla ömhet som jag. Folket hade ännu icke besläckat sig med något brott; det älskade sin Konung; det trodde honom vara bedragen, och hyllade ministern, hvilken det ansåg som hans försvarare; allt var godt och sant i dess entusiasm. Hofmännen hafva försökt utspida det ryktet, att Necker sjelf tillställt detta uppträde. Om man också velat det, buru skulde man genom hemliga anläggningar kunnat uppväcka dessa rörelser hos en sådan allmänhet?

Hela Frankrike förenade sig deruti. Från alla håll inkommo adresser från landsorterna, och den tiden voro dessa adresser något, som uttryckte nationens allmänna önskan. Men en af de stora olyckorna hos dem, som lefva vid hofvet, ligger

deri, att de aldrig kunna göra sig begrepp om hvad en nation är. De tillegna intriguen allt, och intriguen förmår likväl ingenting på allmänna opinionen. Man har under loppet af revolutionen sett partigångare sätta det eller det partiet i rörelse; men 1789 var Frankrike nästan enhälligt, och att villja kämpa mot denna koloss, blott genom de aristokratiska värdigheternas magt, var att nyttja leksaker mot verkliga vapen.

De fleste af presterskapet, någre af adeln, alla tredje ståndets fullmäktige begåfvo sig till Necker vid hans återkomst från Konungen; hans hus kunde knäppt inrymma alla, som der samlat sig, och man såg der det verkligt älskvärda i Fransmännens karakter; den liflighet, hvarmed de mottaga intryck, deras begär att behaga, och huru lätt det är för en regering att vinna dem, eller bringa dem i harnesk, allt efter som den förstår att med skicklighet tala till deras phantasie och rådande begrepp.

Jag hörde min far besvärja de fullmäktige af tredje ståndet, att icke drifva sina påståenden allt för långt. "J ären nu de starkaste, sade han, det tillhör således eder att vara förståndiga." Han målade för dem Frankrikes tillstånd, och det goda som de kunde göra; flera greto och lofvade att låta leda sig af hans råd. Men de bådo honom också att ansvara dem för Konungens afsigter. Den Kongliga magten ingaf ännu icke blott vördnad, utan äfven någon fruktan; det var dessa tänkesätt, som man borde skona.

Etthundra femtio andliga, ibland hvilka befunnos prelater af högte stånd, hade redan gått öfver till nationalförsamlingen; fyratiosju ledamöter af adeln, till större delen genom sina stora egenskaper och sin börd hörande till första ordningen, hade följt deras exempel; mer än trettio andra väntade blott på tillstånd af sina hemmavaran- de committenter, för att likaledes förena sig med dem. Folket begärde högljudt de tre ståndens förening och skymfde de adelsmän och prester, som begåfv sig till sina särskilda sessionsrum. Necker föreslog då Konungen, det han skulle befalla adeln och presterskapet, att öfverlägga tillsammans med tredje ståndet, för att befria dem från den plågsamma oväksamhet, hvori de befunno sig, och bespara dem den förlägenheten, att synas gifva efter för folkets magt. Denna Konungens befallning gjorde en förvånande verkan på den allmänna sinnesstämmingen. Man värderade regeringens eftergifvenhet, eburu den nästan kunde anses tvungen. Man mottog större delen af adelsståndet, fastän man visste, att det undertecknat en protest mot sjelfva det steg, som nu blifvit taget. Hoppet om framgång uppvaknade, och Mounier, som var constitutions-comitéens referent, förklarade, att han ärnade föreslå ett politiskt system, nästan alldeles likt den Engelska monarchiens.

Då man således jemförde sakernas tillstånd och tänkesätten med den förfärliga gäsning, som visat sig om aftonen den 23 Juni, kunde man ej neka, att Necker åter för andra gången satt regeringstöm-

värne i Konungens händer. likasom efter Archebiskopens af Sens förfafsbedande; thronen var visserligen skakad; men ännu var det möjligt att befästa den, om man framför allt afböjde en rörelse bland folket, emedan denna måste blifva öfverlägsen de medel, som regeringen ännu hade i sina händer att dämpa den. Men de misslyckade försöken af den 23 Juni försvagade icke modet hos dem, som voro upphof dertill; och under det man lät Necker leda Konungens yttre handlingar, rådde den hemliga comitéen Konungen att låtsas bifalla allt, tilldess de Tyska tropparne, som commenderades af marskalken de Broglie, hunno till granskning af Paris. Man aktade sig väl att tillstå för Necker, det man befallt dem komma för att upplösa nationalförsamlingen: man förebar såsom skäl till denna befallning, då den blef bekant, de partiella oroligheter, för hvilka Paris varit skådeplatsen, och i hvilka Franska garderna, som blifvit tillkallade för att återställa ordningen, visat en fullkomlig brist på all subordination.

Necker kände ganska väl verkliga orsaken, hvarföre tropparne blefvo kallade, ehuru man ville dölja det för honom. Det var hofvets afsigt att i Compiegne samla alla medlemmar af de tre stånden, hvilka icke gynnats nyhetssystemet, och att der låta dem i hast samtycka till de pålagor och lån, som det behöfde, och sedan förfafsbedas dem. Emedan Necker icke kunde vara behjelpig till ett sådant förslag, ärnade man entlediga honom, så snart den militäriska styrkan hunnit samla sig. Fem-

tio underrättelser om dagen gifvo honom tillkänna hans belägenhet, och det var icke möjligt för honom att tvifla derpå; men emedan han sett den våldsamma verkan, som ryktet om hans afsked den 23 Juni fororsakat, hade han föresatt sig att icke blottställa den allmänna saken för en ny stöt; ty det han af allt i verlden mest fruktade, var att vinna någon personlig triumph på Konungamagtens bekostnad. Hans anhängare, som fruktade de fiender, af hvilka han var omgifven, besvuro honom att draga sig undan: han visste, att det var fråga om att skicka honom till Bastillen; men han visste också, att han, i de omständigheter man då befann sig, icke kunde lemna sin plats, utan att bekräfta de rykten, som utbreddes om de våldsamma mått och steg, man vid hofvet förberedde. Då Konungen beslutat dessa mått och steg, ville icke Necker deltaga deri; men han ville lika så litet gifva signal till motstånd, och han blef kvar, ej olik en skyltvakt, den man ännu lemnade på dess post, att för fienden dölja sina rörelser.

Som folkets parti alltför väl förstod, hvad man mot sig förehade, och icke, såsom Necker, hade den sjelfförsakelsen att villja gifva sig till offer derfor, intalde Mirabeau nationalförsamlingen att antaga sin ryktbara adress om tropparnes aflägsnande. Det var första gången som Frankrike hörde denna populära värtalighet, hvars naturliga styrka ännu mer förökades af omständigheternas vikt. Vördnaden för Konungens personliga karakter röjde sig ännu i detta tribuniciska tal. "Och, huru kan man, Eders Majestät, säger talaren, för-

må Eder att tvifla på Edra undersåtens tillgifvenhet och kärlek! Hafven J förspillt deras blod? Ären J grym, oförsonlig? Hafven J handlat mot rättvisan? Är det Eder som folket tillräknar sina olyckor? Nämner det Eder i sin nöd?"

"Tron icke dem, som lättsinnigt tala till Eder om nationen, och som icke kunna annat än föreställa Eder henne efter sina egna åsikter, än såsom högmodig, upprorisk och orolig, än såsom undergifven, slafvisk och färdig att böja sitt hufvud under oket. Bägge dessa målningar äro lika origtliga."

"Vi äro alltid färdige att lyda Ers Majestät, emedan J befallen i lagarnes namn; vår trohet är oinskränkt och obrottslig."

"Vi besvärja Eders Majestät i fäderneslandets, i Eder sällhets och Eder äras namn: återsänden Edra troppar till de poster, från hvilka Edra rådgifvare dragit dem; återsänden detta artilleri, som är ämnadt att betäcka Edra gränсор; återsänden i synnerhet de fremmande tropparna, dessa nationens bundsförvandter, som vi betala för att försvara, men icke för att oro våra boningar. Ers Majestät behöfver dem icke: Ack! skulle en monarch, tillbedd af tjugufem millioner Fransmän, med stor omkostnad samla omkring sin thron några tusende utländningar? Ers Majestät! i kretsen af edra barn, låten deras kärlek utgöra Eder vakt!"

Dessa ord äro de sista ljusa strimmor af den tillgifvenhet, Fransmännen yoro sin Konung skyldiga för hans personliga dygder.

Då den militäriska styrkan blifvit använd, och blifvit det förgäfvets, syntes magten och kärleken på en gång undergå sin förmörkelse.

Necker fortfor att alla dagar infinna sig hos Konungen; men ingenting af vikt blef honom meddeladt. Denna förbehållsamhet emot första ministern var ganska oroande, då man från alla håll såg fremmande regementen ankomma som lägrade sig omkring Paris och Versailles.

Min far sade oss i förtroende, att han hvar afton väntade sig följande dagen blifva arresterad; men att den fara, för hvilken Konungen blottstälde sig, var så stor i hans ögon, att han gjorde sig till en lag att kvarblifva på sin post, för att icke synas misstänka hvad som förhades.

Den 11 Juli, klockan tre eftermiddagen, fick Necker ett bref från Konungen, som befallde honom att lemna Paris och Frankrike, men ålade honom blott, att för hela världen dölja sin afresa. Baron de Breteuil hade i comiteén tillstyrkt, att arrestera Necker, emedan hans afsked skulle förorsaka ett uppror. Jag ansvarar, säger Konungen, att han noggrannt skall lyda hvad jag i hemlighet begär af honom. Necker blef rörd öfver detta förtroende till hans redlighet, ehuru det var åtföljdt af landsförvisningsordres.

Han fick sedan veta, att två officerare af livvaktens hade följt honom, för att försäkra sig om hans person, i fall han icke hade underkastat sig Konungens befallning; men de kunde knappt hinna till gränsen så hastigt som Necker sjelf. Fru Necker var den enda, han gaf förtroende deraf;

Han reste som han gick ut från sin sal utan någon förberedelse, med samma försigtighetsmått som en brottsling skulle taga för att undslippa sin dom; och denna så fruktade dom var den triumph, som folket beredde Necker, om han hade velat emottaga den. Två dagar efter hans afresa, så snart det blef bekant, att han fallit i onåd, blefvo spectaclerna tillslutna lika som vid en allmän olycka. Hela Paris grep till vapen: den första cocarden man bar, var grön, derföre att Neckers livrée hade denna färg; man slog medailler med hans bröstbild; och om han begifvit sig till Paris i stället för att på den närmaste gränsen vid Flandern lemna Frankrike, kan man icke bestämma någon gräns för det inflytande, han skulle hafva förvärfvat.

Visserligen var det hans pligt att lyda Konungens befallning; men hvilken är det, som med all lydnad, icke skulle hafva låtit känna igen sig, icke hafva låtit återföra sig af hopen emot sin villja? Historien erbjuder kanske intet exempel af en man, som undvikit magten med den omsorg, som man skulle undvika en landsförvisning. Ty man måste på en gång vara folkets försvarare, för att på detta sätt förvisas, och Konungens trognaste undersåte, för att så samvetsgrannt uppoffra för honom en hel nations hyllning.

TJUGONDEANDRA CAPITLET.

Revolutionen den 14 Juli.

På samma tid som Necker, afskedades två andra ministrar, de Montmorin, en man, som ifrån barn-
domen var Konungen personligt tillgifven, och de
Saint-Priest, utmärkt genom sitt djupa förstånd.
Men hvad efterverlden med möda skall kunna tro,
är att, då man fattat så viktiga beslut, man icke
tog några försigtighetsmått för att garantera Kon-
ungens personliga säkerhet, i händelse af någon
olycka. Man trodde sig så säker om sin framgång,
att man icke samlade någon styrka omkring Lud-
vig XVI, för att kunna beledsaga honom på något
afstånd, om hufvudstaden gjorde uppror. Man lät
tropparna lägga sig på fältet framför portarna till Pa-
ris, hvarigenom de fingo tillfälle att umgås med sta-
dens invånare, som hoptals kommo att besöka dem,
och togo förbindelser af dem, att de icke skulle bru-
ka vapen mot folket. Således, då man undantager två
Tyska regementen, som icke förstodo Franska, och
som i Tuillerie-träggården drogo sina sablar, likasom
de hade velat gifva en förevändning åt upproret,
hyste alla troppar, på hvilka man räknade, samma
tänkesätt som medborgarne, och läto alldeles icke
bruka sig till något som man väntade af dem.

Så snart tidningen om Neckers afresa var ut-
spridd i Paris, tillsperrade man gatorna; hvar och
en gjorde sig till nationalgardist, antog någon mi-
litärisk dräkt, och väpnade sig med bössa, sabel,

lia, eller hvad heldst han först kom öfver. En oräknelig mängd människor af samma tänkesätt omfamnade hvarandra såsom bröder på gatorna, och af iuvånarne i Paris bildade sig i ögenblicket, likasom genom ett underverk, en armée af mer än hundratusen människor. Bastillen, denna enväldets förskansning, intogs den 14 Juli 1789. Baron de Breteuil, som hade bröstat sig af att på trenne dagar kunna bringa denna sakernas kritiska ställning till ett lyckligt slut, bibehöll ej längre sin plats än dessa tre dagar; länge nog för att vara behjelpig till monarchiens störtande.

Sådan blef följden af de råd, som Neckers motståndare gäfvö. Huru kunna personer af denna halt göra anspråk på en afgörande röst i ett stort folks angelägenheter? Hvilka utvägar voro förberedde mot de faror, som de sjelfva hade framkallat? Och såg man någonsin människor, som icke villja taga skäl, så illa förstå att försäkra sig om styrkan.

Konungen kunde i denna belägenhet endast ingifva en djup känsla af medlidande. Ty de Förstar, som blifvit uppfostrade för att regera i Frankrike, hafva aldrig betraktat detta lifvets angelägenheter ansigte mot ansigte; man skapade omkring dem en artificiell verld, hvori de lefde från första dagen af året till den sista, och när olyckan kom öfver dem, hafva de måst sakna allt försvar inom sig sjelfva.

Konungen blef förd till Paris, för att i stadens hôtel antaga den revolution, som uppstått mot hans magt. Genom sitt religiösa lugn

bibehöll han alltid sin personliga värdighet, vid detta tillfälle såsom vid alla påföljande; men hans anseende var försvunnet, och om det icke är Konungar tillätet att föra nationerna i segertåg, är det ej derföre sagdt, att nationerne skola göra en Konung till prydnad för sina triumpher. De skenbara hyllningar, man då gifver en afsatt regent, kränka de ädla charaktererna; och friheten kan aldrig stadgas genom folkets eller monarchens origtiga placering: hvar och en bör äga sina rättigheter, för att blifva i sitt naturliga förhållande. Det moraliska tvånget, som pålägges chefen för en regering, skulle icke kunna grundlägga statens lagbundna sjelfständighet.

Imellertid, oaktadt blodiga mord blifvit begångne af pöbeln den 14 Juli, hade denna dag likväl något sublimt: rörelsen var nationel; intet parti, hvarken in- eller utländskt, kunde uppväcka en sådan enthusiasm. Hela Frankrike delade den, och ett helt folks rörelse uppkommer alltid af sanna och naturliga känslor. De mest aktningvärda namn, Bailli, la Fayette, Lalli, voro utropade af allmänna opinionen; man väcktes ur den tystnad, som råder i ett land, der hofvet styrer, till att höra de frijilliga bifallsropen af alla statens medborgare. Sinnena voro uppedade; men i folkets hjerta fanns ännu intet ondt: de segrande hade icke haft tid att åsamka sig de passioner af högmöd och förmätenhet, hvarifrån det starkare partiet i Frankrike nästan aldrig kan afbålla sig.

TJUGONDE TREDJE CAPITLET.

Om Neckers återkomst.

Då Necker kommit till Zweibrücken, hvilade han två dagar, innan han begaf sig på vägen, för att genom Tyskland resa till Schweiz. Det som mest oroade honom vid detta tillfälle, var den hungersnöd, hvaraf Paris hotades. Under föregående vinter hade hans outröttliga omsorger redan frälst hufvudstaden från olyckorna af en dyr tid. Men den dåliga skörden gjorde det dagligen mer nödvändigt att taga sin tillflykt till införskrifningar utifrån och till crediten hos de förnämsta handelsbus i Europa. I följe deraf hade han de första dagarne af Juli skrivit till det namnkunniga handelshuset Hope i Amsterdam, och af fruktan, att det i anseende till sakernas läge icke skulle villja åtaga sig något inköp af spannmål för Frankrikes räkning, om han icke sjelf garanterade betalningen, hade han på sin enskilda förmögenhet erbjudit det borgen för en million. Denna caution påwände han sig, då han kom till Zweibrücken. Han hade skäl att frukta, det förvaltningsärendena under krisen af en revolution skulle vanvårdas, eller att ryktet om hans afresa skulle blifva skadligt för statens credit. Herrarne Hope i synnerhet kunde förmoda, att Necker i denna belägenhet skulle återkalla sin borgen. Han skref därför till dem från Zweibrücken, att han var förvist från Frankrike, men

att han icke dess minre ville hålla den förbindelse, han personligen åtagit sig.

Baron de Breteuil fick under de få dagarna, han var minister, herrarna Hope's svar på Neckers första bref, som innehöll hans anbud, att med sin egen förmögenhet garantera hvad de ville lemna. Dufréne de Saint Léon, förste commissarie för finanserna, en man med genomträngande förstånd och fast karakter, öfverlemnade detta bref till Baron de Breteuil, som deri icke fann annat än dårskap. "Hvad har, sade han, en ministers enskilda egendom gemensamt med de allmänna ärendena?" Hvi tillade han icke äfven: hvarföre blandar sig denna utländning i Frankrikes angelägenheter?

Under det Necker reste genom Tyskland, gick revolutionen för sig i Paris. Fru de Polignac, som han i Versailles hade lemnat allrådande genom Drottningens ynnest, lät till hans stora förundran bjuda honom till ett värdshus i Basel och underrättade honom, att hon var på flykten i följe af det som nyligen tilldragit sig. Necker ansåg det icke möjligt, att hon vore förvist, och kunde länge icke begripa de motiver, som förmått henne att resa. Bref, som ankommo genom courierer, Konungens befallningar, och national-församlingens böner nödgade honom att återtaga sin plats. Necker, säger Burke i en af sina skrifter, *blef likasom Pompejus återkallad till sin olycka och satte sig på ruinerna såsom Marius*. Både Necker och hans fru dömdo så sjelfva derom, och man kan se, af de utförligare underrättelser, jag gifvit uti min fars

enskildta lefverne, kuru mycket det kostade på honom att besluta sig till återresan.

Alla de smickrande omständigheter, hvaraf hans återkallelse var åtföljd, kunde icke dölja för honom sakernas verkliga tillstånd. Mord hade blifvit begångna af folket den 14 Juli, och efter hans på en gång religiösa och filosofiska sätt att se trodde han icke mer på framgången af en sak, som blifvit besäckad med blod. Han kunde icke heller mer smickra sig af Konungens förtroende, emedan Ludvig XVI återkallade honom, endast tvungen af de faror, för hvilka han genom Neckers frånvaro blifvit blottställd. Om han endast varit ärelysten, hade ingen ting varit lättare än att återkomma i triumph, stödd på den Constituerande Församlingens styrka; men det var blott att uppoffra sig för Konungen och Fäderneslandet, som han samtyckte att återtaga sin plats efter revolutionen den 14 Juli. Han smickrade sig att gagna staten genom det han använde sitt förtroende hos folket att försvara Konungens då alltför mycket försvagade magt. Han hoppades, att en man, som blifvit bannlyst af de privilegierades parti, skulle blifva hörd med någon framgång, då han försvarade deras sak. Lalli Tolendal, en stor medborgare, hos hvilken en tjugusjuårig revolution dagligen utvecklat nya dygder, en beundransvärd talare, som med sin vältalighet försvarat sin fars, sitt fäderneslands och sin Konungs sak, af ljusst förstånd och liflig känsla, och som aldrig af entusiasmen låtit hänföra sig från sanningen, yttrade sig, då

Necker fick afsked, om hans karakter och uppförande sålunda:

"Man har nyligen gifvit oss tillkänna, mina herrar, det oväntade steg man tagit mot vår älskade Konungs samvetsgrannhet, och det ingrepp man gjort i den nations förhoppningar, hvilken af oss representeras."

"Jag vill icke upprepa allt hvad man sagt eder med lika så mycken sanning som styrka; jag vill framlägga för eder en enkel tafla, och jag utber mig, att J med mig återkallen i ert minne Augusti månad förlidet år".

"Konungen var bedragen."

"Lagarne voro utan ministrar, och tjugufem millioner menniskor utan domare.

"Den allmänna skattkammaren utan fonder, utan credit, utan medel att förekomma en allmän banque-route, som man inom några dagar hade att vänta".

"Regeringen hade ingen aktning för enskildas frihet, ingen styrka att bibehålla den allmänna ordningen; folket, utan annan utväg än General-Staterna, men utan hopp att erhålla dem, och äfven utan förtroende till Konungens löfte, ehuru det respecterade hans redlighet, emedan det envist satt sig för, att tro, det de då varande ministrarne alltid skulle tillintetgöra dess verkställande".

"Med dessa politiska plågoris förenade äfven naturen i sin vrede sina: förödelsen och härjningen hade lemnat sina spår på fälten, hungersnöden visade sig redan på afstånd och hotade en del af riket".

"Sanningens röst har framträngt ända till Konungens öron, hans blick har fäst sig på denna

sönderslitande tafla; hans ädla och rena hjerta kände sig deraf rördt; han gaf efter för sitt folks önskan; han har återkallat en minister, som detta folk begärde".

"Rättvisan har återtagit sin gång".

"Den allmänna skattkammaren har blifvit uppfylld, crediten visat sig åter såsom i de lyckligaste tiderna; det vanärade namnet banqueroute hördes ej mer".

"Fängelserna hafva blifvit öppnade, och återgifvit åt samhället de offer, som der voro inneslutna".

"De upprorsfrön, som i flera provinser blifvit utsädda, och af hvilka man hade anledning att frukta den rysligaste utveckling, hafva inskränkt sig till oroligheter, som visserligen alltid varit smärtande, men öfvergående, och genom klokhet och eftergifvenhet snart stillade".

"GeneralStaternas sammankomst har ä nyo blifvit förkunnad; ingen har vidare tviflat derom, sedan man sett Konungen åt en dygdig minister anförtro sina löftens verkställande. Konungens namn har blifvit höljdt af välsignelser.

Hungersnödens tid är kommen. Omätliga arbeten; hafven betäckta med skepp; alla Europas magter kallade till hjelp; både gamla och nya verlden satta i nödvändighet, att bidraga till vårt uppehälle; mer än en million fyrahundra tusen centner mjöl och säd införda i riket; öfver tjugufem millioner utbetalda från Kongliga skatten; en verksam, kraftfull och oafbruten emtanka, använd alla dagar, alla ögonblick på alla ställen, hafva ännu af-

lägsnat denna plåga, och Konungens faderliga omsorger, hans ädelmodiga uppoffringar, kungjorde af hans minister, hafva i alla hans undersåtens hjertan upplifvat nya känslor af kärlek och tacksamhet.”

”GeneralStaterna hafva, oaktadt alla hinder, slutligen blifvit öppnade. GeneralStaterna hafva blifvit öppnade! Huru mycket, mine herrar, innefatta icke dessa ord! Hvilka välgerningar tecknade i dem! Hvad Fransmännens tacksambet åter skall upplifvas deraf! Några söndringar hafva utbrustit i början af denna märkvärdiga sammankomst; låtom oss icke därför anklaga den ene den andra, och må ingen påstå sig vara helt och hållet oskyldig deri. Må vi heldre, af kärlek till freden, säga, att hvar och en af oss har kunnat låta leda sig i några allt för ursäktliga villfarelser; må vi säga, att det är med fördomarnas dödskamp, som med de olyckliga dödligas, hvilka de plåga, att de i sjelfva dödsstunden ännu en gång hemta krafter, och uppsända den sista strimman af deras tillvarelse. Låtom oss medgifva, att, i allt hvad som kunde bero af menniskor, gifves ingen plan till förlikning, som ministern icke försökt med den noggranaste opartiskhet, och att det öfriga varit underkastadt omständigheternas magt. Men, midt under meningarnas skiljaktighet, var patriotismen i allas hjertan; ministerns fredstiftande bemödanden, Konungens förnyade tillbud hafva äntligen gjort sin verkan. En förlikning är tillvägabragt, hvarje dag har förqväft ett frö till oenighet, hvarje dag har gifvit ett nytt skäl till en närmare förening; ett

constitutionsförslag, utfördt af en öfvad hand, författadt af ett upplyst förstånd och af ett ädelt hjerta (af *Mounier*), har åter förenat allas sinnen och allas hjertan. Vi hafva redan gjort betydliga framsteg: man har sett oss lägga hand vid våra arbeten, och Frankrike har åter börjat andas."

"Det är i detta ögonblick, efter så många öfvervunna hinder, midt ibland så många förhoppningar och behof, som trolösa rådgifvare fräntaga den rättvisaste bland Konungar hans trognaste tjenare, och nationen den medborgerliga minister, till hvilken den satt sitt förtroende."

"Hvilka äro således hans anklagare inför thronen? Det är visserligen icke parlamenterna, som han återkallat; visserligen icke folket, som han underhållit, icke statens creditorer, som han betalt, eller de redliga medborgare, hvilkas önsknin-gar han gynnat. Hvilka äro de då? Det vet jag icke, men de finnas; Konungens erkända godhet och rättvisa tillåta mig icke att tvifla derpå; hvilka som heldst de må vara, så äro de ganska brotts-liga.

"Emedan jag icke känner anklagarne, vill jag undersöka beskyllningarne, som de kunnat anföra. Denne minister, som Konungen hade bevilljat åt sitt folk, såsom gåfva af sin kärlek, huru kunde han så hastigt blifva ett föremål för tillvitelser? Hvad har han gjort på ett år? Vi hafva nyligen sett det, jag har sagt det, jag upprepar det åter: när det icke fanns penningar, har han betalt oss; när det icke fanns bröd, har han underhållit oss; när regeringens myndighet var fallen, stillade han

upproret. Jag har hört honom vexelvis anklagas för att skaka thronen och att göra Konungen till despot, att uppoffra folket för adeln och adeln för folket. I denna dubbla anklagelse har jag igenkännt rättvisa och opartiska människors vanliga lott, och denna dubbla förebräelse har synt mig vara en dubbel byllning”.

”Jag påminner mig äfven, att jag hört honom kallas upprorsstiftare, och jag gjorde mig då den frågan, hvad detta uttryck kunde betyda. Jag gjorde mig den frågan, hvilken annan minister någonsin varit mer tillgifven den herre, han tjente, hvilken annan hade varit mera nitisk att för allmänheten kungöra Konungens dygder och välgärningar, hvilken annan hade gifvit och förvärfvat honom flera välsignelser, flera betygelser af vördnad och kärlek”.

”J, ledamöter af tredje ståndet, som drifne af en så ädel känsla, skyndaden honom till mötes, den dag han sista gången triumpherade, den dag då J, sedan J fruktat att förlöra honom, trodden, det han var eder återgifven för en längre tid, då J omgäfven honom, då J besvuren honom, i folkets namn, hvars höga representanter J ären, och Konungens, hvars trogne undersåter J ären, att alltid blifva bägges minister; Då J fuktaden honom med edra ömma tårar; ack! sägen, om det var med en upprorstiftares uppsyn, om det var med en partichefs förmäthenhet, som han mottog alla dessa prof af eder tillgifvenhet. Sade han eder, begärde han af eder något annat än: att J skullen anförtro eder åt Konungen,
älska

älska Konungen och gifva honom anledning att älska General Staterna? Ledamöter af tredje ståndet, jag besvär eder att svara, och om min röst vågar förkunna en osanning, må eder höja sig att nedtysta mig."

"Och hans afresa, mina herrar, hans afresa i förrgår, var den en upprorsstiftares? Hans trognaste tjenare, hans ömmaste vänner, sjelfva hans familj, hafva icke vetat, när han reste. Han har föregifvit ett förslag att resa på landet; han har lemnat till rof för bekymren allt hvad som omgaf honom, allt hvad som älskade honom; man har tillbragt en hel natt att söka honom öfver allt. Att en bedragare, som vill undvika det allmänna hatet, uppfört sig på sådant sätt, är begripligt; men när man betänker, att han blott ville undandraga sig de vördnadsbetygelser och den saknad, han öfver allt skulle hafva mött på sin väg, och som skulle kunnat mildra den onåd, hvori han var fallen; att han heldre velat försaka denna tröst och lida sjelf tillika med alla som älska honom, än att gifva anledning till ett ögonblicks orolighet eller rörelse bland folket; att, med ett ord, den sista känsla, som han erfor, den sista pligt han ålade sig, då han lemnade Frankrike, hvarifrån man förviste honom, har varit att gifva Konungen och nationen äfven detta prof af vördnad och undergifvenhet — måste man antingen neka all dygd, eller erkänna, att detta var en af de renaste, som någonsin funnits på jorden."

Uttrycken af ett helt folks förtjusning, hvar till jag varit vittne; min fars vagn, dragen af medborgarne i de städer vi passerade; kvinnorna på landet knäfallande, när de sågo min far resa förbi: ingen ting gjorde på mig ett så lifligt intryck som ett sådant tänkesätt, yttradt af en sådan man.

Inom mindre än fjorton dagar, hade Frankrike två millioner nationalgarde på fötterna. Man påskyndade visserligen dessa troppars beväpnande, genom det man i hvarje stad och hvarje by med skicklighet utspridde det ryktet, att stråtröfvare voro i annalkande; men den enhet i tänkesätt, som på en gång gjorde folket sjelfmyndigt, var icke af någon konst ingifven eller styrd af någon människa; de privilegierade ståndens öfverlägsenhet och de reguliera tropparnes styrka försvunno i ett ögonblick. Nationen uppfyllde alla platser, hon sade, såsom Cid: *då resa vi oss*, och behöfde blott visa sig för att vinna segern. Men, ack! inom kort tid förderfvades hon af smickraren, emedan hon upphäft sig till en magt.

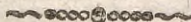
På resan från Basel till Paris kommo de nya constituerade autoriteterna att hålla tal till Necker; han bad dem respectera egande rätten, visa aktning för presterna och adeln samt kärlek för Konungen. Han lät gifva pass till olyckliga personer, som reste från Frankrike. Baron de Besenval, som hade commenderat en del af Tyska tropparna, var arresterad tio mil från Paris. Denna stadens borgerskap hade befallt, att han skulle föras dit. Necker åtog sig att uppskjuta denna befallnings verkställande, af en icke ogrundad fruk-

tan, att den Parisiska pöbeln i sitt raseri skulle mörda honom. Men Necker kände den fara, för hvilken han blottställde sig genom det han så tillvällade sig en magt, endast grundad på hans förtroende hos folket: dagen efter sin återkomst till Versailles begaf han sig derföre till stadens hôtél att göra redo för sitt uppförande.

Må det tillåtas mig att ännu en gång få dröja vid denna dagens händelser, den sista af min lefnads sällbet, som imellertid knappt begyntes. Allt folket i Paris trängde sig hoptals på gatorna; man såg i fenstren och på taken män och kvinnor, som ropade: Lefve Necker! Då han kom nära stats-hôtelet, fördubblades bifallsropen, platsen var uppfylld med en folkmängd, som lifvades af samma tänkesätt, och som skyndade i en enda mans spår, och denna man var min far. Han gick upp i stadshôtelets sal, gjorde inför de nyss valda magistratspersonerna reda för den befallning, han gifvit att rädda de Besenval; och med sin vanliga grannlagenhet föranda dem till sinnes allt som kunde tala till förmon för dem, hvilka lydt sin Konung, och som försvarade en sakernas ordning, hvilken i flera secler egt rum, begärde han amnestie för det förlutna af hvad art som heldst, och en förlikning för framtiden. Då Rutli's confedererade i början af fjortonde secelet svuro att befria Schweiz, svuro de äfven att vara rättvise mot sina fiender, och det är utan tvifvel detta ädla beslut, som de hade att tacka för sin triumph. I det ögonblick Necker nämnde ordet amnesti, återkallade det i allas hjertan; det på den allmän-

na platsen församlade folket ville strax förena sig deruti. Necker gick då fram på balconen, och då han med hög röst utropade de heliga orden: fred mellan Fransmän af alla partier! svarade hela mängden derpå med förtjusning. Jag såg i detta ögonblick intet mer, ty af glädje förlorade jag min sansning.

Farväl ädla och älskvärda Frankrike! Farväl det Frankrike, som önskade friheten, och som då så lätt kunnat erhålla den! Jag är nu dömd att först teckna dina fel, sedan dina brott och slutligen dina olyckor: något sken af dina dygder skall ännu visa sig; men sjelfva det ljus, det sprider, skall endast bättre upplysa djupet af ditt elände. I alla fall har du så mycket förtjent att älskas, det man ännu smickrar sig att återfinna dig sådan du var i de första dagarne af nationalföreningen. En vän, som efter en lång frånvaro äntligen åter infinner sig, blir så mycket mer välkommen.

Reflexioner öfver Franska
Revolutionens vigtiga-
ste Händelser.

ANDRA AFDELNINGEN.

FÖRSTA CAPITLET.

Mirabeau.

Man skulle kunna säga, att under alla tidhvarf
finnas historiska personer, hvilka man kan betrak-
ta som representanter af den goda och onda prin-
cipen. Sådane voro Cicero och Catilina i Rom,
sådana voro Necker och Mirabeau i Frankrike.
Mirabeau, begäfvad med det mest kräftfulla och
omfattande snille, trodde sig stark nog att kun-
na störta regeringen och på dess ruiner upprätta
en sakernas ordning, hvilken som heldst, men lik-
väl hans händers verk. Detta gigantiska företag
gjorde Frankrikes och hans egen olycka; ty han
uppförde sig från början som en partianförrare, ehu-

ru hans verkliga åsichter voro den mest tänkande statsmannens. Då han tillbragt hela sitt lif, ända till 40 år, som han då redan uppnått, med processer, arresteringar och hemliga landsförvisningar, var han utesluten från den stora världens umgänge, och hans första åstundan var att åter införlifva sig dermed. Men han måste tända eld på samhällsbyggnaden, för att kunna öppna salsdörarna i Paris. Mirabeau, såsom alla menniskor utan grundsatser, blef i det allmännas sak först yarse sin egen fördel, och hans förutsæende skarpsinnighet förslöades af hans egoism.

En olycklig deputerad af tredje ståndet, en man med goda afsichter men utan något slags talent, gjorde den Coastituerande Församlingen redo för hvad som passerat i stadens hôtel, den dagen då Necker triumpherat öfver de elaka tankar, man ville uppväcka mot honom bland folket. Denne representant stammade så ömkligen, uttryckte sig med sådan köld, men visade imellertid så mycket begär att synas värtalig, det han helt och hållet förstörde all verkan af den beundransvärda händelse, honom blifvit uppdraget att beskrifva. Mirabeau, icke dess minre djupt sårad i sitt högmod af Neckers framgång, trodde sig genom ironiens vapen kunna hos församlingen, och genom misstankans hos folket, helt och hållet tillintetgöra, hvad entusiasmen framkallat. Han begaf sig samma dag till alla sectioner i Paris och vann en återkallelse af den amnestie, som dagen förut blifvit bevilljad; han sökte uppreta sinnena emot hofvets förslager och uppväckte hos Parisboerna en viss fruktan,

att blifva ansedde för eftergifvande ända till enfallidighet; en fruktan, som alltid verkar på dem, ty de villja framför allt, att man skall anse dem fruktansvärda och af en genomträngande skarpsynthet. Då Mirabeau ryckte den inre fredens palm ur Neckers hand, hade han gifvit första stöten åt hans anseende hos folket; men denna motgång måste åtföljas af många andra, ty från det ögonblick, man uppretade folkets parti att förfölja de besegrade, kunde Necker icke mer stadna på de segrandes sida.

Mirabeau skyndade sig att förkunna de mest förstörande grundsatser, han, hvars förstånd, oberoende af hans karakter, var fullkomligen upplyst och tänkande. Necker har i ett af sina arbeten sagt om honom, att han var *tribun af uträkning och aristokrat af böjelse*. Ingenting kunde så väl måla honom: han hade icke allenast ett nog öfverlägset snille, att inse omöjligheten af en demokrati i Frankrike; men detta regeringssätt hade varit möjligt, om han blott icke arbetat därför. I sin fåfånga lade han mycken vikt på sin börd. Då han talade om S:t Bartolomei natten, hörde man honom säga: *Amiral Coligni, som, i parentes sagdt, var min cousin*; till den grad begagnade han hvarje tillfälle att påminna om sitt adelskap och sin goda börd.

Hans slösande lefnadssätt satte honom i ett starkt behof af penningar, och man har förebrått Necker, att han vid GeneralStaternas öppnande icke ihågkommit honom dermed. De andra ministrarne hade åtagit sig detta slags befattning,

hvertill Neckers karakter gjorde honom oskicklig. Dessutom, antingen Mirabeau nu fick penningar eller ej, var han fullt och fast besluten att göra sig till herre af, men ej låta nyttja sig som verktyg för detta hof, och man skulle aldrig förmått honom att försaka sitt inflytande som demagog, utan att det satt honom i spetsen för regeringen. Han yrkade föreningen af statens magier i en enda församling, oaktadt han allt för väl visste, att en sådan politisk organisation blott tjente att förderfva allt; men han trodde, att Frankrike på det sättet var i hans våld, och att han skulle kunna, sedan han störtat det i oredan, efter behag draga det derutur. Sedoläran är vetenskapernas vetenskap, för att icke blott betrakta den som en god uträkning, och deras snille lider alltid af någon inskränkthet, som icke känt harmonien af tingens natur med människans pligter. *Den lilla moralen dödar den stora*, upprepade ofta Mirabeau; men tillfälle till den sednare yppade sig, efter hans tanka, sällan under hela en människas lefnad.

Han hade mera snille än talent, och det var ej utan mycket bemödande, som han extempore-rade från talarestolen. Denna svårighet för redaktionen tvang honom att vid alla sina arbeten anlita sina vänner; men imellertid skulle ingen af dem efter hans död kunnat skrifva hvad han ensamt förstod att dictera. Han sade, när han en gång talade om Abboten Maury: *När han har rätt, disputerar vi; när han har orätt, förkrossar jag honom*. Men detta kom deraf, att Abboten Maury försvarade ofta, äfven goda saker, med detta slags

vältalighet, som icke kommer från själens innersta.

Om man lemnat ministrarna öppet tillträde i församlingen, tror jag, att Necker, som mer än någon var i stånd att uttrycka sig med värma och kraft, hade segrat på Mirabeau. Men han var inskränkt till att skicka memorialer, och kunde aldrig deltaga i sjelfva debatterna. Mirabeau angrep ministern under hans frånvaro, i det han på samma gång berömde hans godhet, hans ädelmod, hans kärlek till folket, med en bedräglig, på ett alldeles eget sätt fruktansvärd vördnad; och likväl beundrade han Necker upprigtigt, och gjorde ej heller deraf någon hemlighet för sina vänner; men han visste väl, att en så samvetsgrann karakter aldrig skulle förena sig med hans, och han ville därför tillintetgöra dess inflytande.

Necker var tvungen att gå in på försvarsväg; den andre anföll med så mycket större dristighet, som hvarken förvaltningens framgång eller ansvarigheten i motsatt fall angingo honom. Då Necker försvarade Konungamagten, afsade han sig nödvändigt på samma gång folkpartiets ynnest. Imellertid visste han af erfarenheten, att Konungen hade hemliga rådgifvare samt sina egna planer, och han var ej öfvertygad, att han skulle kunna förmå honom följa den väg, han ansåg för den bästa. Hinder af alla slag fjättrade hans steg; han kunde icke tala öppet i något ämne; imellertid följde han alltid med ståndaktighet den väg, hans skyldighet som minister honom föreskref. Konungen och nationen hade bytt om plats; Konungen hade

blifvit mycket, allt för mycket den svagare. Således borde nu Necker försvara thronen inför nationen, likasom han tillförene försvarat nationen inför thronen. Men alla dessa ädelmodiga tänkesätt besvärade ej Mirabeau; han satte sig i spetsen för det parti, som till hvad pris som heldat ville skaffa sig politisk vikt, och de mest abstracta grundsatser voro för honom ej annat än medel till detta ändamål.

Naturen hade utrustat honom väl, då hon gifvit honom på en gång de brister och fördelar, som mest verka på en folksamling: bitterbet, skämt, styrka och originalitet. När han steg upp för att tala, när han beträdde talarestolen, var allas nyfikenhet i spänning; ingen högaktade honom, men man hade en så hög föreställning om hans egenskaper, att ingen vågade anfalla honom, om man undantager dem bland aristokraterna, som, utan att begagna sig af vederläggningsrätten med ord, skickade honom den ena utmaningen till duell efter den andra. Han afslog alltid dylika utbudningar, sedan han annoterat dem sig till minnes, med löfte att svara derpå, sedan församlingen blifvit upplöst. I anledning af ett sådant fejdebref från en hederlig adelsman, hemma i, jag mins ej, hvilken province, sade han: det är ej skäl uti, att jag blottställer en man af snille som mig för ett dumbufvud såsom hans. En besynnerlig sak i ett land som Frankrike; detta uppförande förminskade ej hans anseende, det gjorde ej en gång hans mod misstänkt. Det var något så martialiskt i

hans själsförmögenheter, någon ting så djerft i hans skick och uppförande, att man ej vågade beskylla en sådan människa för feghet.

ANDRA CAPITLET.

*Om den Constituerande Församlingen
efter den 14 Juli.*

Det tredje ståndet samt det minre antalet af adeln och presterskapet utgjorde majoriteten i den Constituerande Församlingen, och på denna församling berodde nu Frankrikes öde. Efter den 14 Juli var ingenting så vördnadsbjudande som åsynen af dessa tolfbundra deputerade, i närvaro af en talrik mängd åhörare, uppeldande hvarandra med blotta namnet af de stora sanningar, som allt ifrån det menckliga samhällets första början sysselsatt människans tankeförmåga. Denna samling var genom sina passioner en folksamling; men aldrig har någon stor förening kunnat uppvisa en sådan mängd af upplysta hufvuden. Tanken meddelade sig genom en elektrisk kraft i ögonblicket, ty ingenting är så oemotståndligt som den ena människans verkan på den andra, och ingenting kunde starkare tala till inbildningen än denna villja utan vapen, krossande eröfringens, fordom smidda, boior, som det enkla förnuftet nu på en gång bannlyste. Man måste förflytta sig till år 1789, då ännu för-

domarne utgjorde den enda olyckan i världen, och fribeten, ännu obefläckad, var föremålet för alla öfverlägsna snillens hyllning. Man skall lätt begripa den entusiasm, hvaraf man hänfördes vid åsynen af så många individuer, hörande till särskilda klasser och inynnande sig, en del för att erbjuda stora uppoffringar, andre för att återtaga sina rättigheter. Icke dess minre anade man i förväg magtens förmätenhet hos dessa souverainer af en ny art, som sade sig vara innehafvare af en myndighet utan gränser, nämligen folkets. Engelsmännen hade efter hand bildat en ny politisk organisation; Fransmännen, som sågo den hos ett annat folk redan befastad för mer än hundra år sedan, hade bordt åtnöja sig med att göra den efter.

Mounier, Lalli, Malouet, Clermont-Tonnere, uppträdde som försvarare af Konungamagten, sedan revolutionen redan afväpnat det gamla regeringsättets anhängare. Icke allenast eftertankan, utan en ovillkorlig inre böjelse fäster oss vid de mäktiga, som råka i olyckan, i synnerhet då höga minnen omgifva dem. Denna ädelmodiga sinnesstämning skulle hafva varit Fransmannens, om behovet att blifva hedrad med handklappningar och bifallsrop icke hade besekrat alla andra böjelser; men tidens anda ingaf folkförledande grundsatser äfven hos dem, som efteråt antogo sig despotismens sak.

En snillrik man sade fordom: "Hvilken som än må blifva utnämnd till financeminister, är jag på förband hans vän, ja på visst sätt hans släkting." Man borde tvärtom i Frankrike alltid vara

vän af det besegrade partiet, hvilketdera som heldst; ty magten förderfvar Fransmännen mer än andra menniskor. Vanan att lefva vid hofvet, eller att på alla vägar söka skaffa sig inträde dertill, har utbildat en allmän fäfänga, och under ett egenmäktigt regeringssätt känner man ingen annan lära än den att göra lycka. Sådana fel utvecklas genom träldomen och hafva sedan blifvit en orsak till sjelfsväldets utsväfningar.

Hvarje stad, hvarje by skickade lyckönsknin-
gar till den Constituerande Församlingen, och den
som redigerat en af dessa fyratio tusen adresser,
ansåg sig sedan för en Montesquieu's medtäflare.

Den mängd åskådare, som man lemnade tillträ-
de till gallerierna, upplifvade talarne till den grad,
att en hvar ville för sin räkning vinna detta sorl
af handklappningar och bifallsrop, hvars förr o-
kända njutning hade för egenkärleken ett mäktigt
förledande behag. I England är det förbjudet att
läsa ett tal, man nödgas der extemporera; på det
sättet är naturligtvis mängden af skickliga talare
ganska inskränkt; men då det är tillåtet att läsa
hvad man sjelf, eller andra för vår räkning, skrif-
vit, äro de öfverlägsna talenterna icke mer folk-
församlingens beständiga ledare, och man förlorar
derigenom en bland de största fördelarne af fria
styrelser: den att sätta talenten på sin plats, och
följaktligen uppmuntra alla menniskor till deras
förmögenheters uppodling. När man kan vara fol-
kets hofman med så ringa egenskaper, som erfor-
dras att vara det hos Förstarne, vinner mennisko-
slägtet derpå alldeles intet.

Demokratiska declamationer, hvarmed man gjorde lycka på talarestolen, förvandlade sig på landsbygden till elaka handlingar; man brände slotten, för att sätta i verket epigrammer, uppläste af församlingens talare, och det var med phraser, man uppref Konungarikets samhällsbyggnad.

Församlingen beherrskades af en philosophisk entusiasm, hvartill Americas exempel var en af de många anledningarne. Man såg ett land, hittills utan historia, som icke hade någon gammal häfd att skona, om man undantar Engelska lagfarenhetens förträffliga reglor, hvilka från långliga tider tillbaks antagne i America, der hade grundlaggt rättvisans och förnuftets välde.

Man smickrade sig med att kunna i Frankrike lägga till grundval de regeringsprinciper, som ett nytt folk hade haft skäl att antaga; men i midten af Europa, med en caste af privilegierade menniskor, hvilkas anspråk man först borde ställa till freds, var ett sådant förslag overkställbart; och dessutom, på hvad sätt ville man förena republicanska författningar med en redan för hand varande monarchie? Engelska constitutionen var den enda, som visade, huru ett sådant problem kunde upplösas. Men en så till sägandes lärd fåfånga förledde Fransmännen att i detta afseende villja synas nya. De fruktade, på samma sätt som en författare, att låna karaktererna eller situationerna från ett redan för hand varande arbete. I fria compositioner har man rätt att vara egen; men, när frågan blir om verkliga inrättningar, är man mycket lycklig, då erfarenheten be-

styrkt deras tillförlitlighet. I sanning, jag skulle blygas, nu mer än någonsin, att förena mig med de vanliga utropen mot den första representativa församlingen i Frankrike; der funnos menniskor af den mest sällsynta förtjenst, och det är de förändringar, denna församling åstadkommit, som nationen ännu har att tacka för den rikedom på förnuft och frihet, som hon till hvad pris som heldst alltid vill och bör bevara. Men, om denna församling med sin sällsynta upplysning förenat en mer samvetsgrann moral, skulle hon säkert träffat den rätta medelvägen mellan de tvänne partier, som, så till sägandes, kämpade om den politiska teorien.

TREDJE CAPITLET.

General La Fayette.

La Fayette hade från sin första ungdom kämpat för Americas sak och tidigt stadgat sin öfvertygelse om de frihetens läror, som utgöra grundvalen till de Förenade Staternas regeringssätt. Om han begått misstag i afseende på Franska revolutionen, bärröra de alla från hans beundran för Americas samhällsinrättning och för hjelten medborgaren Washington, som ledt sin nations första steg på sjelfständighetens bana. La Fayette, ung, rik, af adlig börd, älskad i sitt fädernesland, lemnade alla dessa fördelar vid nitton års ålder, för att på andra sidan hafvet tjena denna frihet, som bemäktigatsig hela hans själ.

Om han haft den lyckan att födas i de Förenade Staterna, skulle hans uppförande varit alldeles det samma som Washingtons: samma oegennyttia, samma enthusiasm, samma beständighet i en gång fattade tänkesätt, utmärka både den ena och den andra af dessa mensklighetens vänner. Hade General Washington, som Marquisen de la Fayette, varit chef för nationalgardet i Paris, kan hända skulle han icke heller hafva kunnat segra öfver omständigheternas tvång; kan hända skulle äfven han lidit skeppsbrott mot svårigheten att på en gång vara trogen sin ed till Konungen, och tillika grundlägga nationens frihet.

La Fayette, man måste medgifva det, får icke betraktas annorlunda än som en sann republican; ingen ståndsfåfånga har någonsin förvillat hans hufvud; magten, som har så stor verkan i Frankrike, verkar ej på honom; begäret att behaga, i de stora sällskaperna, har aldrig ändrat hans minsta ord; med den ädelmodigaste liknöjdhet har han för sina tänkesätt uppförat hela sin egendom. I Olmütz' fängelser och på höjden af sitt anseende, har han alltid varit lika orubbelig i sin tillgifvenhet för samma grundsatser. Han är en man, hvars sätt att se och handla går fullkomligen rakt fram. Den, som följt honom med sin uppmärksamhet, kan i förväg med säkerhet veta, hvad han vid hvarje tillfälle skall besluta sig till. Hans politiska tänkesätt likna de Förenade Nordamerikanernas, och sjelfva hans figur är mera Engelsk än Fransk. Det hat, för hvilket La Fayette varit blott.

blottställd, har aldrig förbittrat hans sinne; mildheten i hans karakter är beundransvärd; men ingenting i världen har också kunnat förändra hans tänkesätt, och hans visshet om frihetens seger är densamma som en gudfruktig människas om ett lif efter detta. Dessa tänkesätt, så stridande med de egenlyttiga uträkningarne hos mängden af dem, som spelat en roll i Frankrikes historia, kunde väl af en del anses nog värdiga medömkan; det är enfalldigt, tänka de, att föredraga sitt fädernesland för sig sjelf; att icke lemna sitt parti, sedan det blifvit slaget; med ett ord, att betrakta människoslägtet, icke som kort, hvilka man i ett spel bör använda till sin fördel, utan som det heliga föremålet för en ovillkorlig tillgifvenhet. Imellertid, om det är på detta sätt man blottställer sig för förebräelsen att vara enfalldig, vore det önskeligt, att våra snillen en gång kunde förtjena den! Det är ett ovanligt phenomen, att en sådan karakter som la Fayette utvecklats inom den första klassen af Franska adeln; men man kan hvarken anklaga eller opartiskt bedöma honom, utan att erkänna honom för sådan, som jag nu beskrifvit honom. Det blir då lätt att begripa de åtskilliga kontraster, som måste uppkomma mellan hans belägenhet och hans sätt att vara. Understödjande monarchien, mer af skyldighet än af böjelse, närmade han sig, utan att sjelf veta deraf, demokraternas grundsatser, hvilka det var hans pligt att bestrida; och man kunde lätt upptäcka hos honom någon svaghet för republikens vänner, ehuru hans förstånd

förbjöd honom att antaga deras system för Frankrike. Allt ifrån la Fayette's resa till America, för fyratio år sedan, kan man icke anföra en enda handling, ett enda ord af honom, som icke gått rakt fram till samma mål, utan att personligt intresse någonsin haft inflytelse på hans uppförande. Lycka och framgång skulle hafva satt detta uppförande i dess fullkomliga dager; men det förtjerner i alla fall historieskrifvarens uppmärksamhet, oaktadt de omständigheter, ja till och med de fel, som kunna tjena till vapen mot honom i fiendernas händer.

Den 11:te Juli, förän tredje ståndet hade segtrat, uppträdde la Fayette på talarestolen i den Constituerande Församlingen, att föreslå en rättsförklaring, i det närmaste lik den, som Americanerne satte i spetsen för sin constitution, då de hade eröfrat sin frihet. När Engelsmännen, efter Stuartska husets uteslutande, kallade Wilhelm III att intaga den lediga thronen, låto de honom äfven underteckna en bill om de rättigheter, hvar på Englands närvarande constitution är grundad. Men som Americas rättsförklaring var bestämd för ett folk, der inga äldre privilegier satte hinder i vägen mot förnuftets afsigter, lade man till grund för denna förklaring allmänna grundsatser om den politiska friheten och jemlikheten, alldeles i öfverensstämmelse med den upplysning, som redan hade utbredd sig bland Americanska nationen. I England gick billen om rättigheterna icke ut på allmänna ideer, den helgade blott gifna lagar och författningar.

Rättsförklaringen af år 1789 innehöll det bästa som fanns i Englands och Americas; men, kan hända, hade det varit bättre att inskränka sig till det, som å ena sidan ej kan bestridas, och å den andra icke skulle kunna underkastas en farlig uttydning. Det är utom allt tvifvel, att *alla högre och lägre embetsmän och hedersposter i samhället icke kunna hafva annat ändamål än allas välfärd, att alla politiska magter utgå från folkets intresse, att menniskorna födas och förblifva fria och jemlika inför lagen*; men ett så vidsträckt fält lemnar allt för mycket utrymme för sophismerna, då likväl ingenting är tydligare och mera bestämdt än tillämpningen af dessa sanningar på den personliga friheten, en jury's inrättande, tryckfriheten, folkets valrättighet, den lagstiftande magtens fördelning, bevillningen, m. m. Philip den Långe sade, att *hvar och en menniska, men i synnerhet hvarje Fransos, föddes och förblefve fri*; man vet imellertid, att han icke låtit besvära sig af slutsatserna från denna allmänna regel. Men nationerna skulle dervid kunna fästa ett vidsträcktare begrepp än Konungarne. När förklaringen af menniskans rättigheter förekom i den Constituerande Församlingen, midt ibland dessa unga adelsmän, knappt ännu hofmän, framförde de, den ena efter den andra, sina filosofiska phraser från talarestolen, uppehållande sig vid småaktiga tvister om styliseringen af den och den allmänna grundsatsen, hvars sanning imellertid var så påtaglig, att de enklaste ord i hvad språk som heldst äro tillräcklige att uttrycka dem. Man förutsåg då redan, att ingen ting varaktigt skulle

kunna uppkomma af ett arbete, som fåfången, på en gång lättsinnig och upprorisk, så hastigt hade bemäktigat sig.

FJERDE CAPITLET.

Om det goda, den Constituerande Församlingen uträttat.

Förrän vi beskrifva de bedröfliga händelser, som vanställt den Franska revolutionen, och i Europa, för långliga tider kan hända, förderfvat förnuftets och frihetens sak, låtom oss först undersöka de grundsatser, som Constituerande Församlingen förkunnat, och framställa taflan af de fördelar, deras tillämpning tillskyndat och ännu tillskyndar Frankrike, oaktadt alla de olyckor, som öfvergått detta land.

Torturen var ännu i bruk år 1789; Konungen hade blott afskaffat det föregående förhöret; straff, sådana som stegel och hjul, torturer, sådana som man låtit Damiens i tre dagar uthärda, voro ännu i vissa fall tillåtna. Den Constituerande Församlingen afskaffade ända till namnet dessa lemningar af ett juridiskt barbari. Lagarne om Protestanterna, redan förbättrade genom de mått och steg, som föregingo GeneralStaternas sammankallande år 1787, utbyttes mot den fullkomligaste religionsfrihet.

Brottmålsransakningar voro icke offentliga, och dervid begingos ej blott ohjelpiga misstag, men man förutsatte ännu flera; ty allt hvad som i frågan

Om rättegångshandlingar icke framlägges för öppna dagen, anses alltid för orättvisa.

Den Constituerande Församlingen införde i Frankrike Englands hela criminal-lagfarenhet, och kanhända fullkomnade densamma i några puncter, emedan hon i sitt arbete ej var bunden af någon gammal häfd. Sedan La Fayette blifvit utnämnd till chef för den beväpnade styrkan i Paris, förklarade han för denna stadens borgerskap, det han icke kunde tillåta sig att arresteras någon människa, om man icke bevilljade de anklagade en försvarare, handlingarnes meddelande, vittnenas confrontation och hela rättegångens offentlighet. I stöd af denna reclamation, lika vacker som sällsynt hos en militärisk chef, begärde och erhöll borgerskapet af den Constituerande Församlingen dessa dyrbara garantier, tilldess jury's införande förekom all fruktan för utslagets obillighet.

Parlamenterna voro, såsom historien visar, privilegierade corpser, verktyg för politiska passioner; men endast derföre att något oberoende låg i deras organisation, och att aktningen för vissa formaliteter der hölls i helgd, hafva Konungens ministrar ouppbörligt varit i krig med dem, och, såsom vi redan tillförne anmärkt, finnes, från Franska monarchiens början, nästan icke något statsbrott, hvars ransakning icke blifvit undandragen de vanliga domstolarne, och hvarvid man icke afvikit från de formaliteter, lagen föreskrifver. När man går igenom den oändliga listan, från flera secler tillbaka, på ministrar, adelsmän och medborgare, dömde till döden för politiska mål, ser

man, till heder för de lagliga domstolarne, att, när regeringen velat försäkra sig om utslaget, den alltid varit nödsakad att förvisa rättegången till utomordentliga comitéer. Det är sant, att dessa comitéer ofta voro sammansatte af gamla domare, men icke efter den gamla plägseden, och att regeringen alltid allt för mycket kuunat räkna på domstolarnes anda. Frankrikes criminal-lagfarenhet var helt och hållet en hämnarinna af hvad man kallade stat, men på intet sätt något skydd för personliga friheter och rättigheter. Genom en mängd aristokratiska missbruk, som i grund förstörde nationen, handhafdes de civila målen med mycket mer rättvisa och billighet än brottmålen, emedan de första klasserna i samhället deri voro mer intresserade. Ännu gör man i Frankrike ingen skillnad imellan en anklagad och en redan dömd brottsling, då deremot i England domaren sjelf underrättar den för rätten inkallade om vigten af de frågor han gör honom, och den fara, för hvilken hans svar skulle kunna blottställa honom. Att börja med police commissarierna och sluta med torturen, gifves det väl intet medel, som icke af den gamla lagfarenheten och de revolutionära domstolarne blifvit användt, för att locka i snaran en menniska, som samhället bör bevillja så mycket flere medel till försvar, som det tror sig ega den bedröfliga rättigheten att låta henne omkomma.

Om den Constituerande Församlingen åtminstone afskaffat dödsstraffet för politiska förseelser, kan hända skulle de juridiska mord, hvartill vi varit vittne, icke egt rum. Kejsaren Leopold II,

såsom Storhertig af Toscana, afskaffade dödsstraf-
fet i sina stater, och långt ifrån att brotten förö-
kades genom lagstiftningens mildhet, blefvo fän-
gelserna hela månader tomma, hvilket aldrig
förut inträffat. Nationalförsamlingen insatte i stäl-
let för parlamenterna, som bestodo af medlemmar,
hvilkas poster voro säljbara, den beundransvärda
inrättningen af Jury, som för hvarje dag allt
mer skall stiga i anseende, i samma mån som man
bättre lär att inse fördelarna deraf. Några mycket
sällsynta omständigheter kunna sätta Jurymän i
förskräckelse, när myndigheterna och folket före-
na sig att imponera på dem. Men imellertid har
man sett största delen af de partier, som inkräk-
tat högsta magten, sätta misstroende till deras rätt-
visa och i deras ställe tillförordna militäriska dom-
stolar, öfverdomstolar, speciella domstolar; allt namn
tjänande till bemantling för politiska mord. Den
Constituerande Församlingen har deremot, så långt
som möjligt, inskränkt behörigheten af krigsrätter,
och för deras befattning endast bestämt brott, be-
gångna af militärer i krigstider och i fremmande
land; den har till öfverdomstolarne förvisat de
rättigheter, man sedermera olyckligtvis velat åter-
ställa dem, ja till och med utvidga.

De så kallade *Lettres de cachet* tilläto den
Kongliga magten, följaktligen äfven den ministeri-
ella, att landsförvisa, bannlysa, öfverföra till kolo-
nierna, innesluta för hela dess lifstid, utan dom och
ransakning, hvilken som heldst. En sådan magt,
hvar heldst den finnes, grundlägger despotismen; den

borde upphävas samma dag, som i Frankrike funnos deputerade af samma nation.

När den Constituerande Församlingen förkunnade en fullkomlig religionsfrihet, insatte den åter religionen i dess helgedom, samvetet; och tolf århundradens vidskepelse, skrymteri och mord hade icke mer lämnat något spår efter sig, tack vare de få ögonblick, som magten befann sig i upplysta människors händer.

Klosterlöften erkändes icke mer af lagen; hvilken som heldst af ena eller andra könet kunde ännu ålägga sig de mest besynnerliga försakelser, om man på det sättet trodde sig behaga upphövet till alla rena och dygdiga nöjen; men samhället åtog sig ej mer att tvinga munkar och nunnor att stadna i klostren, sedan de ångrat de olyckliga löften, svärmeriet dem ingifvit. De yngre sönerna i familjen, som man ofta tvang att ingå i prestståndet, befunno sig nu fria från detta band, och så mycket friare, som presterskapets egendomar hade blifvit statens.

Hundra tusen adelsmän voro fritagne från att betala pålagor. De kunde icke ställas till rätta för någon förolämping mot en medborgare eller militär af tredje ståndet, emedan de ansågos vara af en annan människorace. Man kunde icke välja officerare bland andra än dessa privilegierade, med undantag af artilleri- och genie-corpserna; vapen, för hvilka fordrades mer kunskaper än adelsmän i provinsen vanligen hade; imellertid gaf man regementen åt unga adelsmän, ur stånd att kunna anföra dem, emedan staten väl måste draga försorg

Om deras bergning, när de icke kunde befatta sig med annat än militären. Deraf kom, att Franska armeeen under gamla regeringen hvar dag förlorade sitt anseende i utländningens ögon. Hvilken tuffan och hvilka militäriska talenter har icke jemlikheten medborgare imellan framkallat i Frankrike? Det är på sådant sätt vi hafva den Constituerande Församlingen att tacka för denna våra vapens ära, öfver hvilken vi haft skäl att vara stolta, så länge den ännu icke var blefven en enda människas tillhörighet.

Konungens högsta magt tillät honom att genom de så kallade *lettres de cachet* befria en adelsman från lagens tilltal, när haa hade begått ett brott. Grefven af Charolois var derpå ett märkvärdigt exempel under sista århundradet, och många andra af samma slag kunde anföras. Imellertid förlorade, genom en besynnerlig contrast, adelsmän intet af sin glans, när någon af deras släktingar undergick dödsstraff; men hela släkten till en man af tredje ståndet var vanhedrad, om domstolarne hade dömt honom till galgen, detta nesliga straff, hvarifrån endast adelsmän voro frikända.

Alla dessa fördomar försvunno på en dag. Förnuftets magt är oändlig, då det kan verka utan hinder. Oaktadt alla försök som nu i 15 år blifvit gjorda, skall ingenting förmå att försona den allmänna opinionen med missbruk, som endast styrkan kunnat bibehålla.

Man har den Constituerande Församlingen att tacka för casternas upphäfvande i Frankrike, och den borgliga frihetens gemensamhet för alla, åt-

minstone sådan, som den finnes i dess decreter; ty man har alltid måst afvika derifrån, sedan man velat, under nya eller gamla namn, åter upplifva alla afskaffade missbruk.

Lagstiftningen i Frankrike var så mångfalldig, att icke allenast de serskildta stånden i staten stodo under sina egna lagar, utan äfven hvarje province, såsom vi redan anmärkt, hade sina egna privilegier. Den Constituerande Församlingen upphäfdde dessa gamla söndringar, då den delade Frankrike i åttatiotre departementer; den upphäfdde salt- och tobaks-skatten; pålagor, lika kostsamma som besvärliga, och som blottställdde för de största svårigheter en mängd husfäder, som lättheten att luren dräga förförde till brott mot orättvisa lagar. Ett jemt fördeladt beskattningssystem infördes, och åtminstone är denna välgerning en gång för alla gifven.

Distinctioner af alla slag uppfunnos af adelsmännen i andra klassen, att skydda dem för den jemlikhet, hvaraf de verkligen, man måste medge det, på närmaste hållet hotades. De privilegierade från gårdagen efterstrafvade framför allt att icke förblandas med nationen, hvaraf de knappast upphört att utgöra en del. Feodalrättigheterna, äfvensom tionden, tryckte den behöfvande klassen; personliga bördor, såsom dagsverksskyldigheten och andra lemningar af feodalbarbariet existerade ännu äfver allt. Jagträttigheterna förstörde åkerbrukarne, och oförsämndheten, som åtföljde dessa rättigheter, var åtminstone lika revolterande, som de verkliga olägenheterna man deraf led.

Om man förvänas att se, det Frankrike ännu, oaktadt sina olyckor, har så många utvägar; om, oaktadt förlusten af kolonierna, handeln öppnat sig nya vägar; om åkerbruket, oaktadt conscriptionen och de fremmande tropparnes infall i landet, gjort obegripliga framsteg; är det Constituerande Församlingens decreter man får tillskrifva allt. Frankrike under den gamla regeringen skulle hafva dukat under för tionde delen af de olyckor som det nya Frankrike har uthärdat.

Egendomarnas fördelning genom försäljningen af presterskapets egendomar har frälst från elände en ganska talrik klass af samhället. Det är uppbäfvandet af skrän och embeten, af allt det tvång, man hade laggt på industrien, som man får tillskrifva manufacturernas tillväxt och den håg för nyttiga företag, som visat sig från alla håll. Med ett ord, en hel nation, hittills fästad vid torfvan, har så till sägandes uppstigit ur jorden; och man förvänas ännu, oaktadt alla den inbördes tvedrägens olyckor, öfver alla de talenter, rikedomar och den täflan, som finnes i ett land, hvilket man befriat från den trefaldiga olyckan af en intolerant kyrka, feodal-adeln och en Konungamagt utan inskränkning.

Financerna, som syntes vara ett högst inveckladt problem, ordnade sig, så till sägandes, af sig sjelfva från det ögonblick, det blef beslutadt, att beskattningen skulle bifallas af folkets representanter, och att redovisningen för statens inkomster och utgifter skulle offentligent framläggas. Den Constituerande Församlingen är kanhända den en-

da i Frankrike, som verkligen representerat nationens önskan, och det är därför, som dess styrka var oberäknelig.

En annan aristokratie, nämligen hufvudstadens, existerade med befallande magt. Allt lät sig göra i Paris eller snarare i Versailles, ty magten var hel och hållen koncentrerad hos ministrarne och inom hofvet. Den Constituerande Församlingen fullbordade lätt det förslag, som Necker förgäfvos försökt, inrättandet af de provinciela comitéerna. Sådana funnos i hvarje departement, och municipaliteter inrättades i hvarje stad. De locala angelägenheterna vårdades således af förvaltare, som sjeltva hade sin del deri, och som voro kände af dem, hvilka stodo under deras styrelse. Från alla sidor utbreddes sig lif, täflan, upplysning; i stället för en hufvudstad fanns nu ett Frankrike, i stället för ett hof en hufvudstad. Folkets röst, så länge kallad Guds röst, rådfrågades af regeringen, och denna röst skulle hafva ledd dem på den rätta vägen, så framt ej, hvilket vi ännu en gång måste upprepa, den Constituerande Församlingen, från första dagarne af sin magt, i sina förändringar gått med allt för mycken brådstörtning till väga, och om den ej strax derefter hade fallit i händerna på partigångare, som då de ej mer hade något att skörda på det godas fält, för att öppna sig en ny bana gjorde försök med det onda.

Inrättandet af ett nationalgarde är ännu en af den Constituerande Församlingens största välgärningar. Der soldaterna äro de enda beväpnade, med uteslutande af statens medborgare, kan ingen var-

aktig frihet ega rum. Då den Constituerande Församlingen högtidligen förkunnade, att den afsade sig alla anspråk på eröfringar, syntes en prophetisk fruktan hafva intagit sinnena; hon ville leda Fransmännens lifliga verksambet till inre förbättringar, och sätta tankens välde öfver vapnens. Alla medelmåttiga menniskor kalla alltid bajonetterna till sin hjälp mot förnuftets skäl, för att vara verksamma med något, lika machine-artadt som deras hufvud; men öfverlägsna snillen, som ej behöfva annat än tankans utveckling, veta, huru mycket krig lägger hinder derför i vägen. Det goda, den Constituerande Församlingen gjort Frankrike, har utan tvifvel ingifvit nationen den känsla af energie, som förmått henne att försvara de rättigheter hon förvärfvat; men denna församlings grundsatser voro, man kan ej neka henne denna rättvisa, mycket fredliga; hon hade icke begär till någon del af Europa; och, om man i en magisk spegel kunde visa henne Frankrike, genom sina segrar förlorande sin frihet, skulle hon hafva bemödat sig att öfvervinna denna temperamentets hänförelse genom ideernas, som höra till en mycket högre tingens ordning.

FEMTE CAPITLET.

*Om Tryckfriheten och Policen under den
Constituerande Församlingen.*

Den Constituerande Församlingen förtjenar Franska folkets tacksambhet, icke allenast för afskaffandet af de missbruk, under hvilka det var nedtryckt; men man måste äfven gifva henne det hedrande vittnesbörd, att hon, före och efter revolutionen, varit den enda autoritet, som upprigtigt och fritt tillåtit tryckfriheten. Utan tvifvel har hon så mycket heldre bibehållit den, som hon var säker att hafva opinionen på sin sida; men man kan icke heller bilda ett fritt regeringssätt, utan att lägga tryckfriheten till grund. Icke desto mindre, ehuru det större antalet af skrifter, som utkommo, voro författade i revolutionens anda, anföllo likväl aristokraternas journaler med den största bitterhet personer af folkets parti, hvilkas egenkärlek visserligen kunde hafva ansett sig förolämpad deraf.

Före år 1789 voro England och Holland de enda stater i Europa, som hade en af lagarne garanterad tryckfrihet. De politiska journalerne hafva börjat på samma tid med de representativa regeringssätten, och dessa äro från dem oskiljaktliga. En hof tidning är i oinskränkta monarchier tillräcklig att kungöra officiella nyheter; men på det en hel nation hvar dag må kunna läsa afhandlingar öfver allmänna angelägenheter, måste hon ock anse dessa

angelägenheter som sina egna. Tryckfriheten är således en helt annan sak i de länder, der församlingar finnas, hvilkas debatter hvarje morgon kunna läsas tryckta i tidningarne, och i dem, der den oinskränkta magten döljer allt under sin tysta regering. Den förutgående censuren under en sådan regering kan beröfva er ett godt arbete eller förskona er för en dålig skrift. Men så förhåller sig icke med journalerna, hvilkas intresse endast varar för dagen; de bero nödvändigt af ministrarne, om de äro underkastade en förutgående censur; och det finnes ingen national representation, ifrån det ögonblick den verkställande magten genom tidningarne har den dagliga tillverkningen af raisonnementer och berättelser i sina händer; på detta sätt är den lika lätt i tillfälle att befälla den allmänna opinionen som linietropparna.

Hela världen kommer öfverens om nödvändigheten att genom lagarne hämma tryckfrihetens missbruk; men om den verkställande magten ensam är berättigad att efter sitt eget behag inrätta de tidningar, som för committenterna skola framläggas deras deputerades debatter, inskränker sig icke censuren till att förbjuda, den befäller; ty den måste föreskrifva, i hvilken anda de allmänna bladen skola redigeras. Det är således icke en negativ, utan en positiv magt, som man öfverlemnar till ministrarne i en stat, då man bevilljar dem censuren öfver, eller fastmer sjelfva författandet af dagens tidningar. De kunna på detta sätt låta trycka om en människa hvad dem behagar, och tillika hindra henne att utgifva sin förklaring. Under

revolutionstiden i England var det genom predikningar i kyrkorna, som opinionen bildade sig. Det förhåller sig på samma sätt med tidningarne i Frankrike; om den Constituerande Församlingen hade förbjudit *les Actes des Apôtres* och endast tillåtit de periodiska skrifterna, rigtade mot aristokraternas parti, skulle allmänheten, under detta tvång misstänkande någon hemlighet, icke med så mycken upprigtighet fäst sig vid de deputerade, hvilkas uppförande de då hvarken kunnat följa eller med säkerhet bedöma.

Journalernas fullkomliga tystnad vore då oändligen bättre; ty åtminstone skulle de få bref, som kunde komma till Departementerna, innehålla några oförfalskade sanningar. Boktryckerikonsten skulle blott tjena att försänka människoslägtet i sophismernas mörker, om magten ensam hade att råda deröfver, och om regeringarne på detta sätt vore i tillfälle att vanställa den allmänna rösten. Hvarje uppfinning i samhället är ett verktyg för despotismen, så snart den icke tjänar friheten.

Men, invänder man, alla oroligheter i Frankrike hafva blifvit förorsakade af tryckfrihetens missbruk. Hvilken medger ej, att den Constituerande Församlingen hade bordt underkasta upproriska skrifter, likasom hvarje annat brott mot samhället, lagarnas beifrande? Men om hon, för att upprätthålla sin magt, hade nedtystat sina motståndare, och endast lemnat sina vänner öppen talan, hade den representativa styrelsen varit tillintetgjord. En ofullkomlig national representation är blott ett verktyg mer för tyranniet. Man har i Englands historia

historia sett, huru de underkufvade parlamenterna gått ännu längre än sjelfva ministrarne i låg undergifvenhet för magten. Ansvarigheten finnes ej hos hela corpser; dessutom, ju skönare sakerna i sig sjelfva äro, såsom en national representation, konsten att tala och skrifva, desto föraktligare blifvo de, när de afvika från sin naturliga bestämelse; och vore det, som i sin egen natur är elakt, långt bättre.

En nations representanter utgöra icke någon serskild caste; att göra underverk är dem icke beskärmt; de betyda ingenting, om de ej hafva nationen i ryggen; ty, hafva de ej detta stöd, så är en bataillon grenadierer alltid starkare än en folkförsamling af trehundra fullmäktiga. Det är således en moralisk styrka, som tjenar dem till motvigt mot den physiska hos den autoritet, som soldaterna lyda; och denna moraliska styrka består helt och hållet i den allmänna opinionens verksamhet genom tryckfriheten. Den magt, som ger embeten, är allt ifrån det ögonblick, då opinionen, som ger ära och anseende, blifvit till intet.

Men kunde då icke, säger man, denna rättighet upphävas för en tid? På hvad sätt ville man då sedan bevisa nödvändigheten af att återinföra den? Tryckfriheten är ensam en rättighet, hvaraf alla andra rättigheter bero; utposterna äro arméans säkerhet. När ni vill skrifva mot denna frihets upphäfvande, är det just hvad ni har att säga i detta ämne, som man icke tillåter er trycka.

En enda omständighet kan imellertid tvinga regeringen att ställa dagbladen under censuren, det vill säga, under uppsigt af samma regering, som de böra upplysas; och detta gäller, när en fremmande magt är herre öfver ett land. Men då finnes också i detta land ingenting, man må göra hvad man vill, som kan likna en politisk tillvarrelse. Den undertryckta nationens enda intresse är då att, om möjligt, återfå sitt oberoende; och på samma sätt som i fångelser tystnaden mer stillar fångvaktarne än klagomål, måste man tåga, så länge bommarne äro lästa, för känsla och förstånd på en gång.

En af Constituerande Församlingens största förtjenster, som man icke skulle kunna, bestrida densamma, är den aktning hon alltid bevisat för de frihetens grundsatser hon förkunnade. Jag har ofta vid ingången till en folkförsamling, mäktigare än en Konung i Frankrike någonsin varit, sett till salu utbjudas de mest förgripliga utfall mot majoritetens medlemmar, deras vänner och deras grundsatser. Församlingen förkastade utan undantag alla magtens hemliga utvägar, och stödde sig uteslutande på nästan hela Frankrikes oskrymtade tillgifvenhet, Brevvens hemlighet hölls i dess tillbörliga helgd, och uppfinningen af en police-ministère hade ännu icke ökat antalet af möjliga olyckor; det förhåller sig med denna police som med dagbladen: Frankrikes närvarande belägenhet under fremmande occupation är det enda, som kan förklara dess grymma nödvändighet.

Då den Constituerande Församlingen, flyttad till Paris, i många hänseenden icke mer var herre öfver sina egna rådslag, fick en af dess comitéer det infallet att kalla sig: Undersöknings-Comitéen (*comitée des recherches*), i anledning af några conspirationer, som blifvit hos Församlingen angifna. Denna comité hade ingen styrka; den kunde icke taga sin tillflykt till något spioneri, emedan den icke hade några agenter till sin disposition, och emedan dessutom friheten att tala var fullkomligen oinskränkt. Men endast detta namn af undersöknings-comité, liktydigt med andra inquisitionsanstalter, som politiska och religiösa tyranner infört, uppväckte en allmän afsky; och den stackars Voydel, som presiderade i denna comité, fick ej tillträde i något parti, ehuru han visst icke gjorde något öndt.

Jacobinernas fruktansvärda sect yrkade sedermera frihetens upprättande genom despotismen, och från detta system härleda sig alla rysligheter. Men den Constituerande Församlingen var lågt ifrån att hafva antagit det; dess medel voro svarande mot dess ändamål, och det var i sjelfva friheten hon sökte den styrka, som fordrades att grundlägga denna frihet. Hade Constituerande Församlingen med denna ädla likgiltighet för sina fienders anfall, hvilka den allmänna opinioen tillräckligt hämnades, förenat rättvis stränghet mot alla skrifter och folksamlingar, som uppmanade till oordningar; om hon kunnat säga till sig sjelf, att från det ögonblick, som ett parti, hvilket som heldst, blir mäktigt, det måste börja med att kufva

sina egna anhängare; skulle hon hafva ledt sakerna med så mycken styrka och vishet, att århundradens arbete på mindre än tvänne år blifvit fullbordadt. Man kan knappt befria sig från den föreställning, att endast ödet, som alltid straffar människans högmod, satt sig deremot; ty då syntes allt vara lätt, så allmän var sinnenas förening, så gynnande sakernas skick.

SJETTE CAPITLET.

*Om de åtskilliga partier, som låto märka sig
i den Constituerande Församlingen.*

Sinnes allmänna riktning var densamma hos alla af folkets parti, ty alla önskade friheten. Men serskilda söndringar funnos bland majoriteten äfven som minoriteten af församlingen, och största delen af dessa söndringar grundade sig på personliga intressen, som började att vakna. När församlingarnes inslytande icke är inskränkt inom lagstiftningens gränser, och en stor del af den magt, som utdelar penningar och embeten, befinner sig i dess händer, då inträffar i alla länder, men nämligast i Frankrike, att ideer och grundsatser endast lemna rum för sophismerna, som med skickighet vända allmänna sanningar till fördel för personliga uträkningar.

Aristokraternas sida, som kallades den högra, var nästan hel och hällen sammansatt af adelsmän, parlamentsledamöter och prelater; knappt hade tretton medlemmar af tredje ståndet förenat sig med dem. Detta partie, som protesterat mot alla församlingens beslut, infann sig der blott af försigtighet; allt hvad man der gjorde, ansågo de oförskämdt och af föga allvarsam betydenhet; till denna grad förekom dem löjlig denna upptäckt af det adertonde århundradet: *en nation*, då man deremot hittills blott haft adelsmän, prester och folket! När högra sidans deputerade lemnade ironiens språk, skedde det blott för att som en gudlöshet betrakta hvarje förändring i de gamla inrättningarne, likasom borde samhällsordningen ensam i tingens natur vara dömd att förena på en gång barndomens svaghet med ålderdomens bräcklighet, och att från en chaotisk början med ett steg öfvergå till en försvagad ålder, utan att den upplysning, som vinnes af tiden, någonsin skulle kunna förskaffa densamma en verklig styrka. De privilegierade begagnade religionen till ett sauvegarde för sina stånds intressen; och det är derigenom, att de på sådant sätt med dogmerna förblandat privilegierne, som de i betydlig mon hafva förminskat den sanna Christendomens välde i Frankrike.

Såsom jag redan nämnt, hade adeln till talare Herr Casalès, som för tjugufem år sedan var blifven adelsman; ty största delen af män med talenter bland den gamla adeln hade antagit folket sak. Abboten Maury, prestståndets talare, försvarede ofta den goda saken, emedan han hörd

till de besegrades parti, och denna omständighet bidrog mera till hans seger än sjelfva hans talent; Archebiskopen af Aix, abboten Montesquiou, med flere skickliga försvarare af sitt stånd, sökte någon gång, äfven så väl som Casalès, att vinna sina motståndare, icke för att erhålla bifall till sina sats, men beundran för sina snillegåfvor. Den öfriga delen bland aristokraterna hade ej annat än otidigheter att säga till folkets anhängare, och, utan att ingå i någon underhandling med tidens skick, ansågo de sig göra bäst att förvärra det onda; endast sysselsatte att rättvisa sitt anseende af profheter, eftersträfvade de sin egen ofärd, för att njuta den glädjen att hafva spått rätt.

De bägge mest öfverdrifna partierna i församlingen intogo sina platser i salen likasom vid yttersta ändan af en amphitheatre, och satte sig, hvar på sin sida, på de högsta bänkarne. Vid nedstignandet från högra sidan fann man hvad man kallade slätten eller träaket (*marais* *), det vill säga, de moderatas parti, till största delen försvarare af den Engelska constitutionen. Jag har redan nämnt de viktigaste personerna i detta parti: Malouet, Lalli, Mounier; i Församlingen funnos ej samvetsgrannaare menniskor än dessa voro. Men, oakadt Lalli var begåfvad med en förträfflig vältalighet, och Mounier var en publicist af den mest upplysta klokhet, samt Malouet en embetsman af första rangen; ehuru de utomdessa understöddes af ministrarne,

*) Så kallas en lågländ tract i Paris.

med Necker i spetsen, och fastän flere förtjenta män i sjelfva församlingen förenade sig med deras grundsatser; öfvermannades likväl dessa röster, de renaste och mest oförskräckta bland alla, af de tvänne yttersta partierna. De upphörde likväl icke att låta höra sig i denna öcken af en förvillad menighet; men de öfverdrifna aristokraterna kunde icke tåla dessa människor, som ville införa en vis, fri och följaktligen varaktig constitution; och ofta såg man dem heldre lemna tyglarne åt de vildaste demagoger, hvilkas dårskaper hotade Frankrike och dem sjelfva med en grym anarchie. Det är också detta, som karakteriserar partiandan, eller snarare denna hänförelse af egenkärleken, som icke kan fördraga något annat sätt att se än dess eget.

Ifrån de oväldigas parti uppsteg man åter på andra sidan till folkets, som, ehuru helt och hållet öfverens i de viktigaste frågorna, likväl var söndradt i fyra afdelningar, hvilkas olika meningar det icke var svårt att åtskilja. La Fayette, såsom chef för nationalgardet och den ifrigaste, oegennyttigaste vän af friheten, hade ett stort anseende i Församlingen; men hans samvetsgranna tänkesätt tillät honom icke att utöfva något inflytande på folkrepresentanternas öfverläggningar; och kan hända hade han något betänkande vid att sätta sitt anseende hos folket, utom församlingen, på spel genom debatter, i hvilka han måste försvara Konungamagten mot de demokratiska grundsatserna. Han ville heldst inskränka sig till den passiva roll, som bäst passar den väpnade styrkan. Sedermera har han modigt uppoffrat denna

kärlek till popularitet, som utgjorde hans förnämsta passion; men, så länge den Constituerande Församlingen varade, förlorade han af sitt förtroende hos representanterna, för det han så sällan betjen-te sig deraf.

Mirabeau, som man visste var tillgänglig för penningar, hade inga andra personligen sig tillgifna än dem, som ville dela hans lycka. Men ehuru han just icke egentligen hade något parti, utöfvade han likväl ett stort välde öfver alla, när han gjorde bruk af sitt snilles beundransvärda styrka. De mäktiga männen af folkets parti, om man undantager ett ringa antal Jacobiner, voro Duport, Barnave och några unga män af hofvet, som blifvit demokrater; menniskor, ganska oskyldiga hvad penningar angick, men högst nyfikne att få spela en roll. Duport, rådsberre i Parlamentet, hade under hela sin lefnad lärt sig i grund känna olägenheterna af den inrättning, i hvilken han sjelf deltog; hans djupa insigter i alla länders lagfarenhet förskaffade honom med skäl Församlingens förtroende i denna del.

Barnave, en ung advocat från Dauphiné, af den mest utmärkta förtjenst, var genom sin talent, mer än någon annan bland representanterna, kallad till talare på Engelska sättet. Han förlorade sitt anseende hos aristokraterna genom ett enda obetänksamt uttryck. Efter den 14 Juli, beklagade man sig med skäl öfver de trenne offer, som under upproret fallit för lönumördares händer. Barnave, berusad af denna dagens triumph, kunde icke utan otålighet höra de anklagelser, för hvilka

hela folket tycktes vara ett föremål. Under det han en gång talade om dem, som man hade lönnmördat, utropade han: *Var då deras blod så rent?* Olyckliga ord, utan någon gemenskap med hans verkliga hederliga, laggranna, till och med känslofulla karakter; men hans lycka var på en gång derigenom förstörd: alla dagblad, alla tal från den högra sidan brännmärkte med dem hans panna, och man retade hans stolthet till den grad, att man gjorde det till en omöjlighet för honom att ångra sig, utan att tillika förödmjukas.

Anförarne för den venstra sidan skulle hafva förskaffat Engelska Constitutionen en fullkomlig seger, om de i denna afsigt förenat sig med Neckers bland ministrarne, och med hans vänner i Församlingen. Men då hade de i ledningen af händelsernas gång ej varit mer än de andra i ordningen, och de ville framför allt vara de första. De sökte derföre, ganska oklokt, sitt stöd utifrån i de sammankomster, som började att förbereda en underjordisk storm. De förskaffade sig insteg hos Församlingen, i det de drefvo jäck med de moderata, liksom hade moderationen varit en svaghet, och de allena de starka karaktererna. Man såg dem, i sällskaperna så väl aom på sina bänkar, drifva till löjlighet hvar och en, som ville föreställa dem, att människor före dem lefvat i sambälle, att före dem funnits tänkande män, och att England redan vore i besittning af någon frihet. Man skulle hafva trott, att man berättat dem käringsagor; med så mycken otålighet afhörde de dylika påminnelser,

med så mycket förakt förkunnade de vissa högt öfverdrifna och högst afgörande phraser, om omöjligheten att lemna rum för en ärfllig senat, icke en gång en senat på lifstid, ett ovillkorligt veto, med ett ord, allt hvad som, efter deras uttryck, gjorde ingrepp i folkets souverainetet! De medförde hofvens vanvetti sin demokratiska ifver, och flera deputerade af tredje ståndet voro på samma gång förblandade af deras artighet som adelsmän, och intagne af deras demokratiska läror.

Dessa eleganta chefer för folkets parti eftersträfvade ett rum i ministären. De önskade att kunna drifva saken så långt, att man skulle behöfva deras hjälp; men, i detta sakernas hastiga fall, stadsnade ej den höga charen vid deras station; de voro för ingen del upprorsstiftare, men de satte allt för mycket förtroende till sin magt öfver Församlingen, och smickrade sig att kunna uppresa thronen, sedan de dragit honom ned till sig; men när de upprigtigt ville godtgöra det onda, som redan hade skødt, var det icke mera tid dertill. Det är omöjligt att beräkna, huru många olyckor kunnat besparas Frankrike, om detta de unga herrarnes parti hade förenat sig med de moderatas; ty före händelserna den 6 October, då Konungen ännu icke blifvit med våld tagen från Versailles, och då den Franska armeen, spridd i provincerna, ännu bibehöll någon aktning för thronen, voro omständigheterna sådane, att man kunde upprätta en förnuftig monarchie i Frankrike. Den vanliga filosofien åtnöjer sig med att tre, det allt hvad som händer är öundvikligt;

men hvartill skulle då människans förnuft och frihet tjena, om hennes villja icke kunnat förekomma, hvad denna villja så synbart verkställt?

I första ledet på folkets sida märkte man abboten Sieyes, isolerad till sin karakter, ehuru omgifven af sitt snilles beundrare. Han hade ända till fyratio år fört en enslig lefnad, i betraktelser öfver politiska ämnen, och i detta studium understödd af en stark abstractionsförmåga; men han var allt för litet fallen att meddela sig åt andra, så lätt uppretades han af deras besynnerligheter, och så mycket sårade han dem äfven genom sina egna. Imellertid, som han hade ett öfverlägset snille och ett sätt att uttrycka sig, på en gång laconiskt och genomträngande, var det blifvet ett mode i För-samlingen att visa honom en nästan vidskeplig vördnad; Mirabeau eftersträfvade ingen högre ära än att se sin egen vältalighet värderad, näst abboten Sieyes' tystnad, ty detta slags täflan om företrädet var ej fruktansvärd. Man trodde Sieyes, denna hemlighetsfulla människa, om vissa mysterier rörande statsförfattningar i allmänhet, och väntade sig alltid deraf de mest förvånande verknin-gar, så snart han ville uppenbara dem. Några unga personer, ja äfven snillen af utmärkt styrka, yttrade den högsta beundran för honom; och man öfverensstämde i att berömma honom på hvar och en annans bekostnad, emedan han aldrig i något ämne lemnade ett fullständigt begrepp om sina tankar.

Hvad man med säkerhet visste, var att han afskydde de adliga företrädesrättigheterna; och likväl hade han bibehållit från sitt stånd en till-

gifvenhet för presterskapet, som på det tydligaste sätt i världen röjde sig, när tionden afskaffades; *De villja vara fria, och förstå icke att vara rättvisa*, sade han vid detta tillfälle; och alla Församlingens fel voro inbegripna i dessa ord. Men det var nödvändigt att tillämpa dem lika på de åtskilliga klasser i samhället, som voro berättigade till ersättning med penningar. Abboten Sieyes' tillgifvenhet för presterskapet skulle hafva ruinerat hvar och en annan bland folkets parti; men i anseende till hans hat mot adeln, öfveråg Berget (*les montagnards*) med denna hans svaghet.

Dessa Bergsboer utgjorde fjerdte partiet på venstra sidan. Robespierre var redan i deras leder, och Jacobinismen förbereddes genom deras klubbar. Anförarne för majoriteten af folkets parti gjorde jäck af Jacobinernas öfverdrift och voro redan nöjda med det utseende af vishet, de kunde gifva sig i jemförelse med upproriska partigångare. Man skulle hafva sagt, att de föregifna moderata medförde i släptåg de häftigaste demokraterna, likasom jägarne sitt koppel, berömmade sig att kunna hålla dem tillbaka.

Man skall göra sig den frågan, hvilket då det parti var i denna församling, som kunde kallas det Orleanska. Kan hända existerade det alldeles icke, ty ingen erkände Hertigen af Orleans som chef, och han sjelf ville icke anses vara det för någon. Hofvet hade, år 1788, förvist honom på 6 veckor till ett af hans landställen; det hade några gånger satt sig emot hans beständiga resor till England; det är dessa motgångar, man får till-

skrifva hans förbittring. Han styrdes mer af missnöje än af stora förslager, mer af små vanmäktiga önsknningar än en verklig ärgirighet. Hvad som föranledde tron på tillvarelsen af ett Orleanskt parti, ver det af den tidens publicister allmänt antagna begrepp, att en afvikelse från ärfthlighetslinien, sådan den egde rum i England, kunde vara gynnande för frihetens upprättande, då den satte i spetsen för constitutionen en Konung, som hade densamma att tacka för thronen, i stället för en Konung, som deraf skulle anse sig plundrad. Men Hertigen af Orleans var i alla möjliga afseenden den man, som minst passade att i Frankrike spela Wilhelm den Tredjes roll i England; och äfven utan att taga i betraktande den aktning, man hade för Ludvig XVI, och som man var honom skyldig, kunde Hertigen af Orleans hvarken bibehålla sig sjelf eller tjena till stöd för någon annan. Han hade behag, ett ädelt sätt att vara, och qvickhet i umgänge; men dessa fördelar i sällskapslefnaden utvecklade ej hos honom annat än en hög grad af lättsinnighet i grundsatser; och när revolutionens stormar träffade honom, var han lika tygellös som svag. Mirabeau utforskade i några samtal hans moraliska styrka, och blef, sedan han examinerat honom, öfvertygad, att intet politiskt företag kunde byggas på en sådan karakter.

Hertigen af Orleans voterade alltid med folkets parti inom den Constituerande Församlingen, kan hända i den ovissa förhoppning att vinna första lotten; men denna förhoppning har aldrig vunnit stadga och varaktighet i något bufvud. Han

bar, säger man, utdelat penningar bland folket. Men, må härmed vara huru som heldst, man måste icke hafva något begrepp om revolutionen, om man kan föreställa sig, att dessa penningar, om de än blifvit utdelade, skulle hafva gjort den minsta verkan. Ett helt folk sättes ej i rörelse genom sådana medel. Den stora villfarelsen hos hofmannen har alltid varit att i några spridda händelser uppleta orsaken till tänkesätt, uttryckte af hela nationen.

SJUNDE CAPITLET.

*Om den Constituerande Församlingens fel
i afseende på förvaltningen.*

Styrelsens hela magt hade fallit i händerna på Församlingen, som likväl icke borde ega någon annan befattning än lagstiftningens; men partiernas söndring medförde naturligtvis magternas förblandning. Det misstroende, man hade till Konungens eller snarare hans hofs afsigter, hindrade Församlingen att gifva honom nödiga medel i händerna att återställa ordningen; och de som förde ordet i Församlingen, neltystade ej detta misstroende, på det de skulle ega en förvändning för en omedelbar tillsyn öfver ministrarna. Necker var naturligtvis medlare mellan Konungamagten och Nationalförsamlingen. Man visste väl, att han hvarken ville förråda den enas eller den andras rättig-

heter; men representanterne, som förblefvo honom tillgifna, oakadt hans politiska moderation, trodde, att aristokraterne bedrogo honom, och beklagade honom att vara en lekboll för dem. Det förhöll sig likväl ej så: Necker hade lika mycken skarpsinnighet i förståndet som ärlighet i karakteren, och han visste allt för väl, att de privilegierade förr skulle förena sig med alla andra partier än med frihetens vänner. Men han fullgjorde sin skyldighet, under det han sökte återgifva styrka åt regeringen; ty en fri constitution kan aldrig uppkomma genom den allmänna upplösningen af alla band; snarare är då despotismen en följd deraf.

Då den verkställande magtens verksamhet blifvit hämmad genom åtskilliga församlingens beslut, kunde ministrarne icke göra något, utan att dertill vara befogade genom dess anordningar. Utlagorna blefvo icke mer betalda, emedan folket trodde, att revolutionen, hvaraf man lofvade det så stora fördelar, borde åtminstone hafva det goda med sig, att de ej behöfde betala något till kronan. Crediten, ännu klokare än sielfva opinionen, eburu den ger sig utseende att bero deraf, förskräcktes öfver de fel, Församlingen begick. Hon hade större medel än som behöfdes att ställa financerna i ordning, och att lätta de spannmålsuppköp, som blefvo nödvändiga för den hungersnöd, hvarmed Frankrike såg sig andra gången hotadt. Men hon svarade med sorglöshet på Neckers förnyade föreställningar i detta ämne, emedan hon alldeles icke ville anses, såsom GeneralStaterna, endast kommen tillsammans för att sysselsätta sig med finan-

cerna; det var på de constitutionella frågorna som hon satte det mesta värdet. I detta afseende hade hon rätt; men då hon värdslösade förvaltningsärendena, påskyndade hon oordningen i riket, och genom denna ordning alla de olyckor, hvaraf hon sjelf sedermera burit tyngden.

Under det Frankrike hade att befara hungersnöd och banqueroute, höllo representanterna tal, i hvilka de förkunnade: att hvarje människa af naturen fått begäret och rättigheten att vara lycklig; att samhället har sin första upprinnelse från fadern och hans son, med flera philosophiska sanningar, tjenlige att afhandlas i böcker, ej att föredragas i en stor folkförsamling. Men, om folket behöfde bröd, voro talarne i behof af bifallsrop; i detta afseende skulle hungersnöden hafva synts dem ganska svår att fördraga.

Genom ett högtidligt beslut satte Församlingen den allmänna skulden under garantie af Franska folkets beder och ärlighet; men det oaktadt blef ej någon författning vidtagen, att gifva en verklig påföljd åt dessa vackra ord. Necker föreslog ett lån på 5 för hundra; församlingen fann, ganska riktigt, att fyra och en half vore minre än fem; hon satte intresset på denna fot, och lånet slog felt, ty en församling kan ej, såsom en minister, hafva den rätta tacten att känna, huru långt capitalisternas förtroende sträcker sig. Crediten, i afseende på penningar, är nästan lika ömtålig som stilen i literära compositioner; ett enda ord kan vanställa hvad man skrifer, likasom en obetydlig

lig omständighet de speculationer man har för bänder. Saken blir alltid den samma, skall man invända; men på ena sättet kan ni fångsla människors inbildningskraft, på ett annat åter flyr den edra bemödanden.

Necker föreslog frivilliga gåfvor, och var sjelf den första, som, för att uppmuntra dertill, af sin egen förmögenhet gaf hundra tusen francs till Kongliga skattkammaren, han som redan varit tvungen att sätta in på lifstidsrenta en million, för att genom ökad inkomst vara satt i stånd att bestrida sina utgifter som minister; ty, såsom under sin förra ministère, vägrade han äfven under denna sednare att emottaga något appointment. Constituerande Församlingen berömde Neckers oegen nytta, men sysselsatte sig icke därför mera allvarsamt med financernas reglerande. Hemligheten, som låg till grund för detta, folkpartiets förhållande, var kan hända en önskan, att se sig genom penningförlägenheten tvunget till hvad det ifrigast åstundade, det vill säga, att bemäktiga sig presterskapets egendomar. Necker deremot ville göra staten oberoende af denna utväg, på det den skulle kunna användas efter rättvisan och icke efter skattkammarens behof. Mirabeau, som eftersträfvade Neckers plats, begagnade sig af den, hvarje folkförsamling egna farhågan för någon inskränkning i sin magt, att hos den samma väcka misstankar mot den tillgifvenhet, nationen ännu bibehöll för financeministern. Han hade ett trolöst sätt att berömma Necker: *Jag gillar ej hans planer, sade*

han; men som opinionen tillerkänner honom dictaturen, måste man antaga dem på god tro. Neckers vänner insågo, med hvilken konst Mirabeau sökte att beröfva honom det allmänna förtroendet, då han målade det med öfverdrifna färgor; ty med nationerna förhåller det sig på samma sätt som med individuerna; de älska minre, sedan man för ofta låtit dem höra, att de älska.

Den dag, som Mirabeau visade sin största välta- lighet, var den, då han i listigt uppsåt försva- rande ett financebeslut, föreslaget af Necker, måla- de banqueroutens fador. Tre gånger uppsteg han på talarestolen att injaga skräck hos åhörarne för denna olycka; representanterne från landsorten blefvo icke serdeles rörde deraf; men som man då ännu icke kände, hvad man sedermera allt för väl fått lära sig, till hvilken grad en na- tion kan fördraga banqueroute, hungersnöd, blod- bad, schavotter, inhemskt krig, utländskt krig och tyranni, studsade man vid föreställningen om de olyc- kor, hvaraf talaren framställde en liflig målning. Jag befann mig ej långt från Mirabeau, när han i För- samlingen gjorde så mycket uppseende; och, ehuru jag ej satte tro till hans goda afsigter, bemä- tigade han sig likväl under tvänne timmars tid he- la min beundran. Ingenting var mera efte- rtryckligt (*impressif*), om jag så får säga, än hans röst: de genomträngande ord och åtbörder, hvaraf han visste att begagna sig, hade kanhän- da ej sin rena upprinnelse från hans innersta; men man igenkände i hans tal en lifskraft, hvars verkan var alldeles vidunderlig. *Hvad skulle ni då*

sagt, om ni sjelf sett vidundret? sade Garat i sin qvicka *Journal de Paris*. Aeschines' uttryck om Demosthenes kunde aldrig bättre användas, och tvetydigheten af ordet vidunder (*prodige*), i god eller ond mening, var icke heller utan sitt värde.

I alla fall skulle det vara orättvist att hos Mirabeau ej finna annat än laster; med så mycket verkligt snille finnes alltid någon blandning af goda tänkesätt i förening. Men han hade intet samvete i politiken, och detta är det stora fel, man i Frankrike kan förebrå individuer så väl som folkförsamlingar. En del tänka på framgången af sin sak, andra på hederstjenster, flere på penningar, några, och dessa äro de bästa, på deras opinions triumph. Men hvar finnas de, som med eftertanke och öfverläggning fråga sig sjelfva, hvad deras pligt är, utan att tänka på den eller den uppofring, som denna pligt kan fordra.

Å T T O N D E C A P I T L E T.

Om NationalFörsamlingens fel i afseende på Constitutionen.

Man kan i frihetens lagstiftning skilja det som är grundadt på oföränderliga sanningar från det som tillhör serskilda omständigheter. Rättigheter, som af ingen häfd kunna göras vanmäktiga, äro jemlikheten inför lagen, personliga friheten, tryckfriheten, religionsfriheten, öppen väg till alla embeten, utla-

gornas beviljande af folkets representanter. Men regeringens formen, aristokratisk eller demokratisk, monarchisk eller republicansk, utgör blott en organisation af magterna, och magterne äro sjelfva blott en garantie för friheten. Det hör ej till naturrätten, att alla styrelser skola vara sammansatta af en pairkammare, en kammare för valda fullmäktiga och en Konung, som genom sin sanction deltar i den lagstiftande magten; men den mänskliga visheten har ända till våra dagar ej funnit något, som åt en stor stat bättre tryggar samhällsordningens fördelar.

I den enda revolution vi känna, som haft till sitt förnämsta syftemål införandet af en representativ styrelse, har man förändrat successionsordningen till thronen, emedan man var öfvertygad, att Jacob II icke skulle med upprigtigt hjerta afsäga sig den oinskränkta magten, för att utbyta den mot en lagbunden. Den Constituerande Församlingen tillät sig icke att afsätta en så dygdig Konung som Ludvig XVI, och imellertid ville hon fastställa en fri constitution; en följd af denna belägenhet var, att Församlingen betraktade den verkställande magten som en fiende till friheten, i stället att göra den till dess sauvegarde. Hon har sammansatt en constitution, såsom man uppgör en anfallsplan. I detta fel ligger allt; ty antingen Konungen i sitt hjerta var nöjd eller ej med de gränсор, nationens välfärd fordrade, borde man icke undersöka hans hemliga tankar, men fastställa den Kongliga magten, oberoende af hvad man kunde hafva att frukta eller hoppas af mo-

narchen. Gamla inrättningar bemäktiga sig människorna på längden mycket lättare än människorna befria sig derifrån. Att bibehålla Konungen och beröfva honom dess nödvändiga prerogativer, var det orimligaste och mest fördönlige af alla beslut.

Mounier, en förklarad vän af Engelska constitutionen, blottställde sig gerna för folkets missgunst, i det han bekände sig till denna lära; men han förklarade icke dess minre från talarestolen, att de constitutionella lagarne icke hade behof af Konungens sanction, emedan han utgick från den grundsats, att constitutionen var till förr än thronen, och att Konungen först genom henne fick sin tillvarelse. Det måste finnas ett fördrag mellan Konungarne och folken, och det skulle vara lika stridande mot frihetens som monarchiens väsende att neka tillvarelsen af detta ömsesidiga fördrag. Men, som ett slags fiction är nödvändig för Konungamagten, hade Församlingen orätt att kalla monarchen en offentlig embetsman; han är en af statens oberoende magter, deltagande i grundlagarnes sanction, äfvensom i den dagliga lagstiftningens; om han blott vore en simpel medborgare, kunde han icke vara Konung.

Det finnes hos en nation vissa tänkesätt, hvilka man måste skona såsom en fysisk styrka. Republiken har sin enthusiasm, som Montesquieu kallar dess lifsprincip; monarchien har sin; ja sjelfva despotismen, när den, såsom i Asien, utgör en religiös dogm, upprätthålles af vissa dygder; men en constitution, som i sina grundämnen

innefattar en förödmjukelse för regenten eller folket, måste nödvändigt kullstörtas af den ens eller det andra.

Samma omständigheternas magt, som i Frankrike afgör så många saker, hindrade att föreslå en pairkammare. Lalli, som önskade den, sökte att sätta något i stället, i det han begärde åtminstone en senat på lifstid; men folkpartiet var uppretadt mot de privilegierade, som beständigt söndrade sig från nationen, och detta parti förkastade en varaktig författning för ögonblickets fördomar. Detta fel var ganska betydligt, icke allenast därför, att det fordrades ett öfverhus såsom förmedlande corps mellan Konungen och nationens deputerade, men, emedan det icke fanns något annat sätt att bringa i förgätnhet adeln af andra klassen, så talrik i Frankrike; en adel, som historien icke helgar, som intet slags allmän nytta anbefaller, och hos hvilken uppenbarar sig, långt mer än inom första klassen, föraktet för tredje ståndet, emedan den af sin fåfänga alltid försattes i ny fruktan, att ej nog tydligt kunna skilja sig derifrån.

Högra sidan i den Constituerande Församlingen, det vill säga, aristokraterna, hade kunnat drifva igenom förslaget om en senat på lifstid, om de förenat sig med Lalli och hans parti. Men de fingo det infallet att votera för en enda kammare, i stället för tvänne, i hopp att befordra det goda genom ytterligheten i sjelfva det onda; en afskyvärd uträkning, ehuru den ofta förleder sinnena genom ett visst utseende af djupsinnighet. Men-

niskorna tro, att bedrägeri gör mera heder åt deras förstånd än sannfärdighet, emedan lögnen är deras egen uppfinning; det är en ganska illa använd författare såfänga.

Sedan de tvänne kamrarnes sak blifvit förlo-rad, sysselsatte man sig med Konungens sanction. Det *veto*, man borde bevillja honom, skulle det ega blott en uppskjutande, eller en ovillkorlig kraft? Detta ordet *ovillkorlig* genljöd i folkets öron, alldeles som hade det varit fråga om despotismen, och man såg nu börjas det bedräfliga inflytandet af folkets rop på upplysta människors beslut. Man har i och för sig sielf möda nog att kunna samla sina tankar tillräckligt, för att begripa alla de frågor, som höra till politiska författningar; hvad kan derföre vara olyckligare än att lemna sådana frågor till ämne för mängdens prat och serdeles för dess skämt. Man talade om *Veto* på gatorna i Paris, alldeles som det varit frågan om ett vidunder, som velat uppsluka de små barnen. Häraf får man likval icke draga den slutsats, som ett inrotadt förakt för hela menskligheten ingifver vissa människor, att nämligen nationerna icke äro skapte att döma om det som angår deras eget väl. Regeringarne hafva också ofta gifvit fruktansvärda bevis på sin oskicklighet, och vissa band äro nödvändiga för alla slags autoriteter.

Folkets parti ville icke medgifva något vidare än ett uppskjutande *Veto*, i stället för ett absolut eller ovillkorligt; det vill säga, att Konungens afslag till sanctionen af en lag upphörde till

sin kraft och verkan vid nästa Församling, om denna å nya yrkade samma lags antagande. Twisten härom blef allt häftigare; å ena sidan påstod man, att Konungens ovillkorliga *Veto* hindrade allt slags förbättring, föreslagen af Församlingen, och å den andra, att det uppskjutande *Veto* skulle förr eller sednare bringa Konungen derhän, att i allt nödgas rätta sig efter folkets representanter. Uti ett memorial, der Necker med en sällsynt skarpsinnighet afhandlar alla constitutionsfrågor, föreslog han som en medelväg trenne lagstiftningar i stället för tvänne, det vill säga, att Konungens *Veto* först gaf vika för den tredje Församlingens förnyade proposition. Se här de skäl, Necker uppgaf till detta förslag.

I England, sade han, begagnar Konungen ganska sällan sitt *Veto*, emedan öfverhuset nästan alltid bespar honom denna möda; men som det nu olyckligtvis blifvit afgjort, att i Frankrike ej skall finnas mer än en kammare, befinna sig Konungen och hans råd i nödvändighet, att på en gång fullgöra öfverhusets och den verkställande magtens åligganden. Nödvändigheten, att beständigt nyttja detta *Veto*, medför äfven den att göra det mera böjligt, likasom man har behof af lättare vapen, när man oftare måste nyttja dem. Man kan vara försäkrad derom, att vid tredje lagstiftningen, det vill säga, efter tre eller fyra år, Fransmännens liflighet, i hvad ämne som heldst, alltid skall hafva stillat sig; och, i vidrigt fall, är det lika säkert, att, om trenne representativa församlingar efter hvarandra begärt samma sak, opinionen då

vunnit nog styrka, att Konungen icke heller borde vägra sitt bifall dertill.

I de omständigheter, hvori man då befann sig, borde man icke uppreta sinnen genom ordet *ovillkorligt Veto*, heldst som i alla länder Konungens Veto alltid mer eller mindre gifver vika för nationens önskan. Man kunde väl sakna sjelfva ordets prakt och högtidlighet; men man måste också frukta faran deraf, sedan man satt Konungen ensam mot en enda Församling, och då han, beröfvad alla stånds gradationer, befann sig, så till sägandes, ansigte mot ansigte, inför folket, och i nödvändighet att beständigt med en enda mans villja motväga 24 millioners. Imellertid protesterade Necker mot detta medel till förlikning, så till sägandes på samma gång som han föreslog det; ty, då han bevisade, huru som det uppskjutande *Veto* var den nödvändiga följd af en enda kammare, upprepade han tillika, att en enda kammare icke kunde stå tillsammans med något godt eller varaktigt.

NIONDE CAPITLET.

Om Neckers bemödanen, att förmå folkets parti till Engelska Constitutionens införande i Frankrike.

Emedan Konungen efter revolutionen den 14 Juli icke mer hade någon militärisk styrka, var för hans minister ingen annan magt öfrig än den att

öfvertala, äntingen genom ett omedelbart inflytande på representanterna, eller genom opinionen, om han i den fann ett tillräckligt stöd att kunna verka på Nationalförsamlingen. Under de två månaders lugn, som man ännu fick behålla från den 14 Juli 1789 till det grusliga upproret den 5 October, såg man redan Konungens magt öfver sinnena börja återtaga sin rätt. Necker rådde honom efter hand till åtskilliga mått och steg, som vunno provincernas bifall.

Feodalstyrelsens upphäfvande, som afgjordes om natten den 4 Augusti, framlades för Konungen till att stadfästas; han biföll det, men lemnade likväl till Församlingens deputerade några anmärkningar, som vunno alla tänkandes bifall. Han tadlade den hastighet, med hvilken så många och så viktiga beslut blifvit tagna; han visade nödvändigheten af att gifva en billig ersättning åt för detta innehafvarne af flera inkomster, som nu blefvo indragna. Rättsförklaringen lemnades äfven till Konungens stadfästelse jemte några redan tagna beslut rörande constitutionen. Enligt Neckers tanka borde Konungen svara, det han endast kunde stadfästa en fulländad constitution, och icke några serskilda delar af en sådan, att de allmänna principerna för rättsförklaringen, ehuru i sig sjelfva ganska rigtiga, behöfde en tillämpning, för att sättas i form af vanliga beslut. Hvad betydde i sjelfva verket Konungens bifall till en blott abstract framställning af de naturliga rättigheterna? Men det hade ifrån långliga tider blifvit en sådan vana i Frankrike, att påkalla Konun-

gens bemedling i all ting, att republicanerne till och med kunnat begära Konungens stadfästelse på sjelfva den republicanska regeringsformen.

Inrättningen af en enda kammare och flera andra till constitutionen hörande beslut, som redan i det hela skilde sig från Englands politiska system, förorsakade Necker mycken oro; ty han såg i denna Kongliga demokratie, som den då kallades, den största fara för thronen och friheten. Partiandan har blott en sak att frukta; kloketen alltid tvänne. Man kan se i Neckers ser-skildta arbeten, huru högt han värderade det Engelska regeringssättet, och på hvilka skäl han stödde sig, då han ville använda dess hufvudgrunder i Frankrike. Det var bland de då allrådande representanterna af folkets parti, som han denna gången fann lika så stora hinder, som dem han förut haft att strida med i Konungens conseil. Såsom minister eller såsom författare, har han i detta afseende alltid fört samma språk.

Det skäl, som bägge de motsatta partierna, det aristokratiska och demokratiska, kommo öfverens att göra gällande mot Engelska constitutionens antagande, var att England kunde umbära stående troppar, då i Frankrike deremot, såsom beläget på fasta landet, och derföre nödsakadt att underhålla en stor armee, friheten icke kunde bibehålla sig mot den öfvermagt, som denna armee gaf åt Konungen. Aristokraterna märkte icke, att detta inkast föll tillbaka på dem sjelfva; ty om Konungen i Frankrike af omständigheternas natur erhållit flera utvägar att göra sin magt gällande än

Konungen af England, hvad olägenhet har man då deraf, att man åtminstone föreskrifver honom samma gränсор?

Folkpartiets skäl hade mera sken af sanning, emedan de stödde sig på sjelfva motståndarnes. Genom det linietropparne, sade det, försäkra Konungen i Frankrike om en större magt än Konungen i England, måste man ännu mer inskränka hans rättigheter, om man vill ega lika stor frihet som Engelsmännen. På detta inkast svarade Necker, att i en representativ styrelse, det vill säga, i en styrelse, grundad på sjelfständiga val och upprätthållen genom tryckfriheten, opinionen alltid har så många medel att bilda sig och framtråda, att den kan motväga en armee; eljest var införandet af nationalgarder en tillräcklig motvigt emot den anda, som rådde hos linietropparna i följe af deras stånd, äfven om man antager, hvad som knappt är sannolikt, att arméen i en stat, der officerarne icke, med de andras uteslutande, väljas ur en serskild klass, utan efter hvar och ens förtjenst, skulle anse sig annorlunda än som en del af nationen, och icke göra sig en heder af att dela samma tänkesätt.

Pairkammaren behagade, såsom jag redan sagt, lika litet det ena partiet som det andra: det ena, emedan den inskränkte adeln till hundrade eller hundrafemtio familjer, hvilkas namn historien bevarar; det andra, emedan den förnyade de ärtliga företrädesrättigheter, mot hvilka så mycket folk väpnat sig i Frankrike, der adelns privilegier och anspråk djupt sårat hela nationen.

Icke dess mindre gjorde Necker frugtlösa försök att för allmänheten ådagalägga, det den eröfrande adelns förvandling till en patricisk domarecorps vore enda medlet att i grund förstöra feodalismen; ty ingenting är verkligen förstördt, innan något annat intagit dess ställe. Han sökte äfven bevisa demokraterna, det man gjorde mycket bättre att närma sig till jemlikhet genom det man upphöjde förtjensten till första rangen, än om man fåfängt bjöd till att nedsätta de historiska minnen, hvilkas glans icke kan utplånas. Dessa minnen äro en ideell skatt, hvaraf man kan draga fördel genom föreningen af personer, utmärkta genom stora bedrifter. *Vi äro hvad edra förfäder voro*, sade en käck Fransk general till en adelsman från förra regeringen; och derföre fordras det en författning, hvarigenom de gamla slägternas stammar sättas i gemenskap med de nya telningarne; då man genom förening grundlägger jemlikheten, lyckas man mycket säkrare än genom försök till jemkningar.

Ehuru denna djupa vishet utvecklades af en sådan man som Necker, fullkomligt enkel och sann i sättet att uttrycka sig, förmådde den likväl ingenting mot de passioner, som af den retade egenkärleken uppväcktes; och partigångarne, som märkte, att Konungen, ledd af sin ministers kloka råd, dagligen återvann folkets förtroende, beslöto att för honom tillintetgöra detta moraliska inflytande, sedan de beröfvat honom all verklig magt. Hoppet om en lagbunden monarchisk styrelse gick således å nyo förloradt för Frankrike på en tid, då na-

tionen ännu icke besläckat sig med något gröfre brott, och då den hade sin egen så väl som det öfriga Europas aktning.

TIONDE CAPITLET.

*Har Engelska regeringen gifvit penningar
för att underhålla oroligheterna
i Frankrike?*

Emedan det alltid varit en rådande idé hos de Franska aristokraterne, att de största förändringar i samhällsordningen stå i sammanhang med particuliera anekdoter, hafva de en lång tid trott det orimliga ryktet, som utspriddes, att Engelska ministären med penningar understödde oroligheterna. Jacobinerna, Englands naturliga fiender, hafva å sin sida gerna sökt att behaga folket genom det de försäkrade, att *allt ondt kom af det Engelska guld, som utdelades i Frankrike*. Men hvar och en, som eger den minsta eftertanka, skulle icke ett ögonblick kunna tro på denna af dem i omlopp satta orimlighet. Skulle en ministère, sådan som Englands, underkastad uppsigt af nationens representanter, kunna disponera en ansenlig summa penningar, utan att någonsin inför parlamentet våga bekänna, hvartill den blifvit använd? Alla Frankrikes provinser, på samma gång i resning, voro utan anförare, och det som tilldrog sig i Paris var genom händelsernas skick långt förut förberedt,

Skulle icke dessutom hvilken regering som heldst, och framför allt den mest upplysta i hela Europa, känna faran af att i sitt grannskap uppväcka en så smittande anarchie? Har icke England och i synnerhet Pitt bordt frukta, att upprorets gnista skulle meddela sig åt flottan och samhällets lägre klasser?

Engelska ministären har ofta gifvit understöd åt emigranternas parti; men detta skedde i kraft af ett system, helt och hållet stridande mot det som framkallade Jacobinismen. Huru skulle man kunna antaga, det individuer, ganska aktningvärda i anseende till sin enskilda cbarakter, skulle besolda menniskor af den lägsta klassen, hvilka då endast genom mord och plundringar kunde blanda sig i statens angelägenheter? Man må nu döma huru man heldst vill om Engelska regeringens handlingsätt, så kan man ju icke föreställa sig, att en stats styresmän, som i femton års tid icke gjort något försök mot Bonapartes lif, ehuru hans tillvarelse hotade deras land med undergång, skulle tillåtit sig, hvad som varit ett vida större brott, att betala planlösa mord. Den allmänna opinionen i England kan vara helt och hållet vilseförd i afseende på den yttre politiken, men aldrig i den Christna moralen, om jag så får säga, jag menar i afseende på handlingar, som icke bero eller ursäktas af omständigheterna. Ludvig XV förkastade ädelmodigt den Grekiska Elden, hvars förderfliga hemlighet blef honom erbjuden; på samma sätt skulle aldrig Engelsmännen upptändt Jacobinismens förödande lågor, om det stått i deras magt att ska-

pa detta nya vidunder, som vände sitt raseri mot samhällsordningen.

Till dessa skäl, som synas mig mer påtagliga än verkliga händelser, vill jag icke dess minre bifoga det som min far ofta intygat, att, då han beständigt hörde talas om Englands föregifna hemliga agenter, han gjorde allt hvad möjligen kunde göras för att upptäcka dem; och att alla policens efterspaningar, anbefallda och fullföljda under hans ministère, blott tjente att bevisa, det Englands guld alldeles icke hade någon del i Frankrikes inre oroligheter. Aldrig har man kunnat finna det minsta spår till samband mellan folkets parti och Engelska regeringen; i allmänhet hafva de häftigaste af detta parti icke haft den minsta bekantskap med utländningar, och å andra sidan har Engelska regeringen, långt ifrån att uppmuntra demokratiën i Frankrike, alltid använt alla sina krafter att förhindra den.

ELFTE CAPITLET.

Om händelserna den 5 och 6 October.

Innan vi gå till mälningen af alltför olycksfulla dagar, bör man erinra sig, att då revolutionen utbrast, man nära ett helt århundrade i Frankrike så väl som det öfriga Europa njutit ett slags lugn,
som

som visserligen syftade till förslappning och förderf, men som på samma gång var en orsak till och verkan af allt för mycket förfinade seder. Ingen föreställde sig 1789, att häftiga passioner voro dolda under denna skenbara hvila. Den Constituerande Församlingen öfverlemnade sig derföre utan farhåga åt det ädla begäret att förbättra folkets öde. Man hade sett det endast i träldom, och man borde misstänka hvad man sedermera allt för mycket fått erfara, att, då upproret alltid är våldsamt i samma förhållande som slafveriet varit tryckande, måste man i Frankrike med så mycket större försigtighet göra ändringar, ju mera orättvist det förra regeringssättet varit.

Aristokraterna skola säga, att de förutsett alla våra olyckor; men de spådomar, som personlig egennytta framkallat, verka icke på någon. Låt oss återkomma till målningen af Frankrikes belägenhet, då de första brott begingos, af hvilka alla de andra blifvit en naturlig följd.

Ärendenas allmänna styrelse var vid hofvet den samma som före revolutionen den 14 Juli; men emedan den Kongliga magtens utvägar i betydlig grad blifvit minskade, borde man så mycket nner frukta en ny uppresning. Necker visste ganska väl, att han icke egde Konungens hela förtroende, hvilket i representanternas ögon mycket nedsatte hans anseende; men han drog icke i betänkanke att till thronens försvar efter hand uppoffra allt det förtroende han egde hos folket. På denna jorden gifves intet större prof af sann dygd än

politiska värf. Ty de skäl man i denna belägenhet kan begagna för att göra sina fördelar öfverensstämmande med samvetets fordringar, äro oräkneliga. Likväl är det en gundsats, från hvilken man nästan aldrig bör afvika, att hjälpa de svaga; man bedrager sig sällan, då man följer denna regel.

Necker trodde, att den fullkomligaste uppriktighet mot folkets representanter vore för Konungen det rådligaste; han tillstyrkte honom att nyttja sitt veto, för att afslå det han ansåg förkastligt, och endast antaga hvad han gillade, samt grunda sina beslut på sådana åsigter, som efter hand kunde verka på allmänna opinionen. Redan hade detta system verkat något godt, och kan hända skulle det, om det blifvit följdt med ståndaktighet, hafva ännu afböjt många olyckor. Men det var naturligt, att Konungen skulle retas af sin belägenhet, att han med för mycken eftergifvenhet skulle låna örat åt alla förslag, som tillfredsställde hans önskinningar, genom det de erbjödo skenbara medel till en contrarevolution. Det är ganska svårt för en Konung, som ärft en ända från Henric IV o-omtvistad magt, att midt i sitt rike tro sig utan styrka, och undergifvenheten hos dem, som utgöra hans umgängskrets, måste lätt bedraga honom med falska förhoppningar. Drottningen var ännu mer fallen för ett sådant förtroende, och entusiasmen hos hennes livvakt samt andra personer af hennes hof syntes henne tillräcklig att hämma folkrensningens flod, som framträngde allt mer, ju svagarödammar man satte deremot.

Marie Antoinette visade sig således, på samma sätt som Maria Theresia, för livvakten i Versailles, att anbefalla dem sin höga gemål och sina barn. De svarade med hurrarop på denna begäran, som i sjelfva verket borde djupt röra deras hjertan; men det fordrades ej mer för att väcka misstänka hos denna hop af människor, hänförde af de nya utsigter, omständigheternas läge erbjöd. I Paris upprepades bland alla klasser, det Konungen ville resa bort, det han ändra gången ville försöka att upplösa Nationalförsamlingen; och monarchen befann sig i den farligaste belägenhet. Han hade upprört sinnena, såsom skulle han egt styrka, och likväl felades honom alla medel att försvara sig.

Ryktet utgick, det tvåhundra tusen människor rustade sig att marchera på Versailles, för att till Paris återföra Konungen och Nationalförsamlingen. *Den allmänna sakens fiender äro omringade*, sade man, de måste återföras bland de goda patrioterna. Så snart man i upprorets tider uppsnappat någon skenbart viktig pbras, sinna partianhängarthe och i synnehet Fransmännen ett eget slags nöje att upprepa den; de skäl, man kunde invända deremot, blifva utan verkan på deras sinnen; ty man måste tänka och tala som de andra, för att vara säker om deras bifall.

Om morgonen den 5 October blef jag undermåttad, att folket marcherade på Versailles; mina föräldrar bodde der, jag reste på ögonblicket för att träffa dem, och valde en sidoväg, der jag icke mötte någon. Först sedan jag hunnit nära Vef-

sailles, såg jag jägarne, som varit Konungen följaktige på jagten, och vid framkomsten sades mig, att man skickat en courir för att bedja honom återkomma. Märkvärdiga magt af vanan hos dem som lefva vid hofvet! Konungen sysselsatte sig på samma sätt, med samma göromål, på samma timmar, likasom i de fredligaste tider; det sinneslugn, som detta förutsätter, hade gjort honom beundransvärd, i händelse omständigheterna icke lemnat honom någon annan dygd öfrig än försakelsens. Necker skyndade sig på slottet för att gå in i Rådet; och min mor, allt mer uppskrämd af de hotande nyheter, man medförde från Paris, begaf sig till salen utanför Konungens rum, för att dela min fars öde, i hvad händelse som heldst. Jag följde henne och fann denna sal uppfylld af ett stort antal personer, förda dit af ganska olika känslor.

Vi sågo Mounier gå igenom; han kom alldeles mot sin villja att såsom president i den Constituerande Församlingen af Konungen begära en ren och enkel stadfästelse på rättsförklaringen. Konungen hade, att jag så må säga, bokstalligen antagit dess grundsatser; men han väntade på deras tillämpning, sade han, för att bifalla dertill. Församlingen hade satt sig upp mot detta ringa hinder för dess villja, ty det gifves i Frankrike ingen ting våldsammare än vreden mot dem, som våga göra motstånd, utan att vara de starkaste.

I salen, der vi voro samlade, frågade man hvar annan allmänt, om Konungen skulle resa eller ej. Man fick i början veta, att han hade befallt frama

sina vagnar, och att folket i Versailles spänt från dem; sedan, att han befallt Flanderska regementet, som då var på vakt i Versailles, att gripa till vapen, och att detta regemente vägrat det. Man har sedermera fått höra, att det varit under öfverläggning i Rådet, om Konungen skulle resa till någon province; men som det icke fanns penningar i den Kongliga skattkammaren, och spannmålsbristen var så stor, att man icke kunde samla några troppar, och man icke heller gjort några förberedande anstalter att försäkra sig om de regementen, man ännu trodde sig kunna disponera, fruktade Konungen att blottställa sig för allt, om han aflägsnade sig; dessutom var han öfvertygad, att om han reste bort, Församlingen skulle gifva kronan åt Hertigen af Orleans. Men Församlingen tänkte icke en gång derpå, och då Konungen aderton månader sednare samtyckte att resa till Varennes, borde han se, att han i detta afseende ej hade något att frukta. Necker var af den tanken, att hofvet icke på detta sätt skulle draga sig undan utan någon hielp, till säkerhet för framgången af ett så afgörande steg; men han erbjöd sig likväl att följa Konungen, om han fattade detta beslut, färdig att för honom uppoffra sin egendom och sitt lif, oakadt han väl visste, i hvilken belägenhet han skulle komma, då han förblef vid sina grundsatser midt ibland hofmän, som både i politik och religion blott kände en, intoleransens. Då Konungen i Paris dukat under för de upproriskas öfvermägt, är det naturligt, att de, som den 5 October tillstyrkt hans bortresa, berömma sig deraf: ty man kan alltid

säga hvad man vill om de lyckliga följderna af ett råd, som icke blifvit antaget. Men utom att det kanske redan var omöjligt för Konungen att lemnas Versailles, bör man ej glömma, att Necker, ehuru han medgaf nödvändigheten att resa till Paris, på samma gång föreslog, att Konungen sedan skulle öppenbjertigt hålla jemna steg med constitutionen och endast stödja sig på den; i annat fall blottställde man sig för de största olyckor, hvad man än ville företaga.

Ehuru Konungen föresatt sig att kvarblifva, kunde han ännu fatta det beslut, att sätta sig i spetsen för sitt lifgarde och möta våld med våld. Men Ludvig XVI gjorde sig en samvetssak af att blottställa Frammäns lif för sitt eget försvar; och hans mod, som icke kan dragas i tvifvel, sedan man sett honom gå döden till mötes, förde honom aldrig till något frivilligt beslut. Dessutom skulle vid detta tillfälle icke ens en lycklig utgång kunnat frälsa honom. Den allmänna sinesstämningen var för revolutionen, och man måste noga begrunda händelsernas lopp, för att, så mycket med mensklig förmåga är möjligt, kunna förutse de händelser, dem vanliga meniskoer villja betrakta såsom en följd af slumpen, eller af några människors öfverlaggda handlingar.

Konungen beslöt således att afbida armeeen eller snarare den Parisiska folkhopen, som redan satt sig i rörelse, och allas blickar vände sig till vägen, som låg midt emot fensterna. Vi trodde, att kanonerna genast kunde riktas mot oss, och detta gjorde oss nog förskräckta; men i en så viktig om-

ständighet fick likväl intet fruntimmer det infallet att draga sig undan. Under det denna folkhop ryckte allt närmare, förkunnades la Fayette's ankomst i spetsen för nationalgardet, och detta var utan tvifvel ett skäl att gifva sig till freds. Men han hade länge stått emot nationalgardets önskan, och det var endast på Parisiska borgerskapets uttryckliga befallning som han marcherat, att med sin närvaro förekomma de olyckor, af hvilka man hotades. Natten tillstundade, och förskräckelsen tillvexte med mörkret, då vi sågo de Chinon inträda i palatset, han som sedan under namn af Hertig de Richelieu så rättvist förvärfvat ett stort anseende. Han var blek, nedslagen, klädd nästan som en af folket; det var första gången en sådan drägt visade sig i Konungens rum, och en så stor man som de Chinon fann sig tvungen att bära den. Han hade marcherat någon tid mellan Paris och Versailles, blandad med hopen, för att höra hvad som sades, och han hade skilt sig från den på halfva vägen, för att hinna i tid underrätta den Kongliga familjen om hvad som förehades.

Men hvilken berättelse! Qvinnor och barn, väpnade med piåkar och lior, framträngde från alla sidor. Den lägsta folkklassen var mycket mer vild af starka drycker än af vrede. I denna infernaliskska liga funnos människor, som berömde sig att hafva fått namn af hals huggare (*coupe-têtes*) och lofyade att göra sig förtienta deraf. Nationalgardet marcherade med ordning, lydde sin chef, och yttrade ej något annat begär, än att återföra Konungen och Församlingen till Paris. La Fayette

inkom slutligen i slottet, och gick genom salen, der vi voro, för att begifva sig till Konungen. Hvar och en trängde sig till honom med ifver, lika som han varit herre öfver händelserna, och folkets parti var redan mächtigare än dess chef; grundsatserna veko för partierna, eller rättare tjente dem icke mer till annat än förevändningar.

La Fayette syntes ganska lugn, ingen bar någonsin sett honom annorlunda; men vigten af den rôle han spelte satte hans försynthet i något bryderi: han begärde de inre posterna i slottet, för att kunna ansvara för dess säkerhet. Man nöjde sig med att lemna honom de yttre. Detta afslag var helt och hållet en följd deraf, att lifvakten icke kunde skiljas från sin post; men deraf måste den största olycka uppkomma. Då la Fayette kom från Konungen, tröstade han oss alla; efter midnatten återgick hvar och en till sitt; man ansåg sig hafva nog af hvad man redan öfverstått, och trodde sig fullkomligt säker, hvilket nästan alltid inträffar, då man länge sväfvat i en stor fruktan, som icke gått i fullbordan. Klockan fem om morgonen tänkte la Fayette, att all fara var förbi, och förlitade sig på lifvakten, som varit ansvarig för det inre af slottet. En ingång, som de glömt att tillsluta, gaf mördarne tillfälle att intränga. Man har sett en dylik tillfällighet gynna två conspirationer i Ryssland, i det ögonblick då vaksamheten varit den mest noggranna, och de yttre omständigheterna fullkomligt lugna. Det är derföre orimligt att förebrå la Fayette en händelse, som så litet kunde förmodas. Knappt

var han underrättad derom, innan han skyndade att hjälpa dem som hotades, och det med en iver, som genast erkändes, innan smädelsen ännu hunnit blanda sitt gift.

Den 6 October bittida om morgonen inträdde i min kammare ett ganska åldrigt fruntimmer, modern till Grefve de Choiseul-Gouffier, som författat den förträffliga resan i Grekland (*Voyage en Grèce*); hon kom i sin förskräckelse att söka tillflykt hos oss, ehuru vi förut aldrig haft den äran att se henne. Hon berättade, att mördarne hade inträngt ända till Drottningens förmak, att de nedgjort några af hennes livvakt vid dörren, och att hon, uppväckt af deras skri, blott på det sättet kunnat frälsa sitt lif, att hon genom en hemlig utgång flytt till Konungens rum. Jag fick på samma tid veta, att min far reste till slottet, och att min mor beslutat följa honom; jag skyndade att göra henne sällskap.

Ett långt galleri förde från General-Contrölen, der vi bodde, till slottet: så snart vi kommo närmare, hörde vi skott från slottsgårdarne, och då vi gingo genom galleriet, sågo vi på golvet spår af blodsutgjutelse. I den närmaste salen omfamnade livvaktens nationalgarderna med den öppenhet, som alltid orekan vid stora händelser ingifver; de bytte distinctionstecken; nationalgarderna buro livvaktens bandtler, och lifgardisterna den trefärgade cocarden; alla ropade då med hänryckning: lefve la Fayette! emedan han frälst livvakten, som hotades af pöbeln. Vi gingo midt ibland dessa käckare män, som nyligen sett sina kamrater omkom-

ma och väntade sig sjelfva samma öde. Deras
qvälda, men likväl synbara oro rörde de kring-
stående till tårar. Men längre bort, hvilket upp-
träde!

Folket fordrade med ganaka högljudda rop,
att Konungen och hans familj skulle flyttas till
Paris; man gaf å dessa sednars vägnar tillkänna,
att de samtyckte dertill, och de rop och skott vi
hörde, voro tecken till den Parisiska folkhopens
glädjeyra. Drottningen visade sig då i salen; hennes
hår voro i oordning, hon var blek, men uppträdde
med mycken värdighet, och allt i hennes person
upprörde inbildningskraften. Folket begärde, att
hon skulle visa sig på balconen, och som hela den
så kallade marmorgården var uppfylld af folk, med
skjutgevär i handen, kunde man af Drottningens
uppsyn märka, hvad hon fruktade. Icke dess min-
re gick hon fram utan att tveka med sina hänge-
barn, som utgjorde hennes vakt.

Mängden syntes rörd, då den såg Drottningen
i egenskap af mor, och det politiska raseriet stilla-
de sig vid denna anblick; de som natten förut kan-
hända velat mörda henne, upphöjde nu hennes
namn till skyarna. Folket, i upprorstillstånd, är
vanligen otillgängligt för förnuftiga skäl, och man
verkar derpå endast genom känslor, lika hastiga
som elektriska stötar, och hvilka på samma sätt
meddela sig. Mängden är efter omständigheterna
bättre eller sämre än de personer hvar för sig, af
hvilka den består; men i hvad sinnesförfattning
den må vara, kan man ej förnä den till brott el-

lar dygd, utan att begagna sig af någon naturkänsla.

Då Drottningen kom från balconen, närmade hon sig till min mor och sade med qväfda suckar: *De villja tvinga Konungen och mig att resa till Paris med våra Lifgardisters hufvuden burna framsför oss på deras spjut.* Hennes spådom måste uppfyllas. Så blefvo Konungen och Drottningen förda till hufvudstaden. Vi återkommo till Paris på en annan väg, hvarigenom vi undveko detta gruffiga uppträde; det var tvärt igenom Boulogne-parken vi reste, och väderleken var ganska vacker; luften knappt rörde träden, och himmelen var så klar, att icke det minsta moln skuggade fälten; intet yttre föremål svarade mot sorgen inom oss. Huru många gånger förnyas icke under loppet af vår lefnad denna contrast mellan naturens skönhet och de lidanden, som af människor förorsakas.

Konungen begaf sig till stadens hôtel, och Drottningen visade der den märkvärdigaste själsnärvaro. Konungen sade till Mairen: *Jag kommer med nöje till min goda stad Paris;* Drottningen tillade: *och med förtroende.* Detta uttryck var lyckligt; men, thy värr! utgången rättfärdigade det icke. Drottningen gaf följande dagen audience åt diplomatiska corpsen och de personer, som hörde till hennes hof; hon kunde ej säga ett ord, som icke qväfdes af snyftningar, och vi voro icke heller i stånd att svara henne.

Också hvilken anblick, detta gamla Tuilleriernas palats, som mer än ett århundrade varit öfvergifvet af sina höga beherrskare! De yttre före-

målens ålder verkade på inbildningskraften, och hänförde den till aflägsna tider. Då man var långt ifrån att förutse den Kongliga familjens ankomst, funnos ganska få rum, som kunde bebos, och Drottningen hade varit nödsakad att inrätta tältängar för sina barn i samma kammare, der hon gaf audience. Hon gjorde oss derföre sin ursäkt och tillade; *J veten, att jag icke väntade mig att komma hit.* Uttrycket i hennes ansigte var ädelt och lifligt; man kan ej glömma det, när man en gång sett det.

Konungens syster Elisabeth syntes på en gång obekymrad om sitt eget öde samt oroad öfver sin brors och sin svägerskas. Modet røjde sig hos henne genom den religiösa försakelsen, och denna dygd, som icke alltid är tillräcklig för män, utgör hjeltemodet hos en qvinna.

TOLFTE CAPITLET.

Den Constituerande Församlingen i Paris.

Då den Constituerande Församlingen genom den väpnade stytkan blifvit flyttad till Paris, befann den sig på visst sätt i samma belägenhet som Konungen sjelf: den hade icke mer sin fullkomliga frihet. Den 5 och 6 October voro, att jag så må säga, de första dagarne för Jacobinernas uppträdande; revolutionen ändrade föremål och verkningsskrets; det var ej mer friheten, utan jemlikheten, som nu blef dess syftemål, och den lägre

klassen i samhället började från denna dag att taga öfverhand öfver den, som genom sin upplysning är kallad att regera. Mounier och Lalli lemnade Församlingen och Frankrike. En rättmätig barn förmådde dem till detta misstag; följderna deraf blef, att det moderata partiet lemnades utan försvar. Den redlige Malouet, och en icke mindre lysande än allvarsam talare de Clermont-Tonnerre försökte att upprätthålla det; men man såg nu mer nästan inga andra strider än dem mellan de ytterst motsatta meningarna.

Den Constituerande Församlingen hade haft Frankrikes öde i sin magt från den 14 Juli till den 5 October 1789; men att räkna från sistnämnde dag är det folkmagten som beherrskat det. Man kan ej nog upprepa, att det gifves för enskilda personer likasom för politiska corpser blott ett ögonblick att göra lycka och komma till magt; man måste bemäktiga sig detta ögonblick, ty lyckans prof förnyas sällan två gånger under loppet af en och samma hvälfning, och den som icke begagnat det, har sedan intet i behåll utom motgångens tröga lex. Revolutionen måste alltid nedstiga lägre, hvar gång de högre klasserna läto tyglarne falla, vare sig af deras brist på klokhed eller skicklighet.

Ett rykte utspriddes, att Mirabeau och några andra af representanterna skulle utnämnas till ministrar. De som hörde till Berget, och som voro mycket säkre, att valet icke kunde falla på dem, föreslogo, att man skulle förklara, det en representants och en ministers befattningar vore oförenliga;

ett orimligt beslut, som förvandlade magternäs jemvigt till inbördes fiendtligheter. Mirabeau föreslog vid detta tillfälle ganska sinnrikt, att man skulle nöja sig med att uttryckligen utesluta honom ensam från all befattning i ministären, på det den personliga orättvisa, för hvilken han var föremål, sade han, icke skulle gifva anledning till sådana mått och steg, som voro stridande mot det allmänna bästa. Han begärde, att ministrarne alltid åtminstone skulle vara närvarande vid Församlingens öfverläggningar, om man, mot hans förmodan, förbjöd dem att vara medlemmar; Jacobinerna ropade, att deras närvaro vore tillräcklig att verka på opinionen hos folkets representanter, och sådana fraser förfelade aldrig hänryckta bifallsrop från gallerierna: alldeles som hade i Frankrike ingen kunnat se en mäktig man, ingen medlem af tredje ståndet kunnat nalkas en man vid hofvet, utan att anse sig kufvad. En bedröflig verkan af det egenmäktiga regeringsättet och af för mycket uteslutande ständsföreträden! De lägre klassernas anmärkningar mot den aristokratiska upphäfvu ej dess öfvermägt, äfven öfver dem, af hvilka den är hatad; de underhåfvande mördade sedan sina fordna herrar, såsom det enda medlet att undandraga sig deras lydnad.

Den minsta delen af adeln, det vill säga, adelsmännen af folkets parti, voro genom renheten i sina tänkesätt vida öfverlägsna de öfverdrifna ledamöterna af tredje ståndet. Dessa adelsmän voro utan personligt intresse i den sak de försvarade, och hvad som ännu mer hedrar dem, de föredro

gö frihetens ädla grundsatser framför de fördelar, hvaraf de sjelfva personligen voro i åtnjutande. Det som nedtrycker nationen i alla länder, der aristokratien är rådande, upphöjer så mycket mer några få individuer, hvilka förena en upphöjd rangs väror med den upplysning, som genom arbetet och eftertanka förvärfvas. Men det är allt för svårt att tygla så många människors förenade sträfvan- de, att en minoritet af adeln, såsom en de Clermont-Tonnerre, de Crillon, de Castellane, de la Rochefoucauld, de Toulougeon, la Fayette, de Montmorenci, m. fl. kunde anses som sjelfva kärnan af Frankrike; ty, oaktadt deras dygder och deras stora egenskaper, hafva de befunnit sig utan styrka i anseende till deras ringa antal. Sedan Församlingen började hålla sina öfverläggningar i Paris, ut- öfvade folket på alla sidor sin upproriska magt; redan blefvo klubbar inrättade; journalernas an- gifvelser, ropen från talarestolarna förvillade alla sinnen; fruktan var de flesta talares olycksfulla sångmö, och hvarje dag påfann man nya slags skäl och nya oratoriska vändningar, för att vinna bifall af mängden. Hertigen af Orleans var anklagad för delaktighet i conspirationen den 6 October: den domstol, som var ålagd att granska dessa rättegångshandlingar, fann icke några bevis emot honom. Men la Fayette kunde icke förlika sig med den föreställningen, att man äfven tillskref folkhopens våldsambheter något som man kunde kalla en conspiration. Han föreslog Hertigen att resa till England; och denne Furste, hvars ömkans- värda svaghet man förgäfvades skulle bjuda till att

beskrifva, antog utan motsägelse den beskickning, som endast var en förevändning att aflägsna honom. Efter denna besynnerliga eftergifvenhet tror jag, att icke en gång Jacobinerne ansågo en sådan man kunna ega något inflytande på Frankrikes öde. Hans familjs dygder förbjuda oss att vidare tala om honom.

Provincerna delade hufvudstadens oroligheter, och kärleken till jemlikhet satte Frankrike i rörelse, likasom hatet mot påfveväldet uppiggade Engelsmännens passioner i sjuttonde århundradet. Den Constituerande Församlingen öfverväldigades af de böljor, genom hvilka den syntes styra sin kösa. Den märkvärdigaste mannen bland representanterna, Mirabeau, ingaf nu första gången någon aktning; och man kunde ej annat än hafva medömkän med det tvång, som fjättrade hans naturliga öfverlägsenhet. Oupphörligt försökte han i samma tal att behaga folkes parti och följa förnuftet; han bemödade sig att med folkförledande talesätt af Församlingen utverka ett monarchiskt beslut, och ofta utöfvade han sin bitterhet mot royalisternas parti, äfven då han ville förmå några att afstå från sina tänkesätt; med ett ord, man såg tydligt, huru han alltid var i strid mellan sitt förstånd och sitt behof af framgång. Han var i hemlighet besoldad af ministären att försvara thronens sak; icke dess minre hände det honom ofta, då han uppträdde på talarestolen, att han glömde de förbindelser han ingått och gaf efter för detta sorl af bifall, hvars tjuvningskraft nästan är oemotståndligt. Om han

han varit samvetsgrann, hade han kan bända nog talent att i Församlingen uppväcka ett parti, oberoende både af folket och af hofvet; men hans snille fängslades af så många personliga intressen, att han icke egde något fritt bruk deraf. Hans passioner hade från alla sidor invecklat honom, likasom ormarne Laocoon, och man såg hans styrka i striden utan att kunna göra sig hopp om hans seger.

TRETTÖNDE CAPITLET.

Om den Constituerande Församlingens beslut i afseende på presterskapet.

Den mest allvarsamma förebräelse man gjort den Constituerande Församlingen, är att hon med likgiltighet ansett religionens vidmagthållande i Frankrike; och deraf härröra utropen mot philosophien, hvilka intagit plats efter dem man fordom hörde mot vidskepelsen. Man måste göra rättvisa åt den Constituerande Församlingens afsigter i detta hänseende, då man granskar bevekelsegrunden till dess beslut. De privilegierade hafva i Frankrike nyttjat ett försvarsmedel, som är vanligt hos de flesta menniskor, nämligen att fästa ett allmänt begrepp vid sina enskilda fördelar. Således sade adelsmännen, att tapperheten är adelns uteslutande arf, och presterne, att religionen icke kan ega bestånd utan

presterliga förmonsrättigheter: bägge dessa påståenden äro lika falska. Man har både i England och Frankrike slagits förträffligt, sedan der icke mer fanns någon adel, och religionen skulle åter intränga i alla Fransmäns hjertan, om man icke beständigt ville förblanda trosarticlarna med de politiska frågorna, och det högre presterskapets rikedom med presternas enkla och naturliga magt öfver de lägre folkklasserna.

Presterskapet utgjorde i Frankrike en af de fyra lagstiftande magterna; och från det ögonblick man fann det nödvändigt att ändra denna vidunderliga författning, kunde icke mer en tredjedel af rikets egendomar förblifva i de andeligas våld: ty presterskapet egde denna förmögenhet såsom stånd och förvaltade den för gemensam räkning. Då presternas egendom och de religiösa inrättningarne icke kunde underkastas de borgerliga lagar, som försäkrade barnen om deras fäders arf, hade det varit oklokt, att, i det ögonblick statens constitution ändrades, låta presterskapet behålla rikedomar, som det kunde begagna för att återvinna det politiska inflytande, man ville frångå. Rättvisan fordrade, att man skulle låta innehafvarne blifva vid sitt, så länge de lefde; men hvad var man skyldig dem, som ännu icke blifvit prester, i synnerhet när antalet af de andeliga vida öfversteget hvad staten behöfde? Skulle man gifva till skäl, att man aldrig bör ändra hvad som en gång blifvit antaget? När har någonsin detta beryktade *hvad som var bordt för alltid* stadfästas. När har någon förbättring icke mera varit möjlig?

Sedan Albigenserna genom eld och svärd blifvit utrotade, efter Protestanternas förföljelser under Frans I, blodbadet Sanct Bartholomeinatten, återkallandet af edictet i Nantes och kriget i Cevennerna, har Franska presterskapet alltid predikat intolerancen och predikar den ännu; men religionsfriheten kunde ej stå tillsammans med presternas tänkesätt, som stridde deremot, om man lemnade dem en politisk tillvarelse, eller om deras stora rikedom sätte dem i stånd att å nyo inkräkta denna tillvarelse, som de aldrig skola uppböra att sakna. Kyrkan faller tillbaka i sitt förda skick, i samma mon som emigranterna vinna framgång; man måste i frågan om de allmänna författningarne rätta sig efter denna säkra regel.

Hvad! skall man ännu invända; är icke Engelska presterskapet besutet? Engelska presterna; såsom varande af den reformerta läran, voro stämnda för den politiska reformationen, då de sista regenterne af Stuartska huset ville återföra Katholicismen i England. Så förhöll det sig icke med Franska presterskapet; som naturligtvis var fiende till revolutionens grundsatser. Dessutom har Engelska presterskapet icke något inflytande på statens angelägenheter; det har mycket mindre rikedom än det Franska både, emedan det i England hvarken finnes kloster, abbotstift eller något dylikt. Engelska presterna gifta sig och utgöra derigenom en del af samhället. Med ett ord; Franska presterskapet vägde länge mellan Påfvens magt och Konungens, och då Bossuet försvårat hvad man kallar Gallicanska Kyrkans rättigheter

ter, har han i sin heliga politik slutat ett förbund mellan altaret och thronen, men grundat det på den religiösa intolerancens och Konungadespotismens lärosatser.

Då prästerna i Frankrike öfvergåfvo sitt indragna lefnadssätt för att blanda sig i politiken, hafva de alltid medfört ett slags djerfhet och list, ganska skadlig för landets väl. Det öfvade förstånd, som alltid utmärker dem, hvilka i tid nödgas förlika tvänne motsatser, världens och sitt eget stånds fordringar, denna öfverlägsenhet är så stor, att de nu i tvåhundra år beständigt blandat sig i statens angelägenheter, och Frankrike har nästan alltid haft Cardinaler och Biskopar till ministrar. Oaktadt Engelska presterskapets liberala grundsatser, erhålla likväl aldrig prester af andra rangen tillträde i underhuset, och efter reformationen är det utan exempel, att en ledamot af det högre presterskapet blifvit statsminister. På samma sätt förhöll det sig i Genua, ett ganska Katholskt land; och genom denna kloka söndring hafva regeringen och prästerna befunnit sig lika lyckliga.

Huru skulle det representativa systemet kunna stå tillsammans med Franska presterskapets lära, vanor och rikedomar, sådana som de fordom voro? En allt för synbar likhet borde förmå den Constituerande Församlingen att icke mer tillåta dem vara egendomsberrar. Konungarne hade domäner, som fordom ansågos oförytterliga, och visserligen voro dessa egendomar lika lagliga som hvar och ett annat fädernearf. Icke dess mindre hafva Konungarne, så väl i England som Frankrike, och i alla länder, hvarest constitutionella grundsatser äro

gällande, en civillista," och man skulle anse det skadligt för friheten, om de kunde ega inkomster, oberoende af nationens stadgar. Hvarföre skulle då presterskapet i detta afseende behandlas bättre än kronan? Hvarföre skulle icke domaremagten göra anspråk på egendomar med mera skäl än presterskapet, om ändamålet med betalningen i jord-egendom vore att befria egarne från regeringens öfvervalde?

Hvad betyda, skall man säga, olägenheterna eller fördelarna af presterskapets egendomar? Man hade icke rättighet att taga dem. Denna fråga är tillräckligt utredd af de förträffliga tal, som i detta ämne höllos i den Constituerande Församlingen; det har blifvit bevisadt, att corpser icke kunde hafva egendom med samma rättighet, som enskilda personer, och att staten icke kunde upprätthålla dessa corpser, i fall de voro stridande mot dess allmänna intresse och de constitutionella lagarne. Då reformationen infördes i Tyskland, anslogo de protestantiska Furstarna en del af kyrkans egendomar, dels till statens utgifter, dels till välgörande inrättningar, och flera Katholska Furstar hafva äfven vid åtskilliga andra tillfällen disponerat öfver sådana egendomar. Den Constituerande Församlingens beslut, stadfästade af Konungen, borde visserligen ega så mycken laga kraft som monarchernas villja i sextonde och de följande seclerna. Konungarne af Frankrike drogo inkomsterna af de andeliga godsens, under det de voro vacanta. Munkordnarne, som i denna fråga måste skiljas från det egentliga presterskapet, hafva ofta blifvit upphäf-

na, och man skulle icke kunna begripa, såsom en af våra snillrikaste talare, de Barante, sade i sista sessionen: "man skulle icke kunna begripa, hvarföre redan upphäfnas ordnars egendomar skulle tillhöra dem, som icke äro till." Presterna hafva fått tre fjerdedelar af sina egendomar utaf kronan, det vill säga, utaf den då varande souveraina magten, icke såsom en personlig gunst, utan till gudstjenstens bestridande. Hvarföre skulle då icke GeneralStaterna i samråd med Konungen egt rättighet till ändringar i sättet att besörja om presterskapets underhåll? Men då enskilda stiftare, invänder man, ännat sitt arf åt de andeliga, var det tillåtet att afhända dem användningen deraf? Hvad utväg har människan att föreviga sina beslut? Kan man i tidernas mörker söka rättigheter, som icke mer äro till, för att sätta dem mot det lefvande förnuftets? Hvad förhållande gifves väl mellan religionen och de oupphörliga chicaner, för hvilka nationalgodsens försäljning är blottställd? De serskilda secterna i England och i synnerhet methodisternas, som är ganska talrik, bestrida ordentligt och med fri villja utgifterna för sin gudstjenst. Visserligen, svarar man, men methodisterna äro mycket gudsfruktiga, och invånarne i Frankrike skulle icke uppoffra några penningar för sina prester. Men har icke denna otro uppkommit just genom åsynen af de andeligas rikedomar och de missbruk, som åtföljde dem? Det är med religionen som med regeringarne; när man vill med våld upprätthålla det som icke passar till tiden, förderfvar man människohjertat i stället att göra det bättre.

Bedraget icke de svaga, retet icke heller ett annat slag af svaga menniskor, fritänkarne, genom det Juppvåcken politiska passioner mot religionen; skilljen väl denna sednare från de förra, och de ensliga betraktelserna skola alltid återföra upphöjda tänkesätt.

Ett stort fel, för hvilket likväl den Constituerande Församlingen tycktes böra kunna akta sig, var den olyckliga uppfinningen af ett constitutivt presterskap; att fordra af presterna en ed, etridande mot deras samvete, och då de vägrade den, att förfölja dem genom det man fråntog dem en pension, och på slutet äfven genom landsförvisning, det var att förnedra dem, som aflade denna ed, med hvilken timliga fördelar voro förenade.

Den Constituerande Församlingen borde icke tänka på att bilda sig ett presterskap efter sin tro, och således gifva anledning, såsom man sedan gjort, att förfölja de prester, som höllo sig vid sin gamla bekännelse. Det var att införa en politisk intolerance i stället för den religiösa. Ett enda afgörande och rättvist beslut hade bordt af statsmännen tagas i denna omständighet; man hade bordt ålägga hvar och en församling att underhålla presterna för sin gudstjenst: den Constituerande Församlingen har trots sig visa djupare insigter, då den delade presterskapet, införde en sönndring och derigenom skilde från Romerska stolen dem, som svuro revolutionens fanor. Men hvartill tjente sådana prester? Katholikerna ville icke hafva dem, och filosoferna behöfde dem icke; det var ett slags krigsfolk, redan i förväg misscrediteradt och

som icke kunde annat än skada den regering, det försvarade. Det constitutionella presterskapet uppbagte sinnena till den grad, att man måste bruka våld för att insätta det i sina embeten: tre Biskopar voro nödvändige för att inviga affällingarne och sålunda meddela dem magten att i sin tour ordinera andra prester; af dessa tre Biskopar, från hvilka det nya presterskapets invigning utgick, voro tvänne i sista ögonblicket färdige att afstå från detta orimliga företag, som lika mycket fördömdes af religionen och philosophien.

Det skulle ej nog ofta kunna upprepas, att man måste upprigtigt närma sig till alla stora idéer och akta sig att använda machiavellistiska combinationer i sanningens tillämpning; ty de fördomar, som genom tiden blifvit stadgade, hafva ännu mer styrka än sjelfva förnuftet, så snart man nyttjar otjenliga medel att göra detta gällande. Det var äfven af vigt i den strid, som ännu egde rum i-mellan de privilegierade och folket, att aldrig sätta den gamla författningens anhängare i en belägenhet, som kunde väcka något slags medlidande; och den Constituerande Församlingen väckte denna känsla till presternas fördel, så snart hon frantog dem den egendom de hade på lifstid, och således gaf lagen en kraft att verka tillbaka på det förflutna. Man kan aldrig glömma den lidande; menskligen naturen är i detta afseende bättre än man tror.

Men hvilken skall undervisa barnen i sedoläran, religionen, frågar man, om det icke finnes prester i scholorna? Det var visserligen icke det

högre presterskapet, som uppfyllde denna pligt; och hvad det lägre vidkommer, är det mera nödvändigt för vården om de sjuka och döende, än för sjelfva undervisningen, då man undantager det som angår religionskunskapen; den tiden är förbi, då presterna i anseende till upplysningen vore öfver andra människor. Man måste inrätta och mångdubbla scholor, der, såsom i England, fattiga barn undervisas i att läsa, skriva och räkna; det fordras collegier för att undervisa i de gamla språken, och universiteter, för att drifva ännu längre studerandet af dessa sköna språk och af de högre vetenskaperna. Men politiska författningar äro de verksammaste medel att grundlägga sedligheten, de uppväcka täflan och bilda värdighet i characteren: man lærer icke människorna det som de endast kunna lära sig sjelfva. Man säger icke Engelsmännen i någon kateches: du skall älska din constitution; scholorna hafva ingen lärare i kärleken till fäderneslandet; det allmänna välståndet och den husliga sällheten ega långt större inflytande på den religiösa bildningen, än alla lemningar af gamla plägseder, ämnade att upprätthålla den.

FJORTONDE CAPITLET.

Om upphäfvandet af de adliga titlarna.

Utaf de två privilegierade stånden i Frankrike var presterskapet kan hända det som väckte minsta ovilljan hos folket; ty då jemlikheten var den hufvudidee, som låg till grund för revolutionen, kände nationen sig mindre sårad af prester- nas fördomar än af adelns anspråk. Likväl är, man kan ej nog upprepa det, ingenting förderligare än de andeligas politiska inflytande i en stat, då deremot en ärftlig domaremagt, grundad till en del på bördens minnen, är ett oundgängligt element i hvar och en inskränkt monarchie. Men, emedan folkets hat mot adelsmännen redan utbrast de första dagarne af revolutionen, hade minoriteten af adeln i den Constituerande Församlingen velat quäva detta frö till oenighet och i allt förena sig med nationen. En afton derföre, i ett gäsningens ögonblick, föreslog en ledamot att afskaffa alla titlar. Igen adelsman af folkets parti kunde vägra att understödja detta förslag, utan att visa sig fåfång ända till åtlöje; icke dess mindre hade det varit ganska önskligt, att titlarna, sådana de då voro, icke blifvit upphäfnade, utan att ersättas af pairvärdigheten och de företräden, som åtfölja den. En stor Engelsk publicist har med skäl sagt, att så ofta det i ett land finnes någon lifsprincip, hvilken som heldst, bör en lagstiftare draga fördel deraf. I sjelfva verket, emedan ingen ting är så

svårt som att skapa, måste man ofta ympa den ena inrättningen på den andra.

Den Constituerande Församlingen behandlade Frankrike såsom en koloni, i hvilken allt är nytt; men så snart det finnes en förfluten tid, kan man ej hindra den att hafva sitt inslytande. Den Franska nationen var ledsen vid adeln af andra klassen; men den hade och skall alltid hafva aktning för de historiska namnen. Det var af denna känsla man hörde betjena sig för att inrätta en högre kammare, och försöka att efter hand låta falla i glömska alla benämningar af Grefvar och Marquiser, som hvarken fästade vid historiska minnen eller vid politiska embeten, snarare likna öknamn än titlar.

Ett af de besynnerligaste förslag, som denna dagen gjordes, var att afstå från alla benämningar af länderier, hvilka flere familjer burit i århundraden, och återtaga slägtnamnen. Således skulle Montmorenci kallas Beuchard; la Fayette, Mottié; Mirabeau, Riquetti. Det var att heröfva Frankrika dess historia, och ingen menniska, ehuru stark demokrat hon må vara, hvarken ville eller borde på detta sätt öfvergifva minnet af sina förfäder. Dagen efter, sedan detta var beslutadt, tryckte Journalisterna i berättelsen om sessionerna *Riquetti den äldre* i stället för grefve de Mirabeau; han närmade sig förbittrad till författarne, som voro med i Församlingen, och sade: *med eder Riquetti hafven J förvillat Europa i tre dagar.* Detta uttryck uppmuntrade hvar och en att återtaga

sin fars namn; det hade svårligen kunnat hindras utan en mot Församlingens grundsatser allt för mycket stridande inquisition; ty man bör framför allt icke förgäta, att hon aldrig begagnade sig af despotismens utvägar för att grundlägga friheten.

Necker var den enda, som i statsrådet föreslog Konungen att neka sin stadfästelse på det beslut, hvarigenom adelskapet upphäfdes, utan att patriciatet i dess ställe infördes; och då han icke kunde göra sitt förslag gällande, hade han nog mod att låta trycka det; Konungen hade föresatt sig, att utan åtskilnad stadfästa alla Församlingens beslut; hans system var att ifrån den 6 October låta anse sig såsom varande i fångenskap, och det var blott för att lyda sin religiösa samvetsgrannhet, som han sedan nekade att sätta sitt namn under de beslut, hvarigenom de af Påfven beroende presterna blefvo landsförvista.

Necker deremot ville, att Konungen uppriktigt och med ståndaktighet skulle nyttja sin förmonsrätt; han föreställde honom, att om han en dag återtog hela sin magt, kunde han alltid förklara, att han varit fången från den stund han kom till Paris; men om han icke återtog den, skulle han förlora af sitt anseende, och i synnerhet af sitt inflytande på nationen, genom det han icke satte sitt *veto* mot Församlingens obetänksamma beslut, beslut som hon ofta sjelf ångrade, sedan den demokratiska febern sagt sig. Det viktigaste föremålet för Franska nationen, så väl som för alla nationer, är att förtjensten, stora egenskaper och viktiga tjänster, kunna leda till de högsta embeten i staten. Men

att villja organisera Frankrike efter den abstracta jemlikhetens grundsatser, var att borttaga en för Franska karakteren så passande driffjäder till täflan, att Napoleon, som på sitt sätt betjent sig deraf, i synnerhet derigenom har beherrsikat den. Det memorial, som Necker utgaf vid den tid titlarna upphäufdes, om sommaren 1790, slutades med följande reflexioner:

”Då man i de minsta omständigheter genomgår alla distinctionstecken, är man kan hända i fara att förvilla folket angående rätta meningen af ordet *jemlikhet*, som aldrig, hos en civiliserad nation och i ett redan inrättadt sambälle, kan betyda likhet i rang och egendom. Olikheten i arbeten och förrättningar, skilnaden i förmögenhet och uppfostran, täflan, idoghet, skiljaktighet i talenter och kunskaper, alla dessa olikheter, ledande till samhällig rörelse, medföra oundvikligen olikheter i det yttre, och en lagstiftares enda mål är, att, enligt naturens exempel, föra dem alla till en i sitt väsende lika, ehuru i form och utveckling skiljaktig sällhet.”

”Allt förenas, allt griper in i hvar annats uti samhällsordningens vidsträckta förhållanden, och de slags företräden, som för filosofens första blickar synas vara missbruk, äro ofta af väsendtlig nytta, emedan de tjena till skydd för vissa subordinationslagar, hvilka det är så nödvändigt att försvara, och som man likväl skulle hafva så många utvägar att anfälla, om vanan och inbildningens någonsin upphörde att vara deras stöd,”

Jag får i det följande tillfälle att visa, det Necker i de åtskilliga arbeten han på tjugu års tid utgifvit, alltid i förväg tillkännagifvit de händelser, som sedan inträffat. Så genomträngande var hans skarpa blick! Jacobinismens regering har haft till hufvudorsak den vilda yrseln af ett slags jemlikhet; Necker synes mig hafva utmärkt denna fara, då han skref de anmärkingar jag nyligen anförde.

FEMTONDE CAPITLET.

*Om Konungamagten, sådan den blef
fastställd af Constituerande
Församlingen.*

Samhällets lugn var redan i stor fara, då man på en gång krossade den magt, som fanns hos de bägge privilegierade stånden i staten. Icke dess mindre, om man gifvit den verkställande magten tillräckliga medel i händerna, skulle man kunnat, om jag så får säga, genom reella författningar ersätta de gamla, som berodde på inbildningen. Men Församlingen, som alltid misstänkte hofmännens afsigter, organiserade den kongliga magten mot Konungen, i stället att inrätta den till det allmännas väl. Regeringen var så fjättrad, att dess embetsmän, som voro ansvarige för allt, ingenting kunde uträtta. Ministären kunde knappt utnämna en vaktmästare, och Necker har, i sin granskning af

1791 års constitution, bevisat, att den verkställande magten aldrig i någon republik, icke en gång i de små Schweiziska cantonerna, var så inskränkt i sin constitutionella verkningskrets, som Konungen af Frankrike. Kronans skenbara glans och verkliga vanmägt försatte ministrarne och sjelfva monarken i ett beständigt tilltagande bekymmer; visserligen böra icke tjugufem millioner menniskor vara till för en enda; men också bör en enda lika så litet vara olycklig, äfven under förevändning af tjugufem millioners lycka; ty hvar och en orättvisa, den må träffa thronen eller kojan, gör en fri, det vill säga, en billig regering omöjlig.

En Furste, som icke vore nöjd med den åt Konungen af England bevilljade magt, vore ej heller värdig att regera; men i den Franska constitutionen var Konungens och hans ministrars belägenhet odräglig. Staten led deraf ännu mer än dess styresman; och likväl ville Församlingen hvarken aflägsna Konungen från thronen eller afstå från sina flyktiga misstankar, då det var fråga om ett varaktigt arbete.

De utmärktaste af folkets parti visste icke, huru de skulle draga sig utur denna ovissbet, och satte därför alltid i sina beslut det onda vid sidan af det goda. Inrättningen af provincial-oomitéer hade länge varit önskad; men den Constituerande Församlingen hade inrättat dem på ett sätt, att hon helt och hållet uteslöt ministrarna från förvaltningen. En nyttig fruktan för alla dessa krig, som så ofta företagas af Konungarna, för deras enskilda tvister, hade styrt den Constituerande Församlingens

gen vid krigsståndets organisering; men hon hade laggt så många band på Konungamagtens inflytande i detta afseende, att arméén alldeles var ur stånd att tjena mot statens fiender; så mycket fruktade man, att den skulle kunna förtrycka sina egna landsmän! Criminal-lagfarenhetens förbättrande och införandet af edsvurna nedkallade välsignelser öfver den Constituerande Församlingens namn; men hon beslöt, att domare skulle utnännas af folket och icke af Konungen, och att nya skulle väljas hvart tredje år. Icke dess minre förena sig Englands exempel och ett upplyst begrepp att bevisa, det domarne, under hvad regeringssätt som heldst, böra vara i beständig besittning af sina embeten, och att deras utnämmande, i en monarchisk stat, bör tillhöra Konungen. Folket är mycket minre i stånd att känna de egenskaper, som fordras hos en domare, än dem, som äro nödvändige för att vara fullmäktig vid nationens sammankomster; en synbar förtjenst och upplysning i allmänhet böra för allas ögon utmärka en folkets representant; men genom vidlyftiga studier förvärfvas skicklighet att förestå ett domare-embete. Det är framför allt viktigt, att domare hvarken kunna afsättas af Konungen, eller af folket blifva upphöjda och förskjutna. Om alla partierna från de första dagarne af revolutionen kommit öfverens att oförändradt bibehålla rättegångs-formaliteterna i aktning, huru många olyckor hade då icke blifvit Frankrike besparade! Ty det är i synnerhet för utomordentliga fall, som de vanliga domstolarne blifvit

inrättade. Man kunde säga, att rättvisan hos oss är såsom en enfalldig qvinna, af hvilken man kan hafva nytta i hushållningen under söckredagarna, men som icke får visa sig vid högtidliga tillfällen; och likväl är det vid dessa tillfällen, då passionerna äro mest upprörda, som lagarnes sjelfständighet är mera nödvändig än någonsin.

Den 4 Februari 1790 begaf sig Konungen till Församlingen, för att med ett ganska väl författadt tal, på hvilket Necker arbetat, mottaga de grundlagar, som Församlingen redan beslutat. Men i samma tal visade Konungen med styrka det olyckliga tillstånd, hvori riket var, och nödvändigheten att förbättra och fullända constitutionen. Detta steg var oundgängligt, emedan Konungens hemliga rådgifvare alltid föreställde honom såsom fånge, hvarigenom hos folkets parti mistroende mot hans afsigter uppväcktes. Ingenting passade mindre en man af Ludvig XVI:s dygd än ett tillstånd af beständigt bedrägeri, som man hos honom förutsatte; de föregifna fördelar, man trodde sig kunna draga af ett sådant system, tillintetgjorde dygdens verkliga styrka.

SEXTONDE CAPITLET,

Om Förbundsacten den 14 Juli 1790.

Oaktadt de fel, som vi nyligen anmärkt, hade den Constituerande Församlingen uträttat så mycket godt, och besegrat så många svårigheter, att den var tillbedd af nästan hela Frankrike. Det fordrades en noggrann kännedom af grunderna för den politiska lagstiftningen, för att blifva varse alla brister i constitutionen, och man hade satt sig i besittning af friheten, ehuru de försigtighetsmått man tagit för dess bestånd icke voro väl beräknade. En för alla stora egenskaper öppnad bana uppväckte den allmänna täflan; en på snillen i hög grad rik Församlings undersökningar, tryckfrihetens mångfalliga verksamhet, offentligheten i alla väsendtliga afseenden lossade utur bojorna det Franska snillet, den Franska patriotismen, med ett ord alla de kraftfulla egenskaper, af hvilka man sedan sett någon gång grymma, men alltid jättestora verkningar. Man andades mera fritt, man hade mera mod i bröstet, och det obestämda hoppet om en sällhet utan tvång hade bemäktigat sig nationen i dess fulla styrka, lika som det med sina blandverk förvillar menniskor i deras ungdom.

Då den Constituerande Församlingens hufvudsakligaste bekymmer hade till föremål de faror, för hvilka friheten en dag, genom linietropparna, kunde blottställas, var det naturligt, att hon på alle sätt sökte att bringa nationalbeväringen på sin si-

ka, emedan denna med skäl kunde anses för medborgarnes väpnade styrka: dessutom var hon så säker på den allmänna opinionen 1790, att hon heldst omgaf sig med fäderneslandets soldatet. Linietropparne äro helt och hållet nyare tidens uppfinning, och deras verkliga syftemål är att sätta en af folket oberoende magt i Konungarnes händer. Det är en följd af nationalgardets inrättande i Frankrike, att fasta landet af Europa sedan blifvit eröfradt; men den Constituerande Församlingen var då långt ifrån att önska krig, emedan hon hade allt för mycken upplysning att icke sätta friheten framför allt, och denna frihet är oförenlig med eröfringslystnaden och de militärska vänorna.

De åttåtio tre départementerna skickade deputerade af sina nationalgarder, för att svärja trohet åt den nya constitutionen. Den var väl ännu icke färdig; men de grundsatser den helgat hade för sig ett allmänt bifall. Den patriotiska entusiasmen var så liflig, att hela Paris hoptals strömmade till förbundsacten 1790, lika som året förut till Bastilens förstörande.

Det var på Mars-fältet, midt emot militärscholan, och icke långt från Invalid-hospitalet, som nationalgardernas förening skulle verkställas. Man måste uppkasta gräsvallar omkring hela denna stora plats, för att få rum åt åskådarne. Fruntimmer af första rangen förenade sig med mängden af de frivilliga arbetare, som infunno sig att biträda vid förberedelserna till denna fest. Framför militärscholan midt emot floden, som begränsar Marsfält-

tet, hade man uppfört en altan med betäckning för Konungen, Drottningen och hela hofvet. Åttatiotvå spjut, fästade i jorden, och på hvilka hvarje departements vapen voro uppsatta, formerade en stor cirkel, af hvilken den amphitheater, der Kongliga familjen skulle sitta, utgjorde en del. Vid andra ändan såg man ett altare beredd för messan, som de Talleyrand, då varande Biskop af Autun, vid detta viktiga tillfälle skulle hålla. La Fayette närmade sig samma altare, för att aflägga trohetsed åt nationen, lagen och Konungen; och så väl eden, som mannen, af hvilken den aflades, väckte en liflig känsla af förtroende. Åskådarna voro likasom druckne af glädje; Konungen och friheten syntes dem då fullkomligt förenade. Den lagbundna monarchien har alltid varit målet för Frankrikes hela önskan: och den sista rörelsen af en verkligt nationalenthusiasm visade sig vid denna förbundsact af år 1790.

Icke dess minre voro tänkande människor långt ifrån att öfverlemna sig åt den allmänna glädjen. Jag såg i min faders ansigte en djup oro; i det ögonblick, man trodde sig fira en triumph, kände han förmodligen, att man redan icke mer hade några utvägar. Då Necker uppoffrat hela sitt förtroende hos folket, att försvara frihetens och den lagbundna monarchiens grundsatser, måste la Fayette de nna dag blifva högsta föremålet för folkets kärlek; han ingaf hos nationalgardet en djup känsla af tillgifvenhet; men hans politiska tänkesätt måtte hafva varit hvilket som heldst, skulle hans magt blifvit till intet, om han

velat sätta sig mot tidens anda. Detta var en tidpunkt, då allmänna begrepp herrskade, men icke enskilda personer. Sjelfva Bonapartes fruktansvärda villja skulle ingenting hafva förmått emot sinnenas riktning; ty långt ifrån att älska den militäriska magten, hade Fransmännen då mycket heldre lydt en församling än en general.

Vördnaden för Nationalförsamlingen, den förnämsta grundvalen till en fri statsförfattning, rådde år 1790 i allas hjertan, likasom hade denna representation varit ett århundrade, men icke blott ett år gammal. I sjelfva verket, om sanningar af en viss ordning erkännas i stället för att begripas, bör det vara tillräckligt att visa dem för människorna, och de skola fatta tillgifvenhet för dem.

SIJTTONDE CAPITLET.

Om Parisiska sällskapslifvet under den Constituerande Församlingen.

Utländningar skulle icke kunna begripa den så mycket utropade glansen och behaget af det Parisiska sällskapslifvet, om de icke varit i Frankrike före de sist förflutna tjugu åren; men man kan med skäl säga, att detta sällskapslif aldrig varit så lysande och på samma gång så allvarsamt som under de tre eller fyra första åren af revolutionen, räknadt från år 1788 till slutet af 1791. Emedan första klassen ännu hade de politiska angelägenheterna i

sin magt, förenade sig hela frihetens styrka och den forna artighetens behag hos samma personer, Medlemmar af tredje ståndet, utmärkta genom sin upplysning och sina stora egenskaper, förenade sig med dessa adelsmän, som mer voro stolta öfver sin egen förtjenst än öfver sitt stånds privilegier; och de viktigaste frågor, som samhällsordningen någonsin föranledt, behandlades af snillen, som bäst voro i stånd att fatta och utreda dem.

Hvad som i England så mycket förminskar sällskapslifvets behag, ligger i de förrättningar och intressen, hvilka äro oskiljaktiga från en stat, som länge haft ett representativt regeringssätt. Hvad som deremot gjorde Franska sällskapslifvet något ytligt, var den sysalölshet, som åtföljer det monarkiska. Men på en gång förenade sig frihetens kraftfullhet med aristokratiens belevnenhet; i intet land, i intet tidvarf har vältaligheten under alla sina former varit så utmärkt, som under de första åren af revolutionen.

I England äro fruntimren vana att tåga i männens närvaro, då det är fråga om något politiskt. De Franska fruntimren deremot förde hemma hos sig ordet i nästan alla ämnen, och deras snille hade tidigt bildat sig till den färdighet, som der till fordras. Tvisterna rörande de politiska ärendena mildrades således af dem, och blandades ofta med behagligt och stickande skämt. Det är väl sant, att partiandan söndrade sällskaperna; men hvar och en lefde med de sina.

Vid hofvet inställde sig de tvänne batajlloner af den förnäma klassen, den ena trogen det

gamla regeringssättet, den andra anhängare af friheten; men de ryckte ej gerna ut mot hvarandra, Stundom hände, att jag af ett slags tilltagsenhet ville försöka några jemkningar mellan båda partierna, genom det jag bjöd de qvickaste af bägge att spisa tillsammans, ty på en viss höjd förstår man hvarandra nästan alltid; men sakerna blefvo för mycket allvarsamma, så att icke en gång denna ögonblickliga förening kunde utan svårighet förnyas.

Den Constituerande Församlingen har, såsom jag redan nämnt, icke en enda dag uppskjutit tryckfriheten. De som i Församlingen hade den olycka att alltid öfverröstas, egde således åtminstone den tillfredsställelsen, att de kunde smäda hela motpartiet. Deras journaler gjorde qvicka ordlekar öfver de viktigaste ämnen: det var världshistorien, förvandlad till sällskapsglam. Sådan är öfver allt karakteren af hovens aristokratie. Då icke dess minre de våldsambeter, som utmärkt revolutionens början, i hast blifvit stillade, och ingen confiscering, ingen revolutionair domstol blifvit satt i verksambet, bibehöll hvar och en ännu tillräcklig sorgfrihet, för att helt och hållet kunna öfverlemna sig åt sitt förstånds utveckling; de brott, hvarmed man sedan besläckat patrioternas sak, tryckte ännu icke deras samvete; och aristokraterna hade ännu icke lidit så mycket, att man kunde sägas hafva gjort dem någon orätt. Allt var i motsats, intressen, känslor, tänkesätt; men så länge inga schavotter blifvit uppresta, var ordet ännu en antaglig medlare mellan bägge partierna. Ack!

det är sista gången som Franska snillet visat sig i hela sin glans, det är sista gången, och i vissa afseenden äfven den första, som sällskapslivet i Paris har kunnat gifva något begrepp om denna inbördes gemenskap mellan öfverlägsna snillen, den ädlaste njutning menskliga naturen kan medgifva. De som lefvat på denna tid, skola ej kunna annat än tillstå, att man aldrig på något ställe sett så mycken liflighet, så mycket snille; af den mängd talentfulla menniskor, som af omständigheterna då utbildades, kan man göra sig begrepp om hvad Fransmännen skulle vara, om de blifvit kallade att befatta sig med de allmänna angelägenheterna på den väg, som af en vis och rättskaffens constitution föreskrives.

I sjelfva verket kan man i de politiska författningarne inympa ett slags skrymteri, som dömer menniskorna i sällskaper att antingen tuga eller bedraga. Umgänget i Frankrike har på de sista femton åren lika så mycket blifvit skadadt af partiandans sophismer, och af den fege försigtigheten, som det var öppenhetigt och snillrikt, då man utan fruktan kunde väcka fråga om states vigtigaste angelägenheter: man kände då ingen annan fruktan, än den att icke nog göra sig förtjent af den allmänna aktningen, och denna fruktan förhöjer själsförmögenheterna i stället att kväfva dem.

A D E R T O N D E C A P I T L E T.

Om Assignaternas införande och Neckers afsked.

Finance-comitéens ledamöter föreslogo den Lagstiftande Församlingen, att afbörda sig statsskulden genom tillskapande af ett tusen åttahundra millioner sedlar, med en tvungen curs, assignerade på presterskapets egendomar. Det var ett ganska enkelt sätt, att sätta financerna i ordning; likväl var det sannolikt, att då man på detta sätt befriade sig från de svårigheter, som i ett stort lands förvaltning alltid inträffa, skulle man inom få år utbetala ofantliga capitaler, och, genom sjelfva användningen af dessa capitaler, gifva näring åt nya revolutioner. I sjelfva verket skulle hvarken de inre oroligheterna, eller de utländska kriget så lätt uppkommit, om man ej haft tillgång till en så omätlig summa penningar. Flere af representanterna, som förmådde den Constituerande Församlingen att utgifva denna ofantliga summa af pappersmynt, förutsågo visserligen icke de olyckliga följderna deraf; men de älskade den magt, som besittningen af en sådan skatt skulle gifva dem.

Necker satte sig ifrigt emot assignaternas införande; i början, såsom jag förut nämnt, gillade han icke, att man skulle confiscera alla de andeliga egendomar, och efter hans sätt att se, skulle han alltid tagit undan Archebiskops- och Biskopsdömena, men i synnerhet prestgårdarna; ty kyrkoherdarne hafva aldrig varit nog lönta i Frank.

rike, ehuru de utgjorde den nyttigaste klassen af prestståndet. Följderna af pappersmyntet, dess efter hand aftagande värde och de omoraliska speculationer, hvartill detta dess förfall gaf anledning, voro utvecklade i Neckers memorial med den kraft, som utgången allt för mycket rättfärdigat. Lotterierna, mot hvilka flera medlemmar af den Constituerande Församlingen, och i synnerhet Biskopen af Autun med skäl förklarade sig, äro ej annat än ett enkelt hasardspel, då der mot den vinst, man får af pappersmyntets beständiga förändring, nästan helt och hållet grundar sig på konsten att vid hvarje stund af dagen bedraga, antingen genom vaxlar eller i afseende på varornas värde, och det lägre folket förvandladt till agistörer, får afsmak för arbete, genom en alltför lätt vinst; med ett ord, gäldenärer, som på ett orättmätigt sätt göra sig skuldfria, äro icke mer fullkomligt redliga i några andra lifvets förhållanden. Necker förutsade år 1790 allt hvad som sedan inträffade i afseende på assignaterna; den allmänna välmågans aftagande genom det låga pris, hvartill nationalgodsen måste säljas, och dessa häftiga revolutioner i enskildas förmögenhet, hvilka nödvändigt skulle förderfva karakteren både hos dem, som vinna och dem som förlora; ty ett så stort utrymme för hopp och fruktan sätter menliga naturen i allt för våldsamma skakningar.

Då Necker satte sig emot förslaget angående pappersmyntet, inskränkte han sig icke till den enkla rollen att anfälla; han föreslog i stället inrättandet af en bank, hvars hufvudgrunder sedan

blifvit antagna, och i hvilken han såsom pant vil-
le in-teckna en del af de andliga godsens, tillräck-
lig att sätta finanserna i det lyckligaste tillstånd.
Han påstod äfven ifrigt, men förgäfvades, att medlem-
marne af finance-expeditionen skulle få tillträde i
Församlingen, för att under ministerns frånvaro,
hvilken icke hade säte och stämma derstädes, utre-
da de frågor, som angingo finanserna. Slutligen,
innan Necker lemnade sin plats, betjente han sig
för sista gången af det anseende han egde, för att
ovillkorligt neka den Lagstiftande Församlingen och
i synnerhet representanten Camus att se den Röda
Boken.

Denna bok innehöll statens hemliga utgifter
under den föregående och under Ludvig XVI:s re-
gering. Der fanns icke en enda artikel på Nec-
kers befallning; och likväl var det han, som ut-
härade den mest obehagliga strid, att hindra För-
samlingen att sätta sig i besittning af ett register,
som bevittnade Ludvig XV:s fel och Ludvig XVI:s
allt för stora eftergifvenhet; endast hans eftergif-
venhet, ty Necker underlät ej att gifva tillkänna,
det Konungen och Drottningen på en tid af sex-
ton år icke tagit för sin egen del mer än elfva
millioner af dessa hemliga utgifter; men flera lef-
vande personers heder kunde blottställas genom
kännedomen af de betydliga summor de mottagit.
Dessa personer voro just Neckers fiender, emedan
han tadlat hofvets frikostighet mot dem, och lik-
väl var det han ensam, som vågade misshaga För-
samlingen genom det han satte sig emot kungö-
randet af sina motståndares fel. Så många dygder

af alla slag, ädelmod, oegennytta, ihärdighet hade i en annan tid blifvit belönte af den allmänna opinionen, och förtjente att vara det mer än någonsin. Men hvad som mest bör väcka deltagande hos hvar och en, som begripit Neckers belägenhet, är att se en man, af det yppersta snille och den förträffligaste karakter, ställd mellan så motsatta partier, mellan så skiljaktiga pligter, att hans fullkomliga uppoffring af sig sjelf, sitt anseende och sin lycka, icke kunde förlika hvarken fördomarne med grundsatserna eller egeennyttan med tänkesätten.

Om Ludvig XVI verkligen fogat sig efter Neckers råd, hade det varit denna ministers pligt att icke begära sitt entledigande. Men anhängarne af det gamla regeringssättet förledde då Konungen, såsom de kanske skulle göra än i dag, att aldrig taga råd af en man, som älskade friheten: detta är i deras ögon ett oförlätligt brott. Dessutom märkte Necker, att Konungen, missnöjd med den del man i constitutionen lemnade honom, och ledsen vid Församlingens uppförande, hade beslutat att draga sig utur en sådan belägenhet. Om han hade vändt sig till Necker, för att med honom rådslå om sin afresa, hade hans minister utan tvivel ansett för sin pligt, att med alla krafter hjälpa honom; så grym och farlig syntes honom monarchens belägenhet. Och likväl var det alldeles stridande mot den naturliga böjelsen hos en man, som af nationens röst blifvit kallad att tillbringa sina dagar i ett fremmande land; men då Konungen och Drottningen icke nämnde något om sina för-

slager i detta afseende, borde han tvinga sig till deras förtroende? Sakerna voro komna till den ytterlighet, att man måste vara upprorsstiftare eller contrarevolutionist, för att ega något inflytande, och för Necker passade ingendera af dessa roller.

Han tog därför det beslutet, att draga sig undan, och vid denna tidpunkt borde han utan tvifvel göra det; men alltid ledd af begäret, att i sin uppoffring för fäderneslandets sak gå så långt som möjligt, nedsatte han två millioner af sin förmögenhet i den Kongliga skattkammaren, just därför att han förutsagt, det pappersmyntet, med hvilket man ville betala rentorna, innan kort skulle blifva utan värde. Han ville icke såsom privat man skada de operationer, han i egenskap af minister ogillade. Om Necker varit mycket rik, hade detta sätt att lemna sin förmögenhet icke dess minre förtjent all uppmärksamhet; men då dessa två millioner utgjorde mer än hälften af hans förmögenhet, som lidit en betydlig förminskning genom det han i sju år varit minister utan lön, skall man kan hända förvånas, att en man, som sjelf förvärfvat hvad han egde, kände ett sådant behof att uppoffra det åt den finaste känsla af grannlighet.

Min far reste den 8 September år 1790. Jag kunde ej följa honom, emedan jag var sjuk, och nödvändigheten att kvarblifva blef mig så mycket plågsammare, som jag fruktade de svårigheter han kunde möta på sin väg. Också fick jag verkligen, fyra dagar efter hans afresa, ett bref från honom, hvarigenom jag underrättades om hans arrestering

i Arcis-sur-Aube. Folket öfvertygadt, att han förlorat Församlingens förtroende, blott genom det han uppoffrat nationens sak för Konungens, ville hindra honom från att fortsätta sin resa. Hvad som i synnerhet vid detta tillfälle gjorde honom ondt, var den grusliga oro hans hustru hade för honom; hon älskade honom så upprigtigt och med så mycken passion, att han tillät sig, kanske på orätt ställe, att tala om henne och hennes sorg i det bref han vid sin afresa skref till Församlingen. Tiden var för allvarsam, man måste medgifva det, för att lemna rum åt enskilda omsorger; men denna känslöfullhet, som en stor statsman icke kunde tvinga i alla omständigheter af sin lefnad, var just själfva källan till de stora egenskaper, som utmärkte honom, skarpsinnighet och ömhet: när man är mächtig af sanna och djupa rörelser, berusas man aldrig af magten, och det är i synnerhet deruti man hos en minister igenkänner en sann själsstorhet.

Den Constituerande Församlingen beslöt att låta Necker fortsätta sin resa. Han sattes i frihet och begaf sig till Basel, men icke utan att ännu möta stora faror: han gjorde denna grusliga resa på samma väg, genom samma provinser, der han tretton månader förut blifvit förd i triumph. Aristokraterna underlåto icke att berömma sig af hans motgångar, utan att betänka, eller snarare utan att villja tillstå, det han satt sig i denna belägenhet, för att försvara dem, och försvara dem endast af nit för rättvisan; ty han visste väl, att ingen ting kunde återföra dem till bevågenhet mot hön-

öm, och det var visserligen icke i detta hopp, utan af kärlek till sin pligt, som han på tretton månader frivilligt uppoffrat folkets tjuguåriga tillgifvenhet.

Han drog sig undan med ett djupt såradt hjerta, sedan han förlorat frugten af en långvarig möda; och Franska nationen skall kanske aldrig mer återfå en minister, som i så hög grad älskar henne. Hvad var det derföre i en sådan olycka, som så mycket tillfredsställde vissa menniskor? Hvad! skall man höra af dem, som aldrig låta rätta sig, var han icke anhängare af denna frihet, som gjort oss så mycket ondt? Visserligen kan jag icke säga eder allt det goda, som denna frihet skulle tillskyndat eder, om J velat antaga den, då den erbjöd sig åt eder ren och obefläckad; men om man ock skulle medgifva, att Necker bedragit sig, med en Cato och Sidney, med Chatham och Washington, borde en sådan villfarelse, som i två tusende år varit alla ädla hjertans, borde, säger jag, en sådan villfarelse quäfvä all erkänsla för hans dygder?

NITTONDE CAPITLET.

De politiska ärendenas och partiernas tillstånd om vintern 1790 och 1791.

I alla Frankrikes provinser urbrusto oroligheter i anledning af statsförfattningens fullkomliga omstöpning, och af striden mellan den gamla och nya regeringsformens anhängare.

Den verkställande magten *visade sig såsom död*, sade en fullmäktig från venstra sidan af Församlingen, emedan den hoppades, ehuru utan skäl, att det goda skulle födas af sjelfva ytterligheten i det onda. Ministrarne beklagade sig oupphörligt öfver oordningarne, och ehuru de hade föga medel att hindra dem, använde de icke en gång dessa, emedan de smickrade sig, att Församlingen, af sakens olyckliga tillstånd, skulle blifva tvungen att gifva regeringen en större magt. Församlingen, som märkte detta system, bemäktigade sig alla förvaltningsärendena, i stället för att inskränka sig till att stifta lagar. Sedan Necker dragit sig undan, begärde hon ministrarnas afsättande, och emedan hon i sina constitutionella beslut endast tänkte på de närvarande omständigheterna, frantog hon Konungen efter hand utnämmandet af alla den verkställande magtens embetsmän. Hon förklarade, i form af beslut, sin ovillja mot den eller den personen, alltid troende på varaktigheten af det närvarande, likasom nästan alla människor med mag-

ten i sina händer. Representanterna på venstra sidan sade: *Chefen för verkställande magten i England har embetsmän, som den sjelfutnämmt: då deremot den verkställande magten i Frankrike, icke mindre mächtig och mera lycklig, skall hafva den fördelen att icke befalla öfver andra än dem, som nationen utvalt, och på detta sätt vara ännu närmare förknädd med folket.* Det gifves phraser för allt, i synnerhet i Franska språket, hvilka så ofta blifvit begagnade för så många olika och ögonblickliga ändamål. Ingen ting var imellertid så enkelt som att bevisa, det man icke kan befalla menniskor, på hvilkas öde man icke har något inflytande. Denna sanning erkändes endast af det aristokratiske partiet; men detta slog sig på en motsatt ytterlighet, då det icke erkände nödvändigheten af Ministrarnas ansvarighet. Det ärett af den Engelska constitutionens förnämsta företräden, att hvarje gren af styrelsen der är allt hvad den kan vara: Konungen, pairerne och underhuset. Mågterna äro der i jemvigt med hvarandra, icke genom sin svaghet, utan genom sin styrka.

I allt hvad som icke stod i gemenskap med partiandan, visade den Constituerande Församlingen den högsta grad af förstånd och upplysning: men det ligger något så våldsamt i passionerna, att förnuftets slutledning genast blir afbruten; vissa ord upphetsa blodet, och egenkärleken gör, att ögonblickets tillfredsställelse segrar öfver allt hvad som kunde blifva af någon varaktighet.

Samma misstroende mot Konungen, som fjättrade förvaltningen och rättegångsordningen, visa-

de sig ännu tydligare i de beslut, som angingö militäriska styrkan. Man underhöll frivilligt oordningen i arméen, eburu ingen ting var lättare än att hämma den; man såg prof derpå, då Chateaubieux's regemente uppreste sig: den Constituerande Församlingen fann för godt att dämpa detta uppror, och inom få dagar voro dess befallningar verkställda. De Bouillé, en officer af verklig förtjenst under förra regeringen, tvang, i spetsen för de troppar som förblifvit trogna, de upproriska soldaterna att uppgifva staden Nanci, som de bemäktigat sig. Denna framgång, som endast bör tillskrifvas det anseende Församlingens beslut hade, ingaf hofvet falska förhoppningar; det föreställde sig, och de Bouille underlät icke att uppehålla det i denna villfarelse, att arméen icke önskade något högre än att återgifva Konungen hans fordna magt; men arméen så väl som hela den öfriga nationen var af den tanke, att en endes villja icke borde vara utan gränser. Sedan de Bouillé slutat sin expedition om hösten 1790, ingick hofvet i underhandling med honom, och man hoppades på något sätt kunna förmå Mirabeau att förena sig med denna General. Hofvet föreställde sig såsom det bästa medel till revolutionens hämmande, att vinna cheferna på sin sida; men denna revolution hade blott osynliga chefer; det var tron på vissa sanningar, som ledde den, och på dessa kunde ingen förförelse verka. Man måste underhandla med grundsatserna i politiken och icke bekymra sig om enskilda personer, som af sig sjelfva intaga sin plats, så snart

man gjort ett lyckligt utkast till det helas inrättning.

Imellertid kände folkets parti å sin sida, att det låtit föra sig alltför långt, och att klubbarna, som bildat sig utom Församlingen, började gifva laggar åt sjelfva denna Församling. Så snart man i ett regeringsätt lemnar öppet inträde för en magt, som icke är laglig, slutar den alltid med att blifva den starkaste. Emedan den icke befattar sig med annat än att tadla hvad som sker utan att handla sjelf, lemnar den aldrig ämne åt kritiken, och den har till anhängare alla, som önska en förändring i staten. Det förhåller sig på samma sätt med fritänkarna, som anfälla alla religioner, men som icke veta hvad de skola säga, när man ber dem sätta något annat system i stället för dem de villja förkasta. Man bör icke förblanda dessa yttre magter, hvilkas tillvarelse är så skadlig, med opinionen som låter höra sig öfver allt, men ingenstädes formerar sig till en politisk corps. Jacobinernas klubbar voro organiserade såsom en regering, och det mer än sjelfva regeringen; de fattade beslut, stodo, genom brefvexling med provinserna, i sammanhang med andra icke mindre mäktiga klubbar; med ett ord, man borde anse dem som en underjordisk makt, alltid färdig att, så snart tillfälle yppade sig, spränga i luften de för hand varande författningarna.

Lamethernas, Barnaves och Duports parti, näst Jacobinerna det mest demokratiska af alla, var icke dess mindre redan hotadt af dåvarande demagoger, hvilka följande året i sin ordning började med

få undantag att anses för aristokrater. Icke dess minre förkastade Församlingen med ståndaktighet alle de på klubbarne föreslagna mått och steg mot utflyttningen, mot tryckfriheten och mot adelsmännens föreningar; till dess heder kan man icke nog ofta upprepa, att den aldrig antagit den fruktansvärda läran om frihetens införande genom despotismen. Det är detta afskyvärda system, man bör tillskrifva den allmänna andans undergång i Frankrike.

La Fayette och hans anhängare ville icke bivaista Jacobinernas klubb, och att motväga dess inflytande försökte de att grundlägga en annan förening, kallad 1789 års klubb, i hvilken ordningens och frihetens vänner borde samla sig. Ehuru Mirabeau hade sina egna planer, kom han likväl till denna förnuftiga klubb, hvilken imellertid snart blef öfvergifven, emedan intet verksamt intresse ditkallade någon. Man var der för att bevara, dämpa, hindra; men detta tillhör en regering och icke en klubb. Monarchisterna, det vill säga, anhängarne af en Konung och en constitution, hade naturligtvis bordt förena sig med denna 1789 års klubb; men Sieyes och Mirabeau skulle för allt i världen aldrig gått in på att sätta sig i misscredit hos folket genom en förening med Malouet, Clermont-Tonnerre, dessa människor, som voro lika så mycket mot ögonblickets ingifvelse, som i öfverensstämmelse med tidhvarfvets anda. De moderata befunno sig således delade i två eller tre olika partier, då deremot de anfallande nästan alltid voro förenade. De kloka och behjertade anhän-

garne af Englands författning sågo sig från alla sidor tillbaka drifna, emedan de blott hade sanningen för sig. Imellertid finner man i Moniteuren för den tiden dyrbara bekännelser, rörande Engelska constitutionen, af hufvudmännen på högra sidan. Abboten Mauri säger: *Den Engelska constitutionen, som thronens och frihetens vänner med lika mycket skäl böra taga till mönster.* Casalès säger: *England, detta land, i hvilket nationen är likaså fri som Konungen är aktad.* Med ett ord, emedan alla de gamla missbrukens försvarare sågo sig hotade af en vida större fara än sjelfva dessa missbruks afskaffande, upphöjde de då det Engelska regeringssättet lika så mycket, som de nedsatt dess värde två år förut, då det så lätt kunnat erhållas. De privilegierade hafva flera gånger förnyat denna manoeuvre, men alltid utan att ingifva något förtroende: frihetens grundsatser kunna ej behandlas efter taktikens regler, ty det gifves något religiöst i den känsla, hvaraf ädla själar äro intagne för människoslägtets värdighet.

TIUGONDE CAPITLET.

Mirabeaus död.

En förnäm herre från Brabant, af ett skarpt och genomträngande förstånd, var medlaren mellan hofvet och Mirabeau; denne hade förmått honom att genom en hemlig brevexling inlåta sig i under-

handling med Marquisen de Bouillé, den General, till hvilken Kongliga familjen satt det största förtroende. Det syntes vara Mirabeau's förslag att beledsaga Konungen till Compiègne, till de regement, om hvilka de Bouillé trodde sig säkra, och att äfven ditkalla den Constituerande Församlingen, för att befria den från hufvudstadens in-flytande och göra den beroende af hofvet. Men på samma tid hade Mirabeau för afsigt att genomdrifva Engelska constitutionens antagande, ty aldrig kan ett verkligen öfverlägset snille önska despotismens återupprättande. En ärelysten karakter skulle kunna föredraga denna magt, om han vore säker att kunna leda den i hela sin lifstid; men Mirabeau visste ganska väl, att om han i Frankrike kom att åter upprätta den oinskränkta monarchien, skulle hofvet icke länge låta honom styra denna monarchie; och han önskade ett representativt regeringssätt, i hvilket stora män alltid äro nödvändiga och derföre alltid ansedda.

Jag har haft i mina händer ett bref af Mirabeau, skrifvet att visas för Konungen; han ådagalade der alla sina utvägar att gifva Frankrike ett kraftfullt och värdigt, men lagbundet monarchiskt regeringssätt; han nyttjade ibland andra äfven detta märkvärdiga uttryck: *Jag ville icke hafva arbetat endast på en stor förödelse*. Hela brefvet gjorde heder åt riktigheten af hans åsichter. Hans död var en svår olycka på den tid, då den inträffade, en öfverlägsen tankekraft erbjuder alltid stora utvägar. "Ni har allt för mycket snille, sade Necker en dag till Mirabeau, för att icke förr el-

ter sednare erkänna, det moralen är grundad i tingens natur". Mirabeau var väl icke helt och hållet en man af genie; men han var ganska nära det till genom sina stora egenskaper.

Jag måste således tillstå, att oaktadt alla Mirabeau's grymma fel, oaktadt den billiga harm jag kände öfver de anfall han offentligen tillät sig mot min far (ty i förtroende talade han alltid om honom med beundran); förorsakade mig likväl hans död en smärtsam känsla, och hela Paris erfor samma intryck. Under hans sjukdom samlade sig hvar dag och hvarje timma en oräknelig folkhop utanför hans port: denna folkhop gjorde icke det minsta buller, emedan den fruktade att oroa honom; den förnyade sig flere gånger under tjugufyra timmars förlopp, och personer af olika klasser uppförde sig alla med samma aktning. En ung man, som hört sägas, att man kunde återupplifva en döende genom det man ingjöt friskt blod i hans ådror, erbjöd sig att frälsa Mirabeau's lif på bekostnad af sitt eget. Man kan ej utan rörelse se den hyllning, som gifves åt talenterna; så olik den som slösas åt magten!

Mirabeau kände, att han skulle dö. Långt ifrån att i detta ögonblick vara ängslig, högmödade han: man aflossade kanonskott för en ceremonie: han ropade: Jag hörer redan *Achilles'* begrafningsfest. I sjelfva verket kunde en oförskräckt talare, som med ståndaktighet försvarat frihetens sak, jemföra sig med en hjälte. *Efter min död, sade han äfven, skola partigångarne dela mellan sig den förfallna monarchiens öfverlefvor.* Han hade upp-

gjort planer att godtgöra mycket ondt; men det blef honom icke unnadt att försona sina egna fel. Han led grusligt i de sista dagarne af sin lefnad; och då han icke mer kunde tala, skref han till sin läkare Cabanis, för att få opium, dessa ord utur Hamlet: *Döden är en sömn*. De religiösa begreppen kommo ej till hans tröst; döden öfverraskade honom, helt och hållet intagen af denna världens intressen, och då han trodde sig nära det mål, dit hans ärelystnad sträfvade. Det röjer sig nästan i alla människors öde, då man gör sig den mödan att akta derpå, ett tydligt prof af ett moraliskt och religiöst mål. hvilket de sjelfva icke alltid märka, och hvartill de sträfva utan att veta det.

Alla partierna saknade då Mirabeau. Hofvet smickrade sig att hafva vunnit honom på sin sida; frihetens vänner räknade icke minre på hans hjälp. En del sade, att han med så utmärkta talenter icke kunde önska anarchien, emedan han icke behöfde oreda för att vara den främsta; och andra voro öfvertygade, att han ville hafva fria förfatningar, emedan den personliga förtjensten endast i dem är på sitt rätta ställe. Kort sagdt, han dog i det mest lysande ögonblicket af sin lefnad, och folkets tårar vid hans jerdfastning gjorde begravningsbögtden ganska rörande; det var första gången, som en genom sina skrifter och sin våltalighet ryktbar man i Frankrike fick de hedersbetygelser, som man fordom endast gaf åt stora herrar eller krigare. Dagen efter hans död kunde ingen i den Constituerande Församlingen utan sorg

betrakta den plats, på hvilken Mirabeau plägat sitta. Den stora eken var fallen; af de öfriga var ingen utmärkt framför den andra.

Jag gör mig en förebräelse att sålunda uttrycka saknaden af en föga aktningvärd karakter; men ett så stort swille är så sällsynt, och olyckligtvis är det så sannolikt, det man i hela sin lefnad icke får se något dylikt, att man ej kan afhålla sig från att sucka, då döden sluter sina kopparportar efter en man, som nyligen visat sig så värtalig, så eldig, med ett ord i en så kraftfull besittning af lifvets förmögenheter.

TJUGONDEFÖRSTA CAPITLET.

Konungens afresa den 21 Juni 1791.

Ludvig XVI skulle gerna antagit den Engelska constitutionen, om den blifvit honom rent af föreslagen, och med den vörndnad man är skyldig statens högsta styresman; men man sårade alla hans höjelser, i synnerhet genom tre beslut, som för nationens sak snarare voro skadliga än nyttiga. Man afskaffade rättigheten att benåds, denna rättighet, som bör finnas i alla civiliserade samhällen, och som endast kan tillkomma Kronan i en monarchie. Man fordrade af presterna vid vite af lönnens förlust en trohetsed åt presterskapets borgerliga författning; och man ville främtaga Drottningen regentskapet.

Den Constituerande Församlingens största fel var, kan hända, såsom vi förut sagt, att den ville inrätta ett af sig beroende presterskap, lika som flera despotiska regenter hafva gjort. I denna af-sigt skilde hon sig från förnuftets fullkomliga system, på hvilket hon bordt bygga. Hon uppmanade presternas samvete och heder att sätta sig till motvärn. Men frihetens vänner förvillja sig alltid, så snart man med ädla känslor kan göra dem motstånd; ty den sanna friheten skulle icke kunna hafva andra fiender än dem, som villja vara tyranner eller slafvar; och imellertid handlade en prest, som vägrade aflägga en med hotelse fordrad ed, mera fritt än de som sökte förmå honom att förneka sin öfvertygelse.

Ändtligen borde det tredje beslutet, angående regentskapet, och hvars syftemål var att aflägga Drottningen, som var misstänkt hos folkets parti, af åtskilliga orsaker vara personligen stötande för Ludvig XVI. Detta beslut förklarade honom för den första embetsman i staten (*premier fonctionnaire public*), en titel som ganska illa passade en Konung; ty en embetsman bör vara ansvarig, och i en ärftlig monarchie måste man nödvändigt införa en vördnadskänsla, som förutsätter monarchens personliga helgd. Denna vördnadskänsla utesluter icke det inbördes fördraget mellan Konungen och nationen, ett fördrag som i alla tider egt rum, vare sig i förutsatta eller genom uttryckliga handlingar; men förnuftet och grannlagenheten kunna alltid stå tillsammans, då man verkligen vill förena dem.

Den andra artikeln i beslutet rörande regentskapet var förkastlig af lika skäl med dem vi nyss anförde; man förklarade der, att Konungen skulle vara thronen förlustig, om han lemnade Frankrike. Detta var att bestämma, hvad som icke borde förutses, det fall i hvilket man skulle kunna afsätta en Konung. Republicanska dygder och författningar förädla ganska mycket det folk, som genom sin belägenhet är i stånd att med fördel använda dem; men i monarchiska stater förderivas folket, om det vänjer sig att icke vörda den magt, som det erkänt. En strafflag mot monarken är ett begrepp utan tillämpning, denne monarch må vara kraftfull eller svag. Den magt, som störtar honom i sednare händelsen, handlar icke efter lag, man må hafva fattat begreppet derom huru som heldst.

Det är således endast med afseende på hvad en klok försigtighet fordrade, som man bör bedöma det beslut Konungen tog, i det han hemligen afreste från Tuillerierna den 21 Juni 1791. Man hade vid denna tid visserligen gjort honom nog mycken orättvisa, för att berättiga honom att lemna Frankrike, och kan hända visade han äfven frihetens vänner en stor tjänst, genom det han gjorde slut på en falsk belägenhet; ty deras sak var förderfvad, genom deras fåfänga bemödanden att öfvertyga nationen, det alla Konungens politiska handlingar, efter hans ankomst till Paris, varit frivilliga, ehuru man tydligen såg, att de icke voro det.

Fox sade mig i England 1793, att då Konungen reste till Varennes, hade han önskat, att man

lätit honom resa i fred, och att den Constituerande Församlingen proclamerat den republicanska regeringen. Frankrike skulle då icke besläckat sig med de brott, som det sedan begått mot den Kongliga familjen; republicanska regeringssättet i en stor stat må kunna lyckas eller ej, hade det alltid varit bättre, att hederligt folk gjort försök dermed. Men hvad man mest måste frukta, inträffade: Konungen och hans familj arresterades.

En resa, som borde ske med så mycken skicklighet och så skyndsamt, bereddes nästan på samma sätt som vid vanliga tillfällen; och etiketten är så mäktig vid hofven, att man icke en gång i den farligaste belägenhet kunde skilja sig derifrån; deraf kom, att företaget misslyckades.

Då den Constituerande Församlingen blef underrättad om Konungens afresa, var dess ställning ganska säker och fördelaktig; hvad som ända till denna dag hade felats den, var en motvigt för dess oinskränkta magt. Olyckligtvis kunna Fransmännen endast af styrkan lära det rätta i politiken. Ett vacklande begrepp om fara sväfvade för Församlingen; Konungen kunde möjligtvis begifva sig till Montmedy, såsom han ämnat, och erhålla hjälp af utländska troppar; det kunde hända, att ett stort parti förklarade sig för honom i det inre af landet. Dessa oroande föreställningar gjorde äntligen slut på alla öfverdrifna anspråk, och de representanter af folkpartiet, som ropat öfver tyrannie, då man föreslog den Engelska constitutionen, skulle då gerna undertecknat den.

Man skulle aldrig kunna trösta sig öfver Konungens arrestering i Varennes; ohjelpiga fel, brott för hvilka man i alla tider bör blygas, hafva förderfvat frihetskänslan hos dem, som mest voro skapte att erfara dess hela styrka. Om Konungen hade kommit utom gränsen, hade han hända en billig constitution blifvit följden af de bägge partiernas strider. Man måste framför allt, utropar man, undvika borgerligt krig. Icke framför allt; många andra plågoris äro ännu mer fruktansvärda. Ädla dygder utveckla sig hos dem, som strida för sina tänkesätt, och det är mer naturligt att utgjuta sitt blod till deras försvar, än för något af de tusende politiska intressen, som vanligen gifva anledning till krig. Utan tvifvel, är det grymt att slåss mot sina egna medborgare; men det är ännu rysligare att förtryckas af dem; och hvad man i Frankrike förnämligast bör undvika, är ett serskildt partis fullkomliga seger. Ty en lång vana af friheten är nödvändig, att icke känslan af rättvisa skall quäfvast af öfvermaktens högmod.

Konungen utfärdade vid sin afresa ett manifest, innehållande de skäl, som förmått honom till detta steg; han påminde om det sätt, på hvilket han blifvit behandlad, och förklarade, det hans magt var så inskränkt, att han icke längre kunde regera. Midt ibland dessa så rättmätiga klagomål, hade han icke bortd inblanda några allt för litet viktiga anmärkningar om Tuillerieslottets usla tillstånd: det är ganska svårt för regenter med ärftlig magt, att icke låta behärra sig af vanan, i de minsta så väl som i de största omständighe-

ter af deras lefnad ; men kan hända äro de just derigenom mer än valda regenter skicklige för fredens och lagarnes välde. Ludvig XVI:s manifest slutades med denna märkvärdiga försäkran : *att om han återvann sin sjelfständighet, ville han använda den att grundlägga Franska folkets frihet på orubbliga grundvalar.* Sådan var då sinnenas rörelse, att ingen, icke en gång Konungen sjelf, ansåg det möjligt att återställa den oinskränkta monarchien.

Så snart man i Församlingen fick veta, att Kongliga familjen blifvit arresterad i Varennes, skickade man dit commissarier, ibland hvilka voro Pethion och Barnave: Pethion, en man utan upplysning, utan upphöjning i tänkesätt, såg med kall-sinnighet dessa högst rörande offers olycka. Barnave kände ett vördnadsfullt medlidande, i synnerhet för Drottningens öde, och från denna stund förenade han, Duport, Lameth, Regnault de Saint-Jean-d'Angely, Chapelier, Thouret, m. fl. alla sina utvägar med de la Fayette's, för att åter upprätta den störtade monarchien.

Konungen och hans familj, återkommen från Varennes, gjorde sitt sorgliga inträde i Paris; Konungens och Drottningens kläder voro höljda med dam, och de bägge Kongliga barnen betraktade med förvåning hela denna mängd af folk, som visade sig såsom befallande inför sina nedslagna herrar. Elisabeth visade sig i denna höga familj, lik ett redan heliggjort väsende, som icke mer har något gemensamt med denna jorden. Tre lifgardister, som suto på vagnen, sågo sig hvarje ögonblick i

fata att nedhuggas, och den Constituerande Församlingens deputerade satte sig flera gånger mellan dem och de ursinniga, som ville bringa dem om lifvet. Det var på detta sätt, som Konungen återkom till sina faders palats. Hvilket sorgligt förbud! och huru bedröfligt det gick i fullbordan!

TJUGONDEANDRA CAPITLET.

Revision af Constitutionen.

Församlingen såg sig tvungen af rörelsen bland folket att förklara, det Konungen skulle hållas fången i Tuillierierna, till dess man hunnit framlägga för honom constitutionen till antagande. La Fayette, såsom chef för nationalgardet, hade den olyckan att blifva dömd till att verkställa detta beslut. Men om han å ena sidan satte skyltvakter vid portarna till Konungens palats, satte han sig å den andra med samvetsgranat nit mot det parti, som yrkade Konungens afsättande. Mot detta parti använde han den väpnade styrkan på Marsfältet, och således bevisade han åtminstone, att det icke var af ärelystna afsigter, som han blottställde sig för att misshaga Konungen, emedan han på samma tid ådrog sig hat af thronens fiender. Jag anser för det enda sättet att med rättvisa bedöma en människas karakter, det att undersöka, om ej någon egennytta ligger till grund för hans

uppförande; om det icke så är, kan man tadla hans åsigt; men man är icke dess minre skyldig att högakta honom.

Det republicanska partiet var det enda, som visade sig, då Konungen arresterades: Hertigen af Orleans blef icke en gång nämnd, och ingen vågade tänka på någon annan Konung än Ludvig XVI; man visade honom åtminstone den aktningen att icke villja sätta mot honom annat än författningar. Slutligen blef monarchens person förklarad helig; man uppgaf de fall, i hvilka han skulle afsättas; men om man på detta sätt förstörde det bländverk, hvarmed man borde oavgifva Konungens person, förband man sig så mycket mer att vörda den lag, som i alla möjliga fall garanterade hans helgd.

Den Constituerande Församlingen har alltid trott, men ganska orätt, att det låg någon magisk kraft i dess beslut, och att man i allt skulle stadna precis vid den linie, som hon hade utstakat. Men dess myndighet liknade i detta afseende det band, som var uppsatt i Tuilleries-trädgården för att hindra folket från att närma sig till palatset: så länge opinionen var gynnande för dem, som uppsatt detta band, fick ingen det infallet att gå längre; men så snart folket icke mer tålde några hinder, betydde det ingen ting.

Man finner i några nyare tidens statsförfattningar såsom constitutionell artikel: *regeringen skall vara rättvis, och folket lydigt.* Om det vore möjligt att med befallningar utverka något sådant,
skul-

skulle magternas jemvigt vara ganska onyttig; men för att sätta rigtiga grundsatser i verkställighet, måste man införa sådana författningar, att hvar och en finner sitt intresse i att vidmagthålla dem. De religiösa lärorna behöfva intet personligt intresse för att verka på människorna, och det är i synnerhet härigenom som de höra till en högrelingens ordning; men lagstiftarne, sysselsatte med denna verdens intressen, blifva på visst sätt be- dragne, om de införa patriotiska känslor, såsom en nödvändig driffjäder i deras samhällsbyggnad. Det är att misskänna händelsernas naturliga ordning, att räkna på verkningarna för att organisera orsaken: folken blifva icke fria, för det de äro dygdiga; utan då en lycklig omständighet, eller snarare en mächtig villja sätter dem i besittning af friheten, kunna de förvärfva de dygder, som dermed stå i gemenskap.

De lagar, af hvilka den borgerliga och politiska friheten bero, inskränka sig till ett ganska obetydligt antal, och endast detta politiska Tio Guds Bud förtjenar namn af constitutionella articular. Men Nationalförsamlingen har gifvit detta namn åt nästan alla sina beslut, antingen för att derigenom undandraga dem Konungens stadfästelse, eller att den hänförd af någon författarefångna, bedrog sig på fullkomligheten och varaktigheten af sitt eget verk.

Imellertid lyckades det några tänkande män att utverka en förminskning i antalet af de constitutionella articularna; men en fråga uppstod, huru-

vida man borde besluta, att hvarjtjugonde år en ny Constituerande Församling skulle sammanträdas, för att granska den constitution, som nu blifvit antagen, väl till förståendes, att på denna mellantid ingen ändring skulle kunna vidtagas. Hvilket förtroende till ett sådant arbetes varaktighet, och hvad det blef bedraget!

Ändtligen stadnade man i det beslut, att ingen constitutionell artikel kunde ändras, utan att det begärdes af tre Församlingar efter hvarandra. Det var att göra sig ett förvånande begrepp om mänskliga tålmodet i ämnen af sådan vikt. Fransmännen se vanligen i lifvets förhållanden knappt något annat än det verkliga, och vända nog gerna grundsatserna till åtlöje, om de synas dem hinderliga för den ögonblickliga framgången af deras önskingar; men den Constituerande Församlingen deremot beherrskades af passionen för abstracta begrepp. Detta mot nationens anda så snörrätt stridande tänkesätt varade ej länge. Partigångarne betjenade sig i början af metaphysiska skäl, för att yrka de brottsligaste handlingar, och kullkastade sedan strax derefter denna byggnad, för att rätt och slätt predika omständigheternas värde och förakt för allt systematiskt.

Den högra sidan af Församlingen hade under sessionernas förlopp ofta haft rätt, och ännu oftare hade man intresserat sig för den, emedan den nedtrycktes af det starkare partiet och hindrades från att tala. Det gifves intet land, der det är så nödvändigt, som i Frankrike, att foga anstalter till minoritetens fördel, i de rådplägende Försam-

lingarna; ty man älskar der magten så högt, det man är frestad att räkna för ett brott, att vara af det minre talrika partiet *). Efter Konungens arrestering, visste aristokraterne, att monarchien vunnit försvarare bland folkets parti, och ansågo derföre klokast, att låta dem drifva sin sak på egen hand, och sjelfve draga sig tillbaka. De representanter, som ändrat sig, gjorde hvad de kunde, för att öka den verkställande magtens anseende; men de vågade imellertid icke vidröra de frågor, hvilkas afgörande ensamt kunnat gifva stadga åt Frankrikes politiska författning; man fruktade att tala om två kamrar likasom för en conspiration. Rättigheten att upplösa den lagstiftande corpsen, ehuru nödvändig för upprätthållandet af Konungamagten, blef icke bevilljad. Man skrämde bort de förnuftiga människorna, då man gaf dem namn af aristokrater. Imellertid voro aristokraterne då icke farliga; det är just derföre, som man gjort detta namn en orättvisa. På den tiden, så väl som sedermera, hade man i Frankrike den konsten att vända

*) Ett förträffligt arbete, kalladt: *Tactique des assemblées délibérantes*, författadt af Dumont från Genève, och som till en del innehåller samma idéer, som finnas hos Bentham; en Engelsk lagklok och en ganska djup tänkare, borde alltid rådfrågas af våra lagstiftare. Ty det är ej nog, att i en sammankomst genomdrifva en öfverläggning; äfven det svagare partiet bör med tålmod afhöras; detta är en fördel, och en rättighet, tillhörande representativa regeringssätt.

misstanken på de besegrade; man skulle tro, att de svaga varit de enda fruktansvärda. Att öfverdrifva beskrifningen på sina motståndares utvägar, är en god förevändning att öka de segrandes magt. Man måste skapa sig fiender, in effigie, om man vill öfva sin arm att slå med styrka.

Större delen af Församlingen, trodde sig tygla Jacobinerna, och likväl gjorde den fred med dem, och förlorade terrain vid hvarje seger. Också uppsatte den en constitution, alldeles som en underhandling mellan tvänne partier, och icke som ett verk för alla tider. Författarne till denna constitution lemnade åt vågorna ett illa bygd tartyg, och trodde sig rättfärdiga hvarje fel genom det de åberopade någon viss persons villja eller anseende. Men hafvets böljor, som skeppet borde trotsa, lyssnade icke till sådana förklaringar.

Hvad beslut borde man då taga, frågar man, när omständigheterna icke gynnade hvad man ansåg för rätt? Göra motstånd, alltid göra motstånd och söka sitt stöd inom sig sjelf; men äfven en redlig mans mod är en omständighet, och ingen skulle kunna förutse, hvad det kunde medföra: om tio representanter af folkets parti, om fem, tre, ja till och med en enda, hade visat alla olyckor, som skulle följa af ett politiskt arbete utan försvar emot partierna; om han hade besvurit Församlingen i de beundransvärda grundsatsers namn, hvilka den fastställt, och i fördomarnas, hvilka den störtat, att icke sätta på vägspelet så många fördelar, som utgöra det menckliga förnuftets dyrbaraste egen-dom, om tankens ingifvelse hade uppenbarat för

någon talare, huru man var på vägen att öfverlemna frihetens heliga namn att förvaras i en olycklig förening med de grymmaste minnen, kan hända skulde en enda människa kunnat ändra händelsernas gång. Men de bifallsrop eller tecken till missnöje, som hördes omkring talarestolarne, verkade på afgörandet af frågor, hvilka i lugn bordt utredas af de mest upplysta och tänkande människor. Den stolthet, som i synnerhet sätter sig emot mängden, är af ett annat slag än den som trotsar en despot; icke dess minre fordras det samma liflighet i känslan och ädelhet i karakteren, att kämpa mot hvad förtryck som heldst.

Det återstod blott ett medel att rätta det felaktiga i lagarna: det var valet af människor. De representanter, som skulle intaga den Constituerande Församlingens plats, kunde å nyo börja dess ofullkomnade arbeten och genom klokhet rätta de fel, som redan voro begångna. Men i början förkastades villkoret af egendom, nödvändigt för att inskränka valen inom denn klass, som intresserar sig för ordningens vidmagthållande. Robespierre, som var bestämd att spela en så stor roll under den blodiga mordlystnadens regering, upphäfd sig mot detta villkor såsom orättvist, till hvilken grad det än fastställdes; han yrkade förklaringen af människans rättigheter i afseende på jemlikheten, likasom denna jemlikhet, i sjelfva sin vidsträcktaste betydelse, skulle innebära en förmåga att vinna allt utan talenter och utan arbete. Ty att tillvälla sig politiska rättigheter, utan att kunna utöfva dem, är äfven en orättmätig inkräktning. Robes-

pierre förenade en mörk metaphysik med vanliga utrop och skapade sig på detta sätt en egen väletalighet. Man har för honom sammansatt de bästa tal, då han egde magten; men under den Constituerande Församlingen gaf ingen akt på honom; och hvarje gång han uppsteg på talarestolen, funno demokraterne af bättre smak ett nöje uti att göra gäck af honom, för att gifva sig utseende af att höra till de moderatas parti.

Man beslöt, att en mark silfver, det vill säga, femtiofyra livres, i utlagor, skulle vara nödvändiga för att kunna väljas till fullmäktig. Detta var nog, för att framkalla från talarestolen klagomål öfver det lidande, som på detta sätt vederfores alla yngre söner i familjerna, alla män af snille, hvilka genom sin fattigdom skulle blifva uteslutna från nationalrepresentationen; och likväl var detta icke tillräckligt att inskränka folkets val inom sessionaternas klass.

För att afhjelpa denna olägenhet, införde den Constituerande Församlingen ett dubbelt val; den beslöt, att folket borde välja electorer, af hvilka de fullmäktige sedan skulle väljas. Denna författning borde utan tvifvel försvaga det demokratiska elementets verkan; och detta hafva äfven revolutionens hufvudmän trott, emedan de afskaffade den, så snart de fingo öfverhanden. Men folkets omedelbara val, underkastadt ett billigt förmögenhetsvillkor, är oändligt mer gynnande för fria styrelseformers kraftfulla utveckling. Endast ett omedelbart val, sådant som det finnes i England, kan hos alla klasser upplifva den allmänna andan

och fosterlandskärleken. Nationen har förtroende till sina representanter, då den sjelf valt dem: men då den måste inskränka sig till att välja dem, som sedan i sin ordning skola välja, kallnar dess intressé genom denna konstlade omväg. Dessutom äro valcollegierna, såsom sammansatte af ett litet antal människor, mycket lättare än hela folket, tillgänglige för intriguer; i synnerhet lemna de rum för detta slags så förnedrande borgarintrigue, då man ser medlemmar af tredje ståndet hos de höga herrarne anhölla om plats för sina söner i hofvets förmak.

I fria stater bör folket förena sig med den första klassen och af den taga sina representanter; och första klassen bör, genom sina talenter och dygder, söka att behaga folket. Detta dubbla band har nästan icke mer någon kraft, när valacten skall genomgå tvänne grader. Att afböja oroligheter, förstör man på detta sätt sjelfva andan; det är då mycket bättre att, såsom i England, varsamt motvåga det demokratiska elementet med det aristokratiska, men lemna åt bägge deras naturliga öfverroende.

Necker har i sitt sista arbete *) föreslagit ett nytt sätt att vid valen införa tvänne grader; han tror, att det borde tillhöra valcollegium, att gifva förteckning på ett visst antal sökande, ibland hvilka de första församlingarna kunde välja. Skälen för denna inrättning äro på ett sinnrikt sätt utredda i Neckers afhandling. Men hvad man tydligen

*) *Dernières vues de politique et de finance.*

ser är, att han alltid ansett folket böra vara i fullt åtnjutande af sina rättigheter, att obehindradt kunna följa sitt omdöme, så att utmärkta män alltid borde vara angelägne att vinna dess bifall.

Revisorerna af 1791 års constitution beskyllas beständigt af Jacobinerne att hafva varit despotismens anhängare; äfvendå de voro nödsakade att söka omvägar, för att tala om den verkställande magten, lika som kunde namnet Konung ej ens nämvas i en monarchie. Icke dess minre skulle de Constituerande kan hända ännu lyckats att frälsa Frankrike, om de blifvit medlemmar i den följande Församlingen. De mest upplysta representanter kände hvad som fattades i den constitution, man nyligen genom händelserna blifvit tvungen att fastställa, och de skulle hafva försökt att förbättra den genom förklaringar. Men medelmåttans parti, som i alla stånd har så många stridsmän, detta parti, som hatar stora egenskaper, lika som frihetens vänner hata despoterna, utverkade genom ett förmligt beslut, att den Constituerande Församlingens ledamöter icke kunde blifva valde för andra gången. Aristokraterna och Jacobinerna, som under sessionerna spelat en ganska obetydlig roll, kunde icke smickra sig att åter blifva utnämnde; de funno derföre ett nöje i att hindra dem, som voro säkra om sina medborgares röst, från att få plats i den följande Församlingen. Ty den, som af alla äkerlagar mest skulle behaga allmänna hopen, vore delningen af de allmänna rösterna i lika delar, af hvilka snillet icke kunde erhålla flera än medelmåttan. Många personer skulle tro sig vinna

deraf; men täflan, som är människoslägtets rikedom, skulle på det sättet förlora allt.

Förgäfves sökte de första talarne i Församlingen att bevisa, det alldeles nya efterträdare, valde i en orolig tid, skulle sätta sin ära uti att göra en icke minre lysande revolution, än den, hvarigenom deras företrädare utmärkt sig. Ledamöterna på ändan af venstra sidan, i öfverensstämmelse med de yttersta på den högra, klagade högljudt att deras embetsbröder ville tillhandla sig hela magten, och de representanter, som dittills varit hvarandras fiender, Jacobinerna och aristokraterna, togo hvar andra i band af glädje, föreställande sig, det de skulle hafva den lyckan att aflägsna de människor, hvilkas öfverlägsenhet uti tvänne är bortskymt dem. Hvilket fel i sådana omständigheter! Men också hvilken irring i grundsatser, att hindra folket från att välja dem, som redan förtjent dess förtroende! I hvilket land finner man ett tillräckligen stort antal skickliga personer, för att kunna efter godtycke aflägsna de redan kända, redan pröfvade, och som förvärfvat sig kännedom af de allmänna sakerna. Ingen ting kostar staten så mycket som dessa fullmäktige, hvilka måste skapa sig en ny förmögenhet i afseende på ett godt namn och rykte i det allmänna; de som ega något, äfven i detta afseende, böra föredragas dem som ännu behöfva rikta sig.

TJUGONDETREDJE CAPITLET.

Antagandet af den så kallade 1791

ärs Constitution.

Så slutades denna ryktbara Församling, som för-
enade så mycken upplysning med så många vill-
farelser, som har stiftat något varaktigt godt, men
också ett omädelbart ondt, hvaraf minnet ännu i
långliga tider skall tjena frihetens fiender såsom
förevändning till anfall.

Se, säga de, hvad Frankrikes mest upplysta
män hafva åstadkommit genom sina öfverläggning-
ar. Men också skulle man kunna svara dem:
betänken, hvad de menniskor böra vara, som aldrig
egt någon politisk rättighet, och på en gång finna
sig i besittning af en för hvarje individu förderlig
magt, en magt utan gränсор; det fordras en lång
tid, innan de kunna inse, att den orättvisa en med-
borgare lider, han må vara hvilken som helst, vän
eller ovän af friheten, återfaller på allas hufvuden;
det fordras en lång tid, innan de lära känna theo-
rien för friheten, så enkel, då man är född i ett
land, der den läres af lagar och seder, så svår, då
man lefvat under en egenmächtig regering, der
omständigheterna afgöra allt, och der grundsatser-
na alltid äro dem underkastade. Med ett ord,
att leda en nation öfver ifrån hofvets styrelse till
lagarnas, är, i alla tider och i alla länder, en
ganska svår kris, äfven när opinionen gör den o-
undviklig.

Historien bör således betrakta den Constituerande Församlingen ifrån tvänne synpunkter: de missbruk den afskaffat, och de författningar den stiftat. I förra hänseendet har den ganska stor rättighet till människoslägtets erkänsla; i det sednare kan man förebrå den de gröfsta misstag.

På la Fayette's förslag bevilljades allmän amnesti åt alla, som deltagit i Konungens resa, eller begått hvad man kunde kalla politiska förseelser. Han utverkade äfven ett beslut, att hvar och en individu kunde utan pass lemna Frankrike och återkomma. Utflyttningen var då redan börjad. Jag skall i det följande capitlet göra skilnad mellan den politiska utflyttningen och den ödvändiga, som sednare inträffade. Men hvad som är af vigt att anmärka, är att den Constituerande Församlingen förkastade alla mått och steg, som föreslogos till den borgerliga frihetens fjättrande. Minoriteten af adeln hade detta nit för rättvisan, som alltid åtföljer oegennyttan. Ibland tredje ståndets fullmäktiga voro Dupont de Nemours, som oakadt sitt mod har öfverlevvat de andra, Thouret, Barnave, Chapelier, med så många flera, hvilka fallit offer för sina förträffliga grundsatser; dessa yttrade visserligen de renaste afsigter under öfverläggningarna. Men de öfverröstades af den stormande och okunniga majoriteten i de beslut, som rörde constitutionen. Man kände i Frankrike tillräckligt allt som angick domareståndet och förvaltningen; men theorien om magterna fordrade djupare insigter. Det var således en smärtande intellectuelt anblick att se den borgerliga frihetens

välgärningar satta under skydd af en politisk frihet, utan gräns och utan styrka.

Denna misslyckade constitution, så god i sin grund, och så illa organiserad, framlades till Konungens antagande. Han kunde visserligen icke afslå den, emedan den slutade hans fångenskap; men man smickrade sig, att han gifvit sitt samtycke af fri villja. Man anställde fester, lika som man trott sig lycklig, man påbjöd offentliga högtidligheter, för att öfvertyga sig, det farorna voro förbi; orden: Konung, representerande församling, constitutionell monarki, svarade mot alla Fransmäns verkliga önskan. Man trodde sig i sjelfva verket ega de saker, af hvilka man erhållit blotta namnet.

Man bad Konungen och Drottningen gå på operan; deras inträde firades med hjertliga och allmänna handklappningar. Man uppförde balletten Psyché; då furierna dansade och skakade sina facklor, och då glansen af denna eld utbredde sig öfver hela salen, såg jag Konungens och Drottningens ansikten vid det bleka skenet af detta med konst efterhärnade hellvete, och jag blef intagen af sorgliga aningar om det tillkommande. Drottningen bemödade sig att vara mild; men en djup sorg framlyste genom hennes artiga småleende. Konungen syntes, såsom vanligt, mer sysselsatt med hvad han såg än hvad han erfor inom sig sjelf; han såg åt alla sidor med lugn, och man skulle kunna säga, med allt utseende af sorgfrihet; han hade vant sig, likasom de flesta monarker, att hämma uttrycket af sina känslor, och, kan hända,

hade han derigenom minskat deras styrka. Då operan var slutad, gick man att spatsera på de Elyseiska fälten, som voro praktfullt illuminerade. Emedan Tuilleriernas palats och tillhörande trädgård endast genom det olycksfulla revolutionstorget voro skilda derifrån, förenade sig illuminationen af palatset och trädgården på ett beundransvärdt sätt med den i de Elyseiska fältens långa alléer, som voro med hvarandra förbundna genom kran-sar af ljus.

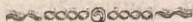
Konungen och Drottningen promenerade sagta med sin vagn midt ibland hopen, och hvarje gång man såg denna vagn, ropade man: *Lefve Konun-gen!* Men detta var samma folk, som hade skym-fat Konungen vid hans återkomst från Varenes, och de gjorde sig lika litet reda för sina bifalls-rop som för sina smädelser.

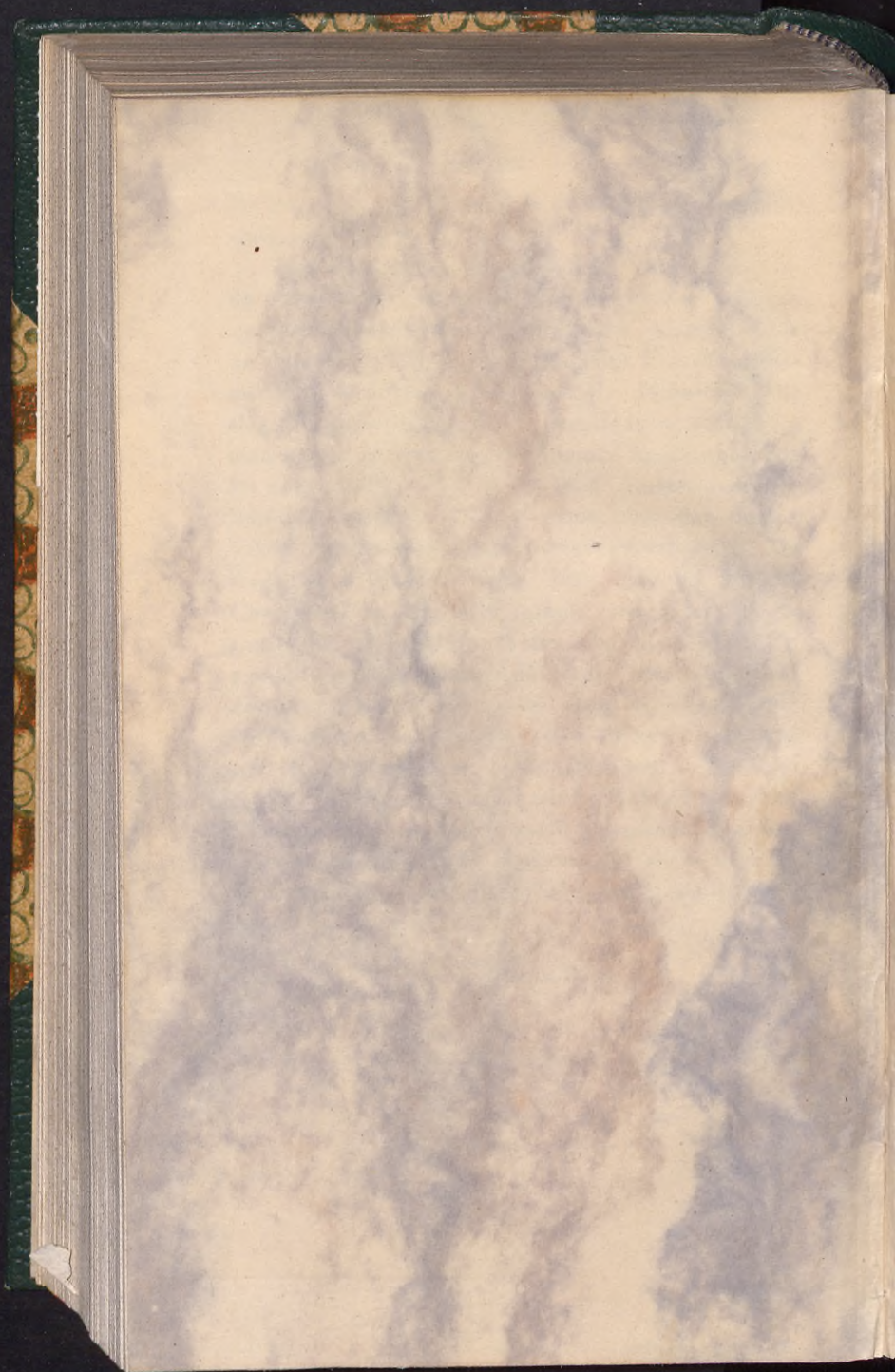
Under promenaden, mötte jag några medlem-mar af den Constituerande Församlingen; de fö-reföllo mig såsom afsatta regenter, i högsta måtto bekymrade om successionen. Visserligen skulle en hvar med dem hafva önskat, det deras efterträdare blifvit ålagde att upprätthålla constitutionen sådan den var, ty man kände redan tillräckligt an-dan af valen, för att icke smickra sig med hoppet om någon förbättring. Men man döfvades af det sonl, som hördes från alla sidor. Folket sjöng, och luften skallade af journalsäljarnes röst, hvilka utropade: *Konungens höga antagande af constitutio-nen; den monarchiska regeringsformen m. m.* Revo-lutionen syntes fullbordad och friheten grund-laggd. I alla fall såg man på hvarannan, likasom

för att af sin granne erhålla den säkerhet, man saknade inom sig sjelf.

Det var i synnerhet adelns frånvaro, som störde denna säkerhet; ty det kan ej gifvas någon monarchie, utan att den aristokratiska klassen utgör en del deraf; och olyckligtvis voro Franska adelsmännens fördomar sådana, att de förkastade allt slags fri författning; det är denna stora svårighet, man bör tillskrifva de betydligaste bristerna i 1791 års constitution. Ty då de höga possessionaterna icke gifvo något stöd åt friheten, bar den demokratiska magten nödvändigt tagit öfverhanden. De Engelska baronerna hafva, från den tid Magna Charta utgafs, fastställt folkets rättigheter, jemte sina egna. I Frankrike hafva adelsmännen satt sig emot dessa rättigheter, då tredje ståndet fordrat dem; men emedan de icke varit nog starke att strida mot hela nationen, hafva de hoptals lemnat sitt fädernesland och ingått i förbund med utländningar. Detta olyckliga beslut gjorde då den constitutionella monarchien omöjlig, emedan den förstörde dess skyddande element. Vi skola utveckla de följder, utflyttningen nödvändigt skulle medföra.

Slut på Första Delen.

6000206184

Göteborgs universitetsbibliotek

